

SABİR RÜSTƏMXANLI

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

“ŞƏRQ-QƏRB”
BAKİ-2004

*Bu kitab "Sabir Rüstəmxanlı. Zaman məndən keçir"
(Bakı, Azərənəşr, 1995) nəşri əsasında təkrar
nəşrə hazırlanmışdır*

Ön sözün müəllifi:

Xəlil Rza Ulutürk

894.3611 - dc 21

AZE

Sabir Rüstəmxanlı. Seçilmiş əsərləri. "Şərq-Qərb", Bakı, 2004,
344 səh.

Sabir Rüstəmxanlı poeziyası milli şüur poeziyası, xalqın, millətin öz mənliliyini, əzəmətli keçmişini dərk etmək uğrunda mübarizənin poeziyası, qarşılaşınmaz ruh qüvvəsinin poeziyasıdır. Bu poeziyada böyük ictimai konfliktlər yaşayır. Ən iri konflikt lirik qəhrəmanın mənəvi ucalığı ilə dünyanın mövcud vəziyyəti arasındakı uyğunsuzluqdan gəlir.

Kitabda doğma xalqın mənəvi gözəlliklərinə, qəhrəmanlığına və nəcibliyinə, öz məmləkətinin təbiətinə və tarixinin ən işıqlı yarpaqlarına vurğun şairin zəngin yaradıcılığından seçilmiş poetik nümunələr toplanmışdır.

ISBN 9952-418-32-6

© "ŞƏRQ-QƏRB", 2004

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN
**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ÖN SÖZ

Əsl şair addımlarından, birçə baxışından da aydın tanınır. Ədəbiyyata “Tanımaq istəsən” (Gənclik, 1970), “Sevgim, sevincim” (Gənclik, 1974), Xəbər gözləyirəm” (Gənclik, 1979) kitabçaları ilə gəlmiş Sabir Rüstəmxanlının şairlik, vətəndaşlıq keyfiyyətləri daha çox “Gənçə qapısı” (Yazıçı, 1981), “Sağ ol, ana dilim” (Gənclik, 1983), “Qan yaddaşı” (Yazıçı, 1986) şeir topluslarında, Azərbaycan Yazıçılar birliyinin Nəvəvan klubunda 25 aprel 1986 tarixli zəngin məruzəsində, həmin çağlarda meydana çıxmış “Ömür kitabı” əsərində aşkarlanmış və öz yaradıcısını respublikanın ədəbi-elmi ictimaiyyətinə yeni söz deməyi bacaran qüdrətli qələm sahibi kimi tanıtmışdır.

Yadımdadır, ona ədəbi tənqidimizin və publisistikamızın vəziyyətini şərh etmək tapşırılmışdı. O isə məhdud miqyaslı şərh ilə yetinmir, ümumən müstəmləkə ədəbiyyatının, o sırada imperiya ideologiyasına xidmət edən ədəbi tənqidin, publisistikanın, şerin, nəsrin antiestetik bir hadisə olduğunu, tərəqqiyə yox, irticaya xidmət edən vasitə olduğunu açıqlayırdı. Unutmayaq ki, o vaxt hələ demokratiya və aşkarlıq yox idi, kommunizm ideologiyası, kommunist partiyası sarsılsa da, hələ ifşa olunmamışdı. Sabir Rüstəmxanlının məruzəsi isə məhz bu ifşaya doğru aparır, ədəbiyyatını kölə durumunu göstərməklə tufanqabağı ildırım kimi çaxırdı.

Kürsüdə bir gül qomu, – yoxsa Vətən gülzarı.
Nura dözməyib qaçan bəlkə bir yarasaydı.
Tahirzadə Sabirin od tutardı məzarı,
Yeni, kişi Sabirlər oğər yaranmasaydı.

Haqqında söhbət gedən şairimiz, tənqidçimiz məhz Ələkbər Sabir kimi dahi sələflərinin yaratdığı ədəbi, elmi bünövrə, ictimai zəmin üstündə yetişib bilerdi.

Yetişməseydi, doğrudan da, Tahirzadə Sabirlərin məzarı od tutub yanardı.

Rüstəmxanlı alimdir, yalnız ona görə yox ki, ustad Mirzə Cəlil kişi haqqında çox qiymətli bir elmi araşdırma əsəri yaratmış, buna görə filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Həm də və ən başlıcası ona görə ki, o, öz xalqının keçmişini yaxşı bilir, indiki fəlakətlərinə dözmür və parlaq sabahına yol açmaq uğrunda vuruşur, döyüşür. Müdafiə günü təşkil olunmuş ziyafətdə böyük Azərbaycan alimi Xudu Məmmədlinin özünəxas yumşaq səsle dediklərini yada salıram:

– Arxivlərdə eşələnə-eşələnə, faktları, elmi həqiqətləri damla-damla yığa-yığa alim olmaq da hünərdir. Lakin ən böyük alim odur ki, özünü xalqı ilə birlikdə dök etsin. Dünyada elə bir millət yoxdur ki, Türk millətinin keçmişini qədər özəmətli keçmişə malik olsun. Lakin qoy düşmənləri yaddan çıxarmasınlar ki, Türkün gələcəyi keçmişindən daha böyük, daha qüdrətli olmalıdır, olacaqdır. Biz birçə an belə unutmamalıyıq ki, boşəriyyəte Atilla, Çingizxan, Mehmed Sultan Fateh, Əmir Teymur, Nəsimi, Nəvai, Füzuli, Yunus Əmrə, Sabir, Şəhriyar, Üzeyirbəy kimi dahilər vermiş millətin övladlarıyıq. Rüstəmxanlı yalnız o vaxt xoşbəxt olacaqdır ki, bu irsə söykənsin, bu irsin davamçısı olsun!

Sal qayanı yarib çıxan şəffaf bulaq Şairimiz,
Dumanlarda azanlara çıraç, mayak Şairimiz!

Rüstəmxanlı soyadının üç min əsrin arxasından
Bu günlərə çəkə-çəkə nurlandıran Şairimiz!

Bu misralar “Ömür kitabı”nı yazan şairə şerimdəndir, eyni adlı kitabdan aldığım təəssürlər əsasında yazılmışdır. Doğma xalqının mənəvi gözəlliklərinə, qəhrəmanlığına və nəciibliyinə, öz məmləkətinin təbiətinə və tarixinin ən işıqlı yarpaqlarına vurulmadan, onun dostlarını və düşmənlərini tanımadan “Ömür kitabı” kimi əsər yaratmaq çətindir. “Ömür kitabı” böyük zəhmət və zəka abidesidir, nağılvani nəsrin sıradan çıxdığı, oxunmadığı dövrdə yeni nəsrin, səmədli nəsrin, vətəndaş yangıları ilə içəridən qızınmış poetik nəsrin meydana çıxdığını xəbər verən nümunədir. “Ömür kitabı”nı yaza bilmək üçün Sabir Rüstəmxanlı yalnız Yardımlıdan Naxçıvana, Dərbənddən, Səmərqənddən, Borçalıyadək gəzmək, səyahət etməklə yetinməmiş, eyni zamanda Vətən tarixinin dərinliklərinə nüfuz etmək üçün öz qüvvəsini səfərbərliyə almışdır. Əlbəttə, bu hünərdir – elmi, ədəbi hünər! “Ömür kitabı” başqa bir sirri də aşkarladı: Sabir Rüstəmxanlı olduqca möhtəşəm, mən deyərdim ki, yırtıcı iradəyə malik sənətkardır. Belə bir yaradıcılıq iradəsi olmadan az-çox ömürlü əsər yaratmaq mümkün deyil.

Əslində S.Rüstəmxanlının şair – sənətkar şöhrəti “Ömür kitabı”ndan on il öncə 1976-da yazdığı “Bütövlük” dastançası ilə başlamışdı. Oxucu qarşı Vyetnam xalqının, Vyetnam torpağının birləşməsinə, vahidləşməsinə həsr olunmuş bu poemada Azərbaycanın birləşməsi uğrunda mübarizənin impulslarını görür, eşidir və duyurdular. Poema sanki birləşmiş Azərbaycanın azadlığı, bağımsızlığı uğrunda gedən, gedəcək çarpışmalara həsr olunmuşdu. Əsərin lirik qəhrəmanı, doğrudan da, belə bir funksiyayı öz çiyinə götürmüşdü. Dastançı azadlığa, səadətə, bağımsızlığa təşnə və tamarzı olan bir xalqın, xalq oğlunun qələmindən çıxmış, ürəyindən fəvvarələnmişdi.

Rüstəm xanlı misraları yalnız quru kağızda yox, işdə, həyatda gerçəklənəsi müstəqilliyin soracağındadır:

Müstəqillik! İlk inamım, ilk həsrətim!
Müstəqillik! Xalqın məslək bayrağıdır.
Müstəqillik – hər ölkənin, məmləkətin
Zülm, əsarət orbitindən çıxmağıdır!

İnsanın, xalqın və millətin həyatında müstəqilliyin nə qədər zəruri, yüksək bir mərhələ olduğunu bildirmək üçün şair poetik boyalarını tam gücü ilə işə salır, ən dürüst, ən gerekli bənzətmələr və istisnalar seçir: “Yatağında rahat axan çay. Səmələrdən aydın baxan Ay”, “Ulduz kimi parlamıq göylərin qübbəsində”, “Müstəqillik – yarışlarda sınaqmaqdır. Öz südünlə, çörəyinlə dolanmaqdır! Pardaxlanıb açılmaqdır tumurcuq tək”.

Müstəqillik səadətində çatmaq imkanı millətin sayından çox sanballı ilə ölçülür – bu həqiqəti aydın bildiyindəndir ki, lirik qəhrəmanın həyəcanları sarsıntılar, mənəvi ağrılar dərəcəsinə çatır: “Ən kiçicik ulduzlar var, adı bəlli. Nəhəng-nəhəng peykər var – işıq umur. Öz işığı, öz atəşi olmayanın nəhəngsə də, adı bir gün unudulur”.

“Bütövlük” poeması, hər şeydən öncə, Azərbaycan bütövlüyünə təşnə, tamarızı olan bir şairin qələmindən çıxmışdır, burada vətən, millət, xalq təəsübü güclüdür, şəxsi yağı dərin atəş səviyyəsindədir. 1981-də meydana çıxan “Gəncə qapısı” şeirlər toplusu şairin bu keyfiyyətlərini bir az da zənginləşdirdi, qüvvətləndirdi.

“Gəncə qapısı” şeirlər toplusu Sabir Rüstəm xanlı şairliyinin yeni keyfiyyətlərlə zənginləşdiyini, sənətkar – vətəndaş mövqeyinin daha möhkəm əsaslara söykəndiyini, ölkəmlik, mürdanəlik pafosunun dərinləşdiyini aşkarladı. Burada “Başını aşağı sal, işini gör”, “M.Ə.Sabirin məzarı üstündə”, “Nəyə görə belə qardaş?”, “Ələk”, “Baxış”, “Gərək biz bacaraq”, “Sənə ucqar söylədilər”, “Salam, Gəncə qapısı!”, “Səttar Bəhlulzadə küçəsi haqqında şəhər Sovetinə açıq məktub” kimi əsərlər yalnız öz yaradıcısının deyil, ümumən çağdaş Azərbaycan poeziyasının inqilabi yüksəlişindən xəbər verən nümunələrdir. Vətən tarixində milli şüurun aparıcı qüvvəyə çevrilməməsi, öz qınına çəkilmə, dargözlük, xəbəslilik, qənimətçilik, böyük idealların şəxsi iddialara qurban verilməsi bu əsərlərin yaralı, göynərtili nöqtələridir. Eybəcərliyin bu kimi növləri ilə barışmayan şair bu türklərində öz oxucularını vətəndaş məsuliyyətinə, milli renessans uğrunda mübarizəyə çağırır.

Kommunist rejiminin hökm etdiyi 70 ildə senzuranın, “Qlavlit” deyilən Baş idarənin ədəbi, elmi inkişafa necə böyük əngəl törətdiyi hamıya bəllidir. Lakin ədəbiyyat və elm üçün ağır olan bu çağların özündə belə “zəka özünə

yol açmış, bəzən tilsimləri qırmağa nail olmuşdur. “Cənublu şair qardaşım yazır...” (Barış) əsərinin obyektı məgər yalnız cənubmudur? Yox, burada açılan tarixi həqiqətlər cənublu, şimalı (günəyli, qüzeyli) bütün Azərbaycanı əhatə edir. Xalq tarixində ən böyük fəlakət cildini dəyişən irtica ilə barışmaqdır:

Barışmışıq –
bir millətin əlifbası iki olub.
Mənzil mənim, yol da mənim,
Çəkdiyimse özgələrin yükü olub.
...Bir az Şərqdən, bir az Qərbdən,
Yüz imandan, yüz məzhəbdən
gündə bir şey qapa-qapa,
özümüzü itiririk,
özgələri tapa-tapa.

Bütün dövrlərdə böyük poeziya cəmiyyətdəki eybəcər olaqlərə, istisnaçı təbəqələrə, saxtakarlığa, yeknəsəqliyə, bürokratiyaya, antihumanizmin bütün növlərinə qarşı inadla, qətiyyətlə çırpışmış, üsyan qaldırmışdır. Əsrimizin 70-80-ci illərində antiinsani cəmiyyətdə dərinləşən kəsafətə qarşı mübarizə, barışmazlıq ovqatının necə gücləndiyini “Gəncə qapısı” səhifələrindən də oxumaq olur.

Durna uça-uça yatır deyirlər,
Var əl vura-vura yatanlarımız.
Kişilik adını hələ nə qədər
Nəmərdlik möhrüylə satanlarımız.

Hər hansı Türk şairinin fitrətində kəndə, təbiətə, ilkinliyə, paklığa, torpağa, öz yaradıcısına məhəbbət güclüdür. Xoşbəxtlikdən Sabir Rüstəm xanlı kənddə, təbiət qucağında dünyaya göz açmış və Türk şairi üçün zəruri olan keyfiyyətləri mənimləməkdə tələ özü ona yar olmuşdur. Xırman, biçənək, kənd yolları, əkin-biçin, fəsilərlə bağlı təsvirlərin canlılığı, əlvanlığı yalnız “Gəncə qapısı”na deyil, Rüstəm xanlığının bütün yaradıcılığına xas gözəlliklərdir.

Vaxtilə geniş, azad, özəmətli Turan dünyasının ayrılmaz bir parçası olan Krımda, Qara dəniz sahillərində yad mənəsinə sızılan Uçansu, Qız qalası, Aydağ, Qaradağ, Soyuqbulaq, Göytəpə (Köktebel), Bağçasaray kimi toponimlərin yetim görkəmi, sakinlərinin darmadağın edilib didərgin salınması dörd çəkən Türk şairini necə yaxıb-yandırır (“Yetim adlar”). Vaxtilə planetdə həyatın başlanğıcını, dahiyənə mədəniyyətini yaratmış millətin varislərindən dünya cənnəti Krımda bu gün nişanə qalan nədir? Yalnız adlar, “Yetim adlar”.

İnsanı xoşbəxt edən, insan mərtəbəsinə qaldıran yalnız xalq və boşer tə-
rəqqisinə xidmət edən ictimai mübarizə, nəcib mübarizə amalıdır – bu motiv
“Gəncə qapısı” səhifələrindən poeziyanın şah damarı kimi keçib gedir.

İnsan mürəkkəb varlıqdır, onu əsl İNSAN səviyyəsinə qaldıran qəhrə-
manlıq, mərdlik, səxavət, fədakarlıq, nəciblik kimi keyfiyyətlər birdən-birə
qazanılmaz, böyük can yangısı sayəsində başa gəlir. Onun içərisində bözən bu
keyfiyyətlərin tam əksi, antipodu olan xırdaqlara qarşı amansız döyüş gedir.
Poeziya xatırladır ki, insan öz içərisindəki xırdaqları, “dərd ağacını” yaxıt-
yandırmaq üçün öz ildırımlarını imdada çağırmaqlıdır. Özünün nədə güclü,
nədə zəif olduğunu təhlildən keçirən şeirlərə yalnız Sabir Rüstəmxanlımın
deyil, ümumən poeziyamızın ehtiyacı böyükdür.

Hər yazılan şeir deyil. İnsanın yalnız Gözəlliyə, Ülviliyyətə və Qəhrə-
manlığa məhəbbətini alovlandıran, onu içəridən coşduran, qanadlandıran
əsərləri biz poeziya sayırıq. Bu baxımdan “Sağ ol, ana dilim” kitabını
(Gənclik, 1983) şairin yaradıcılığında daha yüksək mərhələ kimi dəyərlən-
dirməliyik. Kitab “Yurdumun ən gözəl nəğməsi”ylə açılır. Olduqca nikbin,
fərəh saçan şeirdir, amma bu, yüngül, dayaz adamın sevinci deyil, Vətən tar-
ixinin, türk dünyasının əzəmətinə öz canında, qanında duyan lirik qəhrəma-
nın özünü, öz milli varlığını keçmiş və sabahı ilə birlikdə dərk etməsindən
doğan nikbinlikdir. “Sədası Cənubu Şimala qatan Ən böyük sevincim hələ
öndədir”. “Ən sərrast sözünün qiyməti bəbə, Damarda qanımla bəslənir hələ”.
Şair nikbinliyi xalq üçün ümüd və şəfa qaynağıdır.

“Sağ ol, ana dilim” kitabı S. Rüstəmxanlımın şair kimi yetkinləşdiyini xə-
bər verirdi. “Yaşıl otlar sübh yelində yellənəcək xanım-xanım” (“Doğma-
lıq”). Bu, təbiətin ülviləşdirilməsidir. “Bayrağımın işığından gecə-gündüz
səddi itər”. Bu, milli özünüdərsədiyin yeni və parlaq ifadəsidir.

Alına ayrılıq sözü yazılan,
Özü bu dünyaya göz yummamışdan
Qəlbində ümidə məzar qazılan,
Cənublu, Şimalı, – o tay, bu taylı,
Hicranı, əsrlə başabaş olan,
Dərbəndli, Kərküklü, Qarayazılı.
Türk, tatar, iranlı, əcəm, müsəlman,
Gah da tərəkəmə, qızılbaş olan,
Qolları Araza körpü olmamış,
Sınıq körpüləri su altında qalan,
Fikirli qardaşlar, qəmli bacılar.
Sizin sükutunuz yandırır məni.

Bu, fəryaddır, milli şüurun ləngiməsinə qarşı ŞAİR FƏRYADI! “Aman
durna, dımdiyini öz başında sına. Sən gücünü yurddaşına, qardaşına sına-
ma!” Bu da şair yalvarışıdır – cılız didişmədən, mənasız dartışmalardan do-
ğan milli parakəndəliyə dözməyən vətəndaş üroyini yalvarışı!

Azərbaycan türk poeziyası məmləkətin milli, mənəvi sağlamlığını, istiq-
lalını, ərazi bütövlüyünü düşmənlərdən qorumaq uğrunda mübarizədə yetiş-
miş mücadiləçi, müdrik bir sənətdir. Çağdaş Azərbaycan poeziyasını təmsil
edə bildiyi üçündür ki, S.Rüstəmxanlı bu tipli düşmənlərin hamısına vaxtın-
da, sərrast cavab verə bilər. Dost ilə qonuşmaq asandır, düşmənlə danışmaq
çətin. Bunun üçün tarixi yaddaşa, kəskin məntiqə, yalnız öz millətini deyil,
həmçinin beşəriyyəti sevməkdən, qorumaq əzmindən doğan humanizm
potensialına malik olmaqsan. Bu keyfiyyətlər S.Rüstəmxanlımın poema yara-
dıçılığında daha qabarıq biçimdə aşkarlanır. Vur-tut birçə il ömür sürmüş
Cənubi Azərbaycan Demokratik respublikasının (21 Azər 1945 – 21 Azər 1946)
məkr və xəyanət yolu ilə devrilməsinə və bu devrilişin fars şovinizmi tərəfin-
dən bayram edilməsinə həsr olunmuş “İnqilabdan döənən deyil” adlı lirik poema
öz sözünü düşmənin gözüünün içinə deyən mücadiləçi sənət örnəyidir.

“Hər kəs günəşi sevsə” lirik poemasında mehz bu inamın doğruluğunu,
İran milli hüquqsuzluğa, insan cəmiyyətində bioloji qanunlar ilə yaşayanlara
qarşı çarpışan şanlı türk qızı Mərziyə Əhmədi Üsküynin surətini görürük.

Əbədi gənclik imiş böyük Poeziya! Kəsafətdən, yeknəsəqlikdən xilas
edən yeganə böyük qüvvət Poeziyadır!

Sabir Rüstəmxanlı poeziyası milli şüur poeziyasıdır, xalqın, millətin öz
mənliliyini, əzəmətli keçmişini dərk etmək uğrunda mübarizənin, bütün rəsmi
və qeyri-rəsmi yalanları, saxtakarlıqları darmadağın etmək yolunda səfərbər
olunmuş iradə gücünün, mötəzət və mərdanəliyin, qarşılaşılmaz ruh qüvvə-
sinin poeziyasıdır. Kitabın lirik qəhrəmanı S.Rüstəmxanlı özüdür və o,
yalnız lirik qəhrəman deyil, sözün hərfi mənasında qəhrəmandır. “Xəbər
gözləyirəm” və “Gəncə qapısı” ilə başlanan S.Rüstəmxanlı igidliyi “Sağ ol,
Ana dilim” toplusunda yüksək mərhələyə qalxmış “Ömür kitabı”nda elmi,
ədəbi bəhadrılıq ilə qovuşmuşdur.

S.Rüstəmxanlı hardasa Səməd Vurğun, Şəhriyar, Rəsul Rza kimi yaxın,
Ələkbər Sabir, Füzuli, Nəsimi kimi “uzaq” sələflərindən, Bəxtiyar Vahabza-
də tək çağdaşlarından təsirlənib qüvvət almış, öz yaşdılarının çoxunu tezlik-
lə arxada qoyub ən yeni Azərbaycan türk poeziyasının ön atəş xəttinə çıx-
a bilmişdir. Nəfəsindəki qəhrəmanlıq yangısının tüstüsüzlə alovuna baxmayaraq
bu poeziya nə qədər təvazəkardır, məğrur və başıucadır. Təvazəkərlik və
igidlik bu poeziyanın boyuna biçilib! Qərībdir: kitabdakı bunca gözəl və
rəngarəng şeirlərdən heç biri digərini təkrar etmir. Hərəsi balaca bir kainat-
dır, könül xəzinəsidir, nəçə rəngə çalan yaz nəfəsli gülşəndir. Mövzu rənga-

rəngliyi, boyalar zənginliyi bu poeziyada heyrət doğurur. Yox, bu cür kitabları birnəfəsə oxumaq olmaz. Şeir ucsuz-bucaqsız üzüm bağı deyil, üzündən çəkilmiş şərəbin dopdolu küpüdür. Birnəfəsə içsən dəli-divanə olarsan. Nəsirin, bütöv romanda, epopeyada dediyini şair çox da böyük olmayan bircə şeirdə, nəğmədə, dastançada deyir bəzən. Şeir yalnız ürəyin yox, həm də ömrün cəvheridir. S.Rüstəmخانlının kitabında yalnız bircə ömrün deyil, nəsillər və əsrlər ömrünün cəvheri verilmişdir.

Şeir ürəyin, beynin kardiogramıdır. Xoşbəxt o şairdir ki, xalqını təmsil edə bilər, bu halda onun ilham vergiləri yalnız özünün deyil, bütün ulusun, yurdun mənəvi kardiogramına çevrilir. Şeir və dastançalarının çoxu əsrimizin son rübündə yazılsa da, ehtiva, qapsama dairəsi çox böyük, çox əzəmətlidir. S.Rüstəmخانlının dünyaya və milli Türk tariximizə baxış dairəsi olduqca genişdir, nəzərləri iti və nüfuzedicidir. O, xalqın mənəvi tarixində ən gərəkli məqamları görür və poeziya projektoru altında göstərir, xalq məniyyətinin harada zədəli, harada sağlam olduğunu loğmancasına aydınlaşdırır.

S.Rüstəmخانlı poeziyası öz oxucusunu yalnız yeni duyğular, yeni arzular, yeni fikirlər ilə deyil, həm də ən başlıcası qeyrətlə silahlandırır. Bu şeirləri oxuyandan sonra klassik Azərbaycan dünyası ilə fəxr edərsən, bu ülviliyyətə, bütövlüyə qarşı tuşlanmış nə varsa, hamısını yıxmaq, dağıtmaq uğrunda çarpışmalara yerikləyirsən. Haqqa arxalanan mübarizədir bu şeirlərin məramı! Bəli, hər cür mübarizə yox, mehz haqqa, məntiqə, mənəvi leyaqətə arxalanan böyük döyüşlərə çağırır bizi bu üsyankar, bu qanadlı, bu qeyrətli poeziya və bizə dönə-dönə xatırladır ki, öz doğma xalqından, böyük və əzəmətli tarixindən uzaq düşənlər, qafillər, yurdsevərliyi nəfsinə, bir üskük şöhrətinə, sərvətinə qurban verənlər nə qədər miskin, nə qədər zavallıdılar. Və əksinə, millətə, bəşəriyyətə xidmət yolu seçənlər, bu uğurda başdan keçənlər, ulu amal yolçuları necə bəxtəvərdilər!

Son qənaətim: Rüstəmخانlının böyük milli şairimiz olmaq imkanı var. Çox güman ki, o, bu imkanı əldən verməyəcək.

Xəlil Rza Ulutürk
Bakı, 22 iyun 1991

Ocaq, torpaq duyğusu qərribə duyğudu. Hər kəs öz üzünə öyrəşdiyi, ata-anasına bağlandığı kimi bir parça torpağa da bağlanır və orda dünyanın heç yerində tapa bilmədiyi rahatlıq tapır. Yaşamaq burda nəş olur, ölmək burda asanlaşır. Dünyanın bütün azabları, qorxuları əcdadların ruhlarına qovuşmaq adlanan və sözlə ifadə oluna bilməyən sirli sevinclə üz-üza gələndə vahiməsini itirir; insan ölümə ayrılıqdan çox, görüşə gedən kimi gedir, tapdığından itirdiyindən böyükliyinə inanır...

VƏTƏN

Bir ölçim buluddu,
Bir ömür umuddu,
Bir içim sudu.
Yandıqca odlanan ocaqdı,
Daddıqca dadlanan arzudu.
Bir dəre bəhar leysanıdı,
21 Azərin qanıdı,
Cavad xanın qətl yeridi,
Sabirin "Fəxriyyə" şeridi,
Dağları dumanda itən –
Vətən... Vətən!

Hədinin şeir bazarıdı,
Füzulinin məzarıdı,
Təleyin ölənən ələyidi.
Durna lələyidi.
Araz hörüyündən
kəməndə düşmüş Sevidi.
"Ənəlhəq" harayıdı.
Ələsgərin sazıdı.
Qədim əlyazmasıdı –
Dahilər boylanır sətirlərindən
Vətən... Vətən!

Şimşəklər çinartək sancılıb yərə,
Düşmənin gözüne dirsəkdi hər dağ.

Babalar atını sürüb gedibdi,
Qalalar boyanıb qalıbdır ancaq.
Oğlu – Şah İsmayıl Xətayi adlı,
Ağ atlı oğlan var, atı qanadlı;
Bir də Suraxanı atəşgahı var,
Bir də Misri qılinc, bir də Çənlibel;
Bir də
“Heydərbaba” yazılmış bir dil.
Torpağı ot deyil, kişi göyərdən
Vətən... Vətən!

KƏNDİMİZİN QIZLARINA

Əbəs yerə məndən uzaq gözirsiniz,
Əbəs yerə utanırsınız məndən belə!
Bir obadan, bir torpaqdan olsa da biz
Məni yaxşı tanıyırsınız, qızlar, hələ.

İnsafsızlar, bu quruluq nəyə görə,
Bu yadlıqdan az qalır ki, ağlım aza.
Siz baxmayın mənə elə yad oğlutek,
Mən də sizin doğmanızam, paranızam.

Bu yollarda siz qalsanız, mən ucalsam,
Heç bir zaman şöhrət yükü daşıyamam.
Ayrı düşüb, illər boyu uzaq olsam,
İnanın ki, yenə sizsiz yaşamaram.

Nədir bizi ayırı salan, uzaq edən,
Çəmənləri birçə yerdə gəzməzdikmi?
Bağ-bağatda gün çıxandan gecəyəcən
Oyunlardan, gülüşlərdən bezməzdikmi?

Kəndarası yollar ilə dəstə-dəstə,
Azmi olub səs-küy ilə dolaşmışıq?!
Dərs zamanı kitab üstə, parta üstə
Azmi olub küsüşmüşük, dalaşmışıq.

Azmi olub siz söz atıb gülüşəndə,
Mən hirsimdən gizli-gizli ağlamışam.
Arabir də girevəmə tək düşəndə,
Saçınızı biləyimə dolamışam.

Əvvəlkiyəm, vallah, elə o adamam –
Sizin dəcəl, sizin doğma Sabiriniz.
İllər keçsə yenə sizi unutnaram,
İllər keçsə, könlüm yenə əsiriniz!..

Tələbəyəm, yolum az-az düşür kəndə,
Bu uzaqlıq yad eləməz məni ancaq.
Könül verib, ürək verib sevdiyim də,
İnanın ki, sizdən gözəl olmayacaq.

Başınıza gül-çiçəklər səpim gəlin,
Gül-çiçəkdən daha gözəl, təmiz olun.
O qaralmış əlinizdən öpüm gəlin,
Təki mənə əvvəlkitək əziz olun!

1966

YARDIMLI YOLLARINDA

Maşın dağdan dərəyə, dərədən düzə dönür,
Uçurumlar üstündə ürəklər buza dönür,
Yamacdakı lələlər axan ulduza dönür
Yardımlı yollarında.

Suların sinəsində kölgə olub axırıq,
Gözəlliyin önündə dayanıb lal baxırıq,
Zirvələrin başına dolanıraq, qalxırıq
Yardımlı yollarında.

Yarıb dumanı-çəni zirvədən qartal uçur,
Qayaların görkəmi vahimədir, qorxudur,
Meşələrin sükutu adamları qorxudur
Yardımlı yollarında.

Ulduzamı, ayamı ucalmaq vüsəti var,
Çay kimi axışında bir arzu sürəti var,
Bir kənd məhəbbətinin tələsən sürəti var
Yardımlı yollarında.

Mən illik palıdlardan bir ömür borc alaydım,
Keçilməz dərələrə özüm körpü olaydım,
Buz sulu, saf aynalı bulaq olub qalaydım
Yardımlı yollarında.

1964

ZİRVƏNİN DƏRDİ

Gecələr dağları duman alanda
Gecələr zülmətdə
yalqız qalanda
Zirvə də danışır özü-özülə.
Bu tənha ucalıq – ürək qubarı...
Deyir ki, birçə gün dərəyə dönüb,
Hamıyla yanaşı olaydım barı.
Həsəd baxışları
sübhün şəhitək
Çırpıb ətayimdən tökəydim yerə.
Olaydım kölgəli,
nəmli bir dərə,
Çalaydım lilləni tütək yerinə;
Səhərin dumanı ağ yuxu kimi
Dolaydı gözümlün bəbəklərinə.
Meşə yarpaq-yarpaq ɵlləri ilə
Sərinlik səpəydi yollarım üstə.
Çəməndə şəh əmən körpə cığırılar
Qıvrılıb yataydı qollarım üstə.
Günəş gözlerini məndən çəkəndə
Küləklər döşlərə həsrət yayaydı.
Bulaq nəğməsinin axarlarıyla

Sinəmdə təmizlik addımlayaydı.
Hər addım dönsə də iti qılınca –
Ürəyim ayağa düşsə, yaxşıdır.
Bir qızıl ildırım mənə çalınca,
Köksümü şələlə deşsə yaxşıdır.
Mənim yüksəkliyim fərəhmi məgər? –
Böyükdür böyüyün dərdi-səri də.
Ən dərin okean çökəkliklərək
Cansızdır dağların zirvələri də!

1969

TANIMAQ İSTƏSƏN

Gəl tutub əl-ələ qaçaq bu gündən
Qayıdaq
öz uşaq keçmişimizə.
Utancaq, mehriban,
dəli, qüssəli,
Yolları dolaşıq keçmişimizə.

Dolaşaq günlərin sıx meşəsini,
Dəysin üzümüdə söz-sov budaqlar.
Sındıraq ilk eşqin buz şüşəsini,
Görək quruyubmu həsrət budaqlar.

Döyək qapısını dostun, yadın da –
Qapılar ayrılıq pəncəsidiyi?!
Uşaqlıq yolları qalır yadımda
Yalın ayaqların nəğməsi kimi.

Budaqdan asılıb qəhqəhələrle
Yellənir indi də uşaqlığımız.
Qaçırıq yanına qəmlə, qəhərlə,
Ancaq o, bir daha bizi tanımaz.

Eh ötən günlərin hər varlığında
Neçə arzu odu alışır bəlkə.
Kəndin qırağında
qürub çağında
Şair uşaqlığım dolaşır bəlkə.

Gəl gedək, o sənə yüz şeir desin,
İndi mənim təbim ona çatarmaz.
Yox, dayan,
Gözəlsən, səni görməsin,
Uzun gecələri yoxsa yatarmaz.

Yığışsın qəmlərim, toy-düünlərim,
Düzülsün yan-yana neçə qış-bahar.
Utana-utana, ötən günlərim
Əl verib sənənlə tanış olsunlar.

Onda tanıyarsan məni, əzizim,
Sonra bu günədək qaçıb gələrik.
Daha sorğu-sual ayırmaz bizi,
Olub-keçənləri yaxşı bilərik.

1968

SEVGİM, SEVİNCİM

Allahın gecə-gündüz işdən, torpaqdan, ilğünli çöllərdən və uca dağlardan başqa heç yerdə səadət tapa bilməyən bu məzlum millətinin ruhu, işığı min illəri adlayıb gələn bir möcüzədir.

Yer üzündə insan əlinin, insan əzələsinin abidələri çoxdur: tikililər, texnika, sənət inciləri...

Bəs insan ruhu? Bəs millətin ruhunun işığı? Şeir bu işığın şəkli-dir, söz-söz hörülmüş ruh abidasidir...

Şer ruhu əbədişədir. Bunu görə də şairin zamandan qorxusu yoxdur.

YOLLARIMIZ

Azərbaycan yollarının ilqarı dönməz,
Qanadlanıb bir oymaqdan
min elə çatır.
Azərbaycan yollarının sonu görünməz,
Əvvəli isə ildırımək buludlardadır.

Dağ sədləri,
sərhədləri o aşıb keçir,
Qitələri, dənizləri dolaşib keçir.
Vüsəl olur –
sahillərin yadlığı itir,
Qılınc olur –
yağılının şadlığı itir.
Azərbaycan yollarıyla uzaq ellərə
Sevgimizin, kinimizin sədası gedir.

Od payladığ, nur payladığ yaxına, yada,
Azərbaycan – özü boyda sönməz bir işıq!
Addımların ahəngini pozan olanda
Yolumuzu baxışlarla, gözlə salmışıq.

Analar da “göyərçintək qonub yollara”,
Yollarımız laylalara silkelənibdir.
Yollarımız durna kimi uçub bahara;
Qratların dırnağında kiikələnibdir.

Qarlı çöllər...
qanadların səsi qulaqda,
Qumlu səhra...
zıncırovlar... talan yolları.
Bir yol gedib itkinlərlə itib uzaqda,
Bir cüt yol da Babəkimin kəsik qolları!..

Əsrlərin yoxuşunda yorulmayan yol
Bir ətalet dərəsində yorula bilər...
Tufanların qılıncıyla qırılmayan yol
Füzulinin məzarında qırıla bilər...

Azərbaycan!
Ruhu kimi yolları ulu!
Azərbaycan!
Qəlbi kimi yolları geniş!
Babalardan söz qalıbdır: – “Biz dostun qulu...”
Yadlara ulduzlar da yol göstərməmiş!

Azərbaycan yollarının ilqarı dönməz,
Bu yol ilə düzlük gedir, həqiqət gedir.
Azərbaycan yollarının sonu görünməz,
Əvvəl isə
nəğmə kimi qəlbimizdədir!..

1971

MÜQƏDDƏS ADƏTLƏR

Müqəddəs adətlər ucaldır məni,
Mən onun eşqiylə yaşayam gerek.
Babam qarşılayıb neçə düşməni
Bir əlində qılınc, birində çörək.

Döyüşlər şənimi dünyaya yayıb,
Bu aləm eşidib mənim səsimi.

Dar gündə qızlar da qılınc
qurşayıb
Vüqarlı, yenilməz igidlər kimi.

Sellortək axışıb hər qış, hər bahar
Düşməni talayanda elin varını.
Sərkərdə analar, igid analar
Yəhərdə doğublar övladlarını.

Dolansın qoy səsim çölü, çəmənini,
Qadını hər şeydən uca sayıblar.
Qapıdan hiyləylə girən düşməni
Qonaq olduğuyçün bağışlayıblar.

Döyüşdə özünü unudur insan,
Dönüb məşəl olur yanar üreyi.
Döyüşdə qılınclar toqquşan zaman
Sülh bayrağı olub qadın örpəyi.

Elin dar günündə, ağır günündə
Bir tikə çörəyi bölüblər yarı
Baş oyub torpağın, suyun önündə
Günəşi sayıblar öz allahları.

Arxadan səyirdib havalı atı,
İntiqam oxunu öndən atıblar...
Yoxsul bir həyatı, təmiz bir adı
Mənsəbdən, şöhrətdən uca tutublar.

Gezək Kür boyunda, Mildə, Muğanda,
Bir süfrə başında kəsək duz-çörək.
Xalq ilə əbədi bağlı olanda
Kiçik köksümüzdə dağ olur ürək!

1965

BİR MAHNI OXUYUR KƏND GÖZƏLLƏRİ

Bir mahnı oxuyur kənd gözəlləri.
ay lolo, bir mahnı,
Durmaq da, ayrılıb getmək də çətin.
Qəlbi ovsunlamaq – bizim qızların
Bizim mahnıların qədim adəti...
Mahnıya qarışıb qız zərifliyi;
 bəs bu qılınc səsi
 nə idi belə?!
Dinləyin:
 deyirlər tozlu yollara
 neçə əsrlərdir bir gözəl çıxır,
 igidlər qürbətdən yol gəlir hələ...

Duma qatarıtkən sıralanıblar,
 ancaq nəğmələri daha həzindi.
İki çiçək səfi durub üz-üzə,
 ya ulduz bürcələri belə bəzəndi?!
 “Burdan bir atlı keçdi,
 ya ləlli, qurbanın olum,
Atın oynatdı keçdi,
 ya ləlli, ya ləlli...”
Bu, hansı xoşbəxtin sevgi payıdı –
 nə yerə bəllidi, nə göyə bəlli.
Burda yaralanmaq arzular könül,
 mahnı susanda da yara təsəlli...

Bir mahnı oxuyur kənd gözəlləri...
Axşamlar bu mahnı dilə gələndə,
niyə için-için ərimir dağlar?!
Niyə ayaq tutub ordular kimi
yerimir dağlar?!

Belə ki atəş var bu mahnılarda
sönmüş atəşgahlar nə üçün yanmır?

Niyə külək kəsmir, meşələr susmur,
bulaqlar lal olmur,
çaylar dayanmır?!

Necə qovuşubdur odla su burda,
Mahnılar pərişan, mahnılar sirli.
Qızların özləri Nigar həyalı,
Qızların mahnısı qılınc kəsərli!..

Bir mahnı oxuyur kənd gözəlləri,
sədalar zamanı zamana calar.
Hardasa yol gözlər banubirçəklər,
Hardasa at çapar amazonkalar.

Mahnılar; ay lolo, torpaq tərərli,
Qulağa min ilin harayı çatır.
Torpaqda gizlənmiş xəzinə kimi,
Bizim ürəyimiz mahnılardadı!..

1971

XATİRƏ QATARI

Fikrimin işıqlı vadiləriylə
Bir maşın şütüyər, bir qatar gedər.
Orda illər boyu lal kədəriylə,
Gözlər dumanlanır, əllər yellənər.

Gözlər nizə kimi dəşər şüşəni,
Üstümə intizar ələr bir baxış.
Bir baxış harasa ötürər məni,
Uzun ayrılıqdan gələr bir baxış...

Uzalı əllərlə qaçıb dalmıca
biri qatarları saxlamaq istər.
Xəyalı öpüşün dəli odunda
biri hissələrimi yoxlamaq istər.

Kimse unudular –
bir işıq söner,
Baxar sədaqətli həsrətlə biri.
Gedər yaddaşının son menziline
uzaq xatirənin sənişinləri...

Çoxunu bircə yol görmüşəm bəlkə,
Ya da vüsalımız bir qısa gündü.
Görüşün dalınca vida təhlükə,
Bu rahat sevinclər bəs nə üçündü?!

Gedər vaqonlarda uzaq tanışlar,
Onları bu günə qaytarmaq çətin.
Rahat bir kupədə bir istək yanar –
Ağlayar
təqsirsiz ilk məhəbbətim.

Qaytara bilsəydim bu xatirəni,
Qatarlar geriye dönseydi əgər –
Yəqin ki, onların bəzilərini
Qoruyub saxladım indiyə qədər.

Yol gedir...
görünmür soferin sonu,
Yol keçir ağrıdan, oddan, ümiddən.
Saxlayın xatirə qatarlarını,
Kimisə düşürmək istəyirəm mən...

RƏQQASƏ

Sən ortada ağ şam kimi yanırdın,
İşıqına axışırdı alqışlar.
Heyrətimdən daşa dönüb kənarda
Tək mən idim əl vurmayan –
bağışla!..

Alov kimi burulurdu əllərin,
Bəxtəvərsən, hava gəldi – oyna, yan.
Elə baxma, sirrim məni ağrıdır,
İnsaf elə, ay qol açıb oynayan!..

İnsaf elə, qədəm basma bu yola,
Qoyma fikrim bulud kimi tellənsin.
Niyə məni gətirmirsən buraya,
Niyə qoydun “Vağzalı”nı dillənsin?!

Bu hava ilə ağ geyimdə, ağ üzle
Bəy evinə çeşmə kimi duru gol.
Müqəddəsdi,
her məclisdə oynama,
“Vağzalı”nı toy gününə qoru, gəl.

SƏNDƏN KÜSMÜŞƏM

Dağ mavi qartaldı, duman qanadı,
Lələni köksümə sıxdım, qanadı.
Yollar yoxuşlarla məni sınaı,
Yolları bağlayan çəndən küsmüşəm,
Səndən küsmüşəm.

Qaya sözeşitməz, külək qamçılı,
Buz kimi bulaqlar şəfəq damcılı,
Sənin qəlbin ipək, dilin qamçıdı –
Çırpıldı arzuma gəndən, küsmüşəm,
Səndən küsmüşəm.

Qəlbin sözle dolu, gözün yağışla...
Oda pərdə çekdin buzdan naxışla,
Oxşadın ürəklə, döydün baxışla;
Sənə rast olduğum gündən küsmüşəm,
Səndən küsmüşəm!..

TƏZƏ PƏRDƏ

Ulu babam Rüstəmxanın
Alapaça atı varmış.
At qiymətli bir papağı,
Toz götürməz adı varmış.
Boydan hündür, səsdən uca...
Öz yerini bilən olub.
Söz altında qalmaqdansa
Söz üstündə ölən olub!
Uzaq eldən qız gətirib,
Sonra işi düz gətirib.
Bir gövdədən
Yeddi budaq haçalanıb,
Yeddi oğul el içində ad çıxarıb.
Yeddi köhlən tərپənəndə
Daş yollardan od çıxarıb.

Bizim nəsil bir sevginin
Nüvəsindən şaxələniб.
Qayalarda sığnaq tapan
qoç igidin
Yuvasından şaxələniб.
Neçə arxa, neçə qanad,
Neçə çarpaz, neçə düyün...
Budağından tumurcuqtək
Çırtlamışam mən də bir gün.
O ulusun adı məndə –
Babaların şax səsiyəm.
Bizim nəsil – saz qoludu,
Onun təzə pərdəsiyəm...

1972

MƏNİ SEVİRSƏNSƏ

Düşünsək, düz gəlməz sözünün çoxu,
Ocaqsız bir evdə necə köz olar?
Mənim bu qollarım yaxşısa axı,
Kəndin o yolları necə pis olar?

Yüz yol oxşadığın qara saçım da
Zirvədən yadigar topa buluddu.
Baxıb bu boyumla öyünən zaman
Boylu çinarları niyə unutdun?

Məni sevirənsə – dağları da sev,
Çaylar da qəlbinə axıb qoşulsun.
Yamacda tək duran balaca bir ev
Büllur saray kimi sənə xoş olsun.

Ot basmış bir yolam, çöləm, çiçəyem,
Çölləri sevmədin, çiçəyi sevdin.
Kökümdən aralı kiməm, nəçiyəm,
Gövdəsiz

budaqda bəs nəyi sevdin?

Bu soyuq təmkin də məndə yenidi,
Doğulub ömrümün harasında.
Kəndə yolun düşsə axtar məni də
Dəcəl uşaqların arasında sən.

Sənə bu ayrılıq gəlməsin asan,
Bizə qan dağıdan ürəkdi ora.
Kəndə nə! –

Yüz belə oğlu olmasın,
Mənəsə ömürdü, gərəkdə ora.

Eh, küskün, biganə qaçağa bənzər
Göylərə şöhərdən yaxın obalar.
Kəndlərdə yaşamaq pisdirsə əgər,
Necə şöhrət tapıb orda babalar?!

1968

YOXLAMA

Sənsiz itib yolum, sönüb ulduzum,
Sənsiz tamı yoxdu çörəyin, duzun,
Bir gün ayrılığın illərdən uzun,
Dayan, yoxluğunla yoxlama məni.

Yetim uşaq kimi qəhərlənmişəm,
Qəm əkib, qüssədən bəhərlənmişəm,
Sənsiz hər baxışdan zəhərlənmişəm,
Səni də öldürərəm, qoxlama məni!

Ağrı qırıq olub bitər üzündə,
Duam, qibləgahım gedər üzündə,
Səni itirərsəm bu yer üzündə,
Bu yerin üstündə saxlana məni!

XƏBƏR GÖZLƏYİRƏM

Yetmiş ildə dünyanın altında biri qırmızı alovla bürünüb yanır. Kənardə dayananlar da, alovun içindəkilər də bilir ki, bu söndürülməlidir. Amma öz-özünə yanub qurtarmayana qədər yaxın düşmək olmur. Mübarizə adına qalxırsan, səni də yandırır. Amma sarça kimi hərə bir damla su atsa yangın böyüməz. O tək-tək damlalar zamanı nə qədər irəli çəkir, yangının tez sönməsinə nə qədər xidmət edir? – bunu hesablamaq çətindir. Amma vaxtın dəyirmanını işlədən də o damlalardır.

XƏBƏR GÖZLƏYİRƏM

Xəbər gözləyirəm... Kimdən; hayandan?
Hansı məmləkətdən, hansı zamandan?
Hansı ocaqlarda alışan közdən?
Gözümə yığdığım hansı dənizdən?
Cavab almadığım neçə sualdan,
Uzaq xatirədən, sirli xəyaldan
Xəbər gözləyirəm, şirin, xoş xəbər.
Taletək dalımca dolaşib gəzən,
Məni axtarmaqdan yorulmuş xəbər...

Gələ bir məktubun qanadı üstdə,
İsti təbəssümdə, doğma nəfəsdə.
Dərələr dolduran gur seldə gələ,
Bəxtimə açılan könüldə gələ.
Hər dost sevgisindən gətirə bir pay,
Bağlı qapıları açə taybatay.
Cücərə baharın otları kimi,
Şığıya bir sürət qatarı kimi.
Lap elə ümidin son nidasında,
Lap elə ölümün astanasında –
O axtara məni, o tapa məni.

Gələ, gözlədiyim xəbərim gələ,
Gələ, o əbədi zəfərim gələ.
Görəm ki, süfrəmin başında bir gün,

Bir xəbər oturub əziz qonaqtək.
Görəm ki, evimin gur işığında
Alışır bir sevinc, yanır bir ürək...

Xəbər gözləyirəm, kimdən, hayandan,
Hansı ümidlərdən, hansı gümandan?
Bağlı sərhədlərin üstündən aşan,
Yolları sorğusuz gezib dolaşan,
Ayrı sahillərə körpülər salan,
Adsız şəhidlərin heykəli olan,
Mənə ana kimi yanan bir xəbər.
Məni Vətən kimi duyan bir xəbər!
İtmiş sevgi kimi qayıdıb gələn,
Ömrün baharını oyadıb gələn,
Muştuluq bir xəbər, şirin bir xəbər,
Şəfəqdən don geyən aydın bir səhər.

May, 1977

GERİ DÖNMƏLİYİK

*Astara yolları uzanır gedir
Təbrizə bir baş.
Geri dönməliyik biz isə, qardaş.
Qabil*

Sözündə həsrətim yandı elə bil,
Sabaha nələrə tanıtmalıyıq? –
Astara çayından Bakıya deyil
Bu gündən keçmişə qayıtmalıyıq!

Muzeylər küncündə, tarixim çin-çin,
Karvanlar yurdundan nələr daşdı!
Geriye qayıdış sair qəlbinin
Bəlkə, ilkinliyə çağırışdı,
Bəlkə, gələcəyə çağırışdı.

Andımdı, yazımdı – torpaqda izim.
Qara torpağıma üzü ağ deyək.
Zirvəmiz arxada qalıbsa bizim –
Geriye dönməyə ucalmaq deyək!

Geri dönməliyik! – Asanmı məgər?
Düzlərə gör necə duman enibdir.
Təbrizə uzanan bu yollar teki,
Tarixin özü də çəpərlənibdir.

Bizi özümüzdən ayrı salmağa
Məktəblər qurulmuş, fənlər yaranmış,
Milləti atomtək parçalamağa
İndi zəncirvari fəndlər yaranmış...

Nə sayım, birdirmi, beşdirmi onlar:
Var quru sərhəddi, var su sərhəddi.
Fikrimi, ağlımı olimdən alar
Ətalət sərhəddi, qorxu sərhəddi.

Kökümlə arama uçurum salar,
Əlifba sərhəddi, yalan sərhəddi.
Tarixin üzündə çapıq tək qalar
Millətin ruhunu talan sərhəddi.

Sərhədlər çəkilib qaş ilə gözə,
Ayaqsız ləpirik, mənzilsiz yoluq.
Hər adam başına sərhəd bölünə
Dünyada, bəlkə də birinci olluq...

Yollarım qırılmaz, baharım solmaz,
Araz qırağında batmıyaq yasa.
Sərhəd çəkilməklə millət ayrılmaz –
Ruhunda ayrılıq yaranmayıbsa!..

BİR QARIŞ VƏTƏN TORPAĞI

Düşmən kəsdi qapını
ağır şərtləri ilə...
Ölüm çəpəri çəkdi
sərhəd boyu bir səhər.
Keçib qədim sazişin,
əhd-peymanın üstündən
gəldilər tufan kimi
qaraxəbər elçilər.
Nizələrin ucunda
çırpdılar qapılara
dava eləməməkçin
içilmiş köhnə andı.
Hökmdarın qanında
qəzəb odu dolandı.
Ancaq boğdu hirsini –
Səbriylə buxovladı
qəzəbini, dərđini.
Dinlədi düşmənin
ilk hiyləgər şərtini...
Qılınc zərbəsi kimi
əli yardı havanı.
Güldü: “Deyin qonşuma,
dayandırın davanı!
Bəxşişdi, istəyibse
od qanadlı ürğeni.
Mənim atıma görə
zəmilər tapdalansa,
qisas odu qalansa,
xalqım qınayar məni!..
... Elçilər çapıb getdi
qızıl ürğəylə birgə
O qaldı, bu hökmünə
dikəlib heyrət ilə
arxasında dayanan
abad ölkəylə birgə!..

Gözlədi intizarla,
bildi at bəhanədi.
Bu itki ürəyində
gizlicə qövr elədi.
Gecə keçdi, təzədən
düşmən axıb şəhəri
üzüktək dövrələdi...
Yenə gəldi elçilər
yolları döyə-döyə.
Əvvəlkindən daha sərt.
daha qansız, amansız
tələbname verdilər
hökmdara “hədiyyə”.
Nə yazırdı yağı, nə?
“Verməse saraydakı
ən gözəl hərəmini,
bu olacaq qanlı bir
dava üçün bəhanə...”
Ölkə əsdi bu şərtədən,
ordu silah sarıdı.
Bircə baxış himinə
dayandılar müntəzir.
O gördü qəzəblənib
bu tələbdən, bu şərtədən
igidlər düşmən üstə
atılmağa tələsir.
Qalxdı qüdrətli əli
sükut işarəsitək.
Dedi: “Səbrli olun,
ən gözəl hərəmini
istəyiblər, gedəcək”.
Boşa çıxdı yenə də
düşmənin dava üçün
itilənmiş niyyəti.
Susub durdular bu an,
çaşdılar hökmdarın
bu qəti qərarından.

Düşmən yenə gizlicə
 bəhanələr aradı...
 Yenə ordu şəhəri
 zəncir kimi sarıdı.
 Yenə də baş endirib
 dilləndilər elçilər:
 “Əl çəkdik biz də daha
 müharibə fikrindən.
 Sonuncu şərtimiz də
 çox asandı, çox asan:
 Ölkəmiz arasında
 on addımlıq o bomboş,
 o gərəksiz torpağı
 bizə bağışlamalısan...
 Elçilərin son sözü
 dondu ağızlarında,
 Hökmdar qalxdı birdən,
 Dedi: “Ey düşmənlərim,
 döyüşə hazıram mən!
 Mənim özümün idi –
 qurban verdim atımı,
 “hədiyyə” getdi yarım...
 Ancaq torpaq verməyə
 mənim nə ixtiyarım?!
 Nədir sizin həddiniz?
 Nə cümlə altında
 ulu babalarımın
 ruhu yatan torpağa
 gərəksiz söylədiniz?!”
 ...Sıyırdı qılıncını,
 özü getdi qabağa.
 Yurdun ot bitirməyən
 bir qarış torpağıçın
 Vətən qalxdı ayağa!..

QAN YADDAŞI

Nüşabə qalasının
 Yarıuçuq bürcündə,
 Boy atıb qalınlaşan
 Zoğalhəm içində
 Bir uşaq oxuyurdu
 Bu dünyadan ayrılıb.
 Zil səsi qılınc kimi
 Boğazından sıyrılıb.
 Qalanın sükutunu
 Qovurdu sola-sağa.
 Qovurdu keçmişlərə,
 Əsr-əsr uzağa...
 Nə burda min il əvvəl
 oxunmuş havalardan,
 Nə torpağa qarışmış
 qanlardan, davalardan
 Vardı onun xəbəri.
 Gözündə bu dünyanın
 sevinc dolu şəhəri;
 Hələ tarix dərsinə
 Qulaq asa bilməyir.
 Yəqin hərfləri də
 Hələ yazı bilməyir.
 Bəs onun səsindeki,
 Mahnının sözündəki
 Bu qədim haray nədir? –
 Ürəyimi göynədir.
 Bəs o kiçik yay nədir?
 Çiyindən aşırıbdır.
 Zoğal budaqlarından
 neçə ox da qırıbdır.
 Əlindəki bıçaqla
 ucunu itiləyir.
 Onu hansı həvəsi
 o qədim döyüşlərin

yoluna itələyir?!
 Hansı hava dolanır
 bu uşağın başında?
 Yəqin tarixlərin də
 unuduğu həqiqət
 çıxmır qan yaddaşından!
 Onun körpə qəlbində
 dövr eləyən al qanın
 hər zərrəsi tanışdır.
 Yəqin öz "qan dilində"
 uşağa gecə-gündüz
 tarix dərsi danışır!
 Qəlbinin sahilinə
 deyib-dəyib qayıdıb
 bu divarın dibində
 axmış qan dənizləri.
 Ayağını maqnit tək
 çəkib aparır yəqin
 torpağın altındakı
 ulu baba izləri!
 Məni görcək yarımçıq
 saxladı o mahnını.
 Gördüm gözlərindəki
 işıq burulğanını.
 Gördüm baxışı dolu
 nağıldır, əfsanədir.
 Soruşdum: "oxuduğun
 mahnının adı nədir?"
 Güldü, gözü qıyıldı,
 Gülüşü də nəgməydi –
 yayıldıqca, yayıldı.
 Dedi: "bilmirəm, əmi
 Təkəm də, oxuyuram.
 Heç sözünü bilmirəm
 özümdən toxuyuram"
 Özündən "toxuyurdu"
 mahnısını o uşaq.

İçəridən gələn səs
 ona "oxu!" deyirdi.
 Qəhrəman bir torpaqdan
 gələn qəhrəman həvəs
 Al əlinə bu yayı,
 Vur bu oxu deyirdi...

Bərdə, 1976

YARDIMLININ DAĞLARI

Yardımının ay dumanlı dağları,
 Həm o yanlı, həm bu yanlı dağları.
 O gədiyi bu gədiyə qatmağa
 Çox ümidli, çox gümanlı dağları.
 İlkı ötər, el yolunu toz elər,
 Qəmli dursa, yadlar baxıb söz elər.
 Gün gələr ki, əyri qəddi düzələr.
 Biz qoymarıq ah-amanlı dağları!

ANAYA MƏKTUB

Əziz ana, nə zaman ki,
 Mənim işim tərs gələrdi –
 Mənə yaman hirs-lənərdin.
 Deyərdin ki, bir qulaq as,
 Səndən mənə oğul olmaz.
 Düşünərdim: vaxt ötüşər,
 Oxuyaram, yaşa dollam.
 Anam görər böyüyəndə
 Ona necə oğul ollam...
 İllər keçib, boy atmışam,
 Yekəlmişəm, əziz ana.
 Tay-tuşumun arasında
 Sözü ötən bir cavanam.

Daha çatmır qulağına
Kiminləso dalaşmışam.
Filan qızı görüm deyə
Evlərinin ətrafında
Gecəyəcən dolaşmışam.
Kitablara baş qarışıb,
İtirmişəm qoyunları.
Daha çatmır qulağına
Gündə yüz cür oyunlarım.
Meşələrdə azıb qaldı
Dəcəlliyn qoşunu da.
Yaman atdım
“Kitabların daşını da”.
Məndən yenə gileylişən,
Ana, bu gün eşitmişəm.
İndi bildim mən əvvəllər
Necə böyük səhv etmişəm.
Bilməmişəm yaşa dolmaq,
Şair olmaq, alim olmaq
Oğul olmaq deyil hələ.
Böyüklər var birçə gün də
Heç oğulluq etməmişdir.
Alimlər var anasının
Dar gününə yetməmişdir.
İndi bildim nə istedad,
Nə vəzifə, nə də ki ad
Oğulluğa bəs deyilmiş.
İndi bildim dediklərin
Elə-belə söz deyilmiş.
Xəstəsənmi, yorğunsanmı,
Aydan-aya bilməmişəm.
Dar günündə, tək günündə.
Köməyinə gəlməmişəm.
Düz demisən sən o sözü,
Düz demisən, iki gözüm!
Eh, görünür, əzəl gündən

Analarda bəxt olmayır.
Qızlar üçün vaxt tapıram,
Sənin üçün vaxt olmayır.
Kinolara, görüşlərə,
Məclislərə, çağırışlara,
Quru-quru çıxışlara.
Yüz qeybətə, yüz söhbətə,
Yad ellərə səyahətə
Vaxt tapıram.
Sənin üçün vaxt olmayır.
Tələyə bax övlad kimi
Xidmət üçün vaxt olmayır.
Eh, görünür, əzəl gündən
Analarda bəxt olmayır...

XOŞBƏXT OLMAQ

Yolu çətin imiş xoşbəxt olmağın,
Doğruluq, duruluq bəs eləmirmiş.
Sən də düz yoldasan, mən də düz yolda,
Amma günahkarıq, nə qəribə iş!

Amma günahkarıq –
Ürəyimizin
Giley pərdəsini aç bilmirik.
Bu köhnə yuva da istəmir bizi,
Köhnə yuvadan da qaça bilmirik.

Baxışın qəmləri çəkibdi zilə,
Könlümdə cavabsız suallar yatır.
Nə gedib yetişmək olur mənzilə,
Nə geri dönməyə qüvvəmiz çatır.

Nə bir söz tapıraq təsəlli üçün,
Nə ömrün baharı isidir səni.
Səllənən göz yaşın dağıdır hər gün.
Köhnəlmiş məhəbbət körpülərini.

Yolu çətin imiş xoşbəxt olmağın,
Sevgi də, ilqar da bəs eləmirmiş.
Gözümüz günahsız-günahsız baxır,
Amma günahkarıq, nə qərribə iş...

* * *

Yanar için-için bir eşqin qəmi,
Ürəyim heyrətdən donub qalıbdır.
Xəfif gülüşlərin qaranquş kimi
Kimin yaddaşına qonub qalıbdır?

Sən keçən yolları arayım, gözüm,
Görüm ki, gəncliyin harda ötüşüb.
Pozum izlərimlə o izləri ki,
Sənin izlərinlə yanaşı düşüb.

Neçə xatirən də qoy dönsün selə,
Qalmasın keçmişdən sonda bir nişan.
Mən öz səksəkəli öpüşlərimlə
Səlim baxışları yanaqlarından.

Bir başqa dünyaya atıldığ bu gün,
Gül bu arzuma da, de ki, dəlisən.
Sən mənim ömrümə doğulmaq üçün
Bütün keçmişini öldürməlisən...

GƏNCƏ QAPISI

*Hər kəs bilir ki, onun çiyində nə isə qeyri adi bir yük var, amma ciddi-cəhdlə bu yükü unutmağa çalışır. Çünki yada salan kimi etiraf etməlidir ki, belə yaşamaq olmaz. Bəs necə yaşayasan? Hələ ki, ayrı cür yaşamağın da yolu tapılmayıb. Beləcə bir nəsil bir-birinin üzünə baxmaqdan çəkinə-çəkinə dünyada hər şeydən danışır və ürəyini əridə-əridə çalışır ki, ən başlıca şeydən danışmasın. Axı o qeydən danışan kimi nə isə bir iş görmək lazım gələcək. Bu adamlar üçün isə bu-
laqdan, qeyrətdən, qələbədən, Təbrizdən, kainatdan danışmaq balaca bir iş görməkdən daha asandır.*

ŞAIRLİK NƏYİMƏ GƏRƏKDİR MƏNİM?

Şairlik nəyimə gərəkdir mənim? –
Şərdə təsəlli aramaq üçün!
Təzə söz deməyə gümanım azdı,
Yazıram köhnəni qorumaq üçün...

Söz qoşmaq şan-şöhrət gətirir məgər? –
Söz var üzüqara, söz var üzü ağ...
Dünyada ən böyük sənətdir, demə,
Öz ana dilinə keşikçi olmaq!

Öz ana dilimə, ana sözümə
Bir təzə kəlmətek qoşula bilsəm;
Sinəmə səpilən od yağışından –
Yad sözdən, yad ruhdan yaşına bilsəm,
Demək, çiçəklənən cavan budağam,
Mən söz əsgəritək yaşayacağam!

Şərim! Müdafiə məğlubiyyətsə,
Hər hücum qələbə deyildir, anla!
Sən qalib gəlirsən bəzən bir sözü
Zirəhə bürüyüb qorumağınla!..

Bu dil tükənməyən xəzinəm, varım,
Ulu soylarımın müqəddəs izi...

Yurdunda ucalan qalalarımın
“Ana” kəlməsidir ən birincisi!

“Araz” kəlməsidir, “can” kəlməsidir
Mənim damarımdan qan kimi axan.
Tarixə çox qurban verdim, bəsidir,
Qurbanlıq düşməyir məğrurluğumdan...

Şairlik nəyimə gərəkdir?
Deyim!
Şərdə təsəlli aramaq üçün.
Təzə söz deməyə gümanım azdı,
Yazıram köhnəni qorumaq üçün.
Özümü qorumaq odlar içində,
Adımı qorumaq adlar içində,
Mənim bu narahat qəlbim sınmasın
Xoşbəxtlər içində, şadlar içində!

Sən dəbli geyimdir yalançı şadlıq,
Sən dəb dodaq rəngi – yalançı gülüş.
Ən böyük xoşbəxtlik böyük Doğrunu
Xırda yalanlardan qorumaq imiş!

Xırda sevgilərin bazarı ucuz,
Qəlp pulun, qəlp sözün qılncı iti.
Necə qoruyasan hiylə odundan
Kəpenək qanadlı bir məhəbbəti.
Ürək alverindən, söz alverindən
Keçən İnam adlı obədiyyəti?

Şairlik nəyimə gərəkdir mənim?
Şəhərdə bir kəndin bərcə duyğusuyam.
Dilimdə təzə söz bitirməsəm də,
Şadam ki, köhnənin qoruqçusuyam!..

ƏLƏK

Metroda bir qarı əlində ələk aparırdı...

Ay nənəcan, hardan aldın
əlindəki bu ələyi?
O yadıma saldı mənim
təndir adlı, ocaq adlı
bərəkətli sadəliyi.
Xatirəmdə bahar güldü,
xatirəmə gül bələndi.
Bir xırmanda vəl qoşuldu,
sarı buğda təpələndi.
Evne çağı
qaranəfəs külək gəldi.
Sovruqçular
əllərində kürək gəldi.
Dəyirmanlar gur işlədi,
dəstərxanda ələk gəldi.
Təndirlərin külfəsində
od işardı,
tabaq–tabaq çörək gəldi.

Anamızın əli unlu, üzü unlu,
Həyətdəki izləri də unlu idi.
Təndirimiz od dilində danışardı,
Təndirlərin həndəveri tünlük idi.
Ələklərdə unla birgə
ələnərdi duyğumuz da.
Kökə–kökə, tikə–tikə
bölünərdi sevincimiz,
bölünərdi qayğımız da.
Öz duzumuz, çörəyimiz...
halallıqda şax böyüdük.
Təndirlərin dövrəsində
gözü–kənlü tox böyüdük.

5.III.1980

Hər həyətin öz ocağı,
hər ocağın öz həniri...
Xəmir yoğur bu gün, anam,
Kündəni sal iri-iri.
Barmağının izi qalsın
Zəfəranlı çörəklərdə.
Ürəyinin közü yansın
səndən qopmuş ürəklərdə!

Çay donubmu,
dəyirmanlar təbdən düşüb?
Bəlkə daha
isti çörək dəbdən düşüb?!
Səkkizinci mərtəbədə
ələyimiz ələnməyir,
diləyimiz dilənməyir.
Bəlkə elə buna görə
rəngi solur körpələrin –
Zəmi kimi boy atırıq,
sünbülümüz tellənməyir.
Bəlkə elə buna görə
qarın şişkin, gözsə acdı...
Niyyətlərin, arzuların olonməsi,
hər tikənin halallıqla bölünməsi
vaxtı çatmış ehtiyacdı!
Böl süfrələr görmüşəm ki,
bərəkətsiz,
Maşınlılar görmüşəm ki, –
hərəkətsiz.
Ehtiraslar səhrasında
saf çeşmətək dilək çatmır,
Fikrimizi ələməyə
bir müqəddəs ələk çatmır!

Dilək... Ələk...
Kimə isə bu kəlmələr
dəbdən düşmüş görünəcək.

Mən onları özül saydım,
zəmin saydım!
Bacarsaydım,
vəzifəyçün sino gedən,
Vətəndən də rüşvət güdən,
Sayəlilər sayəsində
bazar açan, at səyirdən
“cənabları” keçirərdim mən ələkdən!
Qoy haramlıq duyulmasın
yediymiz duz-çörəkdən!
Ay nənəcan, qurban olum
əlindəki ələyə də.
O balaca köksündəki
dağlar boyda diləyə də!..

1978

SƏTTAR BƏHLULZADƏ KÜÇƏSİ HAQQINDA ŞƏHƏR SOVETİNƏ AÇIQ MƏKTUB

Geniş, rahat, işıqlı
filankəs küçəsindən
Ayrıılır cığır kimi
Bəhlulzadə küçəsi.
Gündüzü toz içində,
qaranlıqdır gecəsi.
Xutorun yarıuçuq
evləri arasında.
Qəlbimin yarasında
Yaşayır əyri-üyrü
quruca bir budaqtək.
Eni beşcə addımdır,
boyu adından gödək.
Paslı, qara dəmirdən
yamaq-yamaq hasarlar,

Geceqondu evlərin
 çirkab suları,
 Divarların dibində
 tüstülənən zibillik,
 Köhnə ayaqqabılar,
 konserv qutuları...
 Səttar Bəhlulzadənin
 adınadır bu küçə!
 Yoldaş şəhər Soveti,
 harda belə deyilmiş?
 Üstündə gezdirdiyi
 bir dahinin adına
 Gördüm köhnə divarlar
 tablamayıb əyilmiş...
 Vətənin hər dağında
 bir möcüzə görən kəs,
 Yurdun milyon rəngini
 dünyaya göstərən kəs,
 Hər ağaca, hər quşa
 daimi ünvan verən,
 Fırçasında Bakının
 daşına da can verən
 Rəngsiz, cansız, hayansız
 divarlara sinərmiş!
 Ömrü zərvədə keçən
 axır gəlib bir xəlvət
 döngədə gizlənərmiş!
 ...Balaca küçələrə
 verdik böyük adları.
 Qala divarlarına,
 bir dalana sıxılıb
 Sabirin qanadları.
 Nizamiylə Füzuli
 bir ünvana şərikti,
 Cabbarlı küçəsinin
 boyu birçə çelikdir.
 Bir şəhərdə nə qədər

“Zavağzalı” olarmış?
 “Perevalı” olarmış?
 “Onuncu Paralel”,
 “Otuzuncu Bazarı”...
 Niyə ucuz görmüşük
 bu küçə bazarını?
 Düzü, heyrətə gəldim
 bu küçəni görəndə.
 Amma heyrət neyləsin?
 Burda qeyrət gərəkdir!
 Qoparıb qaranlıqda
 darıxan lövhələri
 Düzəsən yaylaqların,
 çəmənlərin, çöllərin
 ondan ölməzlik almış
 çiçəklərin içinə.
 Adına bir dalan oldu-olmadı,
 Bəhlulzadənin nə vecinə?!

2.V.1978

ŞƏHƏR KƏNARINDA...

Şəhər kənarında avara itlər
 Məqsədsiz, mənasız dolaşır elə,
 Bir sümük üstündə.
 sümük üstündə
 Küssüşür, barışır, dalaşır elə...

Şəhər kənarında avara itlər
 Dəstə-dəstə, sürü-sürü...
 Boşluğa ulaşır, kölgəyə hürür.

Şəhər kənarında hələ nə qədər,
 Bir yazıçı demiş: “güllü dərələr”...
 “Güllü dərələrdə dilsiz-ağızsız,

Bir ağac altına, bir daş dibinə,
Bir ümid qoynuna "propiskasız"
Avara itlər...

Zavod həyatında, mədən içində,
Özləri görməyən, görüb duymayan,
Bitib-tükənməyən dərdin içində
Qəzəbi – xatirə, hücumu – yalan,
Əslindən səsləri nişanə qalan
Qayğısız məxluqlar, bomboz sifətlər
Avara itlər...

Hərəsi bir evə keşik çəkərdi,
Hirsiəri həyatda zəncirlənərdi...
Gəmirə-gəmirə öz hirslerini,
Hasar çəkərdilər – qorxu adında
Qorxunun özünə çevrilərdilər!
Ömrü bir otağa, bir evə bağlı,
Dostluğun rəmzinə çevrilərdilər!..
Ya da bir çobanın sağ əli kimi,
Sədaqət, etibar heykəli kimi,
Oba qırağında, sürü içində
Bir sıyrma qılncı, bir polad xəncər,
Bir iti ox kimi ömr edərdilər...

Şəhər konarında avara itlər...
Gözlərinin odu qalmayıb daha,
Özlərinin adı qalmayıb daha...
Hansı nəsiləndi, hansı qandandı,
Cinsi hansıdanlı, yaşı neçədi –
Min çeşmənin suyu qarışıb gedər...
Təkcə it kəlməsi qalsa da, amma
Neçə it nəslinin öz adı itər...

1.VIII.1979

BU CAVAN YAŞIMDA...

Bu cavan yaşında stol dalında,
Qoymaym, kişilər qocala bilər.
Əkin tanımayan, biçin görməyən
Qollar işsizlikdən qıc ola bilər.
Üzdə ad-sanları boy atanların
İçləri çürüyüb puç ola bilər...

Sərgi mənzilləri genişlənsə də,
Orda ürəklərin kiçilməsi var.
İndi sevgilərin, əqidələrin
Stollar boyuna biçilməsi var.

Yorğa maşınları havalansa da,
Ayağı düz yolda titrəyən, əsən,
Büllur çıraqları par-par yansa da.
Ağıl çıraqları keçdi, görərsən.

İclas salonunun sıralarından
Nə tufan görünər, nə yağış, nə qar.
Evlər-idarələr aralarında
Bir ömrün mənasız təkrarı başlar.
Katibə dəmləyən çayın dadı da,
Bircə kabinetlik istedadı da,
Təkrardı... gülüşü, salamları da,
Yad dilin qərribə qarışığundan
Bəzənmiş ədalət kəlamları da...
Bu cavan yaşında stol dalında
Yaxşıyla yamanı ayırmaq çətin.
Yaxşını pislərin mənəşindən
Xəncər tiyəsətk sıyrmaq çətin,
Qoruyub vəzifə rəsmiyyətindən
Öz ata adını saxlamaq çətin...
Rüşvət sınağında, alver odunda
Zərif qanadını yoxlamaq çətin...

...Bu cavan yaşımda, stol dalında
Üstümdə ətalət pəncəsi yaşar,
Fikrimdə bir qədim cəng səsi yaşar.
Gündoğan, günbatan arasındakı
Yolları otlanmış, ilxısı ötmüş,
Arxları qurumuş, zəmisini yanmış
Babamın bir nağıl ölkəsi yaşar.

Bu cavan yaşımda, stol dalında
Güclü yumruqlarım boşalmaya kaş.
Bu cavan yaşımda, stol dalında
Otura-otura daş olmayam kaş!..

12. VIII. 1979

SALAM, GƏNCƏ QAPISI

*Kutaisi yaxınlığındakı Gelati monastırında
qədim Gəncə qapısını gördüm...*

Salam, Gəncə qapısı,
qütbətdəki qardaşım.
Salam, duzum, çörəyim,
poladlaşan göz yaşıml!
Əllərimin izini
itirməmiş qar, yağış.
Həsətli gözlərimdən! –
düz səkkiz əsrdi ki,
qapandığın olmamış...
Səkkiz yüz ildə paslı,
dəmir damarlarından
qan kimi axır həsrət.
Yarımlı milyonluq şəhər,
Şərqlə Qərb arasında
iqtisadi məmləkət...
Önündə diz çökərdi,
sənə səcdə qılardı
cahangir də, kölə də.

O tənənə, o şöhrət.
o zəlzələ, o qırğın
ruhundadır hələ də!

Salam, Gəncə qapısı,
Nə Qurucu David var,
nə qapı oğurları;
Payız yarpaqları tək
bir küləyə bənd imiş
talançı orduları...
Amma sən yaşayırsan!
Vaxtı, zoru, hiyləni
yənən bir sərkərdə tək.
Səhnələr dəyişsə də,
dəyişməyən pərdə tək!

Salam, Gəncə qapısı!
Zəlzələnin altından,
vuruşların odundan
Qalxdı, dikəldi yenə
sənin doğma şəhərin!
Yazıldı təzə-təzə
dəmir səhifələri.
Ucaldı qədim Gəncə –
ancaq daha divarsız,
qapısız, darvazasız.
Nəfəs dörmək istədi
zəlzələsiz, davasız.

Qanadı daha geniş
üfüqlərə sərilib,
Sinəsi əzəlkitək
namərdliyə gərilib.
Min qonağın üzünə
açıla bilər hər gün
qapıları min yerdən.
Yanaşı çinarları
yaşıl darvazalardı –
qalxır yerdən göyəcən!

Salam Gəncə qapısı!
 Sənin daş qulağında
 milyon zıncırov səsi.
 Qapı desəm az olar,
 Sən mənim ürəyimin,
 ruhumun möcüzəsi!
 Bilmirəm nə vaxt açdım
 səni, kimin üzünə?
 Fəlakətin üzünə,
 dərdin, qəmin üzünə...
 Bağlamaq çətin oldu
 sonra açıq yolları.
 Nələr gətirdi, nə zaman
 hansı darvazalardan –
 “Vətən boyda bazardan”?
 Salam, Gəncə qapısı!
 Ürəyimdə heç kimin
 gözünə görünməyən
 sehirli bir qapı var –
 sənin əksin, surətin!
 Ürəyimdə heç kimin
 gözünə görünməyən
 sehirli bir divar var –
 başına dolanıbdır
 bu ulu məmləkətin!..

Kutaisi, 5.VI.1980

NƏYƏ GƏRƏK BELƏ QARDAŞ

*Bəzi rayonlarda qədim abidələri uçurub
 daşını, kərpicini daşıyırlar...*

Milyon-milyon nəsil keçib,
 bu torpağın özü qalır.
 Yer altında, yer üstündə
 keçmişimin izi qalır.

Ocağımın, oymağımın hər qatında,
 Nəğmələrin, laylaların qanadında
 Yaşamışq möcüzələr ümidinə.
 Yol açmışıq
 nəslimizin təzə-təzə ümidinə.

Külüngünü sən vuranda o divara
 Öz əlinlə öz sinəndə açdın yara.
 Tarixin bir vərəqitək
 ovulanda əlində daş –
 Özünü kor qoyduğunu
 düşünmədin niyə, qardaş?
 Gözə dəyən nəyimiz var yad aparmış,
 Səl aparmış, yel aparmış,
 od aparmış...
 Bir yandan da biz özümüz,
 bizim iti iştahamız,
 “mənim olsun” ehtirası –
 Uçan divar, daşınan daş,
 itən yazı.
 Uluların bu qalanı ucaltmışdı
 əlin üçün,
 yurdun üçün,
 sənin üçün,
 Sənse yıxıb daşıyırsan
 toyuğunun hini üçün!..
 Qədim bir yurd uçduğundan
 daş aparmaq – qənimətin...
 İndimizə yük olduğun bəs deyilmiş,
 Kökünə də od vurursan bu millətin!
 Sən tək olsan – qəzəbimə yer olmazdı,
 Kişilərin ucaltdığı
 nakişilər əllərində uçulmazdı.
 Qələmiylə, yazısıyla
 xalqa ləkə yaxanlar var.
 Tarixçi diplomu üçün
 tariximi yıxanlar var.

Keçmiş də qurban verir şöhrətinə,
 Öz-özünə ləkə yaxar
 başqasının hörmətinə,
 Elə bil ki, yad ananın
 yad bətnindən doğulubdur.
 Allahı da yad olubdur.
 Yad gəlməsə, o yox imiş,
 Yad qatıldı, o – hinlərdə toyuq imiş.
 Adını da yadlar verib,
 Ocağma odunu da yadlar verib.
 Doğulduğu bu el belə,
 danışdığı bu dil belə
 xəyalında bir bəxşışdir,
 Neçə özgə muzey görüb,
 Nizaminin türbəsini görməmişdir!..
 Soyumuzu dağa çəkən, daşa çəkən,
 Çörəyimlə alim olub,
 mənə gülüb, nəşə çəkən!
 Özümüzü içimizdən yeyən qurdlar –
 alimciyəz, tarixbazlar,
 Öz kökündən çoxdan qopub
 kökdən yazan oyunbazlar!
 Xoşqeyrətli filanzadə!
 nökər ruhlu haramzadə
 səndən də pis!
 daha qorxunc, daha xəbis!..
 Nəyə görə belə qardaş –
 yaxınlığı yoxsa mənə?
 Beləsindən milyon kərə doğma olmuş
 Yerdən çıxan saxsı mənə!..

15.IX.1980

İÇİMDƏKİ DƏRD AĞACI

İçimdəki dərd ağacı,
 Kökü taleyin qatında,
 Başı arzu qanadında
 İliyimdən sümüyümə,
 Dırnağımdan saçımacan,
 Ürəyimdən ovcumacan
 Zərrə-zərrə, qətrə-qətrə
 Məni tamam zəbt eləyən.
 Gülüşümə kölgə salan,
 Sevincimdən nəf diləyən.
 Yarpaqları yad şilləsi,
 Budaqları od qırmançı –
 İçimdəki dərd ağacı.

İçimdəki dərd ağacı...
 Barmağımda qabar olan
 düyünüylə,
 Sifətimdə qırıq salan
 köynəyiylə
 Yazımda da, qışım da
 yaşıl libas geyməyiylə
 fəsilərə acıq verən
 hər budağı pöhrələnən,
 hər rüşəsi saçaq verən,
 Nəğməsi yad, sözü acı
 İçimdəki dərd ağacı...
 Ağac bir yol yarpaq açar,
 Ağac bir yol bar yetirər,
 Busa hər gün gül içində,
 Busa hər gün bar altında.
 Bir yarpağı saralmamış
 Mini bitir qanadında.
 Aman Allah,
 nə qərribə ağacdı bu?
 Əzabımdan şirə əmə,

Fəryadımdan küləklənən.
Mən qısılib çəkildikcə
Ürəyimdə ürəklənən,
Dönük qardaş, soyuq bacı –
İçimdəki dərd ağacı!

İçimdəki dərd ağacı,
Ayağımı deşib keçən
kökleriyle
yad torpaqdan qüdrət əmənlər,
Yad ellərin havasına
Bulud-bulud pöhrələnən.
Məni məndən alıb gedən,
Mənə mənə yad eləyək.
Qucağında yuva qurmuş
Pərvaz qəmə həyat verən.
Həsretləri, hicranları
Min qayğıyla yelpikləyən,
Saçlarıma ağ yağışı
Səpən bulud tutağacı –
İçimdəki dərd ağacı.

İçimdəki dərd ağacı!..
Hara belə boy atırsan?
Ürəyimi çəkə-çəkə,
Gözümdən yaş tökə-tökə
Məni hər gün parçalayan,
Məni hər gün xırdalayan,
Şübhələri qızıqdırın
pislikləri qurdalayan,
Öz əlimlə düşmənimə
bəzədiyim şöhrət tacı.
Sevincimin nə zamansa
İldırım tək vuracağı
İçimdəki dərd ağacı...

SƏNƏ UCQAR SÖYLƏDİLƏR...

Ay ocağım!
Bu dünyada
hamıdan çox güvəndiyim,
hamıdan çox umacağım!
Sənə ucqar söylədilər:
Bilirsənmi neylədilər?
Yüz arzusun mürgüsünə qor çiləndi.
Bir namərdin xəncəritək
söz sinəmə pərçimləndi.
Sənin geniş ürəyindən xəbərsizlər,
O tayına, bu tayına çəpər çəkən
Bir yaranın göynəyindən xəbərsizlər,
İgidlərin çinar kimi boylarından,
Birliyinə həsrət qalmış
illərindən, aylarından,
Sinəndəki ulu döyüş izlərindən,
Məndən, ondan, özlərindən
xəbərsizlər
Sənə ucqar söylədilər...
Yada düşdü el yolları,
Xoca döngə,
Deman yolu –
Tarixlərin tutqun yolu, duman yolu.
Karvanların bol yolları,
Get-gəlişin sel yolları.
O yolların bir tilsimdə qırılmağı,
Gözlərimin
yaxın-yaxın uzaqlara
baxıb-baxıb yorulmağı.
Köçürülmüş kənd yerində
çinariarın başdaşitək ucalmağı.
Quzeyində güneyinə yol olmayan
sirəm-sirəm dağlarının
baş ağardıb qocalmağı...
O dağlara bircə dəfə qalxsaydılar,

9.XI.1980

Xəzəredək pillə-pillə enib gələn
oylaqlara baxsaydılar,
Cənub tayda laparlanmış
yaylaqlara baxsaydılar,
Gözündəki ümidləri, gümanları.
Təbriz üstə vadilərdə
pul-pul olmuş
dumanları görseydilər

Sənə ucqar deməzdilər!

Görərdilər:

zirvədəki vüqar kimi vüqar olmaz,
Bir ətəyi Xəzər olan, dəniz olan,
Bir ətəyi Təbriz olan ucqar olmaz!
Onlar deyir – sən ucqarsan,
Mən deyirəm – sən ucasan!
Güvəndiyim bir müqəddəs uca varsan!
O tayına, bu tayına baxa-baxa
ucalırsan, ucalırsan!..

Yardımlı, 1976

GƏRƏK BİZ BACARAQ

Gərək biz bacaraq qurban verməyi,
Bacaraq od tutub alışmağı da.
Məsleksiz dostları atıb cərgədən,
Onların yerinə çalışmağı da...
Ucalıq su dəymiş zəmilər kimi,
Hər gün qoy duzlansın göynək yaralar.
Ömür qızıl yüklü gəmilər kimi
Doğma sahillərə nə vaxt yan alar;
Birdən sahillər də yay tək gerilib
Bizi bir ox kimi dünyadan atsa,
Əgər o ol deyil, sınıq qanadsa, –
Yenə biz uçmağı gərək bacaraq.
Yuxunu köhnəlmiş bir çarşab kimi,

İstirahət üçün dolaşdığımız
Sahil yollarını çürük sap kimi
Ataq ömrümüzden, üroylumuzdan,
Keçək duzumuzdan, çöreyimizdən,
Keçək əlimizin ipəkliyindən,
Keçək çəkməmizin düz dabanından,
Salaq namərdləri torpağın üstə,
Onlar şan-şan olsun

qəzəbimizin

Çəkiç yumruğundan, biz dabanından,
Hər an hazır olaq qurban verməyə –
Qara saçımızı – dümağ həsrətə
Yaltaq barışığı kişi nifrətə
Sonra nədən keçək
Sonra cərrahək
Kəsək ruhumuzu, düşüncəmizi
Orda yaxşıyla pis saçaq-saçaqdır.
Kəsib tullamasaq pisliyimizi,
Kim bizi rəhm edib sağaldacaqdır...
Gərək biz bacaraq

bir gün açaraq

Ömrü buludların yaxası kimi
Ordan paraşütlə tullanmağı da,
Ölümün yanına, sevgilimiztək,
Tələsə-tələsə yollanmağı da...

1968

BAŞINI AŞAĞI SAL, İŞİNİ GÖR

Bir yoldaşın tez-tez verdiyi "məsləhət"

Mən belə bir adam gördüm cavan yaşında,
Mən belə bir qaya gördüm durub qarşımda,
Mən belə bir zülmət gördüm yollara enən,
Ürək yeyən bir ətalet qurdunu gördüm.

“Nə işin var” deyə-deyə bizi yatıran
Əlsiz qoyar, dilsiz qoyar yurdunu, gördüm...

Ey balaca bir obadan gələn yollarım,
Qədəmimə düzlük dərsi vermişən, şükür!
Üstündəki hər çiçəyi üzün günəşə,
Gözün gülər, başı uca görmüşən, şükür!..

Üfürülmüş bir şar kimi bir iynəyə bənd
Bu izzəti, bu hörməti ayaqlayaram.
Kişiləri qapılarda sümsük eləyən
Pay verilən o şöhrəti ayaqlayaram.

Xətt çəkərim bu kiflənmiş əxlaq dərsinə,
“Ağıllıdır, utancaqdır – başı aşağı!”
Böyüklərin dəbdə olan bu tərifindən
Başımıza bir qorxunun daşları yağır...

Köle qorxu, aciz qorxu mənə deyir ki,
Başım qalxsa, həqiqətə baxa bilərəm.
Fil bildiyim qarışqanın xırdalığını
Çaşıb birdən öz başına qaxa bilərəm!

Gərək deyil mənə belə dost məsləhəti,
Əzabından dərslər almışam utancaqlığın.
Öz sözünü vahiməylə qısıb saxlayan
Ürəklərin infarktına diqqətlə baxın!..

Tariximin hər vərəqi mənə bir ibrət:
Başasağı geri döndük Araz üstündən.
Başasağı bir heykəl yon Culfa yolunda,
Ümidimi kəfən kimi, cır, as üstündən...

Babaların bir “barışda” susmuşdu, qardaş,
Sonra onlar buna görə söyülən oldu.
Qılınc ilə vurulmasa öyilməyən baş
Tərif üçün hər hüsurda öyilən oldu...

Mən yurdunda qonaq kimi gəzdiyim zaman
Nobellərin banklarına axıb dolmuşam.
Öz-özümü gözədən salıb unutduğumdan
Özgəsinin yanında da unudulmuşam.

Başasağı – bir ayrılıq sərhəddi artar,
Başasağı – qanadlanıb uça bilmərik!
Öz əlimlə öz qapıma vurduğum açar
Tilsimlənər, baş çıxarıb açma bilmərik!..

22.VIII.1979

M.Ə. SABİRİN MƏZARI ÜSTÜNDƏ

İlk dəfə gəlmişəm məzarın üstə,
Dağıtdım nigaran bir həsrətimi.
Dilim dinc durmadı, bağışla, Ustad,
Səninlə danışmaq cəsaretimi.

Sən gedəndən bəri çox sular axıb,
Ömrümüz bir kökdə dayanmayıbdır.
O vaxt yatanların ayılıb çoxu,
Nəçəsi hələ də oyanmayıbdır.

Burda sınır vüqar, qırılır qürur –
Öyrənə bilmədik səndən yanmağı,
Eh, odsuz adamlar qəlbə od vurur,
Mürşid gözlər də bizə göz dağı...

Durna uça-uça yatır deyirlər,
Var əl vura-vura yatanlarımız.
Kişilik adını hələ nə qədər
Nəmərdlik möhrüylə satanlarımız...

Sallanıb vəzifə budaqlarından
Yatırlar, kor olmuş yarasaadrlar.

Qeyrotli söz çıxmaz dodaqlarından –
Söz düşsə arvaddan Araza qədər.

Yatırlar gündüzün boş işığında,
Doğruyla yalanın, düzlə əyrinin,
Arzuyla taleyin barışıqında...

Çoxunun dəyişib nimdaş libası,
Köhnə ürəyisə dəyişməyibdir.
Baxırsan, elə bil, igid babası
Bunun taleyiçün döyüşməyibdir.

Onlar nə dil qanır, nə hörmət qanır,
İnamları varsa – dövlətdir, vardır.
Babamın qılıncla qazandığını
Onlar bir busəyə uduzanlardır.

Atalar sözünün yalanı olmur;
“Kor olar el üçün ağlayan gözlər”.
Deyirəm, bəs niyə oda tutulmur,
Gündə yüz ürəyi dağlayan gözlər...

Yeyib qudurdular “zülmətsevərlər”,
Xalq malı bunların arpası kimi.
Vətənin çiynindən asılıb onlar,
Köhnəlmiş dilənçi torbası kimi...

BARIŞIQ

Sevinc atlı, biz piyada –
Yüzillərlə yüyürmüşük arxasınca.
Gah yalvarıb “gəl” demişik,
Deyinmişik gah da onun qarasınca.
Günümüzün çoxu zülmət, azı işıq...
Payımıza nə düşübsə barışmışıq!

Barışmışıq Türkmənçayda, Çaldıranda,
Tale bizi endirəndə, qaldıranda!
Min nemətli süfrəmizdən
bircə qismət çatmayanda özümüzə,
Öz qanımız bağlananda üzümüzə.
Əsəblərim “Dilqəm”di Araz boyu,
Əsəblərim el qəmidi Araz boyu...
Dumanlanmış gözləriylə
yənə baxır Qarayazı.
Barışmışıq –
alnımıza yazılanda qara yazı...
İran boyda viranədə
bir əsrdə üç inqilab! –
Sonu yənə barışıqdı.
Babək öz Bəzz qalasında,
Dönmoz, ölməz qalasında
İyirmi il getirdi tab –
Sonu yənə barışıqdı...
Barışıqlar kitabını
açıb baxın varaq-varaq,
Qol qoymuşam
barmağımı öz qanıma batıraraq!..
Barışmışıq –
bir millətin əlifbası iki olub!
Mənzil mənim, yol də mənim,
Çəkdiyimsə özgələrin yükü olub.
Öz içimdə çilik-çilik doğranmışam,
barışıqlar özgələri.
Var-dövlətim barışığa qurban gedib,
Mənə qalıb öz kədərim...
Gülsüz qalıb bir gülüstan.
Barışmışıq –
bölünmüşük ostan-ostan,¹
Zəmi-zəmi, bostan-bostan!
Bir az Şərqdən, bir az Qərbdən,

¹ Ostan – mahal.

Yüz imandan, yüz məzhəbdən
 Gündə bir şey qapa-qapa,
 özümüzü itiririk
 özgələri tapa-tapa!
 Aldanmaram yenə həyat vədlərinə.
 Sayca məndən az olanın
 İrandakı muxtariyyət vədlərinə.
 Qoy yol versin mənə zaman,
 Öz dərdimi
 özüm deyim öz adımdan!
 Qoy deyim ki, mən millətəm,
 rahathulqum sanma məni!
 Farsdandönmə deyə-deyə
 danma məni!
 Demə: mənim BMT-də öz səsim yox!
 Daha mənim bu yoxluqla
 barışmağa həvəsim yox!
 Rüşvət ilə, hiylə ilə
 gəlib mənə ağa olan
 kölə ilə
 Barışmağa həvəsim yox!
 Gözlərimdə
 37 – fəlakəti,
 46-nın müsibəti.
 O eynəkli, o eynəksiz,
 o vətənsiz, o məsləksiz
 “kişilərin” cinayəti...
 Daha bir də barışmaram
 qorxu ilə.
 Bu qardaşı o qardaşdan,
 ayrı salan duyğu ilə!
 Mən görürəm ta susmağa,
 ta yatmağa haqqım yoxdu!
 Özüm tarix meydanında enə-enə
 Özgələri ucaltmağa haqqım yoxdu!
 Haqqı yoxdur!

EVƏ QAYIDARAM

Evə qayıdaram qaş qaralanda,
 Dağlardan ahəstə yelə əsən zaman.
 Gələn qaranlıqdan qorxuya düşən
 Yollar obalara tələsən zaman.

Dönərəm dünyanın həzin çağında,
 Ürəyi səssizcə бүriyəndə qəm.
 Beşiklər başında çıraqlar kimi
 Laylalar alışıb yanır, görərəm.

Gələrəm övladlar getdiyi yolla –
 Xəbərlər axışıb gələndə kəndə.
 Ana intizarı, ata gileyi
 Tanrının özünü dara çəkəndə.

Qocalar yenə də üzü göylərə,
 Ürəyi işıqlı, dili dualı.
 Sinəmdən daş kimi asılıb gələr
 Burdan apardığım o ilk sualım.

Allah, o itə bax, necə vəfalı!
 İyimi uzaqdan gör necə bilmiş.
 O da bu ev kimi qocalıb yaman,
 Onun da başından dostlar seyrəlmiş...

Uzanır bacının evindən gələn
 O yol ki üstündə bir ürok əsir.
 Ona ki bir xəbər verən olmamış
 Bəs hardan duyubdu, hara tələsir?

Elə bir illərlə heç azalmamış
 Həyətdən qovrulmuş soğanın iyi,
 Ocaq dediyimiz bir möcüzənin
 Bahar tərəvəti, qəlb istiliyi.

Kəhər şahə qalxar arzularımtək,
Quzular həyətin yaraşığıdı.
Sərnəcə sağılan süd deyil sanki,
Ana zümzüməsi, – ay işığıdı!

Hikmət qaynağıdı ana ocağı –
Çağlayıb ruhumu dindirəcəkdir.
Məni susuz qoyub dərin dəryalar,
Bu bulaq yangını söndürəcəkdir.

Evə qayıdaram qaş qaralanda,
Dağlardan ahəstə yel əsən zaman,
Ömür yollarının yorgunu olan
Ürək dincəlməyə tələsən zaman...

Moskva-Bakı
25.X.1979

BOŞ QALMIŞ YUVALARA DƏYMƏYİN

Dəyməyin bu boş qalmış
yuvalara, dəyməyin...
Balaları uçub gedib,
Kim bilir qayıda, ya qayıtmaya.
Bala xatirəsinə necə qıyırsınız,
Bala xatirəsini oyatmayın...

Dəyməyin bu boş qalmış
yuvalara, dəyməyin,
Uzaq, qürbət ellərdə
Sümükləri sızlar quşların.
Ləkələrin biz-biz durar,
bir çöp düşsə yuvalarından.
Gedib çatar onlara
dağılmış yurdların fəryadı.

Yuvanın nə günahı?
Asılıb öz yerindən
Nə gələne söz deyir,
nə gedənə daş atır...

Dəyməyin bu boş qalmış
yuvalara, dəyməyin...
Nəğmələri pərvazlanardı bir vaxt
qanad-qanad.
Sarı dimdikləri uzanardı günəşə.
Yellənərdi yarpaq yelpikləri
tel-tel, ilmə-ilmə.
Belə yuvadan biri
uzaq kənddə sızlayan
öz evimiz deyilmi?

Dəyməyin, bu boş qalmış
yuvalara, dəyməyin,
Yarpağı tökülüb yan-yörəsindən,
Fikri köçən quşlarla
uçub gedib uzağa.
Kimsəsizin üstünə
şimşək gülər, qar yağar...
Dəyməyin, bu kimsəsiz
yuvalara, dəyməyin...
Xəzan yatır balaların yerində,
şaxta da yatacaq, külək də...
Arsız, qara qarğalar
durnanın boş evinə
sevinib güləcək də...
Çılpaqlaşmış ağaclar
utanacaq açılarda gizlənci.
Yuvanı yelə vermək istəyəcək
gecə-gündüz, gizlicə.
Ancaq olmaz dağıtmaq
onu
daş atılmasa,

Ağacların kökündə
 ocaqlar çatılmasa...
 Dəyməyin bu kimsəsiz
 yuvalara, dəyməyin!
 Payız əbədi deyil,
 gəlib keçəcək qış da.
 Bir gün köçəri quşlar
 gələcəklər dalınca
 o köhnə yuvaların
 Xırda qış üreyini
 tərk etməyən ilqarın.
 Uçacaqlar çox taxta
 evciklərin yanından,
 Gəzəcəklər köhnəlmiş
 çör-çöp yuvalarını,
 Öz quş babalarının
 başladığı mahnını
 davam etdirmək üçün
 başa yetirmək üçün...
 Sındırılacaq yumurtası,
 boğazlanacaq balası yox,
 Əlinizdən neyləsin
 səsi yox, naləsi yox.
 Öyməyin özünü,
 gücünüzü öyməyin.
 Dəyməyin, bu sahıbsız
 yuvalara dəyməyin!..

Peredelkino, 20.X.1979

MƏKTƏB ZƏNGİ

Çatır qulağıma illərdən bəri
 O kənd məktəbinin doğma zəng səsi.
 Çatır uşaqlığın xatirələri,
 Görüş çağırışı, vida nəğməsi.

O nəydi? Sığalı torpaqdan alan
 Sınıq bir kotanın polad tiyəsi.
 Uşaq duyğumuzu təşvişə salan
 Arzudan göyərən səs fəvvarəsi!

Qonşu obaların uşaqlarını
 Dərsə gecikəndə yolda haqlardı.
 İlk zəngə çatmasa qaralar qanı,
 Çəpərlər dibində kimsə ağlardı.

Çatır qulağıma hayana getsəm,
 Kotan parçasından uçan o səs.
 Xoş gündə sevinirdi, ağır gündə qəm,
 Qəlbimdən heç zaman çəkilib getməz.

Ötər sürətini təyyarələrin.
 Batırar səsini qatarların da.
 Kəndin diləyidi – aşar illəri,
 Hayana getsəm də haraya çatar.

Özgə torpaqların cazibəsində
 Gözüm aldananda, ağlım çaşanda,
 Demirəm bir həftə, bir saat, bir dəm
 Fikrim o ocaqdan uzaqlaşanda,

Gənclik ehtirası, şöhrət tələsi,
 Yalançı tamahın şirin vədəsi...
 Bircə təmizlikdir mayadan gələn
 Onun da hiyləyə kölgələnməsi...
 Ağlım kütləşəndə, gözüm yatanda –
 O səs – üreyimin silkələnməsi!..

Ah körpə dostlarım, qönçə dostlarım!
 Bizim alınımız da qırıq indi.
 O məktəb zənginə hicran qubarı,
 Sizin səsiniz də qatışıb indi.

O nəydi? Cilası torpaqdan gələn
Köhnə bir kotanın polad tiyəsi.
Ömrü gələcəyə qanadlandıran,
Keçmişə tökülən səs fəvvarəsi...

25.III.1980

MƏKTƏB YOLLARI

Güllərə, kollara dolaşan izim
Çəkərdi dalınca düşüncələri.
Məktəbə gedərdim bazar ertəsi,
Qayıdıb gələrdim şənbə günləri...

Tək-tənha...
Yollarıq sirri tükənmez,
Özüm də balaca bir sirr kimi ydim.
Mən arzu adlanan, geriye dönməz,
Bir selin əlində əsir kimi ydim.

Çöllərə qəlbimin səsini yazdım,
Dörd il yollar oldu gözümə qənim,
Mən torpaq üstündə addımlamazdım,
Torpaq ürəyimdə gedərdi mənim.

Adladım meşələr vahiməsindən,
Qorxu da mənimlə yoldaş kimi ydi.
O dağ çaylarının sel hədəsindən
Bir uşaq ümidi keçirməliydim.

Evlərdən boylanın işıqlar – harın,
Yolumda qaranlıq hədəsi vardı.
Gecəyə düşəndə qəbristanların
Daşları dalımca addımlayardı.

Duman məchulluğu, çən sonsuzluğu,
Yoxuş tənlikləri, qar kəsirləri.

Buluddan, günəşdən, ulduzdan yağıb
Yollara yazılan ilk əsərlərim...

Həftələr üstündən, illər içindən,
Fikirli, qayğılı ötən baharım.
Körpə ürəyimi sınağa çəkən
Sonu görünməyən məktəb yolları...

Sevinçə can atıb, qəmdən adlayıb
Gəlsə də, ya yaxşı, ya pis sorağım.
Ölkələr dolaşsam, qitələr keçsəm
Arzular uzunlu, ümidlər boyu
O məktəb yoludur addımladığımı!..

27.X.1982

AT HAQQINDA İKİ ƏFSANƏ

1. KƏHƏR AT VƏ SƏADƏT

Ala-toran ölüslərə çıxıb birinci
Kəhər atın yalmanına sarılan zaman.
Dan yerinin şəfəqitək yanan sevincim
Boylanardı arzuların uzaqlığından.

Torağaylar asıladı başımın üstə,
Qıy vurardım səslərini batırmaq üçün.
Qoruqların xam yerini arayıb tezdən
Tələsərdim atımızı otarmaq üçün.

Mərz üstündə düşünədek islanıb şəhdən
Xırpılıyla tər otları biçən kəhərin.
Oyur-oyur oyuldayan gözələrində mən
Şəfəqin seyr edirdim doğan səhərin.

Sübhün mehi, xışıldayan qaraağacalar,
Bülbüllərin harayında susan biçənək.

Uzaq-uzaq xeyallardan min söhbət açar,
Oxşayardı ürəyimi gündoğanadək.

Sonra uşaq səslerinden oyanan çöllər
Damlaların güzgüsünlə bərq vuran zaman.
Şehli otdan dodağını çəkərdi kəhər,
Qılınc kimi sıyrıları öz iştahından.

O duyardı, arzuların minib tərkinə
Bu səhərdən, bu çöllərdən qopmuşam haçan.
Götürülüb üz tutardı yolun bərkine,
Yaş cilovu əllərimdən qoparanacan.

Qoruqları, zəmiləri o ələk-vələk
Eləyərdi,
Kişnərtisi düşərdi kəndə.
Yalvarardım, dayanardı yumşalanadək,
Ancaq yenə şığıyardı mən yetişəndə.

Gözlərində dəlisoyluq şimşəyi çaxar.
Qəzəbindən qışqırdım, ağlım çaşardı.
Yoruldım – lap yaxında dayanıb baxar,
Əl atardım – şahə qalxıb uzaqlaşardı.

Düşünərdim: daha ona yetişməz əlim,
Mürgü kimi gözlərimə dolardı kədər,
Oyananda görərdim ki, qayıdıb gəlib
Səs-səmirsiz başım üstə dayanıb kəhər.

Bu günahkar baxışlara yumuşalmazdım,
Acığımı yollar boyu çıxaydım gerek.
Cilovunu özü mənə verdiyi azdı,
Mən də onu dağa-daşa sıxaydım gerek.

Belə idi uşaqlığın bahar oyunu,
Səhərlərə at belində tələsərdim mən.
Nə bezikib, boş axurda saxlardım onu,
Nə də kəhər əl çəkərdi xasiyyətindən.

...Ey səadət! Bəlkə elə o kəhər atsan!
Çox qaçmışam, yalvarmışam düşüb
dalınca.

Demişəm ki, cilovuna əllərim çatsa
Dincəlməyəm qisasımı səndən alınca!

Məni gənclik illərində ürəyi sınıq
Mələtmisən qəm üstündə lap zilinəcən.
Alacağam o illərin intiqamını,
Çapacağam səni arzu mənzilinəcən!..

13.X.1980

2. TALE QİSMƏTİ

Atam satdı o kəhəri uzaq bir elə,
Apardılar niyə onu saxlayammadım?
Gözlərimdən yumalandı yaş gilə-gilə
Kəhər baxdı,
məğrur idi, ağlayammadı...

Hiss edəndə yəhərində bir özgəsinə,
O duruxdu, xəbərsizdi sövdəldəşmədən.
Yenə dəcəl gözləriylə süzürdü məni,
Cilovunu buraxmıram, anlamır, nədən...

Çapıb getdi. Təzə aytək yanan nalları
Axşamacan uzaq yollar oyadacaqdı.
Çapıb getdi, geriye də baxmadı bari.
Elə bildi, səfərdədir...
qayıdacaqdır.

Günler ötdü, qaralmışdı atamın qanı,
Kəhər bizim əlimizdən uçan quş idi.
Məhəbbəti qərībəymiş dilsiz heyvanın,
Qulağımda bir kişnərti yeri boş idi.

Günler ötdü, güneyləri bürüdü bahar,
Kəhər mənim yurd yerimdə qaralan ocaq.
Yəqin ona təzə yerdə xoş baxacaqlar,
Haranlığı sahibini unutturacaq.

Bir gün leysan nə başladı...
Doğrayıb, kəsib
Şimşək göyü şırımlayır, düşmür həvəsdən.
Sübhə yaxın elə bil ki, silkələndi ev
İldırımın səindən də gur olan sədən.

Bircə anda uşaqlarla doldu yaş eyvan,
Qoy islanacaq, bu dünyanın xoşbəxti bizik.
...İldırımın işığında alışıb-yanan
Bu selləri içib gələn kəhərimizdi!

O döyürdü ayağını həyətdə yerə,
Şimşək altda şəfəq saçır, qalxır, qabarır...
Yaş üzünü toxundurur mənə yüz kərə,
Yəqin məndən gözləmiş bu etibar!

Kişnərtisi axıb gedir od sinəsindən,
Qızıl kəhər par-par yanan qızıl ürəkdi.
O leysanlı, selli-sulu yaz gecəsində
Üç mənzili keçən atım vəfada təkdi!

Üç gün sonra sahibiyə çıxıb gedirdi,
O qisməti tapa bilmək bir də çətindir.
Kəhər dinsə deyərdi ki, "nahaq itirdin,
Tarixləri aşıb gəlmiş səadətindim!"

At cildində, quş cildində, ağac cildində
İnanıram, hərəminin bir sehrimiz var.
Əgər tale qismətimisə, qoymayın itə,
Demək olmaz, min il sonra gərəyim olar!..

QOCALAR PAYIZDA TAXIL ƏKƏRDİ

Qocalar şum üçün qayğı çəkərdi –
Hələ əllərindən düşməmiş oraq.
Qocalar payızda taxıl əkərdi –
Yorğun öküzləri haraylayaraq.

Əlləri günəşə döndüyü andan
Sarı şəfəqləri səperdi yerə,
Səperdi səhərdən günbatanacan
Körpə ümidləri səssiz çöllərə.

Bir qarı gələrdi evinə çağında
Əyilə-əyilə, əlində səbət
Utancaq kəlmələr –
Gül dodağından
Ürəyə süzülən xeyir-bərəkət...

Səbətlər dolusu payız armudu...
Elə qocalar da payızdı, düzü.
Xəlvət işardardı küllənən odu
Dərin qırıqlardan ötən təbəssüm.

Kimin eşqndəydi o armud payı,
Hansı bir ilqarın son nidasıydı?
Hansı xəzanlıqda ləpir arayıb,
Hansı çarəsizi ovudasıydı?

İndi o süfrənin ləzzəti harda?
O ki halallığın şirin barmıymış...
Mənə elə gəlir o qocalar da
Ayrı planetin adamlarıymış!..

Nurlu baxışların hikməti dərin
Hər kəlmə körpüydü uzaq ellərə.
Süfrəyə uzanan iri əllərin
Sanki ağırlığı düşürdü yerə...

Onlar verərdilər çöldə baş-baş,
Torpaq da qocaydı, əllər də qoca.
Saz ilə, söz ilə xeyrə uğraşan
Ürəyi təpərli ellər də qoca.

Mənim o əkinçi allahlarımla
Dayana bilseydim bir də üz-üzə,
Deyərdim: o sarı ümmandan damla, –
Torpaqdan göyərən xatirənizəm...

14.IX.1980

BİÇİN NƏĞMƏSİ

Biçin başlanmamış əllərində çin,
Zəminin ağzında vərə düzülən.
Ömrünü əridib neçə nəsilçin,
Ancaq indi-indi şərə düzülən
Kişilər önündə borcum var mənim.
Sözle qaytarılmaz, alqışlar yetməz.
Səs səsliyinə bənzəsə belə,
Qışqırsam səsimi onlar eşitməz.

O günün altında başları üstə
Alışan çinləri – Misri qılınclar.
Ən xoşbəxt haləyə çevrilir üzdə
Onların başında ən bəha taclar,
Körpə ömrümüzə işıq çiləyən
O çinlər – ən təmiz bir ayna idi.
Zəmi ətəyində biçin nəğməsi
Dünyanın ən qədim ayini idi.

Zirvələr bu səsə qalxardı onda
Buğdalar sünbüldən pırlaşardılar.
Kişi səsindeki bu zəhmi görüb,
Bu bolluğu görüb, bu rəhmi görüb,
Yollar dənə-dənə adam bağlayar,

Yollar ilxı-ilxı at pardaxlayar,
Dağlar oba-oba yurdlaşardılar.

Orda dərz dibində, taya dibində,
Ağac kölgəsində, qaya dibində.
İpək nənələrin ağ tellərində,
Şəkər dillərində, bal dillərində
Yüz ilin, min ilin havası vardı,
Ağrı irilənmiş batıq gözlərdən
Buğda sarısıtək, un işığıtək
Bizim üstümüze xeyir yağardı.

O əyri oraqlar – bükük qarılar,
Dağlar yamacında qulağımıza
Ən qədim nəğmələr oxuyardılar.
O əyri qarılar, o düz nənələr
Daraq tanımayan başımız üstə
Sümbül daraqları toxuyardılar.

Zəmidən qıjıltı səsi gələrdi,
Zəmi yox, o daha bir qoşun yolu...
Sanki bir güneyi qamarlayardı
Bizim kişilərin əkin-biçində
Uzanan üç arşın, beş arşın qolu.
Qolçalar sürüşkən, ilanboğazı,
Dəri döşlüklərin sığalı haqdan,
Əyilməz kişilər! Nə xoşbəxtsiniz
Diziniz qabardı dərz bağlamaqdan.

Saxlayın dünyanın hay-harayını
Gərək muzeylərdə bir çin tapılsa...
O maşın girməyən dağ zəmisini
Mənimlə bir yerdə biçən tapılsa...
O qara qılçıqın, sarı buğdanın
İşıq şırnağından doğacaq danım.
...Tələsin, tələsin öyrədim sizo, –
Sonra tapmazsınız yer üzərində
Biçin mahnısını xatırlayanı.

ATAMIN ƏLLƏRİ

Atamın əlini canlı heykəltək
Ömür körpüsündən keçirmək ola.
Atamın əlini özünə bənzər
Bir daşa, qayaya köçürmək ola.

Qırıqlar üst-üstə qalaqlanan il,
Qayğıdır, ağrıdır, dərdin izidir.
Əllər bir nəfərin, bir nəslin deyil,
Bir dövrün təzadlar xəritəsidir.

Birində qəlpələr qırımlar açıb,
Məmini əliylə haqlayıb atam.
Biri şum yeridi, bərəkət saçır,
Bizi bərəkətli saxlayıb atam.

Birisi yaradan sızlayır hələ,
Birində torpağın ağrısı, dərdi.
Qəlpə dəyməsəydi iki əl ilə
Atam bir kəndi də yedizdirərdi...

Ürəyi qoruyub bu əl qalxanı,
Sınıq qanadla da uça bilibdir.
Qəlpə kilidləyən barmaqlarını
Zəhmət açarıyla açə bilibdir.

İki əl – baş üstə yanaşı bayraq,
Birində qan izi, birisində tər...
Dava görməsən də bu əllərə bax,
Dava istəyənlə onları göstər...

Əllərdə gül əksən, biri al bitər,
Birinin gözüne sübh şəhi dolmuş.
Atamın bir əli cəbhədə əsgər,
Biri Yardımlıda əkinçi olmuş!..

BİRİNCİ – SONUNCU

Atam ucaboyle bir cavan idi,
Bu saçqırovlı yaşımdan cavan.
Gülüşi dumanı göydə əridir,
Yollar tük töküdü addımlarından.

Bir kimsə qolunu bükə bilməmiş,
Mərdliklə tapmışdı dünya varını.
Biçində önünə keçən tapılsa,
Dəryazla qıradı dabanlarını.

Ehtiyac kölgədi neçə bahar, qış
Torpaqdan güc alıb ürəklənirdi.
Dostların xırmanı həşəm olmamış
Onun buğda tığı kürəklənirdi.

Toylar çoxalardı payıza sarı,
Çalğıdan qaçardı obanın dərdi.
Cıdırda bağrını dəlib yolların
Kəhərin belində öndə gələrdi.

Yeri öndə idi hər işdə, hər an,
Yeri öndə idi xeyirdə, şərdə.
Ancaq zəhmətinə pay düşən zaman
Onu səslərdilər dal cərgələrdən...

O uzaq illərin üzü daim ağ,
O uzaq illərin sədası təmiz.
Yeməyə tox baxıb, işə ac baxmaq
Olmuşdu birinci əxlaq dərsləriniz.

Balta qandalları vurdu əlimə,
Üzümə çöllərdə açdı danımı.
Mən verdim öz torpaq müəllimənə
Zəhmətdən birinci imtahanımı.

Sevin ki, atalar heykəli tək,
Ey ürək, nişana qalanlardanam.
Mən elin əlindən qılınıcı ilkin,
Çələngi sonuncu alanlardanam...

1.11.1982

ANALAR AĞLAMASIN

Təkcə analar ağlamasın,
Analar ağlayanda dözə bilmirəm.
Sahilsiz ümmandı ana kədəri,
Onu sonra kimi üzə bilmirəm.

Təkcə analar ağlamasın,
Dünya yetimləşər, ana ağlasa.
Ananın gözüne qəm çiləyənlər
Ananı gözüünün üstə saxlasın.

Çəkərəm ananın kədər payını,
İçərəm ananın zəhər payını.
Təkcə analar ağlamasın.

Qoy ağ çiçəkləri düzüm saçına,
Qarışsın saçının ağı güllərə.
Ana gözlərində bulud görməyim,
Qəmi yaza dönsün, ahı güllərə.

Təkcə analar ağlamasın,
Zirvəmdə, qoymayın onu çən alsın.
Al-qumaş geyse də ona yaraşmaz,
Ananın paltarı sevincdən olsun.
Təkcə analar ağlamasın,
Ana kəderinə dözə bilmirəm...

ÜÇ ADDIM YER AYIR...

Üç addım ayır, kənd qəbristanı,
Günlerin birində qayıdacağam.
Harayım yetməyən neçə insanı
Cansız sükutumla oyadacağam...

Bu ruh söhbəti də xəfif bir güman,
Səhra boşluğunda ilğımlanan yaz.
Çiyinimizə düşən bu haqqı-saydan
Çıxmağa təsəlli olmasa olmaz!

Üç addım torpağın – sonuncu qismət,
Sonuncu düşərgə, sonuncu duyğu...
Bu kənd öz yerində qalacaq, əlbət,
Bu kənd qalacaqsa, daha nə qorxum?!

Qüruba tökülən kədərli yellər
Dünyaya qayıdan səsimdi ki var.
Üstümdə bu yurdun daşısı əgər,
Mənim ölümə də gülməyim tutar!

Ala yaylaqlarım alaçıqlısı,
İlxılar ötürsə el yollarından,
Bu dağlar durduqca ayrılıq susar,
Doğaram yaz şəhi, zirvə qarından...

Çəmən o çəmənse, çaylar o çaysa,
Meşələr nağılla dolusa hələ –
Öz ana dilimdə haraylanarsam,
İnan, məzardan da qalxıb gələrəm!

Qoy kənd uşaqları versin səs-səsə,
Bu doğma harayda həmişə sağam.
Analar adıma bir layla desə,
Soyuq torpaqda da uyuyacağam!

1978

Dinər "Qaragilə"! Ağlama, bədi,
Zaman bu mahnının çəpəri olmaz.
Mən nə vaxt başladım,
mən haçan susdum –
Qardaşım dünyanın xəbəri olmaz...

Yenə toy-bayramlar qıracaq bəndi,
Bir qədim sevgidən alışacaq səs.
Obalar yaddaşı tarixdən qədim,
Oba yaddaşına yol tapan ölməz!

Hikmət ocağıdır ulu dağ-dərə,
Gələrəm, qoy bir də onu dinləyim.
Bu qədər ağsaqqal uyuyan yerə
Dünyanın ən müdrik torpağı deyim.

Meşəndə bir ağac qırılıb düşdü,
Pöhrələr boy atır, boy atır arzun.
Mayam o torpaqdan götürülmüşdü,
Gələrəm, torpağa borcum qalmasın!..

BİR ŞAM YANDIRARSAN

Ey bayram axşamı yalqız qalan kəs,
Bir şam yandırarsan adıma mənim.
Bizim bu həsrətin yağısı sönməz,
Tonqallar alışar oduma mənim...

Bayram xonçasında şamlar yan-yana,
Onların içində mən də yanaram.
Gündüz bir dost kimi yada salana
Axşam alov kimi xatırlanaram.

Bayram niyyətində sevgini sına –
Gecə gələrəmsə yuxuna – sağam.
Nəfəsim dəyməmiş yanaqlarına
Şamın şöləsizək toxunacağam.

Bu uzaq ellərdə sənədir üzüm,
Qalsam da dörd divar arasında tək...
Bayram süfrəsizək açıqdı köksüm,
Birçə şam alışır üstündə – ürək!..

Moskva, 20.III.1979

DALIMCA AĞLAMA

Yolumu kəsəndə buludlar
Dalımca ağlama –
Buludlar ağlayır onsuz da.
Töküləndə yağış, ələləndə qar,
Dalımca ağlama –
Yağış, qar ağlayır onsuz da...
Boylanıb pəncərə şüşələrindən
Dalımca ağlama –
Şüşələr ağlayır onsuz da.
Keçəndə payız meşələrindən
Dalımca ağlama –
Meşələr ağlayır onsuz da!

Dalımca ağlama –
Belə gec görüşüb tez ayrılında.
Dalımca ağlama –
Ürək ayrılırsa biz ayrılında!..

Leninqrad, 8.X.1979

GƏLSƏYDİ

Məni sevən kəsi sevmə bilmədim,
Sirli arzuların uçdum əlində.
O qız donub qaldı tək qaya kimi
Gənclik illərinin sahillərində...

Bu mənim səhvimmə, yanlışlığımı?
Soruşma, tərəddüd bəs nədən oldu?
Şəhərə atdığım birinci addım
Sevgidən qaçdığım ilk qədəm oldu.

Ürəyim geriye dönməkmi istər?
Çaşıb "hə" desəm də düz deyil axı!
Ancas qayıdanda görüş yerləri
Dost kimi yürüyüb qarışma çıxır.

Hardansa qulağa çatır bir səda:
Utana-utana "qayıt" deyir hey.
Addım ki, atıram ayağım altda
Gileyli baxışlar inildəyir hey.

Mən onun qədrini bilmədim, əfsus,
İndi sevdiiysə bir parça qardı.
İlləri adlayıb gəlsəydi o qız,
Bu qızın başına ağıl qoyardı!..

KRİM MAHNILARINDAN

I. YETİM ADLAR

Göylərə sancılan minarələrdən
Gecələr qapqara bayraqlar kimi
asılır ruhların səssiz fəryadı.
Bu lal harayların intiqamından
xəbərsiz şəhərlər, qorxusuz kəndlər
Bu yadlıq içində qıvrılıb yatır...

Qıvrılıb
qovrulur öz axarında
dağların qəzəbli Uçansuları.
Qayalar köksünü verib qaytarır
Dəniz taleyindən qaçan suları.

Uçuq Qızqalas xəlvətə salıb
Sudağ qalasından atılmaq istər.
Yaş tökər daşları boş qalaların –
Əriyib bu dərddən qurtulmaq istər...

Adına qısılib dincələr bir az
Burda Qaradağlar, Soyuqbulaqlar,
Burda Göytəpələr, Bağçasaraylar, l...
Kimsəsiz məzarlar üzli göylərə
Çöllərdən bir dəstə çiçək haraylar...

Mənə tanış kimi baxdı bu bulaq,
Hələ göz yaşları sellənəcəkdir.
Ağaclar boynumu qucaqlayacaq –
Qəlbi yarpaq-yarpaq tellənəcəkdir.

Saralmış otların ətrindən huşsuz
Mənəm,
ulduzların altında yatan.
Torpaq da üzünü sürtür üzümə,
Məst olub uyuyur bu doğmalıqdan!

Başımın üstündə ağlar buludlar,
Başımın üstündə səssiz fəryadlar...
Gecələr yuxuma girib dəstəylə
Köməyə çağırır bu yetim adlar.

Mən hansı qayaya sıxım köksümü,
Mən hansı işığı yandıracağam?!
Darağdaş¹ altında bir cır armudun
Titrək barmağında sarı yarpağam...

Ya qara bayrağam elə özüm də,
O boş minarədən asılıb qalan,
Ruhlartək,
qəmini duyan olmayan,
Nə soruşa bilən, nə cavab alan...

Krim, Göytəpə, 10.X.1980

¹ Krimda yer adları

II. MƏNƏ TOXUNMA

Bu qürub çağında mənə toxunma,
Qayıt get,
Getdiyin yollar tanışdı.
Qayıt get, qoy görüm saralmış otlar,
Qurumuş çiçəklər nədən danışır.

Bir də bu ümidə umsunma tamam,
Get, ayrı əllərdən nəvaziş ara.
Bu torpaq üstündə sənə sarılısam,
Torpaq da od tutub məni yandırır...

Baş vursam köksünün cüt dalğasına,
Dalğalı dənizə mən yad olaram.
İsti nəfəsinə uyuyaramsa,
İsti ocağımda unudularam!

Üstümdən bu axşam küləyi əsə,
Yalan pıçıltılar olmasa, nə qəm.
Üzümlü üzünə söykəməkdənsə,
Bu qara daşlara sürtmək istərəm.

Doğmadı meşədən dalğalanan səs,
Quşlar da bir tanış havayla dinir.
Sənintək yüz gözəl danışa bilməz
Bir tənha cığırın qəm tarixini...

Köksümə sıxılıb bir mamırlı daş,
Üzümə saçıntək toxunur duman.
Dağ çayı dinirsə, sən dinmə, yavaş,
Yüz sirrə yol açır danışığından.

Günün batan çağı bir ağlar neyəm,
Özümü özümə göstəribdi gün.
Torpaqdan bozarmaq öyrənməliyəm,
Sinəmdə yad güllər bitirməməkçün...

Göytəpə, 18.X.1980

SAĞ OL, ANA DİLİM

Ana dilim! Səni allahların, göylərdən gələn kişilərin, işıqdan doğulan adamların müqəddəs dili, alpları-ərənlərin qəhrəman dili, bayrağının işığına dünyanı toplayanların fəth dili, nəhayət ölkələr dolayan mühacirlərin didərgin dili adlandırırlar! Əmr etmək, hökm vermək üçün yaradılmış hakimiyyət; ordu, yürüş dili deyiblər sənə! Şaman dualarında təbiətin, yerin-göyün səsisən! Qayaların üstündə qaya kimi sərt bir millətin andısan. Dədə Qorqud boylarında dağlarımızın gül-çiçək dənizi kimi min rənglisən! Nəsininin harayında üs-yansan, ildırımsan! Füzulinin pıçılısında dünyanın ən böyük qəm yüküsen!.. Mənim hasratımda gələcəyə ümidsən...

SAĞ OL, ANA DİLİM!

Yollarım sınandı yad ölkələrdə,
Neçə yad dodaqda səsləndi adım.
Sağ ol, ana dilim, məni heç yerdə
Kömeksiz qoymadın, yalqız qoymadın.

Barmağın altında düymə fırlanır,
Londonla, Parislə yanaşı Bakı...
Doğma sözlər üçün darıxan hamı?
Deyin qoy dinləsin: "Danışır Bakı"!

Danışır, açılır ömrün baharı,
Dünyaya mən onun qoynundan uçdum.
Mənim üreyimin antenaları
Türkün bu müqəddəs dilinə tuşdu.

Döyüşdə qılıncək sıyrıldı qından,
Başımın üstündə bayrağım oldu.
Torpağım ikiye bölünən zaman
Bu dil bölünməyən torpağım oldu.

Utansın tarixə dəlillik edən,
Tarix qapısına açar sözlər var.
Pərdəni qaldırsan beş-on kəlmədən
Qondarma cildlər tarmar olar.

Bu dildə sevincim, qəmim, kəderim,
Təzə ümidlərə açılan səhər.
Bu dilin reaktiv təyyarələri
Araz sərhəddini qıran kəlmələr.

İpək nəğmələrin gülləbatmazdı,
Qolunu qandalla bağlamaq olmaz.
Bu taydan o taya arxayın keçən
O taydan bu taya arxayın keçən.
Dilin sənədini yoxlamaq olmaz,
Sevginin yolunu saxlamaq olmaz!

Sağ ol, ana dilim, ana öyüdüm,
Füzuli eşqindən divanə dilim!
Ürəyim başına nəfəs dərmədən
Fırlanıb kül olan pərvanə dilim!

Hanı Xanım çaylar, hanı bəy göllər? -
Dillərdə cücərən yurdun izidir.
Yüz yol yaralanmış doğma kəlmələr
Xalqımın döyüşlər xəritəsidir.

Qarabağ, Qaradağ... di seç, di ayır,
Dağları basılmaz ordum sanmışam.
Harda birçə kəlmə sözüm yaşayır
Oranı halalca yurdum sanmışam.

Üstünə yüyüdü Quran dilləri,
Peyğəmbər dilləri, qanun dilləri...
Qapılar daldında qoydular səni,
Haqq dedin, dabandan soydular səni,
Ancaq məhv olmadın, anam, can dilim,
Ordular sarsıdan Qəhrəman dilim!

Ömrüm qırılmazdı, yol qırılsa da,
Səninlə həmişə mən üzünəyəm.
Bədənim torpağa tapşırılsa da,
Ruhumu mən sənə tapşıracağam.

Dubultu, 17.01.1982

RUHUMUZ SƏRHƏDSİZ OLDUĞU ÜÇÜN

Bu vətən deyilən dünyam sirlidi,
Bir paytaxtı sevinc, bir paytaxtı qəm.
Bu Vətən torpağı çox qərribədi,
Hələ sərhəddini tapa bilmirəm!

Arzu da beləcə sərhədsiz olur,
Ümman da beləcə, göy də beləcə.
Ruhumuz sərhədsiz olduğu üçün
Payımız gəlibdi göydən beləcə!..

Belə sonsuzluğun sonsuz qayğısı...
Bəlkə də taleyim düz eləməyir.
Mənə, yurdumuzun son sahilinə
Yetməyə bir ömür bəs eləməyir.

Dünyanın köksündən bir ümman axır,
Yayılr qolları, dəyişir adı.
Yolları Şərurda dayanan xalqın
Qəlbinin paytaxtı Kərbəladadı.¹

Dərbənd qəbristanı özündən böyük,
Müdrək babamıza dayanacaqdır...
Bir gün Dədəm Qorqud mənə işimcə
Təzə ad verməyə oyanacaqdır!

“İrəvan çuxuru” alışırs sazda,
Sinəmə sıxmağa “Göyçə gölüm” var.
Dağların başında Ələsgər kimi
Bizdən uzaq düşən bir kəsülüm var.

Gəzəm oba-oba Qarayazını,
Süleyman saz çala, ağlayam zar-zar.

¹ Füzulinin əbədi beşiyi monasında.

Hərəsi yurdumun bir paytaxtıdı
Borçalı elində tutqun analar!

Hardan tapacaqsan sərhədlərini
Əmrahın sazından keçirsə əgər!
Derbənddə Pərvanə adlanan qızın
Çağlayan gözündən keçirsə əgər!
Qitələr dolanan didərginlərin
Yolundan, izindən keçirsə əgər!
O şəkər dillərin belini qıran
Şəhriyar sözündən keçirsə əgər!
Şumerdən adlayan on min il yaşlı
Ölümsüz bir dilin söz qatlarında
“Nənə” kəlməsindən keçirsə əgər!..

Arzu da beləcə sərhədsiz olur,
Ümman da beləcə, göy də beləcə.
Ruhumuz sərhədsiz olduğu üçün
Payımız gəlibdi göydən beləcə!..

Peredelkino, 18.01.1983

YURDUMUN ƏN GÖZƏL NƏĞMƏSİ

Yurdumun ən gözəl nəğməsi – öndə,
Hələ yazılmamış, oxunmamışdır.
Sazıma can verən min-min sazəndə
Hələ sarı simə toxunmamışdır.

Dağlara köklənmiş el yollarında
Döyüş mahnıları çalınmalıdır.
Araz simi üstə addımlarımdan,
Görüş mahnıları çalınmalıdır.

Ümidlər könlümlə qoşa boy atan,
Əzablı günüm də bal dadır, nədir?!

Sədası Cənubu Şimala qatan
Ən böyük sevincim hələ öndədir.

İgidlər yol gəlir üzü sabaha,
Gözəllər görüşə bəzənir hələ.
Ən sərrast sözümün qiyməti baha,
Damarda qanımla bəslənir hələ.

Yollar qırağında bir dəstə uşaq,
Papağı gözündə, dizləri açıq...
O yalın ayaqdan güc əmən torpaq
Açılan gülüylə könül açacaq...

Çırtlayır çiçəyi, çağlayır suyu,
Bu Vətən deyilən okeana bax!
Çəkilər, çəkilər yüz illər boyu,
Kim deyir o bir də qabarmayacaq.

Nağıllar ağaca döndərüb bizi,
Deməyin nağıldı, daşdı, yazıdı.
Daşların nəbzini duyuram, düzü,
Ağac qardaşım da canlanasındır.

Bağışlasın məni Füzuli babam,
Deməsin söz bürcüm uçulacaqdır.
Dilimin söz qatı açılıb, amma,
Möcüzə qanadı açılacaqdır.

Ən gözəl şəhərlər tikilir hələ,
Ən rahat yolumuz çəkilir hələ,
Ən iti sözümüz yetişəcəkdir.
Ən dərin yaralar bitişəcəkdir.

Qılıncam – ovxarım sözlə, inamla,
Min ilin başında yurdun səsiyəm,
Özüm bu günlərə kül ola-ola
Gələcək günlərin pərvanesiyəm!..

AÇILAN YOLLARIN MAHNIMI

Yollar açılacaq bir gün, bilirəm!
Yollar göyərəcək cavan meynətək
Mənim ürəyimdən, arzularımdan.
Arazı min yerdən kəsib keçəcək,
Xəzəri arxayın üzüb keçəcək.
Könlümdən boy atan dileklər kimi
Bu yurdu büsbütün bürüyəcəkdir.
Açılan yollarla bizim sevgimiz
Tumurcuq-tumurcuq yeriyəcəkdir.
Olub qara şanı, olub ağ şanı,
Olub qızıl şanı, çilçıraq şanı
Evlərdə, yollarda alışıcağam.
Milyon cığır olub, milyon iz olub,
Yurdun torpağına qarışıcağam...

Yollar açılacaq bir gün, bilirəm!
Bəlkə Yardımlının dağları üstədən,
Bəlkə Cəbrayılın, bəlkə Culfanın,
Bəlkə Astaranın bağları üstədən.
Birlik həsrətindən yanan ellərin
Qüssələri üstədən, ahları üstədən!
Özüm yetişsəm də, yetişməsəm də,
Övladım gedəcək ön cərgələrdə.
Görə bilmədiyim doğma ellərə
Mənim gözümlə də baxacaq hərdən.
Özüm yetişsəm də, yetişməsəm də,
O böyük sevincli qaynadan qanı.
İndiden, indidən oxuyuram mən
Açılan yolların mahnılarını!..

19.III.1983

DOĞMALIQ

Dayandığım bu zirvədən
“Yurdum...” deyər pıçıldasam,
Bu pıçılıq yetişəcək
yer üzünün o başına.
Torpaqdakı qarışqa da sevinəcək!
Başım üstədən ötən qartal
qıy vuracaq:
“Mən də sənə qardaşınam”!
“Mə...nim yur..dum!”
Açılacaq ağacların yarpaq dili,
Yaşıl otlar sübh yelində
yellənəcək xanım-xanım!
Gündoğandan Günbatana
şıgıyacaq
od yelkənli ilxıların burulğanı!
Damar atıb
ağaracaq qədim yollar...
Qopuzların, çuxurların
harayında ağrı-acı.
Yer üzündə qabağımı kəsən sədd yox,
Yer üzünün qapıları mənə açıq!
“Ehey, mənim Oğuz elim,
Sonsuz dünyam, sonsuz elim!”
...Axarından qalar çaylar,
Çiçəklərin gözələrində
quruyar yaş.
Qalaların bürcü qalxar,
İgidlərin kürzü qalxar,
Adamlar da qayalaşar,
Qayalar da adamlaşar
yavaş-yavaş.
Bayrağımın işığından
gecə-gündüz səddi itər!
Mən yoldayam!
“Yurdum”! deyib pıçıldasam,

Bu yollarda
 məne arxa dağlar gedər!
Bir zirvəyə qalxmaq asan,
Bu zirvədə dinmək çətin!
“Haray” səsım
şımşək olar
başı üstdə
 sübh yuxulu məmləkətin!..

21.III.1983

TARİXİ YARADANLAR

Sağ olsun ulularım,
İşığ ı ərzə düşən
Sönməz ocaq çatıblar.
“Vətən, vətən” deməyib
Vətəni ucaldıblar!

Yürüşümdən titrəyib,
Həsəd çəkən, dərd çəkən,
Kilsələrin küncündə
Kağızda dövlət qurub,
Sərhəd çəkən, sədd çəkən –
Süfrəmdən tikə uman
Görüb özü damladır,
Mən isə sonsuz ümman!

Onda Yurdu qoruyub,
Adlayıb davaları,
Tarixi yer üzünə
Qılnc ilə, daş ilə,
Yazıbdı babalarım!

Şərqi Qərbə yetirib,
Qərbi Şərqi çatıblar.
Tarix yazmasalar da,
Tarixi yaradıblar!..

QOPUZ SƏSİ, ŞAMAN DUASI

Dağlıq Altay şairi Diman Biləkova

Oxuduğın bu mahnı
Tanrı nəfəs itək yaxındır məne,
Anamın səsitək yaxındır məne.

Yaxındır, doğmadır öz adın kimi.
Bu Qızıll dağları, Savalanları,
Bu Xantenqriləri, bu Şahdağları
birlik karvanına qoşub aparan
qədim bir sevginin fəryadı kimi.

Yaxındı ruhuma ölməzlik verən
bir dilin minillər altından gələn
Duyğu bünövrəsi, söz qatı kimi.

Bu Ana yerlərə, Ata göylərə
toxum bərəkəti, göz işığıyla,
şaman duasıyla, qopuz səsiylə
qarışan üreyim, həyatım kimi!..

Oxuduğın bu mahnı
ömür dediyimiz yalqız limanın
sakit sahilindən qoparır məni.
Keçmişdən boylanan solğun ay kimi
çəkib şüa-şüa aparır məni.

Qanımda hayqıran vuruş eşqinin,
Gündoğan eşqinin, yürüş eşqinin
sədası bu qədim mahnından gəlir.

Ulu bir ulusun beşiyi olmuş
o ana qoxulu, o süd qoxulu
dağların ruhundan, ahından gəlir!

Mənə qardaş deyib oxudun sonra,
Mahnın qardaşlığın himninə bənzər,
Balaca yurdunun böyük dünyaya
səpilən sevinci, qəminə bənzər...

Uzaqdan iki yurd çəkirdi bizi,
dilimiz ayrılı bilmirdi ancaq...
Min illər dalında baş-başa yatan
ölümümüz ayrılı bilmirdi ancaq.

Ehey! Duman qardaş, zirvəndən enmə!
Yurdunun gücüdür – mahnındakı qəm.
Gündoğan beşikdən işıqla axan
Şuman duasıtek, qopuz səsitek
Səhralar üstündən, dağlar üstündən,
Mən səni həmişə eşidəcəyəm!..

Oktyabr, 1982

TƏRCÜMƏCİMƏ

Məni bir ocağa, kəndə, rayona,
Bir dağ arasına,
dərə dibinə
Balaca vadiyə,
balaca yola,
Balaca dünyaya bağlama əsla.
Necə arzulasam, necə sevsəm də,
Köküm, uşaqlığım, xatirələrim,
Ömürlük yazmağa bəs eləsə də,
Özümə qısılib qala bilmədim.
Budaqdan asılan gecəquşutək
Bir evdən asılıb qala bilmədim.

Sən mənim dünyamın üfüqlərini
Axtarma siyasi xəritələrdə.
Mən orda bölünmüş,
əyalət, azlıq...

Kağızın üstündə parça-tikəyəm,
Siyasi xəritə – siyasətbazlıq!..

Mənim taleyimə kağız biganə,
Mən bu bölgülərə üsyan səsiyəm.
Mən öz istəyimdə, sözüm, ruhumla
Yurdumun bölünməz xəritəsiyəm!

Peredelkino, 22.XI.1983

YANDIRAR MƏNİ

Gecikib payızda açılan çiçək,
Sevinci qürubda oyanan ürək,
Qatardan ayrılıb yol gedən durna,
Sonsuz düzənlərdən çovuyan külək,
Sizin kədəriniz yandırar məni.

Övlad yollarına göz dikə-dikə
Ömrü yola verən, ay ata-ana!
Övlad qayğısına yetə bilməmiş
Yetdiniz onların ayrılığına!
Ürək intizarda, qulaqlar səsdə.
Günlər xəbərlərdən asılı qaldı.
Dünyanı dolandı ürəkparanız
Ömür bir ocağa qısılı qaldı.
Dağlar arxasında, ay balaca kənd,
Şehdi cığırını titrəyən çöllər,
Işıq sozalmış ay doğma ocaq,
Nağılı bitməmiş mehriban ellər,
Sizin dözümlünüz yandırar məni!

Gözü çeşmə olmuş qardaşıma bax,
Sərhədlər üstündən yenə əl edir.
O Araz çayıdır – ağ şimşək kimi,
Ya hicran dağları əriyib gedir?

Siz ey yer üzündə doğulmamışdan
 Alına ayrılıq sözü yazılan!
 Özü bu dünyaya göz yummamışdan
 Qəlbində ümidə məzar qazılan
 Cənublu, Şimallı – o tay, bu taylı
 Hicranı əsrlə başabaş olan,
 Dərbəndli, kerküklü, qarayazılı,
 “Türk”, “tatar”, “iranlı”, “əcəm”,
 “müsəlman”,
 Gah da “tərəkəmə”, “qızılbaş” olan,
 Qolları Araza körpü olmamış
 Sınıq körpüləri su altıda qalan
 Fikirli qardaşlar, qəmli bacılar!
 Sizin sükutunuz yandırır məni!
 Qurbanı olduğum, ay ata-ana,
 Başına döndüyüm Vətən torpağı,
 Körpüsü qırılan qəmli Arazım,
 Ümidim, göz yaşım, həyatım, arzum,
 Sizin sükutunuz yandırır məni,
 Sizin kədəriniz yandırır məni,
 Sizin dözümlünüz yandırır məni!..

Dubultı, 13.1.1982

QARA DURNA

*Yumurtadan çıxan kimi bir-birinin üstünə
 cuman qara durnanın nəslə kəsilmək üzrədir*

Aman durna, dimdiyi öz başında sına,ma,
 Sən gücünü yurddaşında, qardaşında sına,ma!

Vaxt olub ki, öz gülləmiz gözümüzə tuşlanıb,
 Öz zəminimiz əlimizlə biçilməmiş xışlanıb,
 Pisliyimiz düşməyə xoş! Daima alqışlanıb;
 Mən də elə sən kimi öz-özümə qəniməm,
 Öz nəfsimlə talan olub öz yatarım, xəzinəm...

Biz də elə sən kimi kor qəzəbin əsiri,
 Bölgü vaxtı payımıza pis çox düşüb,
 nəhs-iri.

Sonra gəlir etdiyimiz əməllərin təsiri,
 Sonra axan göz yaşları gedənləri qaytarmaz.
 Tüklərini qardaş əli didənləri qaytarmaz.

Hansı qəzəb şimşəyidi gözlərində oynayan?
 Hansı nifrət duyğusudu damarında qaynayan?
 Nə həvəsdi barışığa ümid yeri qoymayan?
 Hansı tale hökmü ilə bir nəsilə iz azır?
 Nəyə görə sən alırsan öz-özündən qisası?

Qardaşına qənim olub tükənibsən, tükənib,
 Səma böyük, sən köməksiz – təkənibsən,
 təkənib,

Sən kimi qənim öz qənimtək ürəyimə yüklənib,
 Aman durna, dimdiyi öz başında sına,ma,
 Sən gücünü yurddaşında, qardaşında
 sına,ma!..

Dubultı, 13.1.1982

ÜRƏYİN MÖCÜZƏSİ

İnanıram möcüzənin olacağına
 Yerdən gələn, göydən gələn sirrin səsine,
 Kiçiklərlə böyüklərin ara verməyən
 Davasında ədalətin qələbəsinə.

İnanıram min il əvvəl, milyon il əvvəl,
 Bir ot kimi, ağac kimi yaşadığıma.
 Əbədiyyət yollarında min yol doğulub
 Öz borcumu müxtəlif cür daşıdığımıza.

Arabamı vaxt atları dartıb aparır,
Qayğı yükü, fikir yükü çəkməkdi peşəm.
Əsrlərin dumanından bir şüa kimi,
Kəlmə kimi, duyğu kimi keçib gəlmişəm.

Dəyişdirir öz yerini materiklər də,
Min il sürsə, zülmətlərin sonu səhərdi.
Zirvələrin öz ucalıq taxtından salan
Öz səbrində mürgüləyən zəlzələlərdir.

Korlaşacaq cəlladların iti qılıncı,
Dara çəkən çəkiləcək axır ki, dara!
İnanıram arlarıma fil yıxdığına
Öz dalınca dağlar çəkən qarışqalara!

Gör həyatı necə duyub ulularımız,
Dünya ki var – yaxşıyla pis döyüşəcəkdir.
Siçan-pişik oyununda ancaq bilirəm,
Geci-tezi rollarımız dəyişəcəkdir.

Çayların da geri axmaq ehtimalı var,
Baş çəkəni bir də gördün yumruq da çəkdi.
Səddə dönən "Araz" sözü, "aramız" sözü
Tarix üçün birçə anlıq köks ötürməkdə.

İnanıram möcüzənin olacağına,
Milyon ili əzbər bilən yaddaşa belə.
Yad dünyadan ünvanımı soraylayaraq
Qonaq gələn mən görkəmdə adəşə belə.

Bir də gördün buzlaqların donu açıldı.
Bir də gördün səhraları ekvator kəsir.
İnanıram möcüzənin olacağına,
Bu inam da ürəklərin möcüzəsidir!..

ŞAİR HEYKƏLLƏRİ

Bakı meydanlarında
Heykəl-şairlərin
boynu bükülü.
Üzlərinə tariximin
qəmi çəkilib.
Nizami
ədalətli dünya axtarışında,
qayğısı aşır başından...
Nəsimi
dərisindən soyulsa da,
hirsindən soyulmayıb.
Öz heykəli qoyulsa da,
haqqın heykəli qoyulmayıb!
Zaman adlı ümməndə
Füzuli – qəm adası.
Səllənən göz yaşları
fələyin bünövrəsini
yerindən oynadaşı...
Səbuhinin başında
bir əsrə qar qalıb.
Nərvan
əldə qələm,
dildə köz
ağlar qalıb.
Sabir oturub yenə
dərd tufanı içində.
Keçir sonu görünməz
qəhqəhənin, harayın
od karvanı içindən.
Yol üstə fikrə dalıb
nigarandı Nəriman,
sirrini bizə deməz.
Ürəyi ağrımışdı,
el ağrısın istəməz!
Vurğunun ağ saçları

küləklərin əlində.
"Sən mənimsən" sözləri
oxa dönüb dilində,
Cabbarlının yaxası
sübh yelinə açılıb.
Müşfiqin dövrəsində
güllərə qan saçılıb.
...Yanırlar illər boyu
yada da, qardaşa da.
Düşünməyi, duymağı
öyrədiblər daşa da.

Heykəltəraş olsaydım
bir fəryad heykəli yaradardım.
Şair babaların qəmini
qezəbin ayağı altına atardım.
Deyərdim: bəsdə, atam,
daş da əridi dərdədən.
Bu qədər ağlar vətəndaşı
necə ovutsun vətən?

Heykəltəraş olsaydım,
tarixi çəkərdim məhkəməyə.
Sənət taxtına qonardım.
Hər şairin yanında
dərdinə ortağ olan
bir qardaş heykəli də yonardım!

BİR SƏSİN GÜCÜ

*Bir rəsmi məclisdə ana dilimizdə kəlmə
kəsən olmadı. Təkcə təbrikə gələn uşaqlardan
biri iki bənd şeir dedi...*

Boynu qalstuklu körpə çiçəyim,
Bu boyda məclisdə
səndən savayı
öz ana dilində kəlmə kəsərək

bir nəfər danışan olmasa belə,
ədalət xanımlar, harın kişilər
oxuyub keçsə də yad bir havanı
sıxılma, özizim,
darıxma canım!
səni bu daş duyar, bu divar duyar.
Səni bu göy duyar, bu hava duyar...

Şer söylədiyin cingiltili sos
nə sənə səsindi, nə mənə səsini.
Çiçək pıçıldısı,
şimşək çaxışı,
kənəl hayqırışı –
Vətənin səsi!

Salonu titrədən büllur harayla
Tanrının özündə danışan bu gün.
Torpağın tərəri gəlib səsində
yatmış vicdanları oyatmaq üçün.
Yoxsa bu güc hardan, bu sehir hardan,
Yoxsa bu möcüzə, bu işıq hardan.
Yoxsa ki, bu bülbül zəngüləsindən
Çoxları çaşmazdı dal sıralarda.

Boynu qalstuklu körpə çiçəyim,
sinəndən fışkıran səsin bu axşam
güclüdür Koroğlu nərəsindən də,
güclüdür raketlər hədəsindən də!
Köksünə sıxılıb bir elin ruhu,
Ulduz təbəssümü, çeşmə nəğməsi.
Bir körpə çiyinə yüklənib gələn
Tarixin səsidir, tarixin səsi!

Beləcə bir səsə söykənir vətən,
Arxayın-arxayın ölməzliyinə.
Beləcə bir səsdən asılır Vətən
Yanır başım üstə günəşlək yenə!..

YIĞIBLAR ÜZÜMÜZÜ

Çingiz Əlioğlu və Nüsrət Kəsəmənliyə

Qaymaq bağlayan kimi
Yığıblar üzümüzü.
Alıblar ağlımızı,
Sıxıblar gücümüzü...
Boynu bükük durmuşuq
Biz tarix qarşısında.
Deyib: gülmə toyunda,
Yaş axıtma yasında!..
Düşməne heykəl qoyub
Başına and içdirib.
Məni qıl körpüsündən
Bu dünyada keçdirib.
Qolumda qanlı qandal,
Başımda tərs dəyirman.
Vermişəm açıq əldən,
Ayıq başdan imtahan.
Tarixin haqsızlığı,
Sayımmı, saya gəlməz!
Xoş günüməndən mey dadan
Dar gündə haya gəlməz.

Cəməndə boy göstərib
Təzədən dirçəlirik.
Aç qapını, ey zaman,
İmtahana gəlirik!..

Ah dostlarım, alnından
Günəş doğan, ay doğan.
Ah dostlarım, səhvləri
Düzəltməyə darıxan.
Başının üzərində
Vəcdanı bayraq olan.
Eldən körmək ummayan,
Elinə dayaq olan.

Gül üzlü, gülşən üzlü
Şəhidləri dirildən.
Bizim də taleyimiz
Yazılıb irəlidən.

Bilmirəm nə vaxt gələr
Son imtahan, son sınaq –
Taleyin şirin payı:
“Ya ölümə boyun ey,
Ya özün ol!” harayı.
Tərəddüdsüz, qorxusuz
Hökmümüzü verən an
Deyərik, haydı, dostlar,
Qurban gedən qaymaqdı,
Satılıb qalan ayran!..

1.11.1983

ÖZÜNÜ ÖYMÜR

Bulaq nəğmə deyir,
sözünü öymür.
Çiçək göz oxşayır,
gözünü öymür.
Çinar göyə çatır,
özünü öymür.
Vətən
torpağını,
düzünü öymür...

Köhnə kişiler də
elə beləydi.
Qılıncını öyməz,
sözünü öyməz.
Vətən torpağıtek
özünü öyməz.

Öyüncdən, tərifdən
uzaq idilər.
Biləklə fil gücü
gəzdirsələr də,
Ürəkdə həmişə
uşaq idilər...

Dubultı, 1.XI.1982

YURDUMUN QİSMƏTİ

Bütün sevinclərin bir üzü kədər,
Bütün ağ günlərin bir üzü qara.
Ömrü görüşlərə çəkən yelkənlər
Sonra da açılır ayrılıqlara.

Yüz-yüz adamın da içində təkəm,
Ancaq tək deyiləm düşüncələrdə.
Zorla qazandığım ən şirin tikəm
Süfrəmdə zəhərə çevrilir bəzən.

Yol boyu doğmalar dönsə də yada,
Dözürük hələ ki, gənclik əhdiylə.
Xoşbəxtlər içində xoşbəxt olsam da,
Bədbəxtəm dünyanın on bədbəxtliyə.

Ac görsem özüm də bir ac kimiyəm,
Qayğılar, qüssələr başımdan aşır.
Mən ıldırım vurmuş ağac kimiyəm –
Bir budağım quru, birisi yaşıl...

İstək də ucalıb, enəndir, deyim,
Görüşdük, bəs yenə bu giley nədir?!
Dünyada ikili ömür sürməyim
Bəlkə yurdumun taleyindəndir...

Dubultı, 5.XI.1982

BİR BƏSTƏKARA

Asan söz üstündə – təzə əsərin,
Asan söz üstündə – mahnılar asan!
Ürəksiz şerinə ürəksizlərin
Bir mahnı ömrü də bağışlamısan!

Demədin od ruhlu şairlər hanı,
Yurdun əzəməti çağlar səsində.
Niyə sən mahnının qəhrəmanını
Gəzdin şerimizin dal cərgəsində?

Belə vəsf etməklə saxta “yarını”
Öz saxta duyğunu ələ salmısan.
Gülzlü qızların gül adlarını
Boyat mahnılarla dilə salmısan.

Sənətin yoluyla ucalır zaman,
Mahnı da fəhlətək tər tökməlidir.
Təzə nəğmələrin ucalığından
Yurdun ucalığı görükməlidir.

...Səndən gileyliyəm, bəstəkar oğlan!
Duymadın yurdumun gur mahnısını.
Yüz səddin, sərhəddin üstündən aşan
Araz mahnısını, Kür mahnısını.

Vətənim od yurdu, mahnınsa soyuq...
Min illər gurlaşmış çatdığım ocaq.
Mahnıda yurdumun ucalığı yox,
Sənin xırdalığın duyulur ancaq.

Hicran... gözün yolda... səni atan qız...
Ömrün belə-belə oyunu çoxdu.
Gözündən yaş axan mahnılar saysız,
Gözündən od çıxan mahnınsa yoxdu.

Mən elin ruhundan qanadlanmışam,
Mahnılar bu ruhu tanıdım gərək.
Görüşə səsleyən mahnıyla qoşa,
Döyüşə səsleyən mahnı da gərək!

Qoy çaylar mahnına tökülsün sənin,
Mahnını dağlardan aşırmağın.
Sənəmlər dilindən alıb nəğməni
Yurdun yellərinə tapşırmalısan!..

Dubultı, 25.1.1983

ÇEŞNİLƏR

1

Mənim ürəyimi qopardın, ey dost,
Tullama uzanıb gedən yollara.
Bir ucu hicrana,
bir ucu qəmə,
Bir ucu ölümə yetən yollara.

2.

Qabarlı əlinə baxan deyər ki,
Elə ürəyi də belə daş olar.
Onunsa köksündə payız çiçəyi,
Onunsa köksündə uşaq qəlbi var.

3.

Ömrümə bir isti doğmalıq kimi,
Könlümə bir həzin nəvaziş kimi
Gəldin –
Bu gəlişin məni ağrıdır.
Səfər başlanmamış elə bilərəm
Öndə güman yoxdur, yol başa çatır!..

4.

Qovuşub, birləşib baxışlarımız,
Görünməz tül kimi örtüb Vətəni...
Dar gündə bu sirli baxış toruna,
Yanar baxışların naxış toruna
Salıb möhv edirik yağı düşməni!

5.

Ümidi paltartək
geymək olsaydı,
Arzunu çörektək
yemək olsaydı
Düşüncədən ev tikib
qala bilsəydi adam –
Xoşbəxt olardım!..

6. MƏN KƏNDÇİ OĞLUYAM

Mən kəndçi oğluyam, on illər ötə
Gözümdən silinməz o əzəlki qəm.
Könlüm səyyahlara açılmaz qitə –
Dünya dəyişsə də, mən dəyişməyəm!

7. AĞAC KİMİ

Məni də bu ağactək
çətindi yox eləmək,
Kəsilən budaqlarım pöhrə olub əkildi.
Boyum torpaq üstündə nə qədər qısaldısa,
Bir o qədər torpağın ürəyinə çəkildim...

8. ƏBƏDİYYƏT

Mən – kainat boşluğundan
uçub gələn qum dənəsi!
Bir az işıq, bir az zülmət,
bir az ruham, bir az da can.

Keçmişdə də izim qalıb,
Olacağam bu dünyanın sonunacan!..

9.

Bir səs məni çağırır
Amma yer səsi deyil.
Bəlkə göy adamıdı,
Bəlkə qəfləti ölüm...
Kimsə, özgəsi deyil!..

10.

Ay it, üstümə cumma,
Azımı yolumu kəsən.
Mən bu yolu keçənəm,
Sən bu yola hürensən!

11. ÜRƏYİM

Günəşə açılan çiçəklər kimi
Ürəyim açıqdı yaxşılıqlara.

12. SOYUQLUQ

Soyuq ev, soyuq ürək
Kimin nəyinə gerek.

13. YENİ İL GECƏSİNİN TƏKLİYİ

Yansa da gözlərdə çılcıraq kimi
Mən indi bildim ki, kasıbmış dünya.
Ömrün budağından oyuncaq kimi
Bizi bir günlüyə asıbmış dünya.

14. HAQQ QAPISI

Qəminə şərək eylo,
Ürəyim qəmə açıq.
Biz haqqın qapısıyıq –
Bütün aləmə açıq.

15. BİZDƏN SONRA

Ömür yaxşı–yaman yetişir başa,
Beşi rəhmət deyər, beşi pis desə.
Ancaq alov düşər torpağa, daşa
Kimsə arxamızca “ürəksiz” desə!

16. ƏKİNCİ AYAQLAR

Bu balaca dünyada
Ayaqlarım yol əkir...
Yollar da gecə–gündüz
Sənin yanına çəkir.

17. SİRRİN ASTANASI

Zirvədə quş olmaq keçir könlümdən...
Bir gün bu qayadan uçacağam mən.
Hər dəfə dağlara elə qalxıram,
Sanki bir dağ sirri açacağam mən...

18. YORĞUNLUQ

Daha səyahətlər sevinc gətirmir,
Daha uzaq yoldan çəkinirəm mən.
Sahilini aşan dəniz kimiyyə, mən,
İndi də özümə çəkilirəm mən!

19. YAŞIL CÖZLƏR

Bir cüt yaşıl yarpaqdan
Üstümə sevgi damcılayır.
Bir cüt yaşıl gözdən
Həsretədi süzülüb gedən,
Həsret ürəyimi qamçılayır...

20. TANIYARMI

Gözəl qız, o beşikdə
Yatanı mənə göstər,
Görüm ki, gözlərində

Bir sirrə qapı varmı?
Görüm ki, “oğul” deyib
Çağırsam tanıyarmı?

21. SƏNDƏN UZAQLARDA

Səndən uzaqlarda
günlər uzanır,
Yollar sonsuzlaşır,
zaman daşlaşır.
Səndən uzaqlarda bir damcı kədər
Bir ümmana dönüb
başından aşır...

22.

Mən bilmirəm bu yolsuzluq hardan gəlir,
Silah tutmaq gerekəndə
bu əlsizlik, bu qolsuzluq hardan gəlir?
Duz gölündə bata-bata
bu duzsuzluq hardan gəlir?
Dahiləri doğan xalqın
fikrindəki bu ucuzluq hardan gəlir?

ANAMIN DUASI

Orda, zirvələrin qonşuluğunda,
Duman işığında, ay işığında,
İnamdan yuxarı, dindən yuxarı,
Arzumdan yuxarı, məndən yuxarı
Anam od üstündə dua oxuyur,
Anam su üstündə dua oxuyur.
Məni tilsimləyir bu uzaqlıqdan,
Onun pıçıltısı haraydı, ahı.
Xəstələnmək olmur, dərd çəkmək olmur,
Ürəyinə damar, vallah, günahdı...

Daha səfərlərə çıxan deyiləm,
Yollarım anamın ömür yumağı.
Ömrünü dünyaya səpələmişəm.
Soyuq ürəklərin nazına dözüb
Ana ürəyinə köz ələmişəm.
Dünya yollarına su çiləməkdən
Mənim ağ buludum yağışa dönür.
Anam Tanrıya da dua oxuyur,
Anam özü boyda alqışa dönür.

Çölün çiçəyi də ana payıdır,
Zirvədə ağaran qar – qışındandır.
Qürbət yollarında rahatlıq görsən
İnan ki ananın alqışındandır!
Tanrı təkliyilə öyünə bilməz,
O özü Tanrımı qoşa yaratmış.
Gözə görünməkdən məhrum olan kəs
Dünyaya analar ruhunda çatmış!
Mənim ayaqlarım yollarda qabar,
Qabarlı əliylə corab toxuyur.
Xəyanət odundan, böhtan selindən,
Hava yollarından, su yollarından
Bizi qorumağa, hifz eloməyə
Anam yer üzünə dua oxuyur,
Anam göy üzünə dua oxuyur,
Dünyaya bir dəstə oğul-qız verən
Təkcə,
öz-özünə,
dua oxuyur...

1983

QARAGİLƏ

Qəmli “Qaragilə” mahnısı vardı,
Sözü ilmə-ilmə, vurğusu dən-dən.
Bürünüb anamın cavan sesinə,
Göyərüb anamın cavan qəlbindən,

Ondan çox-çox əvvəl doğma Təbrizin
Qanı selə dönmüş səngərlərindən.

Nisgili sonsuz dəniz,
Gileyi dalğa-dalğa,
Mahnı ilə ölməyi
Tarix öyrədib xalqa.

Döyüş mahnımız da gözləri yaşlı...
Yəqin qabaqcadan görüb son günü.
Aç qapını, Qaragilə,
Qoy görüm qardaşın çiçək üzünü!
Anamın kədərli cavan qəlbindən,
Təbrizin qan dolu səngərlərindən
Ayırma məni, Qaragilə, ayırma!
Mənim beşiyimə süd qanla axıb,
Ayrılıq mahnısı düşüb payıma...
Ağlağan kişilər, sısqı kişilər
Döyüş mahnıları oxumalıyken
Qəmli fikirlərlə uyumaq olmaz!
Belə qəmli-qəmli oxuma, canım!
Kədərli mahnılar qəlbimə yağıb
Göyərdər bir təzə qorxunu, canım!

Doğma Təbrizimin səngərlərindən
Gözümə bir damla qan çilənmişdi.
Anam oxuduğu "Qaragilə"dən
Ruhumda gözəllik irilənmişdi.

Sil gözün yaşını, Qaragilə!..
İtər göz yaşınla həyatın tamı.
Qoy qanlı gözümle baxım düşməne,
Gözəl ürəyimlə qucum anamı!..

ANAMIN MƏKTUBU

Anamın savadı köhnə əlifba,
Anamın əsəri – mənə məktublar!..
Ayrı nə oxumaq keçir könlündən,
Nə də cızma-qara hövsələsi var.

Kim sözə bu qədər can verə bilər,
Çox da xətti pisdə, kağızı sarı.
Ana məktubları mənim gözümde
Dünyanın ən nadir əlyazmaları!

Savad sahibləri çox öyünməsin,
Ad var kölgəsində min ömür azır.
Anam adlı-sanlı deyildir ancaq,
Sözü ki, öz ana dilində yazır...

Bizim çaylarımız zirvədən gəlir,
Öz daş yatağından çıxan olmayıb,
Anam qabağımda yad qapı açmır,
O hələ Anadır, "Maxan" olmayıb.

Alim var... oğluna çox şeylər verib,
El ruhundan başqa! Daşlanmalıdır!..
Analıq hüququ dünyada mənə
"Ana" kəlməsindən başlanmalıdır!..

VƏSİYYƏT

Məzarımı el yolunda qazdırarsınız,
Doğmaların təmasından taparam aram.
Baş ucumda çöpür üzlü Holavar daşı!
Dayanarsa ayrı heç nə arzulamaram...

¹ Yardımlıda, köhnə yurd yerimizə gedən el yolunun üstündəki qayanın adı.

El yolunda...
Gediklərin aşırımında,
O yolda ki, indi onu məftillər kəsir.
Yaz gələndə o yollarla arandan dağa
Köç çatılır, sürü qalxır, ilxı tələsir.

O yerdə ki, bir yaxası Xəzərə açıq,
Bir tərəfi Savalandı – ilğım içində.
O yerdə ki, Holavarlar oxuyardılar,
Yaşı sirdi el üçün də, zaman üçün də...

İlan kimi qabağından çıxanda yollar,
Viran qalmış obalardan dağılanda qəm,
Sınəm üstən keçib gedən ellərimizin
Arzumdakı mahnısını dinləyəcəyəm..

23.III.1984

YOLUN YARISINDAN

Yolun yarısından qayıtdıq geri,
Qayıtdıq günahın astanasından.
Bu yolla adlayıb uzun illəri
Getmək çətin imiş, qayıtmaq asan.

Ümitsiz gözündə tənə oxunar,
Ayrı nə yalvarış, nə bir umacaq.
Bizi bu görüşün məchulluğuna
Arzu axınıydı aparan ancaq.

Ehtiras tufanı yenə tələsən,
Bəs onu qəfildən soyudan kimdi?
Gördüm uçurumtək aranı kəsən
Mənə yol verməyən öz ürəyimdi.

Dedin: "Yarı yoldan dönməyəm qəti,
Onsuz da bəd uğur gözləyir mənə"

Yox, öndə yad eşqin şirin şərbəti,
Daldasa öz evin gözləyir səni...

Sağlıqla, əzizim, olsam da harda,
Daha sənin üçün şaxtayam, qaram.
Bir günlük nəşəyə gedən yollarda
Kiminse adını ayaqlamaram!..

UNUT MƏNİ

Saralan yarpaqları
saxlamırsa budaqlar,
tufanın nə günahı?
Unut mənə, at mənə,
sənə bahar ömrünə
vaxtsız gələn payızam,
qadağayam, günaham...

QAYITMA

Səni xatırlaram ömrün başında,
Barmağın son dəfə dəyəndə simə.
Yanaram səadət axtarışında
Əsil səadəti itirdiyimə.

Dikələr qocalmış illər dalından
Zamana dağ çəkən əhdin, surətin.
İkinci, üçüncü sevgilər, aman,
Solğun kölgəsiymiş ilk məhəbbətin!

Dünyada birçə yol sevildim ancaq,
Birçə yol duymuşam xoşbəxtlik nədir,
Qalanı hamısı oyun, oynacaq,
Birinci duyğunun xatirəsidir.

Ötən günlərimiz durar üzümə,
Vədələr yalançı söz qırığıymış.
Sevgidən yazılan şeirlər demə,
Sevgisiz qəlbimin hıçqırığıymış...

Seni xatırladım...

azdı bu, azdı!..

Ömrün yazı üçün ha alışı, ha yan.
İlk sevgim bəlkə də dördli Arazdı,
Kama yetişməmiş keçir dünyadan.

Mən əzab çəkdikcə tale kef çəker,
Güman da təzədən gələr bahar, qış...
Yol getdik sevincdən kədərə qədər,
Bu yol məhəbbətin qurbanlığıymış...

Qarşıda həsrətlər,

dağlar, dənizlər,

Yolun son nişanı ölümdür – yaşıl.
Qayıtma, bir məğlub orduyuq biz də,
Geri qayıtmağa yol qoymamışıq...

GƏRƏK DEYİLSƏN

O xoş pıçıltılar yoxmuş dünyada,
Əlin yox, küləkmiş saçında gəzən.
Ayrılıq adlanan uçurumda da
Məndən köməyini əsirgəmişən.

Nə sevinc qalıbdır,

nə yanar ürək,

Nə də bir təsəlli yeri görünür.
Zülmətə süzülən şam işığıtək
Gözündə sonuncu ümidim sönür.

Gözündən biganə bir həvəs baxır,
Bu mənəm sabahdan əlini üzən.

“Sevirəm” sözünü dişimdə sıxıb,
Deyirəm: sən mənə gərək deyilsən!

Adın ürəyimi isitməz daha,
Qoşa dayanmağa üzümüz yoxdu.
Sonuncu görüşü başa vurmağa
Bir kəlmə mehriban sözümüz yoxdu!

Sanki yad torpağa sıxtır sinəm,
Yox, daha o zərif çiçək deyilsən.
Mən istidən yanan yolçu kimi yəm,
Kölgənə deyirəm: gərək deyilsən!

Ayrılmaq! Ah çəkib batmaram yasa,
Dərdin də düz gəlsə, ondan razıyam.
Köksümdə ürək də biganə olsa,
Mən onu qoparıb tullayasıyam!

BAĞIŞLA

Bilirəm heç nəyi qaytarmaq olmaz
Nə göz yaşlarıyla, nə yalvarışla.
Gəlmişəm yanına günahkar kimi,
Bağışla, əzizim, məni bağışla!

Yenə pəncərəndə ağ güllər açıb,
Yenə pəncərələr günəşə açıq.
Gözümə gün düşür, ya baxan sən sən?
Tənəli bir evdə darıxan sən sən!
Yenə analığın soyuq baxışı,
Yenə qaranlığa yağan göz yaşı...

Soluxan duyğunu göyertmək olmaz
Nə gələn baharla, nə ötən qışla.
Fəsillər saçına çəkib əlini,
Ağarmış saçını mənə bağışla!..

Bağışla, üzünün qırıqlarını,
Ötən gəncliyi ki yuxuya dönmüş.
Sənin dodağından qopan ahlardı
Kəder buludutək mənə bürümüş!

Gözünün acısı enmiş ömrümə,
Sevinc bəhrəsini dada bilmirəm.
Yuxusuz qalmısan məndən öteri,
İndi də sübhədək yata bilmirəm!

Arama, günahkar tapılan deyil,
Onun ki, alınə yazılmamış qəm,
Yaş ötür, ən rahat günlərimdə də
Fikrimdə, dərdimlək səni görürəm...

Çətindi bir ömür qurban eləmək,
Sən bu etibarla fəryadsan, ahsan.
Öz yatmış bəxtini oyadammadın,
Mənə məzardan da oyadacaqsan!..

Bizim ki arzumuz çiçək nəfəsli...
Niyyə sevincimiz qırıldı daşla.
Səni bu günümə yetirəmmədim,
Bağışla, əzizim, mənə bağışla,
Keçmişim, günahım, mənə bağışla!..

7.IX.1980

BU YURD MƏNƏ TANIŞ GƏLİR

Dirəkdəki yəhərliyə,
axşamıyla, səhəriylə,
qıyıq gözlü uşaqların
cingiltili səsləriylə
bu yurd mənə tanış gəlir.

Alaçıqlar – yumru ürək,
Alaçıqlar ağ göbələk.

Qopuz dinir, damarımdan
El yolları göyərəcək.
Başım üstə bəyaz günbəz,
Alaçığın ağ çıqları.
Anamı yadıma sadan
Asmalığın saçaqaları –
Bu yurd mənə tanış gəlir.

Mütəkkədə dirsək yerim,
Qəlib üstə ayaq izim.
Xalçalarda min illəri
Aşıb gələn sirt dənizi.
Keçmişlərə çəkir mənə
Haqdan gələn bir pıclı.
Mənim ömür ağacına
bağlayıblar min il əvvəl
səyirtdiyim kəhər atı –
Bu yurd mənə tanış gəlir.
Qopuz dinir
düşüb rahat ölmək olmur.
Burda nə vaxt yaşamışam?
Bilmək olmur;
Bu yurd mənə tanış gəlir!..

Frunze, 1982

FRANSA YOLLARINA DEYİLMİŞ ŞEİRLƏRDƏN

SEN-DENİ KÜÇƏSİNDƏ
GECƏ GƏZİNTİSİ

Naz-qəmzə saçsa da yalançı ədən,
Yorğun baxışların doludur dərdlə.
Keçir müştərilər sənin yanından
Biri istehzayla, biri həsrətlə.

Bir sərxoş küçədə gözəllər kölgə,
Qadına sitayiş
Şərqi səsdir.
Səni ayrı yerdə görseydim bəlkə,
Deyərdim gözəllik ilahəsidir.

Xəyallar fikrimi hayana çəkir,
Şam kimi yanardım mən dilim-dilim.
Yüz yol görüşünə gələrdim, təki
Bir yol bu əllərə toxuna bilim.

İndisə önümdə anadangəlme
Durmusan
Bir lentdi abırını örtən.
Əllərin qaynaqdı sanki əlimə,
Bəs niyə oduna alışmıram mən?

Qoluma girirsən xoş təbəssümlə,
Açıq ehtirasın – tərcüməçimiz.
Yarımcıq bildiyim, bir-iki cümlə
Dedim, ya demədim danışırıq biz!

“Müsyö, dayanmağın yeridirmi heç,
On yeddi yaşım var, yaxşı bax bir az.
Müsyö, bu küçəni sona kimi keç,
Məndən gözəlinə rast gəlmək olmaz”.

Qolumu deşəcək çıpaq döşləri...
“Yüz əlli franka heç baha deyil!”
“Nə fikrə getmisən qərrib “müşəri”,
Bu gözəl qolunu buraxan deyil...”

– Madam dil bilmirəm!
– Dil nəyə görə?
– Madam, vaxtım azdı...
– Hər halda yetər!

Madam qapısını göstərənədək
Sürüşüb yanından ötdüm birtəhər.

...Bu da “azadlıqdan” doğan həqiqət,
Gözümü qaldırıb baxa bilmirəm.
Nağıl dünyasına düşmüşəm əlbət,
Cadugər sehrindən çıxma bilmirəm.

Hər addım başında təzə tamaşa,
Hər addım başında kükrəyən həvəs.
Bilirəm bu küçə yetəcək başa,
Bu sövdə axıra yetişərmə bəs?

Baxıram, suallar didir qəlbimi,
Bu Qərbdi –
astarı üzündən betər.
Yal üstə dalaşan küçüklər kimi
Qızlar müştəriyün itələşirlər...

Paltar gerilikdi bu küçə üçün,
Geyimli qadınlar fikri çaşdırır.
Gözə dürtülməyin həvəsi hər gün
Onları daha da çıpaqlaşdırır.

Birinin geyimi tülədən kəmərcə,
Birinin qurşağı yanını örtür.
Təzələr çalışır dalda yer seçə,
Gözünü gizləyir, canını örtür.

Zənci qızlarının qara əndamı
Kömürdü, yanından keçmək olmayır,
Gözləri yanmasa qurd gözü kimi,
Onları gecədən seçmək olmayır!

Bu necə alverdi, bu necə bazar?
Bu yola qoşulub ölənin izdi.
Bizim aramızda sərhəd olmasa,
Deyərdim bu küçə sərhədimizdi.

Ehtiras girdabı...
bacaran üzər!
Şərqliyəm, ruhumu üsyan yeridir.

Bu küçə köhnəlmiş çəpərə bənzər,
Bu qızlar ağaran dirəkləridir.

...Müştərin tapılar, madam, çəkmə qəm,
Mən də məhəbbətin dəlisiyəm, bil.
Ona baş vurmağı mən də sevirəm,
Ancaq o dənizdi, bataqlıq deyil!..

Paris, 4.VI.1982

GÖZƏLLİK İLAHƏSİ İLƏ GÖRÜŞ

Sənin bu ilahi gözəlliyinə,
Dünya min illərdi baxır heyrətlə.
Qocalar, cavanlar baş əyir sənə,
Baş əyir cavabsız bir məhəbbətlə.

Elə bil hamıya səndən pay düşür,
Sənsə biganəsən, soyuqsan qəsdən.
Gözlərin zillənib uzaq keçmişə
Sənə baxanların başının üstən.

Tamahkar baxışlar öpür sinəndən,
Kimin qismətidi-milyonlar yetir?
Ağ mərmər dönmən ilahi bədən
Hər gələn kişinin qoynunda gedir.

İştahlar cəlladı-ulu vüqarın
Kimə yumşalıbdı? Duyan olmayıb.
Sinəndən dikələn ağ butaların
Hələ ki ətrindən doyan olmayıb.

Dünya bəxtəvərdi bu sözsüz nazdan,
Daşda da qadınsan. Əsir min ürək.
Elə soyunmusan ilk ehtirasdan
Üç min il yadına düşmür geyinmək...

Gözəllər gəlirlər öz ərəriylə,
Darıxma, önündə tez sınacaqlar.
Öz canlı, vulkanlı bədənləriylə
Soyuq mərmərə də qışqanacaqlar.

İncimə, qoy mən də sözümü deyim,
Hər şey tutqunlaşıb gözümde nədən?
Mənim əzəl gündən qızdır ürəyim
Hamıya paylanan gözəlliklərdən...

Hanı çit paltarlı Veneralarım,
Gözümde heykəltək qalan onlardı.
Pambıq tarlasından, üzüm bağından,
Qadın ismətindən, el qınağından
Çıxa bilsəydilər, istəsəydilər,
Sənin gözəlliyin yalan olardı...

Köhnə tanış kimi baxıram sənə
Göyəmi bağlısan, yerə bilmirsən...
Elə vurulmusan gözəlliyinə.
Səndən gözəlləri görə bilmirsən.

5.VI.1982

Mənim üçün Gündoğan sevgisi Ana sevgisi kimi ölçsüz, müqayisəsiz, əvvəli-sonu olmayan bir möcüzədir. Ömrün başlanğıcı Anasa, dünyanın başlanğıcı Gündoğandır – sanmışam; bütün yollar, bütün arzular oradan başlanır, deməli, bütün sirlərin açarı da ordadı – düşünmüşəm. Bu çözülməz yumağın ucu hardadı, bu tarix çayı hansı mənbədən başlanır? İstər-istəməz üzüm Gündoğana çevrilib. İnsan işığa boy atıbsa, işıqdan doğulubsa, Günəşin dalınca düşüb gəlimsə Başar kitabının ilk səhifəsi də ordadır. Həmişə də o ilk səhifəyə can atmışam. Günəş diliylə, Günəş əlifbasıyla yazılan bu kitabın mənimlə danışacağına, mənə sirr verəcəyinə inanmışam.

ÖLÜMSÜZ ZƏHMƏT

Dünyanın ən kasıb bir evindənəm,
Yoxsulluq, varlılıq sındırmaz məni.
Mən elə odlara alışmışam ki,
Kədər tonqal ola yandırılmaz məni.

Ömrün əvvəlində ehtiyac, əzab,
Gözünə ümidlə baxmışam dördün.
Əzabla döyülən öyilmək bilməz,
Ümid mayasını çürütmək çətin!..

Yollarım bir yurda baş alıb gedir,
Daha ayrılıqlar üstümə gəlməz.
Yadların sınağı tufana döner
Bir çiçək mehrinə tablaya bilməz.

Elə sınağından keçdim dağların,
Narahat yollar da mənə düz gəlir.
Hər şeyi zəhmətlə qazandığımdan
Zəhmətim özümə ölümsüz gəlir!

8.VIII.85

GÜNƏŞİN KÖMƏKÇISI

Bakı
Dünyaların sirrini
doldurub ürəyinə
Açılıb yelkən kimi
tarixin küləyinə.
Açılıb sevgimizə
sözə, işə, ümidə,
Harda “Bakı” desələr
ürəyimdən qəm itər.

Onun qoynuna dolar
bumbuz Şimal yeli də.
Qürbətədən tufan kimi
qayıdan Füzuli də

Bakı qalxar, qabarar
Xəzərin üzərində.
Boyu bir az da artar
dostların nəzərində.

Zaman Gilavar olar,
zaman Xəzriyə döner.
Tarix də Bakı ilə
yaşılığa öyünər.
Yurdu çəkib aparar
illərin sularından.
Düşmənlərin sualtı
hiylə qurğularından.
Ha başının üstündən
iştah yelləri əssin,
onu qərq eləməyə

ac dalğalar tələssin –
Bakı yenə təmkinli,
neft çıxaran, tər tökən.

İşıqla dünyanın
hər yerindən görükən...
Günəşə köməkçidi
nuru hər gözə düşür.
Gün də dənizdən doğub
Birinci bizə düşür...

Moskva, 15.X.1985

BİR ABİDƏ ÜSTÜNDƏ

Hüseyn Cavid bayramına

Bir abidə üstündə toy-bayram idi dünən,
Bir heykəlin başına gül yağışı yağdı.
O isə heyretlənib tərifin qədərindən
Dayandığı zirvədən qəmli-qəmli baxırdı.

Tarixin yollarından dağılıb böhtan çəni,
Dünən fitva verənlər batıblar yalan qəmə.
Xalqın düşməni kimi kimsəsiz keçinən
Xalqına sədaqətdə əvəzi yoxmuş demə.

O qaralmış ələ bax, od götürüb ələ bil,
Rənginə imzasının qaralığı hopubdur.
Mərmər üstə qoyduğu o bir dəstə qərənfil
Bir vaxtlar öz tökdüyü qızıl qandan qopubdur.

...Burda kimlər yox idi?! Onsuz arxayınlaşıb,
Meydanı boş sayaraq sinəsinə döyənələr.
Barama qurdu kimi arxivinə daraşib,
Ata mirası kimi yazdığını yeyənlər.

Onun qolları ilə qol götürüb arada,
Onun töküntüsüylə elmi adlar alanlar.
Quyruğu qırx il əvvəl onu qamarlasa da
Heykəlinin önündə dil çıxaran ilanlar.

Söyəndə də birinci,
Öyəndə də birinci...
İlahi, bu birincilik yarışı çətin peşə.
Şan-şöhrət hərisləri bir paya yetişincə
Xalqı da nərdivana çeviriblər, görmüşəm.

...Gördüm mərmər heykəlin dodaqları səyriyir,
Gözündən ürəyinə gizli süzülür yaşlar.
Kimsə eşitməyəcək bir səs ilə söyləyir:
“Abidəmin üstünə gələn əziz qardaşlar.

Yenə də işləmədə taleyin dəyirmanı,
Bizi üyütmüşdülər, başqası üyüdülür.
Çayxanalar küncündə qeybət qıran oğlanın
Köksündə də cəlladlıq iştahası döyünür.

Köhnə qəsddi yaşayan, şəkli dəyişib ancaq,
Şirin sözlər bitibdi gör kimlərin dilində!
Yüz illər min tufanı adlayan palıda bax,
Sınır öz yemədiyi qurd-quşların əlində...

Hədəfi sürüşkəndi təriflərin, sözlərin,
Zamana “sağ ol!” deyin, açır köhnə sirrini.
Arxada boyun buran o oğlana yol verin,
Qoy oxusun bu günün ən mərdanə şerini!..”

Burda mərmər heykəlin pıçıltısı qırıldı,
Ancaq onun səsinə cavab verirdi zaman:
Nə biri-birimizi öldürməkdən yorulduq,
Nə bezikdik ölən dənizdə ağlamaqdan!..

VAXTI YETİŞƏR

Qırıb inamını doğmanın, yadın
Yıxılana gülmək gör necə asan!
Hökm etdin, ayırdın, çapdın, taladın,
İndi də ruhuma əl aparırsan...

Mən viran ocaqda titrəyən bir şam,
Quduz fırtınadır üstümdən əsən.
Elə bil bazarda hərrac malıyam
Qiyməti qoyasan necə istəsən!

Sən cellad olsaydın belə yanmazdın,
Boynumda baltanın izi bir deyil.
Mənə qardaş deyib qəbrimi qazdın,
Cellad sözü birdi! Sözüün bir deyil!..

Mən sənin gözündə bir sağmal inək,
Daha süd yerinə gələn qanımdı.
Allah da bu zülmü götürməyəcək,
O da öz səbrindən usanmalıdır.

Elə bilirsən ki donacaq zaman,
Qış daim mənədi, yaz sənə çatır?
Dünyanı bürüyən imperiyalardan
Qalan viranələr gör nə haldadır.

Əsrə bir damğadır dilimdəki dağ,
Dağın da düzlənən vədəsi çatır.
Bülbülü qəfəsə saldılar ancaq
Köksündə azadlıq nəğməsi yatır.

Hələ ki tarix də kənardan baxan,
Hələ ki, zaman da yaman axsayır.
Gündə bir milletin ovuna çıxan
Canavar ovunu cinayət sayır.

Tələsmə! Yetişər intiqam vaxtı,
Silinər könlümdən illərin qəmi.
Qayıdar müstəqil yaşamaq haqqım
Ağaca yarpaqlar qayıdan kimi.

KİŞİ ÖMRÜ

Dörd-ölümün elçisi
Ürəyimi yesə də bir üzdən,
Qeyrəti sıxıb sinəmə
yaşaram üroksiz də!
Bulud kimi əridi
ilxı-ilxı köhlənim,
Mazgalların kor gözü
boş yollara dikili.
Dünya sahillərini döyəcəyən dənizim
Heç yanda yer tapmasa
ürəyimə çəkilir.
Oyanar vaxtı gəlcək
o qeyrət də, o ad da!
Təki öz yaddaşımı özüm kəsib
atmayım.
Ən qəddar düşməni də süpürərəm yolumdan,
Təki öz düşmənimdən özüm büt yaratmayım.
Ucalığı sevirəm: Ancaq məzar üstə yox,
Ondansa bulaq olam, ot olam, yarpaq olam.
Hər küləyə əl çalan budaq ola bilmərəm.
Səssiz çöllərimizdə bir ovuc torpaq olam!
Yaşamaq imtahanı doğulandan ölənə,
Ürəyi şüşə kimi daşlara çalır zaman.
Qoy Nəsimi sinfinə yazsın mənim adım
Oyılmazlıq dərindən verəcəyim imtahan!..

1986

İLHAMLI ÇAĞIMDA

İlhamlı çağımda mənə toxunma,
İnci çiçəyi də incidər məni
Gülün ləçəyi də incidər məni.

1986

Sözüm düz də olsa, yalan da olsa
Yerinə düşməsə ağrıyacağam.
Gözümü zilləyib qulaq da assam
Qəlbimdə səssizcə ağlayacağam.

O, çələng toxuyan, sən qəbirqazan,
Gətso, ayrısından borc almaq olmur.
Ən uca zirvəyə yol tapmaq asan,
İlham zirvəsinə ucalmaq olmur.

Deyimmi fərqlənir nədədir, nədə?
Sən məni pisləyən, o məni öyən,
Vəfasız gözəllər atıb gedəndə
İlhamdı astaca qapımı döyən...

Köməksiz böyüdüm, bilmədi kimse,
Ürəkden su içən ağac barlıdır.
Əmiyə, dayıya güvənməkdənsə
İlhama güvənmək etibarlıdır!

İlham həsrətindən çoxları xəstə,
Osa çeşmə kimi xəbərsiz axmış.
Hökmdar taxtına oturan kəs də
İlhamın taxtına həsədlə baxmış...

Od vurub qanını qaynadar sözün,
Xoşbəxtə sevinədi, uğursuza qəm.
Kimse ilhamlanır qışqırmaq üçün,
Mənə ilham gəlir, düşünməliyəm.

Yurdumun ilhamı – Kürüm, Arazım,
Xəzər öz təbiyyətlə dünyada təkdir.
İlham kiçiklərin başından basıb,
Böyüyü daha da böyüdəcəkdir.

Barmağım ucundan sözlər göyərüb,
Daşın da dilini bilən çağındır.
Ruhumda sehr var, sözə can verib
Özüm söz üstündə ölən çağındır!

Çınqı möcüzədən alışıb ürək,
Bu yanğı könlümü bürüyəcəkdir.
Ürkütsən İlhamım dəli köhləntək
Məni də dalınca sürüyəcəkdir!..

YAŞAMAQ İNADI

Bu gecə öz qəbrim girib yuxuma –
Sonuncu limana yan almış gəmi.
Özümdən sonraya tamaşaçıydım,
Qüssəsiz, kədərsiz,
yad adam kimi...

Gördüm kəndimizdə köhnə evimiz,
Evin sol yanında yamac yam-yaşıl.
Bir vaxt uşaqlığım keçən yerlərdə
Torpaqdan dikəlir qara başdaşım.

Bura nə qəbristan, nə yol qırağı,
Quzu qırpımına gələn bir çəmən.
Baxıram qəribo məzar daşına
Köhnə evimizin pəncərəsindən.

Bir az kötüyə də oxşayır bu daş,
Nəçə ildırımın izi üstündə.
Bir az yarpağa da oxşayır bu daş,
Baharın sonuncu sözü üstündə.

Uçuşa açılan, uça bilməyən
Sığalsız bir qartal qanadı kimi.
Sonuncu nəfəsin mərmər cildində
Sonuncu yaşamaq inadı kimi.

Sahildə donuxmuş qara bir yelkən,
Zamanın yelləri doldura bilməz.
Ömrün son sirrinə qoyulan heykəl, –
Kimse pərdəsini qaldıra bilməz.

Ya da ki, yonqarsız qaya parçası,
Buluddan torpağa sancılan kölgə.
Bu qaya dalında səngərə yatıb
Ölümü nişana almışam bəlkə?!

Həç nə dəyişməyib bu daşdan özgə,
Yaşıl gözləriylə gülürdü çəmənlər.
Ölümə baxmaqdan asan nə varmış
Köhnə evimizin pəncərəsindən...

Dubultı, 21.1.1982

YARPAQ YAĞIŞI

Yarpaq yağışına
tutdum könlümü,
Ələndi başıma qızıl anlarım.
Bahardan payıza üzün günəşə
Bir kökün üstündə qızınanlarım.
Yaşıl sevinci də, sarı qəmi də
Torpaq ünvanına yazılanlarım.

Zaman da geriye dönmüşdü sanki,
Günlərim keçmiş qanadlanmışdı.
Hər sarı yarpaqda uzaq xətiyə
Cavan bir ümiddən qopub yanıbmışdı.

Heyim qalmamışdı addım atmağa,
Yarpaqlar əzizim, qohumum, dostum.
Biri gedəndə də gülərlüydü,
Birisi təzə, birisi yaşlı.
Biri öz ömrünü yetirib başa
Birini qoparan nəmərd küləkdi.
Biri qoruduğu sonuncu sözü
Üz sürtüb torpağa söyləyəcəkdi.

Bu yağış qərribə yağışdı, Allah,
İşləyir adamın ürəyinəcən.

Yuyur duyğuları, ruhu da yuyur,
Ətalətdən yuyur, qorxudan yuyur.
Elə bil tökülür sözünün pası,
Silir ağırları baxışlarından.
Yüz belə ələmə bunca güc olmaz
Baharın səlləmə yağışlarında.

Təbiət ağlayır adamdan bətor,
Həç belə qırmızı göz yaşı olmaz.
Bir çılpaq ağacdı ortada qalan
Canlıdı, –
Canlıdan baş daşı olmaz.
Çiyinimə bir yarpaq qonur astaca
Bəlkə də ömrümün xəritəsiydi.
Bəlkə də özümüm budaqdan düşən,
Bir doğma ürəyin ilk arzusıyla
İsindən olsaydı diriləseydim.
Bu meşə yolunda öz ruhun kimi
Çiyinimə qonmuşdu-kövrək, köməksiz.
Görünür tabuta girməzdən əvvəl
Yarpaqtək gedirik çiyinlərdə biz...

Moskva, 11.X.1985

* * *

Bir gün dodağında qırıldı sözüm,
Qaldım bir kəlmənin əlində əsir.
Ürəyə üz tutdum,
dedi: yalvarma
Sözün saxlamağa yerim nə gəzir?

Sarsıldım ürəyin etirafından,
Gördüm ki, o dilə gəlməz təzədən.
Qəlbimə o qədər qəm yığılıb ki,
Orda yer qalmayıb bircə sözə də...

KƏNDƏ QAYIDARAM

1

Daha burdan o yana bu əsrin səsi yetməz,
Dağların üzü bərkdi, şəhərləri eşitməz.
Milyon illik səssizlik, dəyişməzlik, sonsuzluq,
Daha bundan beləsi mənim yolum-yolsuzluq.
Hamı döşə üz qoysam-bir cığır oyandırar,
Ağacın keçidlərdə yaşıl işıq yandırar.
Körpüsüz dağ çayında xatirə adlamacı,
Keçilməz meşələrin yaxası mənə açıq.
Gəldikdə saçlarıma yaş əlini çəkər sis.
Mən bir çəki daşıyam
görən hansı göz əyir.
Tərəzinin bir gözü -- Bakı, Moskva, Paris,
Bir gözündə kəndimiz öz qəmində göynəyir...

2

Bu at harda kişnəyir titrəyirəm bu soso,
Göydən düşür elə bil, durur nəfəs-nəfəsə.
Keçmişinəm, gəlmişəm, məndən yan keçəmməzsən.
Bəs atın üstündəki? Yəhərdən seçəmməzsən.
Ayaqyalın, başaçıq. Ruhunun qanadında,
Piyada qayıdacaq, cəfakeşlik atında.
Bəlkə bu uşaq mənəm, zil saçları dağınıq,
Yenə at gətirmişəm özüm öz qabağıma.
Yollara da dünyada arzular hakimdisə,
Bu yolların bir ucu öz doğma Bakımdısa,
Niyə doğma dağlarda bitə bilməsin yollar?
Niyə mənim kəndimə yetə bilməsin yollar?
Ya dağlardı günahkar,
Hər gələnə yol verməz.
Asan yol ilə gəlsəm yaqın məni dindirəz.

Deyir piyada gəl ki, diz çök buz bulaqlara,
Addımımdan diksinmək xoş gəlir bu dağlara.
Söylə, qocalmışam mı, kobud, cəvab deyiləm ki,
Qurban olum, kəhər at, sənə yad deyiləm ki?

Bəlkə dəyişilmişəm, ömrün qovhaqovunda,
Qollarım boşalıbsa duyarsan cilovundan!
Sən elə qismətsən ki, susmağa qoymur qanı,
Anam məni dünyaya getirib qanad üstə.
Təyyarələr ovcunda dolansam da dünyanı,
Öz ata ocağıma dönməliyəm at üstə!

3

Yenə görüş qabağı qəlbim yaman kövrəlib,
Allah, niyə bu kəndin işıqları seyrəlib.
Orda kənd qırağında bir tənha qarı vardı,
Ölüm də təkə qənim. Gəlib onu apardı...
Bir igid küsüb gətirdi, indi məzarı bumbuz.
Anası da bu eldə qala bilmədi onsuz.
Bu evin sahibinin gözü çoxdan tutulmuş
İşıq nəyinə görə, bu qayğıdan qurtulmuş...
Göydə qara deşiklər, yerdə qara adalar,
Kəndin ulduzlu göyə belə oxşarlığı var...
Biri övlad dalınca, biri çörək dalınca,
Biri palçıqdan çıxıb bir gün görmək dalınca,
Köçüb gedən qayıtmaz... bu yolsuz obalara,
Qızları hər gözləyən, oğulsuz obalara...

4

Niyə kəndə gələndə özəlki sevinc gəlmir,
Niyə bu səssizlikdə eşəklərim dincəlmir.
Elə bil azalıbdı o çal-çağır, o şadlıq,
Evlərin duruşunda bir az soyuqluq, yadlıq.
El bil təbiət də duyğuları oyatmır,
Umu-küsü çoxalıb, ağsaqqal sözü çatmır.
Kimse qoşmaq istəyir məni də qeybətlərə,
Bu kəndə yaraşmayan çoxüzlü söhbətlərə...
Bu qədər uzaq olan, ucqar olan, tək olan
Kənddə də diplomatiya ilanları dolanan,
Burda da dizə çıxıb yalan tör-töküntüsü,
Qonşu qonşudan deyir, qardaş qardaşdan küsür...
Babalar kasıb idi, ancaq kölə deyildi
Vallah biz böyüyəndə bu kənd belə deyildi.

Anam, niyə qəmlisən, qəm eləmə, əzizim,
 Çox da hərdən ürəyin dumanlara bürünür,
 Adına bağışladım hər vaxt yaxşını, pisi.
 Sən varsansa dünyada hər şey gözəl görünür.
 Hər belə acı yeldən sınan deyil ürəyim,
 Dağların ruhu dönməz bu inadlar əbədi...
 Yüz belə zülmət gəlib yolumuzu bürüyə,
 Bu obada gur yanan işığın mənə bəsdı.
 Sənin ömrün nur yolu – adi ömür sürmürsən,
 Gül səpsən bağça olar, söz səpsən yerə düşməz...
 Yaxşı ki, sən dünyanın o üzünü görmürsən
 Yaxşı ki, şorin səsi gəlib sənə yetişməz...

31.X.1985

YAY HƏSRƏTİ

Yay gününə əsən yellər görün nə deyir,
 Yol üstündə yaddan çıxdı hansı varımız.
 Harda qaldı bu dünyanın ilk gözəlliyi,
 Tayaları zirvələnen xırmanlarımız.

Qaşınanda yaz otunun daşqınlarından
 Bir naxırın dırnağında gümüşlənərdi.
 Bir el gəlib xırmanlığa yığışan zaman
 Xırman özü dünya boyda genişlənərdi.

Açıları qocaların hikmət boğçası,
 Ötən qışın son qisməti bölünərdi tən.
 Vəl dişləri ön qədimi bir yazı yazır
 Taxta üstə çuqun sacın qətrələrindən.

Ağbırcəklər bir tərəfdə verib baş-başa,
 Nəğmələri göz yaşına qarışıb gedir.
 Xatirələr ülgüc kimi tutulur daşa
 Bir gülüşdə yüz ağrının qırışı gedir...

Tutun, tutun od yelkənli o ürgələri,
 İlk xırmanın hoşəmini at ayaqlasın.
 Cilovunu filankəsin oğluna verin
 Xamını da yumşaldacaq, Allah saxlasın!

Qayıq kimi batıb-çıxır qoşalaşan vəl,
 Bu bərəkət dəryasına qərq olmaq asan,
 Bu adədi qismətinə yetməzdən əvvəl
 Pərvanəyə başına da dolanmalısən.

Yandan keçən yolçuları endirin atdan,
 Ruzumuzun nübarından dadmaq vaxtıdır.
 Xırman-qızıl sacımızdır günəşin altı
 Tonqalımız el sevinci! Çatmaq vaxtıdır!

Küləklənir, küləklənir yay bərəkəti,
 Dolu kimi sovrucunun başına yağır.
 Xırman üstə qanad açan bu qızıl çətir
 İşıq olub ac gözlərin qışına yağır.

Tayaların pərqusunda kim yatır yenə,
 Bu bərəkət taxtı üstə

mən-balaca şah!

Milyon illik yollar keçib yetişir mono
 Uzaq-uzaq ulduzların nəğməsi, Allah!

Mən olmuşam, ya başqası bu yolu keçən,
 Həsret ilə boylanıram ömrün yazına.
 Yay gəlibdi, daş qəfəsdə yenə hər gecə
 Oyanıram zəmilərin xışıltısına!..

1986

İSTİSUYUN SƏHƏRİ

Sübhün dumanını bir şüa kəsir.
 Qara sərinində alatoranın
 Səhərə açılan ürək tələsir.
 Ağaran dağ yolu çılpəq budaqtək

Yenə təkəm-seyrək meyvə bitirir –
Qırmızı şalları çəkib başına
Qızlar obalardan qaymaq gətirir...

Cığır ümidini alıb əlinə,
Gedikdən gədiyə quş kimi qonan.
Bulaq nəgməsində gözü yuyulub
Dərə havasında sirri oxunan.
Təmiz nəfəsində bir ana ətri
Güllərə bölənib bal arısıək
Qızlar obalardan qaymaq gətirir.

Dünyaya qəfləti can gəlir belə,
Bir alov burulur dağ yoxuşunda.
Bir bulud parçası ötür çöl ilə,
Bir quş havalanır qaya qaşından.
Yığıb boğçasına yağ, fətiri,
Bal süzüb qablara bal arzusundan
Qızlar obalardan qaymaq gətirir.

Qızlar da bu isti bulaqlar kimi
Elə bil yer altdan süzülüb gəlir.
Qızlar da dağların gəncliyi kimi
Oba yaddaşından üzülüb gəlir.
Min qonaq toplayan el süfrəsinə
Nənə-boğçalardan bir pay yetirir.
Güllərə dolaşan kəpənək kimi
Qızlar obalardan qaymaq gətirir.

Qayada axtarma dağ çiçəyini
Yenə yanaqlarda çiçək yanacaq.
Səhər ayazında gül dodaqları
Elə qaymaq kimi qaysaqlanacaq.
Qızarmış ɵlləri süd ɵtirlidir,
Gɵzlərdə açılır günəşin çətri.
Korşalan yaddaşa təzə söz sɵpib,
Kɵhnə yaralara hər gün duz sɵpib
Qızlar obalardan qaymaq gətirir...

İstisu, 15.IX.1984

DAĞLARDAN DAĞLARA DANIŞIN...

Dağlardan dağlara danışın ancaq,
Düzənlik nə bilir dağ deyilən nə...
Zirvə vüqarını duymaq umulmaz
Selab qəzəbinə hər əyləndən.

Çiçəkdən çiçəyə danışın ancaq
Göylərin dilidir güllərin dili.
Ayaq dalayanlar, əl qanadanlar
Günəşdən pay gələn dili nə bilir...

Ürəkdən ürəyə danışın ancaq,
Ancaq duyulmaqla güclüdür ürək.
O daşa sığınıb yaşaya bilər
Ancaq daş ɵllərdə çiliklənəcək.

Sevgidən sevənə danışın ancaq
Yanıb ürəyinin başı göynəsin
Özü bir həsrətdən yanmayanlara
Özge ocağının közü neyləsin.

Bəs Vətən... Uşağa tanıt Vətəni,
Qoy hopsun könlünə laylalarla tən
Hər yeni uşaqla ilk qədəm atıb
Ömrünü təzədən yaşayır Vətən!

İstisu, 16.VIII.1984

NAZİM HİKMET YOLU

Əgər insan ɵləndə ɵmür başa çatırsa,
dayanırsa hərəkət
Bəs bu qəbristanlıqda hara belə yol gedir,
tələsir Nazim Hikmet?
Sanki donub qalmayıb qara marmar cildində,
soyuq bir an içində,
Yayından çıxan oxdur, daha geriye dönməz,

keçər, keçər bəxtinə düşən tufan içindən...
...Şairlər yer üzünə şeir yazmağa gəlmir!
Gəlirlər bu dünyanın tarazlığı itəndə.
Gəlirlər ürəklərə dəmir pərdə çökilib,
damarlardan qan yerinə paslı sular gedəndə!
Təkcə şairlər dözər dünyanı əyən dərde,
yeri şar kimi sıxan ərimez qəm yükünə.

Milyon qəlbə sığmayan izzətlər, əzablar,
dödlər, qəmlər sığacaq bir şair ürəyinə!

Şairlər yer üzünə gəlmirlər xumar gözle
baxıb gülə-çiçəyə,
qadınların nazına şeir deyib getsinlər...

Gəlirlər insanların könlünə işıq səpib
ədalət göyertsinlər!

Sən onu qəfəsə sal, ömürlük dustaq elə,
doğra, yandır, sındır, at...

hər şairin qəlbində ən şirin bir sevgidir,
bəlkə acılığıyla əzizdir, xoşdur həyat...

Dörd divar arasında, dustaqxana küncündə
bir ömür qurban verən,

Can-can dedişi yurddan uzaqlarda can verən

Bir şairə yurdunda yasaq, yad desələr də,

Üzdə çarmıxa çəkib, içdə istəsələr də

Vətenin köksündə daşıyıb gecə-gündüz,
vətenin ruhunu tanıtdıran o idi.

Ölüm səltənətindən qalxıb-dikəlib yenə,
yenə üzü tufana, Türkiyəyə yol gedir!

Yaxalığ qaldırılıb, kürən saçını alnında,
paltosunun cibində hər əli bir qumbara,

Alın zireh-qıranıq dirənəb sonsuzluğa,
mərmerin son qatına,

Əbədilik sədd çəkib onun yolunu kəsən
ölüm adlı divara!..

Ancaq o geri dönmür, yorulmur, üz çevirmir,
yollarını saxlamır tufan, təklilik, qaranlıq,

Bu mərmər qəfəsləri qoparıb öz yerindən
onun addımlarıyla yürüyür qəbristanlıq!..

Moskva, Novodeviçye, 11.XI.1985

GÜNDÜZÜM GÖZLƏYİR

O körpə əlləri mənim gör nəyim, --
İstidə yelpiyim, qışda köynəyim...
Bir "ata" kəlməsi olar köməyim
Ağrılar içimdən didəndə məni...

Başımda ildırım çaxsa – baxmaram,
İllərim sel olub axsa baxmaram,
Zamana baxmaram, vaxta baxmaram
Qoruyar bu ruhda, bədəndə məni.

Nəğməsi – min səslə çağırışan neylər,
Xəyalı ulduzlar alışan göylər,
Mono bu qütbətin gecəsi neylər?
Gündüzüm gözləyir Vətəndə məni!..

17.X.1979

GÜNƏBAXAN ZƏMİSİNDƏ

Səhər günəbaxan zəmisini şəhli,
Körpə günəşlərdi odsuz yananlar.
Bir boya düzülən əsgərlər kimi
Üzü üfüqədi günəbaxanlar.

Bütöv bir zəminin üzünü günəşə,
Ovcunda minlərlə balaca çıraq
Yaşıl bir dünyanın üzünü günəşə!
Bir çölün, bir düzün, bir sonsuzluğun
Həyatın, zamanın üzünü günəşə!

Susdum torağayın səhər himninə,
Çöllərə işıqla nəğmə yağdı.
Kiçikli, böyüklü bir ölkə kimi
Zəmilər boy çəkib günə baxırdı.

Hamının ovcuna səadət payı
Eyni bölgü ilə yağsa nə olar?!
Millət də bir haya qalxıb yuxudan
Eyni bir məsləkə baxsa nə olar.

Di gəl təbiəti anlama burda,
Onun dərslərinin son məqsədi bir!
Adi günəbaxan zəmisə bizə
Qovuşmaq öyrədir, birlik öyrədir!

Qardaş duyğusuyla çiyin-çiyinə
Zülmətdə içinə çökilon xalqın
Günəşə açılıb günəbaxantək
Bir anda, bir haya dikələn xalqın.

Şairi olmaqdı ən gözəl peşə...
Bəlkə buna görə hər səhər erkən
Gündoğana baxıb yol gözləmişəm!..

Albena, 1985

ƏLAC NƏDİR

Aytən xanım,
Bir ölkədə
adlarınız dəyişilib
türklüyünüz danışılrsa,
Bura Sizə Vətən deyil,
Vətən deyib yanırlarsan...

Adın dönüb Milka olub,
Milyon yarım türk idiniz
Milyon yarım kölgə olub.
Bir millətə diri-diri
ölüm marşı çalınırsa,
Türk dilində söz deməyə,

ixtiyarın alınırısa,
işlədiyin bu dükanın,
geyindiyin bu paltarın,
qazandığın bu çörəyin
nə qiyməti?
Sən bunları geri qaytar
Varlığını tapıb getir...
Mənim dilim yasaq deyil,
bil, əzizim.
Göz yaşını
yanağından sil, əzizim.
Mən də adam balasıyam,
hansı pasport daşısam da
sənin doğma qardaşınam.
Ancaq qəlbim qapanıbdı
göz yaşına
Bu qatarda yerim yoxsa
vaxtında yer tapmalıyam
məqamında düşməliyəm.
Mən əzəldən ah-nalənin,
sızıltının düşməniyəm!
Biri baxır, biri yeyir,
biri susur, biri döyür,
karvanınız hardan gəldi,
hara getdi.
Bu əsrə göz yaşına bel bağlamaq
cinayətdi...
Mənim sirrim özümə yük,
Mənim dərdim özümə bəs...
Məndən nicat umursansa
umma əbəss!
Dünən ərini Mustafaydı,
bu gün kimdi? Çağır, getir.
Mən ərinə söyləyərdəm,
bu dərdlərə əlac nədir. –

Bolqarıstan, 3.XI.1985

POLŞADAN BİR YARPAQ

Jurnalist Beata Karçevska əzəmətli Mazovesk qalasının üstündən öz evlərini göstərdi. Alma bağlarının ağ çiçəyinə bürünmüş evin görkəmində ürəyi çəkən bir doğmuluq var idi.

Alma bağlarının ağ yuxusunda
Uyuyub çöllərdə yol gözləyən ev
Səni bu dünyaya gətirib ancaq
Bizim evimizdən uzaqda, heyif...

Məni baxışlarım çəkir o evə,
Çöllər ürəyindən alıb şəklini.
Heyif ürəyindən, öz torpağından
Qoparıb aparmaq çətindir səni.

Ömrün bu yaşında bir zərif külək
Könlümü həsrətlə sınaıyacaqdır.
Amma dağlarımız gözləri yolda
Qayıdıb getməsəm qınayacaqdır.

Ya mən bu qalanın daşı olaram,
Ya ruhum qayıdar bu yerə hər gün
Alma çiçəyinə bənzəyən qızın
Zərif ürəyini seyr etmək üçün...

11.V.1986

AMERİKA MÜĞƏNNİSİ YELENA XEYMURA

Tellərində yetişmiş zəmilərin qızılı,
Üzünə bu dünyanın xoşbəxtliyi yazılıb.
Ulu nənələrinin avropalı qanından,
Nəğməylə dalğalanan Ukrayna ümmanından

Üzün günəbaxantək günə, gündüzə açıq.
Gözündəki od bəsdə lap zülmətdə yola çıx!
Uzaq, doğma kəlmələr dilindən tək-tək qopur,
“Min ilin tanışığı!” –

Sözündən ürək qopur...

Ya peçeneq, ya qıpçaq,
ya da hun buludundan
Bəlkə iki damlatək ayrılmışıq bir zaman.
Oxuduğun nəğmələr ürəyimdən boy atıb,
Bəlkə onu nənəmiz gün dağları aşanda,
Qonşu alaçıqlardan səsleşəndə yaradıb
Saçların bayraq kimi yellənir küçə boyu,
Üstündə nişanı yox, ulduzu yox... ayrı yox...
Məhəbbət bayrağıdı qitələr arasında
Sərhədsiz bir dünyada bu bayrağın tayı yox!..
Ən qədim ayrılıqdan qədimdi bu məhəbbət,
Əllərimə sığınar,

keçib min illik yolu.

Dünya bir torozidir – bir gözüne ürəyin,
Birinə də siyasət oyunları qoyulur.
Könlümdəki buz dağı ərilyir səs-səmirsiz,
Bircə damla göz yaşı yüz yalana xətt çəkir.
Qəm eləmə, gözəl qız, sən günahkar deyilsən,
İnsanları ayıran zaman xəcalət çəkir!
Könlümüzde göylərin obədi bir atəşi, –
Raketləri kül elər, sərhədləri odlayar!
Xoşbəxtlərin xoşbəxti ikimizik bəlkə də.
Sevgimiz yüz yasaqı bir nəfəsə adlayır!
Qulağına nə qədər böhtanlar əkilse də
Görürsən ki, açıqdı ürəyim gül üzünə.
Çəkişmələr, hədələr bata bilməz, qəm yemə,
Mahnılarla tikilən

məhəbbət körpüsünə.

1986

AYRILIĞIN DİLİNİ ÖYRƏNİRƏM

Çiçəklər baharın dilini öyrənir,
arılar çiçəklərin.
Yollar yoxuşların dilini öyrənir,
dalğalar küləklərin.
Dil öyrədir – gün aya,
yağış yerə bilirəm.
Kəndə torpaq dilindən
imtahana gəlirəm.
Xəzan dili, qar dili –
Payızın, qışın barı
Bu dilləri bilməsək
Biz də lal-kar olarıq.

İldırım buludun dilini öyrənir,
Gəmilər dənizin.
Ayrılığın dilini
Öyrənirəm, əzizim.
Aramızda dənizlər,
çaylar, meşələr, dağlar.
Dünyanın üçdə biri –
ağla getirmək çətin.
Gəlmişəm uzaq eldən
öz dilində soruşam.
Görüm ki, nə istəyir
Məndən sənə həsrətini...

QOVUŞA BİLMİR

Yağır ömrümüzə taleyin qarı,
Bir olsa – ayrıyıq, ayrılacaq – birik.
Biz ki bu dünyanın bəxtiyarları,
Biz ki bu dünyanın bədbəxtləririk!..

Köksümdən bir sevgi ümmamı keçir,
Sən baxsan görməzsən – sahillər donub.

Ürəyin ən isti sözləri seçir,
Dilim pıçıldayır ən soyuğunu.

Baxışım döşənir getdiyim yola,
Üz-üzə gəlirik, dayanır zaman.
Ürəyim sənənin kül ola-ola
Söhbət başlayırıq bir ayrısından.

Elə bil qor dolur ürək yerinə...
Məni qanadında uçurur bu yol
“Sənsiz nə yaxşılıq”? demək yerinə
Deyirəm: Yaxşıyam, yaxşıyam, sağ ol!”

Ah, sənə sevlmək necə yaraşır,
Əllər yadırgayıb yovuşa bilmir.
Göydə iki ulduz çoxdan barışıb
Yerdə iki insan qovuşa bilmir.

BİRİMİZ SAĞ GÖZÜK, BİRİMİZ SOL GÖZ

Bizim aramızda beş addımlıq yol,
Gözə qas arası!

Ondan da azdı...
Di gəl ki, hərəməz bir planetdə
Yaşasaq bu qədər ayrı olmazdıq.

Dünənki günümşən – ancaq nə fərqi,
Milyon illər kimi geri dönməzsən
Şəkiltək baxırsan dinməz-söyləməz
Ayrı bir taleyin çərçivəsindən.

Bolkə sabahımsan –
ol atsam çatar
Bu gün də dolanıb ötüşər, nə qəm.
Heyif ki vədəsi gəlib yetişən
Xəstəyə sabaha yetə bilmərəm.

Gözümün önündə səhra ilğımı,
Gözümün önündə şirin bir yuxu –
Ovcumdan qaynayıb çıxan bulaqsan
Suların sərhəddən o taya axır.

Üreyin önümdə şölələr çəkir,
Mənim bəxtimədir belə gur ocaq.
Uçuram bu oda qızınmaq üçün
Əlim buz şüşəyə toxunur ancaq.

Dənizdə dalğanın ömrü də belə –
Biri qovacaqsa, biri qaçacaq.
Birimiz sağ gözüük, birimiz sol göz
Güzgüdə görüşə bilirik ancaq!

GİZLİ SƏS

Yaman öyrənmişəm sənin səsino,
Sevinc nəfəsidir üstümdən oşən.
Bir ümid qırılar, bir işıq sönər,
Bir çeşmə quruyar-zəng eləməsən.

Nə bir görüş vədi, nə bir umacaq.
Taleyin hökmünü qura bilmirik.
Dodaqda yüz sual yaşayır ancaq
Barı bircəsini sora bilmirik.

Eləcə bilirəm, ötürməyib yaz,
Varsan! Xatırlayır bir naməlum kəs.
İsti qucaq açan neçə vədəbaz
Bu vəfalı səsi əvəz eləməz.

Mənim divarlarım şüşədi bəlkə,
Bəlkə bu telefon məni göstərir.
Ayağım altında neçə yad ölkə,
Başımın üstündə sənin gözlərin!..

Tanrı səbri varsa bu gizli səsə
Onun örtüyünü açmaq da günah,
Günahdı isinmək özgə nəfəsdə,
Ancaq məhv cləyib qaçmaq da günah!

Ruhun köməkçidir mənə haçandı,
İşıqın səpilib yoluma mənim.
Namərd uçurumlar ağız açanda
Görünməz əl girir qoluma mənim.

Yaman öyrənmişəm sənin səsino,
İstəyin dünyanı mənimlə gözən.
Bəlkə yol qırılar, çiyindəş itər,
Bəlkə ürək susar-zəng eləməsən!

* * *

Bu çəməndə bir çiçək var,
Hara baxsam görəsiyəm.
Bu çəməndə bir çiçək var,
Ol uzatsam dərəsiyəm.

Baxışından könlümə yol,
Dodağından bir söz yanır.
Bu bahar da bəhanəli
Nəfəsimdən pardaqlanır.

Hər insanın bir baharı,
Hər baharın bir çiçəyi.
O ömürlük baharımdı –
O ömürlük sirr çiçəyi.

Mənimkidir hər saçağı,
Fikri, sözü, düşüncəsi.
Olmuşları, olacağı,
Köksündəki hər nəfəsi.

Bu çəməndə bir çiçək var...
Bu çəmənə girmək olmaz...
Yaranandan mənimkidir –
Ancaq onu dərmək olmaz!..

* * *

Yuyursan saçından öpüşlərimi,
Öpüşlərimə
göz yaşım qarışmışdı –
Yuyursan göz yaşlarımı.
Göz yaşlarıma
illərin həsrəti qarışmışdı.
Yuyursan illərin həsrətini.
İllərin həsrətinə
sənin şəklin hopmuşdu –
öz şəklini yuyursan.
Özündən ayrı düşmək
belə yaxşı işdimi,
saçını yuya-yuya
mahnı da oxuyursan?!

1984

BARIŞA BİLMİRƏM

Baxıram seyrölir cərgələrimiz.
Barışa bilmirəm bu yoxluq ilə.
Ömrün payızından üzümə vuran
Ürəyi donduran soyuqluq ilə.

Yoxuşlar üzümə dayanır hərdən,
Ürəyim sinəmdə sözümə baxmır.
Dünən yollarıma qurbanlar deyən
Mərhəmət göstərib üzümə baxmır.

Guya nə xoş sözə haqqımız qalıb,
Nə də bir istəyə cavab verməyə.

Özümüz bu yolu başa vurmamış
Boreluyuq hamıya yol göstərməyə.

Hara boylanırsan, nəyə baxırsan
Üstündə kiminso daim gözü var.
Bircə könlümüzü öz əlimizdə
Onun da yüz qanun müştərisi var.

Alnımın qırışı, saçımın ağı,
İllərlə gözüme səssiz yağan qəm
Mənə söyləyir ki, yetişib çağın,
Bayraqı zirvədən endirməliyəm.

Ehey, ürəyimə ay kimi doğan,
Mən sənə yad gözə baxan deyiləm,
İşıq sırımı vursun üzümə,
Daha öz sırımədən qorxan deyiləm.

Ruhuma elə bir sevinc gətirdin,
Payız yellərinə qarışmaram mən.
Nə qədər dünyada sənin eşqin var
Ölüm yalvarsa da barışmaram mən!

XƏBƏRSİZ GETMƏ

Xəbərsiz tökülür yaz yağışları,
Çəmənlər xəbərsiz bəzər dünyanı.
Saçıma ələnər dağların qarı
Fikrim bulud kimi gəzər dünyanı.
Ömür bu yüyənsiz ata bənzətmə,
Sənə yalvarıram, xəbərsiz getmə.

İllər də ömürdən xəbərsiz gedər,
Bilməzsən hayanda bitər həsrətin.
Mənim ayrılığa dözüümüm yetər,
Di gəl ki xəbərsiz ayrılıq çətin.

Kirpikdən ayrılan yaş kimi itmə,
Sənə yalvarıram, xəbərsiz getmə!

Çiçəklər oxuyur çiçək dilində,
Ürək nəğməsinə ürək eşidir.
Ruhumda xəlvəti ağrılar bitər,
Xəbərsiz hücumlar düşmən işidir –
Özünü bu çətin yola öyrətmə,
Sənə yalvarıram, xəbərsiz getmə!

Dünyaya min sirin sorğusu yağır,
Hansı ünvanadır, bilən tapılmaz.
Sən mənim dərdimə şərikdən axı,
Sənsiz dərdlərimi bölən tapılmaz.
Belə zarafatla mənə ərək etmə,
Sənə yalvarıram, xəbərsiz getmə!

Qayadan kiminsə göz yaşı axır,
Sonuncu məktublu yamaqdakı iz.
Qəbristan yolları bizsiz darıxır,
Ölüm qapımızı güdür xəbərsiz...
Ömrümüz didilir, ürəyi didmə,
Bu yollar geriye dönməyəcəksə
Bu nəğmə yenidən dinməyəcəksə
Sənə yalvarıram, xəbərsiz getmə!

MİN İLLƏRİN HƏSRƏTİ

Əlin toxunan kimi
Ruhumdan baş qaldırır
min illərin həsrəti.
Dünya yaranan gündən
mən də sənə həsrətəm...
Könlümə dinclik verən
çeşməsidir dağların.
Milyon güldən-çiçəkdən

od alıb dodaqların.
Qoynunu açan kimi
əsir bahar yelləri.
Sən sevgi havasısan
əsrələrin, illərin.
İkimiz görüşmürük, –
görüşürəm həyatla,
keçmişlə, gələcəklə,
Oduzu bizə verən
neçə-neçə ürəklə,
Yəqin bu yer üzünə
bir gözəl gəlməliymiş
nə vaxtsa son nişanda,
Qəhrəmanlıq ruhunu
oyatmaq üçün qanda.
Yəqin bu yer üzünə
bir gözəl gəlməliymiş
o kökdən, o nəsilədən
Mənə od nəğməsinə
oxumaq üçün zildən...
Nə "sevgilim" yaraşır,
nə "yarım" sözü sənə.
Bircə Allah qıymasın
Düşmənin gözü sənə!..

ÜZÜ SƏNƏ YAŞAYIRAM

Çaylar üzünə dənizə boy atır,
Çiçəklər üzünə günəşə.
Üzünə sənə yaşayıram həmişə.
Gecələr yuxuma dolursan,
Gündüzlər qorxuma,
Mən səni axtarmıram
Tələ çıxarır qabağıma.
Hər şey sənə bağlıdır –
Hətta dərd-sər, intizar,

Qəm nədir ki, onda da
Canlı bir heykəlin var.
Ən uzaq qütbətlərin
buz kimi daşı belə,
Dənizlərin dalgası,
göylərin quşu belə –
Sirli, gözəgörünməz
bir simlə sənə bağlı.
Yaşayıram dünyada
ürəyimin ağrısı,
gözümün işığıyla,
ümidimlə, dərdimlə,
hissimlə sənə bağlı.

... Torpaq üzü göylərə yaşayır,
üzü göyə, Allaha...
Mən də adi torpağam!
Üzü sənəyəm hər an,
üzü sənə-həsəto,
üzü qəmə, möhnəto.
Üzü cavabsız söze,
boşluğa, itkilərə!
Səni olımdən alan
ışıqsız bir səhərə!..

SƏNİ GÖZLƏYİRƏM

Səni gözləyirəm günlər uzununu,
Saatlar uzununu, anlar uzununu!
Zaman da daş kimi donub yerində,
Buludlar ötüşmür, küləklər əsmir.
Ayrılıq hökm edir yer üzərində
Mən günü qovsam da günlər tələsmir.
Kədər karvanıdı
ömürdən gedən,
Dünyanın dağında, düzündə həsrət.

Tək məni ayrılıq üzürsə
nədən
Bütün adamların gözündə həsrət.

Yollar şahidimlək durur üzümə,
Deyir ki, axtarma, arama, anma!
Onu mən apardım, mən qaytararam,
Sənə yanmayana sən belə yanma!

Səni gözləyirəm, səni, tək səni,
Ağaclar çiçəyi gözləyən kimi.
Məhbus azadlığın ilk səhərini,
Dünya gələcəyi gözləyən kimi...

Baxışım döşənib uzaq yollara,
Mən gedənə dözü bir gələn üçün.
Ən uzaq ayrılıq ağrılarından
Ümid zirvəsinə yüksələn üçün.

Bəlkə gələcəksən günün birində,
Bəlkə də heç zaman gəlməyəcəksən.
Sənin həsrətin də xoşbəxtlik imiş,
Sən bu xoşbəxtliyi bilməyəcəksən...

* * *

Yenə də tək qoyub gedirəm səni,
Soyuq divarların arxasında tək...
Gedirəm bir qısa, xoşbəxt gecəni
Gizli dünyamızda dəfn edərək!

Bilirəm bu evin xoşbəxt anları
Başlayır mənimlə, bitir mənimlə.
Gedir qulağımda pıçıltıların,
İncik baxışın da gedir mənimlə.

Ürəyim astaca sıyrılır oddan,
Dünyəni düz gəldiyim yol dolaşıbdı.

Elə bilirəm ki ikinci qatda
Yalqız pəncərəm də solğunlaşıbdı.

Gedir gözlerimdə gözündəki qəm,
Ömrün sonunadək silinə bilməz.
Görünür mən adi adam deyiləm,
Adamlar ikiye bölünə bilməz!

Yenə də yollara enər bir axşam,
Mən də bu yollarla qayıtmalıyam.
Gündüz yad üzlərə yatan dərdimi
Axşam öz üzümə oyatmalıyam.

Daş olub köksümdən asılıb qəhər,
Ruhum sənənlə mən necə sağam?
Yəqin ki güzgülə baxsam bu səhər
Özgə bir adamla rastlaşacağam.

Yenə də tək qoyub gedirəm səni,
Bir azdan şəklin də gözümədən itər.
Görüşün yenidən doğulmağımdı
Ayrılıb getməyim ölümədən bəzər!..

“XOŞBƏXT OL” SÖYLƏDİN

“Xoşbəxt ol!” söylədin, “ayrılaq daha”
Bu sözlər qarğışımı, həsrətimi, qəmimi?
Sonsuz ömür sürüb xoşbəxt olmağa
Dünyaya təzədən gələcəyəmmi?

“Xoşbəxt ol!”

Səsindir qulaqlarımda...
Addım səslərin də belə deyirdi.
Sən çıxıb gəldirdin, ayağın altda
Ürəyim səssizcə inildəyirdi.

Son dəfə üzünə qoy baxım ki mən,
Göylərdən bir ulduz axacaq indi.
“Xoşbəxt ol!” söylədin,
dedin ürəkdən,
Xoşbəxtlik əlimdən çıxacaq indi!

Soyuq ayrılıqdır üstümdən əsən,
Baharmı, payızımı–hamısı birdi.
“Xoşbəxt ol!” söylədin,
məgər bilmirsən
Bu sözdə bəxtimi dəfn eləyirdin...

29.I.1984

BELƏ YAŞAYIRAM

Nə isə çatışmır xoşbəxtlik üçün
Gör nələr ummuşam “nə isələrdən”.
Nə isə fikrimə qəm qatır hər gün,
Nə isə ürəyi ağrıdır hərdən.

Elə səhərlər də bir cür açılır,
Elə axşamlar da gəlir bir sayaq.
Nə isə qisməti əlimdən alır
Məni bircə addım qabaqlayaraq.

Ehtiyac dırnağı yaxamı didir,
Mən hara qayıdım saçlarımda dən?
Güvəncim bir kasıb kənd evinəydi,
O da ki elə bil soyuyub menden.

Dilim alışır Vətən deyəndə,
Qayaya dirənir bu eşqin izi.
Dünənə bu günüm görüşməz mənə,
Birisə gələndə gedir birisi.

Bir körpə baxışı yola dikili, –
Bu gün də yumruğum açılmayacaq...

Yenə bostanıma tikan əkilir,
Anamın baxışı döz deyir, ancaq...

Nə isə çatışmır xoşbəxtlik üçün,
Bir uzaq ünvanda telefon dinmir.
Cavabı qayıtmır dediyim sözün,
Məni sevindirən mənə sevinmir.

Nə olsun adıma isinənlər çox,
Arabir tərif də başımdan aşır,
Mənim taleyimə bayram kefi yox,
Bir qəlbin nisgilli eşqi yaraşır.

Dərdimin mənzili varmı bu axşam,
Ürəklə gözləyən kimdi, kim məni?
Ya mən talcyimi qabaqlamışam,
Ya da qabaqlayıb taleyim məni...

Ömürlər qarışıb bir yola axır, –
Mənimse ömrümü yolsuzluq çəkir.
Belə yaşayıram, yaşamaq haqqı
Təkcə xoşbəxtlərə verilməyib ki,?

KƏPƏNƏK

Göy deyir ki, bizimdi,
Çəməndeyir, yox, bizim,
Nə çiçəksən, nə quşsan,
Əlimə qon, əzizim!

Mən də elə sənintək
Nə yerdənəm, nə göyden
Milyon arzu rəngində
Qopmuşdum bir ürəkdən.

Baş götürüb uçurdum
Başsız əsən yellərdən

Əzizləyib öldürən
Sevən-cəllad əllərdən.

Quş olsan yuvan olar,
Çiçək olsan dibçəyin
Güzgü tut taleyimə,
Görüm bəs mən nəçiyəm!

Qon əlimə, qanadım,
Qon əlimə, çiçəyim.
Sənə kobud əl dəysə
Bir yerdə öləcəyik...

DÜNYA GÖZÜMDƏN DÜŞÜB

Vaxtsız gəlib payızım,
Köksümdə solub ürək.
Dünya gözümdən düşüb
Bir damla göz yaşıtək...

Hansı çəməndə vardım
Çiçəyi, gülü solğun.
Səni kimdən soruşum?
Hamının dili solğun...

Yollar əlim kimi boş,
Buludlar daşdan ağır,
Yağır yaz yağışları –
Sənin həsrətini yağır.

Nə yetəsi arzum var,
Nə gedəsi bir yerim,
Yoxluğuna açılır
Gözüyaşlı səhərim.

Səni əlimdən alıb
Güneşi gündüzümdən.
Dünya gözümdən düşüb,
Düşmüşəm öz gözümdən!..

18.II. 1979

CAVAD XAN

poema

*Zaman üzgüçü kimi çəkibmiş nəfəsini Yüz
ili yüzlük kimi xırdalamaq istəmir. Əfsa-
nəyə bənzəyən həqiqətdir keçmişim. Müti-
lər bu keçmiş qırdalamaq istəmir...*

Tarix adlı bir güzgüdə
mən özümü axtarıram
səhər-axşam.
Görüm hardan keçib yolum,
əbədiyyət səfərinə
hansı andan başlamışam.
Hansı qaya yaddaşında
izim qalıb?
Beşiyimi yırgalayıb
hansı yollar?
Mən günəşi hansı oda çağırmışam,
İlk nəğmədə hansı eşqin
həsreti var?
Bayrağımın ilk rəngi nə,
nişanı nə?
Dalğalanır
hansı əsrin o üzündən?
Könlümdəki işıq seli
Qanadlanıb
hansı ruhun gündüzündən?
Ocağımın istisinə
gələn kimlər, gedən kimlər...
hansı zərrəm dağa dönüb,
hansı dağım zərrələnib?
hansı günüm başa qaxınc,
hansı günlə qürrolanım?
Göydənəmsə, nə vaxt gəldim,
yerdənəmsə, nə vaxt çıxdım?
hansı şöhrət limanına
yol açıqdır?

Sazımızı balta ilə kökləyənlər,
Məni parça-tikə edib
xırda-xırda təkləyənlər
Məndən necə yan keçirib
yüz illərin sürətini?
hardan alıb yurdumuzu
əsr-əsr talan etmək
cürətini?
harda əlim gücdən düşüb,
harda qılınc korlaşıbdır?
Qəmli nəğmə çox bilirəm,
sevincimdən nə qalıbdır?
Baxım hansı səhifəyə,
açım hansı tarixi mən...
Oğluma bir nağıl deyim
yurdun mərdlik tarixindən!

Onda mənim günəşim qüruba əyilirdi,
On min ildi gəlirdim tarix adlı bir yolu.
Hər kitabda adıma yüz böhtan deyilirdi,
Hər məclisdə düşmənin tələləri qurulu...

Babaların qan töküüb bu şöhrətə mindirib,
Quzğunların cəngindən saldırdığın məmləkət.
Bir qardaşın əyləncə dumanında endirib,
Bir qardaşın təzədən qaldırdığı məmləkət
Yenə parçalanmışdı kim bilir neçin, niyə?
Düşmənin kündəsini öz əlimiz yayırdı,
Xanlar xoruzlanırdı yenə dimdik-dimdiyə,
Hər dərədə bir tülkü özünü bəy sayırdı.

Onda yurdun üstünü aldı təzə bir tufan,
Gəncənin göylərində ildırımlar üz-üzə.
Ölkələr yenə-yenə haqqımızı unudan
Gördü dilbir dəyilik yeridi üstümüzə.

Gəldi bir imperiya bir xanlığın üstünə,
Onun silahı hədsiz, bunun əllərisə boş.

O dünya sərvətini mənimsəyib özünə,
Bu isə öz-özülə vuruşmaqdan yorulmuş.

Qışın birinci ayı – qar səpirdi bir əli,
Duman ilan dilitək düzləri yalayır.
Ağır keçən o ilin sonu ölüm hədəli,
Ehtiyac gicikləntək gözləri dalayır.

Axdı düşmən ordusu, gün tutuldu bir şəhər,
Cavad xan elçi saldı-kəssin qanın yolunu.
Alçaldıcı cavabla geri döndü elçilər:
“Bir şəhərli kəsəcək imperiyanın yolunu?”

Əzdi düşmən burnunu neçə dəfə qefildən
Ancaq dalı gur idi axıb gələn ordunun.
Özü talan olan da yüz mahaldan, yüz eldən
Gəlirdi talamağa başqasının yurdunu.

Qırıldı məmləkətin sərhədləri damartək,
İynə batmış şar kimi sıxılıb qaldı Vətən.
Zülmətdə öz içinə yığırdı bir çiçək –
Bir şəhər divarına, bir evə doldu Vətən.

Cavad xan elə bil ki, evində osir düşüb,
Hökmərdi, ilk dəfə öz hökmünə şad deyil.
Yüz minlərlə taleyi bir sözünə bağlayan
Birdən anlayıbdır ki, özü də azad deyil.

Çatma qaşlar altında baxışların gur tufan,
Zil qara saqqalına bir gecədə xal düşüb.
Pəncəsinin altında ceyranlar beli qıran,
İlk dəfə özü kimi bir pələnglə görüşüb.

Dolaşır at belində şəhəri başdan-başa,
Həsretli baxışıyla hər binaya göz qoyur.
Soyunmuş çinarların ağ qatarı tamaşa,
Kəhrizlərin noğməsi ürəyinə göz qoyur.

El də çətin ayaqda üz tutub ona sarı,
Gəncə üçün bu sınaq nə əvvəldi, nə axır.
Bir gecədə boy atıb dünyanın uşaqları,
Gözlərindən keçmişin qəhrəman ruhu baxır.

Həm bilir bu döyüş asan qurtaran deyil,
Çaylardan su yerinə yenə də qan gedəcək.
Gəncə bu məmləkətin tağbəndidir elə bil,
Gəncə getdi dalınca Azərbaycan gedəcək.

Anbarların önündə tünlүkdü gecəyəcən,
Qala divarlarında daş verən kim, hörən kim.
Bu gələn fəlakəti gözü görməsin deyə
Evini Qarabağa, Şirvana köçürən kim.

Şəhər meydanlarında adamlar əsən külək,
Fəlakət qorxağı da ayıldır bilməmişik.
Xana baş endirənlər təsəllitək, ümidlək
Ya da qəlbən deyirlər: “Biz hələ ölməmişik”.

Bir yanda qara zurna alışıb yanır yenə,
İgidlər at oynadır, toy-bayramdır elə bil.
Vətənin namusunu öz namusu bilənə
Bu vuruş da bayramdır, adicə ölüm deyil!

At da duyub nə isə, daş-divara toxunur,
Cilovı əldən almır, içinə batıb səsi.
Öz dəlisoyluğuyla xana meydan oxumur,
Şirincə yırgalayır – sahibi inciməsin.

Əynində qara kürkü, başında qara papaq,
Qara atın üstündə dar gündən soraq kimi.
Başlığının ucunu çiynindən aşıraraq
Kürəyində yellədir bir cüt ağ bayraq kimi.

Hər daşı, hər divarı qanımıza boyandı
Bu daşların üstündə yüz döyüşün izi var.
“Biz Gəncəni vermərik”. – xatırladı bu andı, –
Burda Şeyx Nizaminin müqəddəs türbəsi var.

Keçir dar dalanlardan, palçıqlı yollardan da,
Yoxsul məhəllələri: görkəmi nə kövrəkdi.
Sanki indi anlayır, ayrılır bircə anda:
“Qoy bir başım açılsın, xalqa kömək gerəkdir”.

Atama məzar olan, babama məzar olan,
Həmişə gülzar olan mənim bəlalı yurdum.
Səni neçə davanın alovu etdi talan,
Səni neçə zəlzələ bünövrədən uçurdu.

Bu gəncə düzlərimdə qanadın gəncə açıq
Qartalsan ayağına pudluq daşlar asılmış,
Niyə üzün gülmədi, niyə nəğməni yarımçıq,
Niyə sonin bəxtinə vuruş, qırğın yazılmış?..

Bir düşməni çəkilməmiş, yüyürdü yüzü birdən
Üstündə gecə-gündüz fəlakətlər dolaşır.
O qədər qan tökmüşəm sənin uğrunda ki mən
Ayağımın altında torpaq qırmızılaşır.

Sən yurdun ucqarında, öndə yazılıb adın,
Əli yetməyənlər də uzaqdan bir daş atır.
Bu qədər ki, dağıldın, çoxdan itib batmışdın,
Nizaminin ruhudur səni belə yaşadır.

Yəqin qədər beləymiş, yetdi mənim də növbəm,
Xan qardaşlar ohlikef, düşməni zəli, sırtıqdır.
Sabah yəhərdən aşsam, bir dəfə “uf” deməyəm
Şəhid babalarından mənim nəyim artıqdır?

Çağırtırdı Mirzoni... Yuxulamışdı nə isə,
Ürəyindən bu axşam qara qanlar axırdı.
Tək olub tək vuruşmaq ayıb deyil heç kəsə,
Öz yurdunda təklənmək onun üçün ağır idi.

Quba öz harayında, İrəvan öz işində,
Dərbənd, Təbriz, Ərdəbil bir-biriylə düz demir.

Lənkəran xanlığının şirə qalib dişində
Mərkəzdədi bu bəla sanki onu gözləmir.

Yuxudan ayılmışdı bu sınaq Cavad xanı,
Ayılıb çırpınırdı günahının əlində.
Xırda umu-küsülər bölüb Azərbaycanı,
Neçə düşməni gəlibdi bir atanın belindən.

Biri İran şahının qulluğunda dayandı,
Biri Osmanlılardan kömək umur, gözləyir.
Bir idik, güclü idik, ayrıldıq xırdalandıq,
Düşməni bizi təkləyib yolunu təmizləyir.

Hərəməz bir dərədə, eys-ışrət, kef, əyləncə,
Bir babanın mülkünü əlli yerə bölmüşük.
Birimiz döyüləndə arxayın yatdıq gecə,
Bilmədik bir bədəndə hamımız döyülmüşük.

Məzarına od düşüb yəqin Şah İsmayılın
Yəqin Uzun Həsənin rahatlığı pozulmuş. –
Bir bayrağı altında birləşən yüz mahalın
Hərəsinin üstündən öz əskisi asılmış...

Torpaqda sürünən çox, zirvələrdən uçan tək...
Boy göstərüb ucalan neçə nifaqa düşdü...
Biz bir-birimizin arxasından qaçan tək
Təbriz İranın oldu, Kərkük İraqa düşdü...

“Şükür hələ qapımdan qara bayraq asıram,
Düşmənin hər bə-zorbu sındıra bilməz məni.
Sizə məktubumu kömək üçün yazmıram,
Yazıram ayıq olub qoruyasız Vətəni.

Bu da bir vəsiyyətdir, dedim, ruhum dincəlsin,
Qoymayaq yad ellərə yurdun varı daşına,
Qalxan etdim düşmənin qılıncına Gəncəni,
Ölüm zərbəsinə Siz endirin başına?”

* * *

Çaparlar çapıb getdi, yollar toza bələndi,
Yollar. Vətən yolları yaranışdan möcüzə.
Yollarda bir arzusu on yərə şaxələndi
Özü qaldı sərt qışın şaxtasıyla üz-üzə.

Axşam çovğun başladı, göyden piltələndi qar,
Küləyin nəfəsində aclıq ölüm zəhəri.
Gecənin yarısında gəldi qarovulçular
Düşməni axıb xəlvəti dövrələmiş şəhəri.

Düşməni çovğunla gəlib, ürəyi buz bağlamış,
Kür boyu meşələrin vüqarını qırılır.
Düşməni öz yarasına bir aydı duz bağlamış,
Yuxu getmir gözüne, sübhə kimi qıvrılır...

Gündə bir təzə həmlə,
daş divara dəyən baş,
Gəncə divarlarında burnu ovulur hər gün...
Düşməni bir ay çarpışıb anladı yavaş-yavaş
Acizdi, köməksizdi Gəncəni almaq üçün...

Şəhərsə öz işində, yuvasında arxayın,
On belə ordu gələ divarları sökəmməz.
İmtahanı nədir ki, bir ayın, iki ayın,
Bir il əsir qalsa da azuqəsi tükənməz.

Çırpılır yad ordusu qala divarlarına,
Quduz bir dalğa kimi zərrelənir daşlarda.
Yad qanı ləkə salır şıx düzünün qarına
Qələbə ümidləri quruyur baxışlarda...

İndi düşməni elçisi gəlir əlində yazı,
General iltimasla göndərüb Cavad xana:
"Mən də sülhə razıyam, qoy nəhaq qan axmasın,
Biz ki, dost niyyətiylə gəldik Azərbaycana.

Bizim gəlişimizdə nə hiylə, nə ədavət,
Şəxsən imperator da dostluq vəd edir Sizə.
Məni valeh edibdir Gəncədəki dəyanət.
Şad olarıq keçsəniz bizim himayəmizə.

Bilirsiniz qüvvəmiz silahımız tükənməz,
Gec-tez dağıdacağıq bu möhtəşəm divarı.
Ancaq yaxşı düşünün, qoy qan axmasın əbəs,
Özün öz əllərinlə təqdim elə açarı!"

...Cavad xan saqqalını tumarlayıb əsəbi:
"Əbləh oğlu, əbləhin başı ayılıb dəyən".
Yağlı bir söyüş ilə tamamlanır qəzəbi,
Cavabını yazdırır mirzəyə, gecikmədən:

"Əslini gizlədəmməz çiyindəki paqonlar,
Bilirəm damarından axır erməni qanı.
Sən ki, yaxşı bilirsən Şərqi qanunları var:
Öz xoşuyla kim verər evinin açarını.

Nahaq ordu çəkdiniz bizim yoxsul ellərə
Xalqımız dinclik sevən, öz aləmi, öz işi.
İmperator sağ olsun belə lütfünə görə,
Ancaq biz hələ ondan kömək istəməmişik".

...Yenə küçələr boyu çapır qara ürgədə,
Məktubun sözlərini yadına salır bir-bir.
Bilmir xeyir gələmi yurduna bu ölkədən,
Ancaq onu bilir ki, himayə bir hiylədir...

Bilir ki, bu dostluğun əsil mənası nədir,
Dildə qardaş olacaq, əməldə yad, yağı.
Bir də ayılacaqsa namusun əldən gedir,
Yad tapdağı olubdu ata-baba torpağın.

Belə yağlı dil olar?
Gülür, heyvətə gəlir.
General olsa belə-quldur candan, ilikdən:

Yazıq quzu, canavar sənə minnətə gəlir,
Deyir ki, gəl dost olaq, əl çəkək vəhşilikdən.

Rusun “şanlı” dövləti gündə bir xalqı udur,
Barmaqdan göstərəntək biləyindən tutacaq.
Təki su yeri tapsın, bircə addım geri dur,
Yüz kağıza qol çəkə andırı unutacaq.

Gözümün qabağında qonşuların qədəri,
Ürəyimə od salıb neçə din daşın qanı.
Onsuz da biz hamımız gedəriyik, gedəri
Nəyimi qorxudacaq bu vuruş imtahanı?

...Elçi tozə naməylə gəlir ertəsi günü:
Ordular intizarda, qılınclar qına girmiş.
Bir təbəssüm bürüyür Cavad xanın üzünü
Görür düşmən bu gün də ayrı bir dona girmiş.

Dönüb dünənki pələng, dəyişib tülkü olub:
“Əslim sənə bellisə, niyə vuruşaq daha.
Bir vaxtlar Gəncədə də babamın mülkü olub,
Mən gəlmişəm babamın mülkünü yoxlamağa”.

Cavad xan pıçıldayır, xışıldayır cığıra:
“General, əyri gözlər düz qələbəyə yol tapmaz.
Yüz belə tülkü gələ, yüz belə dil çıxara
Mənim bir eşşəyimin pələnini aldatmaz.

Gəncə hara, sən hara? O nə qələtdi yedin,
Sizin dağlarınızda oynayıb daim atım.
Sənin doğma kəndin də mənim yaylağım idi,
Kırvəlik xatirinə babana bağışladım.

Heç özün bilirsənmi adın nə, millətin nə,
General olanacan kimlərdən süd əmmisən.
Çoxdan xain çıxmısan ata əmanətinə,
Yurdunu sata-sata rütbələr dilənmisən. –

Elə öz yurduna da bir gün qılınc çəkmisən,
Öz yurdunu qılınc ilə yenəndə nə kişilik?
Sən ata ocağına yad tikəni əkmisən,
Onların ruhu sənə qarğayıb həmişəlik.

Torpaq iştahasıyla öz-özünə gülmüsən
Bəlkə yad tikəsinə sövq eləyir Sizin din?
İmperiya ordusuyla mənə qonaq gəlmisən,
Ya ovçu tulası sən özge bir hökumətin?..

Allahın buyruğına bu bələdan qaçılmaz,
Çox da qürurənmə ki, ordun, topun üstündü.
Mən sağamsa Gəncənin qapıları açılmaz,
Gəncənin bir yolu var – meyitimin üstündən”.

Generalın içini sökür qəzəb tufanı,
İlan kimi qıvrılır, hiylə əkir, bitməyir.
Diri-diri soyardı indi bu dikbaş xanı,
Ancaq qala alırmır: Ona əli yetməyir.

Məktubun hər kəlməsi ilişib boğazına,
Sözlər başından basır, sözlər yetib hədəfə.
Neçə aydı əl atır Gəncənin yaxasına,
Ancaq əlinin üstə dağ basılır hər dəfə.

O necə cavab tapsın çətin suala, bilmir,
Şəhər dəmir pəncədə, bəs yeyib içdiyi nə:
Balaca bir şəhəri üç aydı ala bilmir,
Nə də adlaya bilir Gəncənin üzərindən.

“Qafqaz bütöv keçəcək imperiyanın əlinə,
Baxsın İran, Türkiyə – hansı bizə güc gəlir.
Azərbaycan xanları ram olacaq on günə”.
İndi bu verdiyi söz özünə gülünc gəlir.

Hanı qədim zəlzələ bu şəhəri qəhr etsin.
Yoxa çıxsın çirəyi, kəsilsin içdiyi su.
Bilmir geri qayıtsın, bilmir irəli getsin,

Yoxsa bu boş çöllərdə məhv ələsin ordunu.
Ürəyinə damıb ki, bu torpaq ona qənim,
Geriyə yolu bağlı...
Dili, dolağı əsir.
General qızıl səpir, dindirir hər ötəni
Düşdüyü bu tələdən yol tapmağa tələsir...

* * *

Axşam növbətçi gəldi,
yanında iki qonaq,
Döşlərində domir xaç, rəhbər geyimi qara.
Gəldilər müti-müti, dörd yana boylanaraq,
Çul kimi döşəndilər onun ayaqlarına.

Uşaqkən eşitdiyi uzaq, kobud dil ilə,
Dəbdəbəli təzimlə, yaltaqlı o ki var
Ətəyinə uzanan iki cılız əl ilə
Onu ümitsizlikdən çıxarırdı qonaqlar:

“Uzaqda yaşasan da, dinimiz, qanımız bir,
Adınla ucaltmışan ərmoni vüqarını.
Bu “kafir” şəhərini almaq asan deyildir,
Çöxərsiz, susuz qoyub, kəsmədən damarını”.

...General dirçəlibdir, bayram edir ürəyi,
Rəhbərlər plan töküb, dağıtdılar yasını,
“Gəldik əlahəzrətə elə bir yol deyək ki,
Şəhər öz əlləriylə açsın öz qapısını”:

* * *

Gəncə sarsılıb birdən...
Gözlərdə qorxu, heyrət,
Bəxt niyə üz döndərdi, bu bəla hardan gəlir?
Elə bil ki, düşməne müttəfiqlər təbiət
Üç gündür kəhrizlərdən su yerinə qan gəlir.

Çinarlı küçələrdən qırmızı axır arxlar,
Adamlar dəstə-dəstə baxır bağrı yarılmış.
Qaynar qan qarışmaqdan qaynar gəlir bulaqlar,
Sanki yer kürəsinin şah damarı qırılmış.

Düşməne Allah özü tərəfdardı elə bil,
O qan cildinə girib, qaynayıb yerdən gəlir.
Dünyanın axırdı, bu tək cəza deyil,
Tələ üz döndərəndə yüz cəza birdən gəlir.

Silah da yaddan çıxıb, ölüm, qırğın da yalan,
Qılınc kəsməyən başı səs-səmirsiz su kosir.
“Çörəyimiz tükənməz”, – deyib arxayın olan
İndi bir kisə una bircə qurtum su gəzir.

Şəhər “su” deyib yanır,
yanğı söndürürmü qan?
Bir qurtum su gücü yox
nə qızılda, nə zərdə.
Uşaqlar göz yaşını yalayır dodağından,
Göz yanır gördüyünə, qılınc düşür kəsərdən.

Nəçəsi də belayla barışıbdı deyəsən,
Qızıl qan sərhəd olub adamları ayırmış.
Təleyimiz budursa, tələyə neyləyəsən,
Yəqin Tanrının özü qan üçün susayırmış...

Düşməni duyub bu halı sevinir, bayram edir,
Görür daha şəhərin yaraları dərinli.
Damarından su axan şəhər qəhrəman idi,
Damarından qan axır yetimə dönüb indi!

Dünən minnətə gələn, yalvaran, boyun oyan,
Bu gün yeno od olub, od ilə su didişir.
Tələ gücün, vüqarın səsinə eşitməyən,
Hamıya bildirir ki, təslim vaxtı yetişir.

Gəncənin damarında qan axır, qırmızı qan,
Yəni dağ günahkardı, bulaqlarını satılmış?..

Dərdini deməsə də yaxşı bilir Cavad xan
Gəncənin buz suyuna al qan necə qatılmış...

Qan kəsilmir, heç olur təsəllilər, gümanlar,
Gəncə-üzü matəmə, düşmən – üzü toyadı.
Şəhər köhrizləriylə axan qırmızı qanlar
Qəbristan yollarını matəm ilə boyalı...

Göyün üzü döndü, birdən dayanıbdı qar,
Doğma təbiətin də mərhəməti duyulmaz.
Daha ölüsünə də biganədi adamlar,
Ölü yuyulmadısa qəbristana qoyulmaz!

Susuzluq adamları su kimi içib keçir,
Qan içməkdən unudub çoxu suyun dadını.
Düşmən keçə bilməyən qapıdan ölüm keçir,
Hamının qabağında oynadır öz atını.

Cavad xanın tək oğlu...
ağarıb gül bənizi,
Gəlir əli döşündə: "Ay ata, düşün barı,
Davasız da xəstəlik qırıb tökürsə bizi,
Yalvarıram əmr elə qoy açaq qapıları!"

O, ömrünün on yeddi baharına yol gedən,
İnam, qətiyyət yağır cingiltili səsindən.
Elə bil Cavad xanı silkeleyir mürgüdən,
Görür el də bezikib bu ölüm qəfəsindən.

Dayanırlar üz-üzə, sözləri yox elə bil,
Dillərində qəm donub, baxışları keyimiş.
Oğul ilk dəfə görür ata o ata deyil,
Ata ilk dəfə görür oğlu necə böyümüş!

Görür ona dayaqdı dünən uşaq saydığı,
Oğlunun tək olmağı ürəyini yandırır,
O əsil şir balası, gözündə şimşək çaxır
Atanın vuran əli ilk zərbəyə can atır.

Doyunca oynatdımı onu uşaq yaşında,
Boynu xınalı qalıb toy üçün damazlığı.
Ata indi görür ki oğlunun baxışından,
Boylanır uluların ölümü saymazlığı.

"Oğul, güvəncim oğul, ruhum, sevincim oğul,
Döyüş ağır olacaq duyuram aqibəti.
Mən davadan dönməsəm yurdumuzda sən var ol.
Qoyma ayağa düşsün nəslimizin şöhrəti".

"Bu sözün ürəyimi parçalayır, atacan.
Vuruşdan qorxuramsa anamın südi qənim.
Sən döyüş meydanında qılnc çaldığın zaman
Mən gedib gəlin kimi gərdəkdəmi gizlənim?"

Gözümde uca dağsan, kim əyə bilər dağı,
Məni ki cəsarətə səsləyibdi hər sözün.
Sən özün öyrətmisən mənə qılnc çalmağı,
İntiqam almağı da öyrətmisən sən özün!

Qoy torpağa sərilim tək qanad çalmaqda olsa,
Sənə atılan güllə mənim sinəmə tuşdu.
Sənsiz sönmüş ocaqda salamat qalmaqda olsa,
Sənə çiyindəş olub doğranmaq mənə xoşdur!"

...Coşub ümməyə döndü ata qəlbi bu sözdən,
Qolları bir arşındı, beş arşın da uzandı,
Bundan sonra nə dərdim?
At sürüb düşmən üstə
Sinəsindən vurulmaq... Sağ qalmaqdan asandı.

Sorur təşnə qəlbinə oğlunun hər sözünü,
Görür ocağı şəndi, bağ-bağçası solmamış.
İndi daha rahatca yuma bilər gözünü,
Dünyadan almadığı arzu-kamı qalmamış...

"Ata xoşbəxtliyini sən qandırdın atana,
Sən məni canımdakı yuxudan silkeledin.

Sən sönməyə qoymazsan babaların odunu,
Üzün ağ olsun, oğul, üzümü ağ elədin.

Neçə döyüş görmüşəm, keçmişəm neçə oddan,
Ancaq bugünkü kimi mənə sarsıdanı yox.
Bakı, Dərbənd, Qarabağ bizi çıxartdı yaddan,
Onlar ki, doğmadılar, onların da qanı yox.

Bizə "can" deyənlərin canı rahatdır deyən
Kin-küdrət – şeytan işi... tükənib bitməyəcək.
Onlar elə bilir ki, mənim qapımı döyən,
Bu bəla sabah gedib onlara yetməyəcək.

Mənim də səhvim olub, yadında saxla bunu,
Bəzən acı sözümə bal qata bilməmişəm.
Aralığa səpilən ədavət toxumunu,
Dənəyib, "mənəmliyi" unuda bilməmişəm!

Dən-dən olub üyündük, zamanənin çarxında,
Hərə öz kisəsini, cibini güdən oldu.
Biz bir-birimizə əyilməkdən qorxanda
Hamımızın yerinə əyilən Vətən oldu...

Şeytan girdi araya, anlamadıq bu dərdi,
Qonşu darda qaldıqca hamımız dalda qaldıq.
Məmləkət birləşsəydi birimiz böyüyərdi,
Məmləkəti ayırıb hamımız xırdalandıq.

Özümüz balta çaldıq kökümüdə o ki var,
Qolumuzu budayıb ocaq qaladıq yada.
Qardaşı olmayanlar özgəni qardaş tutar,
Qardaşı ola-ola yetim qaldıq dünyada.

Xalqa yaxınlıq elə, dost-düşməni yaxşı seç,
Öyüddür, vəsiyyətdir – xatırlarsan sonradan.
Etdiyim səhvi etmə, keçmədiyim yolu keç,
Çalış ayrı-seçkilik götürülsün aradan.

Belimin yarağısan – korşalmasın yarağın,
Dilimin nəğməsisən – yad dildə oxunmasın.
Sənə halallıq verdim, oğul, döyüş qabağı,
Hər bəla mənə gəlsin, tükünə toxunmasın.

* * *

Atlandı ata-oğul, baxışdılar bir anlıq,
Hansı söz çatdıracaq bu səssiz fəryadları.
Gözlərdə son tapşırıq, ümid, vida, ayrılıq
Hərəsini bir yana aparırdı atları...

Döyüş, amansız döyüş, davam edir üç gündü,
Güllələr ağlar keçir, qan donur qıy səsinə
Gəncə susur, köməksiz...
Düşməni sayca üstündü,
Ancaq irəli cüməq vurulur sinəsindən.

Meyit qalaqlandıqca, sanki divar alçalır,
Qan selləri sədd çəkir qapıların ağzında.
Qapıların birində Cavad xan qılınc çalır,
Birində oğlu gülür yağılar arasında.

Bürclərdə, küçələrdə qarışıbdı qan-qana,
Ölüm-dirimdi bu gün, kimsənin nıcatı yox.
Bir qapının ağzında ata cümur meydana,
Hər əlində bir qılınc ancaq daha atı yox...

Gəncə üçün vaxt itib, gün çıxır, şər qarışır,
Bu döyüş son döyüşsə gecəsi, gündüzü bir.
Bir qapının ağzında oğul on yada qarşı,
Ancaq rəngi ağarıb, yarasından qan gedir...

Hər biri qabağında bir dəstəni kürüyən,
Dostlar, mehriban dostlar... sıraları seyrəlir...
Oğul düşməne baxır, oda dönür yenidən,
Oğul ataya baxır, cavan qəlbi kövrəlir!

Ayaqları altına neçə düşməni sərən,
Hər qılıncı çaldıqca “al sonin payın” deyir.
Yaxındakı bir evdə boylanıb pəncərədən
Bir gözəl əsə-əsə bu harayı dinləyir.

Düşməni bir ümmandısa, Gəncə önündə damla,
Biçərə anaların gözündə yaş quruyur.
Vuruşur qoca, cavan; vuruşur son inamla,
Hərə öz cəsədiylə bir qarış yer qoruyur...

Oğlunun səsi gəlmir, Cavad xanı yaş boğur,
Endirir son zərbəni, zərbə alır arxadan...
Atanın son kəlməsi “özünü qoru, oğul!”
Oğlunun son kəlməsi “sən hardasan, ata can?”

Açılır iki qapı, enir şəhərə gecə,
Dahilərin işıqlı türbəsinə alır çən...
Yad soxulur şəhərə, soxulur ancaq necə...
Ata ilə oğlunun meyitləri üstündən.

Çox sevinmə general! Tarixin səbri dərin,
Sənin də növbən gələr, başını uca tutma!
Qanlarına bələnmiş bu məğrur igidlərin,
Heç kimə borcları yox! Həqiqəti unutma!..

Milətim bağışlamaz axıtdığın bu qanı –
Qardaşın qardaş üçün ağladığı vaxt olar.
Vətənimin köksündə açdığın bu yaranı,
İntiqam məlhəminin bağladığı vaxt olar.

Bir gün söz boğazına töküləcək bu zəhər,
İndisə bayramındı – təzə orden, təzə çin.
Öndə ayrı döyüşlər, öndə Bakıya səfər...
Qalanın açarları “hazırlanıb” səninçin.

Gəncədəki qanların qisası uzun çəkməz,
Elə düşünmə Bakı üzünə xoş baxacaq.

Bir əliylə şəhərin açarını verən kəs
Bir əliylə xəncəri ürəyinə soxacaq.
Sən Vətənsiz yaşadın, tərəfini kim çəkir,
Bu torpağa yem ol ki, gözlerini dağlasın...
Bu qalanın dibində səni basdırırlar ki,
Nəsillərim lənətlə gorunu ayaqlasın.

* * *

Göyden üç alma düşdü... Göyden üç alma düşməz.
Hə nəğl de, nəğmə qoş, şərin üzü dəyişməz.
Nə qədər ki, tarix var, tarixə yamaqlar var,
Özgə torpaqlarına göz dikən axmaqlar var...

Evlərə siyasətdən qanlı arxlar çəkilir,
Öz yurdunda məzlumun başına turp əkilir.
Yenə doğma Vətənin Cənubu əli bağlı,
Düşünmə fikri bağlı, danışsa dili bağlı.

Nə qədər davam etsə sizlər, bizlər söhbəti,
Arazdan daha qəddar ayırır məmləkəti.
Hərə bir etiqada, hərə bir sözə bağlı,
Hər öteri arzuya qul olduq gözü bağlı!

Nəslimin damarında axan qanlar dirilsə
Bu tarix unudulmaz, bu həqiqət qısılmaz.
Ağa-oğul daş kimi bir divara hörülsə
Göyden atom da yağa yurd kimseyə basılmaz!

Moskva, 29 oktyabr, 1985

ÖLƏNDƏ BAYRAĞA
BÜKÜLƏCƏYƏM

Ədəbiyyat bütün dövrlər üçün vacib olan ölçülərin – həqiqətin, xeyirxahlıq və gözəlliyin keşiyində dayanmağı ilə, istər-istəməz, özünü siyasətə yaxınlaşdırır.

Ədəbiyyat cəmiyyətin ovqatını əks etdirən, tarix küləklərinin hardan-hara əsdiyini duyan, zamanın gərilmiş əsərlərində hansı həvələrin çalınacağını qabaqcadan hiss edən bir qüvvə kimi mənəvi həyatımızda həmişə müstəsna rol oynamışdır.

Meydanlara gedən milyonların böyük əksəriyyətinin yolu bir vaxt ədəbiyyatımızın ehtiyatla göstərdiyi ictimai ağrılardan və milli fəlakətlərimizin dərkindən başlayıb.

BU QILINC DA SƏNİN,
BU DAŞ DA SƏNİN

Bax, qardaşım, bax
mən də bir güzgü tuturam üzünə.
Öz taleyini göstərirəm özünə,
Min illər
 min düşmən aynasında
 əyri göstərildin,
Elə deyilsən!
Sən bir qəhrəmansan, kölə deyilsən!

Dünya sənin yaşıdın,
süngülərinin ucunda hürriyyət daşıdın!
Nəfəsində cənnətə çevirdin bozqırları.
Dünyanın səhərinə yürüdü
 boz qurdların.
Göydə Tanrı işığısan,
Yerdə torpağın həvəsi.
Qitədən qitəyə körpü salıb
"Türkmən!" deyən səsin.

Bax, qardaşım, bax!
Ötükən yaylaları
 beşik kimi yellənir,

Orxonda, Yeniseydə
 laylaların dillənir,
O tarix karvanıdı,
 aşır Tanrı dağından,
Altaydan, Ağ dənizə
 yol salır sorağından...
İrqiinin qanadları
 dörd qitəyə gərilib.
Özünü kiçik sanma,
 dünya sənə verilib.

Bax, qardaşım, bax!
Haraya üz tutdunsa
apardığın ulu niyyət,
Atlarının dırnağından
 göyərək mədəniyyət.
Ox atdın raket oldu –
 ulduzlara yürüdü.
Haqqa qovuşmaq üçün
 zülmlərə yeridin.
Min-min yuva qurmusan
 əllərində süslənib,
Millətlər körpə uşaq –
 qucağında bəslənib.
Gündoğandan günbatana
 bayrağının işığı
Sən haqqın aşiqsən,
 xalqım, sən haqqa şığı!

Bax, qardaşım, bax!
Aynadan nə boylanır!
Qılinc gərəkən yerdə
 çiçəyə dönməyimiz.
Yurdu tənha buraxıb
 yada söykənməyimiz.
Namərd tələ quranda
 sözə güvənməyimiz.
Meydan açıb, qan töküüb
 qardaşı yenməyimiz!

Bax, qardaşım, bax!
 Süzülən göz yaşına,
 Mən ad tapa bilmirəm
 özümle savaşıma,
 Mənəm qanadlı ata
 düşməni mindirən də,
 Çatdığım ocaqlara
 su töküb söndürən də.
 Dünya yanır şam kimi
 Pervanəsi mənəm, mən
 Yol verib yolsuz qalan
 divanəsi mənəm, mən
 Qəm dolu ürəklərin
 meyxanəsi mənəm, mən!

Bax, qardaşım, bax!
 Bu tarix də sənin, bu haqq da sənin
 Göyü yeleninə taxıb gətirən
 Qanımı dirildən bayraq da sənin,
 Bu qılınc sənindi, bu baş da sənin,
 Qılınc işləməyən, qurşun yetməyən,
 Ruhumda bir bitməz savaş da sənin!

Bax, qardaşım, bax!
 Bir haqq nəğməsi var dünyanı gözən
 Qeyb olub gedəcək
 Onu bilməsən!..

NƏĞMƏM

Mənim nəğmələrim hamının deyil,
 Hamıya yetəsi ev tikmək çətin.
 Mənim danışdığım bu əsəbi dil
 Ya dərdin şəkli, ya da həsrətin.

Ha deyim bir dayan, göz yaşını sil,
 Nəğməyə fərqi yox payızdı, yazdı.
 Mənim nəğmələrim hamının deyil,
 Hamının olsaydı nəğmə olmazdı.

Sevgimdi, qopubdu ürək qanından,
 Şərt deyil min çələng toxuya bilsin.
 Təki bir kimsəsiz yalnız qalanda
 Onu öz-özünə oxuya bilsin.

Mənim fəsilərim əkinlə biçin,
 Sözüüm də torpaqda xışdı, yedekdi.
 Beş-on toxum olsa əkinçi üçün
 Baharda bir zəmi bitirəcəkdir.

Bir az keşikçidi, bir azca çoban,
 Haqqı qurd ağzından saldıracaqdır.
 Bu yolsuz dünyada bəlkə, bir zaman
 Kimisə qolundan qaldıracaqdır.

Zər-ziba içində ürəklər soyuq,
 Ona bir çınqı od salsa bəsimdi.
 Masalar sındıran israfçılıq yox,
 Halal pendir-çörək olsa bəsimdi

Ana dodağında layla da işdi,
 Ata dodağında keçmişin səsi.
 Mən ömrü dağlardan borc istəmişdim
 Qayıtsın o borcun nəğmə zərrəsi.

Sözün də hikməti Allahdan qalan,
 Ürəkdən dediyim ürəkdə bitə.
 Bir vaxt zümzüməylə keçdiyim yola
 Kimsə nəğməm ilə yoldaşlıq edə.

Sınıq ürəkləri ümidlə bəzər,
 Birinə su olar, birinə ocaq.
 Nəğməm də quş kimi dünyanı gəzər,
 Bir quru budaqda dincələr ancaq.

1986

1992

ÖLƏNDƏ BAYRAĞA BÜKÜLMÜRƏMSƏ...

*"Ağzından qan iyi gəlir"
Xalq deyimi*

Mahnımdan "qan iyi" gəlmirsə əgər,
Bu söz yarışında qələbə çalıb,
Bu söz döyüşündə ölmürsə əgər;
Hər şerim əsgər tək qurban getməyə,
Daşqalaq edilib şəhid olmağa
Hazır deyilsə;
Kəsin bu nəğməni, kəsin yanında,
Deməli haqqım yox kəlmə kəsməyə!
Bu torpaq üstündə üzü ağlıqla
Əli üreyində rahat gezməyə!

Sığallı sözlərdən ətim ürpeşir,
Bağışla, kef-damaq zamanı deyil,
Üzünə yüz üzün möhrünü vuran
"Bal dodaq", "gül yanaq" zamanı deyil.

Xəncərim dəstəksiz, qılıncım qansız,
Sinəm qalxan kimi, çapıq-çapıqdı.
Tikanlı məfillər didib könlümü,
Ən uzun mahnım var,
o Ayrılıqdı!

Kişiye bu qədər dinclik yaraşmaz,
Bu dördlər mənimse,
kef mənim deyil.
Öləndə bayrağa bükülmürəmsə,
Beş arşın təmiz ağ kəfənim deyil.
Önümdə bu qədər uçurum varkən
Kimdənsə mərhəmət uma bilmərəm.
Bu gözədən o gözə işıq düşmürsə,
Gözümü arxayın yuma bilmərəm.

Qolunu çirməyib meydan açmayan
Sözlərim xanımtək ətirlənibse,
Səngərdən yayınıb, güllədən qorxub
Tərif kölgəsində çətirlənibse,
Ölən günlərimə yas tutmalıyam!
Döyüş himni kimi doğulmadımsa,
Görüş mahnımı da unutmalıyam!

Mələk cildindəsə cəllad həvəsi,
Sənin gizli davan görükən deyil.
Sözümdən "qan iyi" gəlsə də qorxma,
O qan bağlayandı, qan tökən deyil!

1986

ŞAİRLƏRƏ BORCUMUZ

Bəxtiyar Vahabzadəyə

Arazın tikanlı məfillərdən
sıyrılıb çıxdığı yerdə
Üzü cənuba
"Qardaş!" harayı ağzında donmuş
bir şair heykəli qoymasa
insafı yoxdur bu millətin!

İnsafı yoxdur bu millətin
yaddan çıxarsa əgər
bu gün meydanları silkələyən
"millət", "azadlıq" sözlərini
nə vaxtsa şairlərin ehtiyatlı
pıçıltısından öyrəndiyini.

İnsafı yoxdu bu millətin
Birdən çaşıb unutsa
"xəlqi oyadan əfqanları",
Əsr-əsr sözlə körüklənən
soyuq qanları,

“Dana” başlarda “danə” başı görənləri
Düşməni qılıncdan əvvəl
sözlə öldürənləri?
“Ağıllı dəliləri”
Ürəyindən qan gedən gülməliləri!

...Vətəndən sürülən
Ümidi qəbir divarlarına hörülən,
Dərdi dünyanın belini oyən,
Özü əyilməyən ərler
Bu gün unudulsa əgər!
Bir mahnıda deyilən kimi
“yaşamaq nəyə dəyər!..”

Bir şair heykəli!..
Araz qırağında... üzü günəyə
dilində “qardaş” harayı,
“Vətən”, “Birlik” nidası!
Dünyanın ən uzun ömürlü
heykəlləri
şair heykəllər idi
Qorxunuz olmasın!
Başı buludlara dirənən,
Yurdun hər yerindən görünən,
Qolları Arazla Kür kimi...
Canlı olsun,
ürəyi döyünür kimi!

Bütöv bir qayada yonun heykəli,
Adsız-ünvansız,
Bir aşiq heykəli,
çünun heykəli.
Çəksin könlümüzdən bu dördi-səri,
toplasın, qoy olsun qəmin heykəli.
Bu qayaya dönən kimdi, – sorsalar
Bir ağızdan deyək:
“Mənim heykəlim!..”

YURDUN BAYRAĞI

Əhməd Cavad

Yol ver yurdun bayrağına,
Vaxtın, gücün, ölümün
yendirə bilmədiyi,
Əyriyə düz yoldan
döndərə bilmədiyi,
Bir haqq bayrağı var əlimdə.
Kimsənin dağına qonmaz,
Kimsənin yaxasına sancılmaz,
Yad küləklər əsib keçə
ürəyimiz kimi açılmaz.

Yol ver yurdun bayrağına!
Qanımı hopduraraq
tutmuşam başım üstə
Gül kimi pardaxlanıb.
Düşmənim baxa-baxa
gözlərindən dağlanıb.
Mən raket əkmirəm ki,
qızıl güldü əkdiiyim,
Qızıl gül işığı
ürəklərə çəkdiyim.

Yol ver yurdun bayrağına!
Hardan qopubsa
ora dönsün!
Özgə yerində gözü yox,
Öz elində görünsün!
Yelpikləsin məzarını şəhidlərin.
Torpaq da bayraq işığını duyur.
Kişilər yalnız yurdun
bayraq nəğməsində uyuyur...

YAZILMAMIŞ ŞEİRLƏRİM

Neçə yazılmamış şeirlərimi
Atdım meydanların izdihamına.
Qatdım millətimin gur ilhamına.
Bircə söz saxladım "azadlıq" sözü
Dönüb yumruq olmaq öyrətdim ona.

Qul sözün istəyi qalmadı qanda,
Mən bu gün ilhamla qılınc itidən.
Qadınlar meydana od daşıyanda
Var idi şeirlə evdarlıq edən!

Milletin bir sözü, bir yolu varkən
Əqidə alveri qeyrətdən deyil.
Bizimdi kəfəni boynuna geyən,
Kəfən qısqancları millətdən deyil!

Çayxana bayquşu, restoran şiri,
Evinin damında xoruzlananlar.
Bu gün qəhrəmana dönüb hər biri
Dünən millətini nadan sananlar.

Yüz-yüz xatirə var ürək göynədən,
Yaşayır qapılar gəzəyənlər də.
Hər gün ölümünün üstünə gedən,
Ya ona şayiə bəzəyənlər də.

Bu çirk canımıza yol tapıb haçan,
Niye öz pasına qurbandı dəmir?
Dünən qorxa-qorxa cəbhədən qaçan
Bu gün kürsülərdən düşmək istəmir.

Qələm unuduldu, söz çıxdı yaddan,
Ömrü qurban verib pay ummamışam.
Çoxdu küreyimə bıçaq saplayan
Əl versə könlünə toxunmamışam.

Demişəm, a qeybət, özünü üzmə,
Allah şahidimiz, düzü görəndi.
A nadan, yoluma tikanlar düzmə,
Bəxtim tikandan da çələng hörəndi.

Demişəm, ay həsəd, yenə nə işdi,
Saçımız ağardı, yorulmadın bəs. ...
Geniş ürəkliyə dünya genişdi
Mənim varlığımın yerin kiçilməz.

Demişəm, köhnə dost, çox da çəkmə qəm,
Ha buzlat ürəyi, bahar solarmı?
Mən də bu torpağı öyənlərdənəm
Vətən sevgisi də qısqanırlarmı?

İş də unuduldu, şeir də bitdi
Daha hesabım yox illərimizdən.
Bizim taleyimiz şirin fərsətdi
Hesabı gələcək soracaq bizdən...

BƏXTİYAR, ƏLİ

*Ağdamda həlak olmuş uşaqlarla –
Qarabağ faciəsinin ilk şahidlərinə*

Bir cüt şəh damlası, bir cüt göz yaşı,
Bir cüt qara bayraq, bir cüt baş başı,
Allahın qəzəbdən çatılan qası,
Qeyrot bünövrəsi, cürət təməli
Dirilən gümanım – Bəxtiyar, Əli!

Yurduma bir təzə bahartək gələn,
Gözündə dünyanın ümidi gülən,
Milyonlar qəlbinə birdən tökülən
Məhəbbət daşqını, intiqam seli
Ruhumda tufanım – Bəxtiyar, Əli!

Kim deyir yolları qırıldı, qısa,
Onlar əbədidir, batmayın yasa,
Bu sayaq ölməyi bacarırsaqsa,
Hələ yaşayırıq, varıq deməli,
Həyat vəsiqəmiz Bəxtiyar, Əli!

ÖLƏN QORXUMUZ

Sumqayıt yeniyetmələrinə

Şükür!
Unudulmayıb
Yüz ilin o üzündə
itirdiyim bir nəğmə!
Mən öyrətdim, öyrətmədim
Səslənir oğlumun dilində!

Şükür!
Oğurlanmış saydığımız
Bir qeyrət bayrağı
Dalğalanır qardaşımın əlində!

Qurumuş bir bağça,
Verimsiz görünən bağ
Canlanıb budaq-budaq,
yarpaq-yarpaq!

Quru çay yataqları,
dar gəlir sellərə.
Bulaqlar çağlayır daşlar altından,
Gülüştü qeyb olmuş gözlər dirilib,
Sevinci tökülür yaşlar altından.

Mən adi millətin oğlu deyiləm,
Ən dərin yaramın bitişi bir an
Silah ağacıdır yalın əllərim
Çiçəkdən meyvəyə,

Yazdan payıza,
Ömürdən ölümsüz əbədiyyətə
yetişim bir an!

Ümid pöhrələri göyərdir bu yaz,
Dirçəlib hirsindən

boğulan torpaq!
heç qurdla quzu da bu gün yad deyil,
Qəfəsə salınmaz, gülləyə gəlməz,
Bu insan ruhudur, zərəfat deyil,
Bu insan ruhudur torpaq deyil ki,
Meyvəyə toxuması suyu qalmaya
Dağ kimi oyasan boyu qalmaya!
Ürəyinin odu, gözünün nuru.
Gedəndə "dur"! demək həyi qalmaya!
Bu insan ruhudur, yəhər götürməz!
Yüz-yüz Sumqayıt tik
zəhər götürməz,

Qəbirdən göyərər, ölümdən döner,
Zindan yollarını yorub qayıdar
Milleti bazara sürükləyəndə
İblis damğasını vurub qayıdar.

Dünya yollarında adi qatar tək
Biz ulu ruhları daşıyanlarıq,
Hələ otuz yeddi yaşa çatmamış,
Neçə otuz yeddi yaşayanlarıq!

Çoxdan adlanmış Sibir xofunu,
Sində ağız gəlmə odunu.
Şükür ki, bozarmış üzlərdə gördük
Uşaq əllərinin şillə odunu!

On beş yaş! Xətai yaşadı bu yaş,
Başsızın başının daşdı bu yaş!
Bizim ruhumuzun yaşadı bu yaş
Ölən qorxumuzun yaşadı bu yaş!

TONQAL İYİ

“Tonqal iyi verirsən!” – Bir gözəlin sözüdü.
Tüstülü saçlarını qarışdırıb gülürdü.
Bilmirdi tonqal iyi mənim saçından deyil,
Köksümdə tüstülənən ürəyimdən gəlirdi!

Gözlərimin önündə tüstülənən kitablar,
Nəsiminin, Sabirin ruhunda tonqal iyi!
haqqımı istəyəndə dilimə damğa basan
Adımı yasaq edən qorxumda tonqal iyi!

Tonqal-tonqal işıqdı adlayan əsrləri
Sibirdən üzümüzə sönmüş ocaqlar baxır.
Müşfiqin gur saçları bir tonqalın tüstüsü
Xızıda bir daxmaya dönmək üçün darıxır.

Kimdi budaqlarımı amansız silkələyən,
Qitələrə səpilir bu yetişən barımız.
Mühacir dəstələri ölkələr arasında
Astaca tüstülənən, sönən tonqallarımız!

Gözüm işıqdan doymaz, dilim sözə tamarzı,
O Hadinin ruhunu məzarını soraqlar.
Biz ocaq çatırıq ki, qalxır zirzəmilərdən
Gözümüzün yaşıyla söndürülən ocaqlar.
Saçında, paltarında tonqal iyi, od iyi.
Azadlıq havasında çiçəkləyir daş meydan
Varımı talan edən yalanların içindən
Unudulmuş səsimi mənə qaytarır zaman.

Yerlə göy arasında qalxandı milyon yumruq
Qayıdır bir millətin cavanlığı üzünə
Yarağa yadırgamış əllərin gizli gücü
Damla-damla yığışır car çəkdiyi sözüne!
Qeyrət karvanları keçən uzaq yolları,
Obalardan əlimə milyon oldi uzanan

Tonqalların başında, mütilik şaxtasından
Soyuyan qanımızdı gecə-gündüz qızınan!
Milyon dildə bir hava, milyon əldə bir qılınc,
Çürümüş gövdələrə yarımca zərbəmiz bəs.
Bu meydanın işığı məmləkəti bürüsə,
Qaranlıq ayaq açıb üstümüzlə yeriməz!
...Tüstülü saçlarımda titrəyir zərif əllər.
Göz yaşı qorxu dadır: ocağım qaralacaq.
Mən də adi bir kəsəm – ancaq bir tələsin
Burnunda həmişəlik tonqal iyi qalacaq!

5.XII.1988

ACI XATİRƏ

Millətə nə qədər dərs vermək olar?
Deli də dartınır: mənim sözüm var!
Nadan cülvəyə küçə xamları –
Adam olmayanın “öz adamları”...
Kürsüdə pələngdi, daldada quzu,
Moskva casusu, Tehran casusu!
Gələcək bölgədə niyə iş alır,
Telefon zəngiylə göstəriş alır:
“Ziyalı ayıqdı, qoyma yaxına
Yazıçı sevilir, qara yax ona!
Bizimlə bir kökdən, rüşdən deyil,
Möhkəmdi, heç kəsi eşidən deyil.
Sənin kimliyini bilir filankəs,
Gücün çatmayanda işığını kəs!
Qafası olanın öz qafasını,
Nüfuzu olanın qır nüfuzunu,
“Azadlıq” deyəndə öz nəfini bil,
“Millet” söyləyəndə tərəfini bil!
Torpaq alındıqca millət çəşəcəq,
Bizim məqsədimiz yaxınlaşəcəq.
Allahdan söhbət aç, Qurandan danış

Dünyada İslamı qurandan danış.
 Millətə fərqi yox, lap meymun olsun
 Önündə zahiri bir mömin olsun.
 Kimin sözü keçir, mövqeyi qəti,
 Xalqın arasında varsa hörməti –
 Çalış ki onu da bizlərə bağla
 Bağlaya bilməsən, ləko yax, dağla!”
 Beləcə millətin səfər başında
 Hər kəs pay umurdu ər savaşından.
 Tapşırıq qulları önə atıldı,
 Halal işimizə haram qatıldı.
 Bir əl quzusudu kürsüdəki şir,
 Hər gün yuxarıdan dərs alıb gəlir.
 Millət xəbərsizdi – dərdinə yanır,
 Tülkü həccə gedir – millət inanır!..

“AZƏRBAYCAN” QƏZETİNƏ GÖZAYDINLIĞI

Gözün aydın, ay düz sözüm,
 təmiz sözüm, –
 Yolun açıq...
 Qorxulardan, hədələrdən qop azacıq!
 Gey əyninə qandallardan qançır olmuş qanadını.
 Yığ gözüne şirvələri aşı bilmək inadını!
 Yüz əsrlik çeşmələrin gözünü aç!
 Üfür külü! Bu ocağın gözünü aç!
 Sən Xətai harayında döyüş idin,
 Sən Nəsimi dodağında ilahiyyə görüş idin.
 Sən Füzuli zirvəsində möcüzəydin,
 Sən Sabirin səngərində cəmi şərlə üz-üzəydin!
 Dədə Qorqud hikmətinə çata bilsən
 Ətalətdən silkələnib, yorğunluğu ata bilsən,
 Yenə elə aşıb-daşan okeansan!
 Kələliyin başı üstə bir tufansan!
 İldırımsan, yaxacaqsan,

Sən bu zülmün sarayını yıxacaqsan!
 Qoy xəcalət çəksin bir az
 mədhiyyəçi xəbərçilər!
 Sən qardaşlar üreyinə rəhm çilə!
 Qılınca dön, qurşuna dön,
 Bu padşah ordu sevmir,
 Sən silahlan, qoşuna dön!
 Boğazına kəfən dola, əzabları al gözüne.
 Üreyini qalxan elə

Hər gün böhtan süngüsünə.
 Şər minüzlü, şər ayrılmaz.
 Al qanını üzünə tut, ümidini yarana bas!
 Bir vaxt düşməni səni boğdu,
 Bu gün tarix səni doğdu.
 Bu gəlişin əbədik, bu gəlişin biryolluqdu!
 Sən qırx beş il üreyimi dəşən sözüm,
 İki yüz il məqam gəzən
 ac həqiqət – sısqı bir şam,
 Mən bir ömrü yol gözləyib
 öz haqqımın zərrəsini qazanmışam!..
 İlk sayında bomba gücü, zəlzələlər tərpənişi.
 Sanki tilsim qırılıbdı əjdahanın sınıb dişi.
 Kabinetlər silkələnir, telefonlar zingildəyir.
 Yer titrəmə tərpənməyən bir sözümdən dingildəyir.
 Səhifələr qan-qırmızı, hər baxanın yüz əmməsi,
 Qan içəndə qorxmayanın sözdən qorxmaq müəmməsi.
 Hədələrdə cəllad hökmü; Moskvanın əmri qəti:
 Öz ömrünü qapadırsan qapatmasan bu qəzeti.
 Dedim: Sizin bu dünyadan xəbəriniz yoxdur deyən.
 Millətinə haqq istəyir Millətim qul eləyən.
 “Əzilirəm”! deyir mənə mənə əzən.
 Kim biləcək sən haqlısan öz haqqını söyləməsən”.
 Atıldım çölə bəhəktək son əlacım bir damla su...
 Gördüm sinəmi böyüdür böyüyün hədə-qorxusu!
 İndi daha yalvarırdı uzaqlarda qalan səsi!
 Bir dəfəlik dağılmışdı bu ağ evin vahiməsi.
 Gördüm adın dillərdədir, mələhəm gəzir qanlı yara.

Bayraq kimi taxılmışan hər tin başı divarlara!
Dedim, sözüm, gözün aydın,
 millətimin güvəncisən!
Çox olacaq zirvə aşan
 Bu zirvədə birincisən!..
Gözün aydın, "Azərbaycan",
Döyüş himnim, alın yazım
 Hər gün mənə "dərs versinlər".
Təki səsim alınmasın!

1989

ÖLÜMÜN GÖRÜŞÜNƏ GEDƏN QIZ

Elə dünən ömrünün
bahar çağıydı.
Elə dünən bu gözlər
dünyanın ən qaynar bulağıydı,
Qoluma girdin,
bir addım geri durdum,
utanıb adamlardan,
İndi daha sən yoxsan,
Yoxum, yox olanım, can!

Dünən saçların bulud,
qarışırdı küləkdə.
"Yalvarıram, ay qardaş,
bir az özünü qoru!" –
danışırdın ürəkdən.
Nə sevgini gizləyirdin,
nə gözünün yaşını.
Ən şirin görüş yerindən
üstün tuturdun
tonqalların başını.
Mən özümü qorudum,

ya da Allah, təsadüf,
ya da ki xeyir-duan...
Məni qoruyanım, can!

Elə dünən səsində
əbədiyyət karvanının
zınqırov cingiltisi,
Elə dünən köksündə
dünyanın ən böyük sevgisi,
Gözün keçilməz dəniz,
Alın ay kimi təmiz,
Yad nəfəsi duymamış,
Nəvazişə uymamış
zərif dağ çiçəyidin,
Bir ömrün yaraşığı,
əhdi, gələcəyiydın...
Səni ayrı sevgiydi
xoşbəxt edən, uçuran.
Öz eşqinə baş vurub
 orda boğulanım, can!

Həç kimin açmadığı yaxanı güllələr açıb,
Qönçə döşlərinin arasında
açılıb qızıl güllər.
Ancaq üzün xoşbəxt idi...
Yarıyumulu gözün
öz əhdinə yetəntək
 yenə duyğulu, gülər...
Açmısan öz sinəni yurdun azadlığına,
Süngünün öpüşünə,
 güllənin dodağına!

Bu gündən bu yaraya
bütün dünya baxası,
Bu gündən qanlı yaxan
mələklərin yaxası...
Ana olmamış anasan –
 övladların

yaralarından doğulacaq,
Süd əvəzinə qisas içirəcəksən onlara,
südündə düşmən boğulacaq!..

Elə dünən ömrünün
bahar çağıydı,
Elə dünən qayğımı çəkirdin –
körpə ağılnla ağıl öyrədirdin mənə...
Elə dünən
ilk sevginə doğru yol gedirdin,
Ömründə bircə dəfə vəfasız çıxdın –
Getdin... sevgilinin yox,
Ölümün görüşünə...

26 yanvar 1990

20 YANVAR XATİRƏSİ

Bura şum yeri deyil,
Saxla, kotanı, saxla!
Çək dəmir cilovunu,
Qızmış atını saxla!

Hərəsi bir buğdadı
bir sünbülün içində,
hərəsi bir ləçəkdi –
qızıl gülün içində!

Tək-tək gəlməyiblər ki,
təkləyib yatırasan,
Yüz min ürək əriyib
bir ürəyə dönübdü.
Tək-tək danışmırlar ki,
səsini batırasan
Birisinin sözündə
yüz min haray dinibdi!

Başı kim, ayağı kim –
daha seçə bilməzsən.
Dəmir bıçaq olsan da
kəsib keçə bilməzsən!..

Yüz min cavan üz yanır,
doğrasan qanı çıxmaz.
Vaxt da onların qulu,
dartma zamanı, çıxmaz!

Şəhər göz dənizidi,
qara tufandı şəhər.
Balaca dalğasında
dünyalar silkələyər!

Qaldırın bu çiçəyi
təpiklərin altından.
Çıxarın ürəyimi
tətiklərin altından!..

QORXUM QALMADI

Bu torpağa çoxdan bəri
şəhid məzarları əkilməyib
bərəkəti qaçıb zəmilərin.
Havasında ilham azalıb,
çaylarında su...
Adam bu torpağın
qısırlığından qorxur!..

Bu torpağa çoxdan bəri
şəhid qanı tökülməyib
ətəri qaçıb gül-çiçəyin,
Rəngi avazıyıb bayraqların.
Nə qışının ayrılığı qalıb,
Nə doğuşuna sevinirik baharın...

Qayıtdı, qayıtdı
torpağın bərəkəti,
Yollar boyu qaynaya-qaynaya
axan qanımızla,
güllələrin dəlik-deşik
elədiyi kökümüzdən
qabaran tufanımızla...
güllələri maqnit kimi soran
gözümüzlə,
Tankların yuxaya döndərdiyi
Üzümüzlə...

Qayıtdı, qayıtdı
bayrağımın əsl rəngi,
ilhamın qanadı,
günəşin odu...
Torpağım azadlıq doğacaq sabah!..
Qorxum qalmadı!..

ZİREH

Bu bağda çiçəklər açardı,
Yerine şəhid məzarları əkilib.
Və məzarlardan üzlər göyərüb, –
Cavan üzlər çiçək-çiçək...
Ana feryadına dikələn daşlar
Rişə-rişə bu torpağı bürüyəcək.
Daşdan zireh geyəcək Vətən,
Bu müqəddəs zirehdə sıxılmaz canım.
Bu müqəddəs zirehdə
Düşmən qorxusunu unudacaq
Elim, obam, Azərbaycanım.

13.II.1993

MƏN DEMƏDİM

Xalqın ürək yanğuları daş əridir,
Dağ oynadır könlündəki ağrı-acı.
Hər günümüz bir faciə əsəridir,
Beş-onumuz oyunçudur,
qalanımız-tamaşaçı!

Hər adamın göydən gələn qisməti var,
Birisinə gül dəstəsi,
birisinə güllə çatır.
Bu dünyada bir az bazar xisləti var,
Az hissəməiz söz satandı,
çox hissəməiz alqış satır!

Millətimin taleyində bu bir yazı –
Üz üzədir sevgi kinlə,
qılınc qanla.
Hər danışan bir siyasət balıqçısı
Min üreyə qarmaq atır bir yalanla.

Bu yürüşə taleyini qoşanla bir
Qoşulubdu ağız busub, söz güdən də.
Qoca karvan bu yollarda divanədir,
Söz sorsa da mənzil sormaz hər ötəndən.

Mən dərvişəm, üreyimi dərd oxudur,
Kimlərə isidəcək dərd ocağım
Bu dünyanın heç nəyində gözüm yoxdur,
Bəlkə bir az Tanrıdan var umacağım.
Tələdən var ehtiyacım – sözə əvəz...
Halal sözü haram payla yoxlamasın.
Daha məni öz yolumdan döndərəmməz,
Ovsarımı quyuqlara bağlamasın!

Qoca karvan, qoca millət! Ümman daşıb
Ay söndürür, Gün keçirir, Zaman qovur.
Ancaq deyən sarvanımız harınlaşıb,
Ancaq deyən paslanıbdı zınqrovu.

Bu çanları cingildətdim öz səsimlə,
Zəhər qatdım Sarvan bəyin yuxusuna.
Bəlkə köylü, bəlkə göylü nəfəsimlə
Bu karvanın gözündəki yuxu sına!

Ümidlərdən işıq əmir yerim, göyüm
Həqiqəti doğmalıdır Tarix – ana.
Necə deyim, bu millətə necə deyim,
İnanmasın dirijorlar çubuğuna.

Birlik deyib yüz ildə bir yığıldıqsa
Hər qorxunu, hər hiyləni duyacaq kim?
Öz dərdinə heyrət ilə qulaq asan
Millətimə “bu iblisdi!” necə deyim?

Necə deyim kimlər burda nələr gəzir,
Nə umurlar haq-nahaqqa axan qandan.
Bu meydanda öz himninə yananla bir
Var özgənin havasını çaldıran da!

Dərələri görəmməzdim yal aşanda,
Cavab vermək ağır gəlir gərəşənə.
Bu çör-çöplər ayağıma dolaşanda
Mən qaçırdım həsrətimin görüşünə.

Vətən eşqi!
Bir əsim yel, ötən duman,
Onumuzun üreyində, minimizin dilindədir.
Mən azadlıq qapısını döyən zaman
Gördüm o da iblislərin əlindədir.

Yurd yenilib?
Ürək yara, dilim qabar,
Hara baxsan söz gülləsi...
kimlər kimin qarasına!
Dünən xalqa öz eşqindən dəm vuranlar
Məlhəm deyil, göz basırlar
məmləkətin yarasına!

Tariximin göz dağları –
aldananlar, yanılanlar.
Ancaq yenə divar-qalın, pərdə-dəmir!
Zaman-zaman lənət ilə anılanlar
Çürük kökdən təzədənən pöhrələnir!

Lənət olsun bu vəzifə minnətinə!
Qırmaq olmur – həmin kilid, həmin açar.
O sirlər ki dərd artırar millətimə
Mən demədim, mən açmadım...
Zaman açar!

1992

SİZ NƏ UMURSUNUZ BU GEDİŞATDAN

Bizi qananlardan bizi danan çox,
Xırda oyunlarda xırdalanan çox,
İş görəndə tək-təkdi, qurdalanan çox,
Siz nə umursunuz bu gedişatdan?!

70 il qurulan xarabalar bu,
70 il yazılan salnamələr su,
Millət qəhrəmanı, ya rus casusu? –
Siz nə umursunuz bu gedişatdan!..

Ax namussuz yalan, ax qəddar yalan,
Millətə yalmanıb milli olmusan.
Elin qeyrətidi ortada talan,
Siz nə umursunuz bu gedişatdan?

İstər fitnə göyert, istər toxum ök,
İstər dərd bağışla, istərsə ürək,
Ağız-ağızayıq ac canavartək
Siz nə umursunuz bu gedişatdan?

Mən sözün ağası, söz mənim qulum,
Mən haqqın yolçusu, haqq mənim yolum,
Divar daşı olum, baş daşı olum
Siz nə umursunuz bu gedişatdan?

Gündüz kölgələnib, ya günə dinmiş,
Sevgi qısırlaşır kin-kinə minmiş
Allah da şeytanın tərkinə minmiş
Siz nə umursunuz bu gedişatdan?

1992

TƏBRİZLƏ GÖRÜŞ

Bu görüşü dərdə dərman bilmişdim,
Həsrətinlə çox ağlayıb gülmüşdüm,
Ayağına bir qış günü gəlmişdim,
Ey qar altıda ürəyi yaz, Təbrizim,
Çörəyi bol, qisməti az Təbrizim!

Çiçəklədim, bahar bildim qışımı,
Köksüm sıxdım, canlı sandım daşımı,
Qarla yudum, gizlədim göz yaşımı,
İş ustası, söz dəcəli, Təbrizim,
Göz yaşına öyrəncəli Təbrizim!

Dalğa idim ummanına qovuşdum,
Zəvvar idim, karvanına qovuşdum,
Azadlığa gümanına qovuşdum
Azadlığın ilk səngəri, Təbrizim,
Tarixlərin şah əsəri, Təbrizim!

Nə gözlədim, nə axtardım, nə buldum,
Nə buldumsa ürəyimə qəbuldu.
Bu soyuqluq nə zamandan dəb oldu.
Övladını qonaq bilən, Təbrizim,
Dərdinə də deyib-gülən, Təbrizim!

Qüdrətinə şəkk eləyə bilmədim,
Qoca Ərkə erk eləyə bilmədim
Nə yatırsan, dərk eləyə bilmədim.
Ey dünyanı yola salan, Təbrizim,
Ey karvandan dala qalan, Təbrizim!

Cənnətini səndə tapan çox idi,
Sözün varsa, daşdan keçən ox idi.
Nyu-Yorklar, Londralar yox idi.
Öz yerində sayıb duran, Təbrizim,
Nökərlərə boyun buran, Təbrizim!

Qılınca yox, yağlı sözə əyildin,
Düşməne yox, dost-qardaşa döyüldün,
Tarix boyu belə məzlum deyildin.
Ümid bürcüm, zəfər tağım, Təbrizim,
Güllə dəymiş söz bayrağım, Təbrizim!

Bakı Səndən, Sən Bakıdan ummada,
Donuq qanlar özgədən qan ummada!
Ümid yoxdu bu dünyadan ummada,
Yıxıq könlüm sən özün qur, Təbrizim,
Zaman gedir, ayağa dur, Təbrizim!

ŞEİRDƏN KÜSMÜŞƏM

Mən şeirdən küsmüşəm,
Sözümdən küsən kimi.
Qardaşımdan, bacımdan
Özümdən küsən kimi.

Onun nə vecinədi,
Kim gedir, kim inciyər.
Söz-Allah vergisidi
Allahdan da inciyəm.

Sinəsində Vətəni
yerləşdirə bilmirse,
qonşunu qonşu ilə
birləşdirə bilmirse,
odundan, atəşindən
açılmırsa donumuz,
Onunla onsuz kimi
dəyişməzsə sonumuz,
Şərim birçə namərdi
Kürsüsündən atmırsa,
Yüz-yüz qana batanın
Burnunu qanatmırsa,
Daş eləyə bilmirse
Yurda uzanan əli,
Şer zamanı deyil.
Aldanmışam deməli!

Yalqızlıqdan bezmişəm,
Dil bilən həmdəm deyil.
Mən şeirdən küsmüşəm,
Yarama məlhəm deyil!..

BİR GÜN MƏN DƏ GEDƏCƏYƏM

Əbədilik qalan yoxdu,
Bir gün mən də gedəcəyəm.
Mamırlı bir daşa dönüb
Göy çəməndə itəcəyəm.

Kimse bir az sısqayacaq,
Bir az yanğı, bir azca yaş.
Sonra yara qaysaqqlanıb
Sağalacaq yavaş-yavaş.

Sözüm Vətən göylərində
Hərdən topa, hərdən seyrək.

Xatirələr damla-damla
Yaddaşlarda ərilyəcək.

Vərəqlərdə saralan ad...
Qalan başqa nə olacaq.
Beli bükük ata yurdu
Ürək kimi sönən ocaq.

Min-min belə yurd görmüşəm,
Min-min belə qəbir daşı.
Okean ol, qasırga ol –
Susan günün yaxınlaşır.

Ondan sonra kimə görə
Sırr saydığım bilməcələr,
Vuruş adlı gülməcələr
Sahilinə əl yetməyən
Ümman adlı gölməçələr?
Bu qayğılar, bu əzablar,
Gizli görüş, isti qucaq
Kağızlarda həsrət yaşı,
Yollarına göz dikənlər,
Telefonlar yalvarışı,
Bu kölgəni qıncılayan
Bu adından titrəyənlər...
Nə olubdu azarları?
Biləcəkmi dünya məgər?!

Biləcəkmi dünya görən
Necə gördüm onu, necə,
Çox karvanlar daşınıbdı
Nə apardı indi keçən?

Nə apardım bu ürəkde,
Bu baxışda, bu yaddaşda? –
Bir daş qədər qədirsizdim,
İndi cavab alsın daşdan!..

ALLAH BU MİLLƏTDƏN NƏ ƏSİRGƏYİB

Allah bu millətdən nə əsirgəyib?
Yerin nəfəsiylə yanan odu var.
Üzündə göylərin sirli işığı,
İstedad istəsən istedadı var.

Dünyanın ən münbit torpağı kimi
Nə desən bitirər ruhu da elə!
Onun bu bərəkət möcüzəsi
Min illər düşməni qorxudan elə!

Gözü göylərdəyken ayrılır işdən,
haqqın yollarına verib varını.
O hələ torpağı becərməmişdən
Ruhuna səpibdi arzularını.

Ağılda ağsaqqal, ürəkdə uşaq,
Könlü gözəlliğin birincisidi.
Bu yurdun övladı hər şeydən qabaq
Ən xoş duyğuların əkinçisidi!

Zülmətdən adlayır əli çıraqlı,
Tanrıdan diləyi halal çörəkdir.
Bütün ümidləri göylərə bağlı
Başına daş yağsa götürəcəkdir.

Uf deməz mərdliklə köksünü yarsan,
Min yol qapı açıb şeytana, bilmir.
İnsanın içində İblis də varsa,
Belə qonşuluğa inana bilmir.

Bəs niyə bu dünya yağdır ona,
Min dəfə cəhənnəm odundan çıxıb –
Yəqin səxavətlə yaratdığına
Bəxt vermək Allahın yadından çıxıb.

Yanvar, 1995

BU, ADI MİLLƏT DEYİL

Şəhidlik ömrün tacı,
şəhiddi baş tacımız,
Şəhiddi neçə-neçə qardaşımız, bacımız.
Allah üz döndərəndə şəhidlik – əlacımız.
Bir candı, qaytarıq – elə də minnət deyil.
Qoy tarix yenə görsün, bu adı millət deyil!

Dünya boyda evi var, evindən qovulandı,
Əzrayıl yorulanda içindən boğulandı,
O Səməndər quşutək külündən doğulandı –
Başqasına son olan ona fəlakət deyil,
Qoy tarix bir də görsün bu adı millət deyil!

Qəm mənə təsəlliyydi, daha qəm güllələnilib,
Beş ildi hər gündüzüm, hər gecəm güllələnilib,
Quru nəfəsim qalır, düşüncəm güllələnilib,
Sınəm bir qəbristandı – ölümə sərhəd deyil,
Qoy tarix şahid olsun, bu adı millət deyil!

Adam saymadığımız adamlıqdan danışır,
Dünyaya haray çəkib, quldur, nadan danışır
Ermoninin cildində Cozef, İvan danışır,
Yenə kefirmizdəyik, düşmən bizə dərd deyil
Qoy tarix şahid olsun, bu adı millət deyil!

O qədər ki talandım, içim boş qalmalıydı,
O qədər axdı qanım, dünya yaş qalmalıydı,
Bu torpağın üstündə tək cə daş qalmalıydı,
Yenə ümid, təsəlli, bəlkə qiyamət deyil?!

Biz necə sübut edək, bu adı millət deyil!

Bu gün bəy saydığına, sabah gəda deyəcək
Bu gün büt bildiyinə, sabah hədə deyəcək,
Biclik fəlsəfəsini o çox sadə deyəcək,
Tacların parıltısı gözündə qiymət deyil,
Hər addımı heyvətədi, bu adı millət deyil!

Neçə ulaq görübdü, hamısına palandı,
Neçəsinə əyilib daldan təpik alandı,
Min yalan nitq eşidib, yenə çəpik çalandı,
Aldanışlar, hiylələr dözülmünə hədd deyil
Hər ovçunun ovudu, bu adi millət deyil!

Evinde düşmən gəzən-bazarların kovxası,
Bacısı əsir olan – Aynaların sovxası...
Vallah indi lazımdı Sabirlərin qovğası,
Şərimiz də cırlayıb iti deyil, sərt deyil,
Doğrayıb göstərə ki, bu adi millət deyil!

Düşmənlə bacarmayıb, qardaşı yenən bizik,
Çöldə quzuya dönüb evdə deyənən bizik,
Həm tülkünün cücəsi, həm cücəyə dən bizik!
Bu mənim harayındı, özümə nifrət deyil,
Bəlkə bir gün ayrıldıq – bu adi millət deyil!

Bir gün kiflənmiş başlar cana gəlib çalışar,
Bir gün yurd tutanların məzarları alışar!
Bir gün Savalan yanar, Xəzər Muğana daşar!
Görərik Abşeronu qonmaq kifayət deyil
Dünyaya göstəririk bu adi millət deyil!..

XOCALIDAN SONRA

Xocalıdan sonra özüməndən zəhləm gedir,
Qohumumdan, qonşumdan,
“Müstəqillik yolundan”,
“Azadlıq vuruşundan”,
Görüşümdən, şərimdən, sözümdən
zəhləm gedir!

Nə iş başlayıram, hara gedirəm
Üzü bahar olur, üzü qış olur
Dünyanın ən böyük möcüzələri

Məni torpağımdan qoparmış olur,
Bir anlıq əyləncə – şimşək işığı,
Sonra qara zülmət başlanır yenə.

Düşmən süngüsündən imdad diləyən
Bir ana baxışı, gəlin baxışı
Bir qisas baxışı, ölüm baxışı
Mənim daş üzümə tuşlanır yenə.

Asılıb qalmışam vaxt boşluğunda,
Daha bu sabahım, o keçmişim yox!
Mənim Xocalıdan başqa tarixim,
Mənim Xocalıdan başqa işim yox!

Yazır Malibəyli məktəbliləri
Qırx uşaq əlinin izi kağızda:
“Çınqılda bənövşə açılıb gəlin,
Axı demişdiniz gələrəm yazda”.

Çınqılda bənövşə açılır yenə,
Şuşa dağlarında əriyəcək qar
Hardadı məni də bir adam sayan
Yolumu gözləyən doqquzuncular.

Mənə bu xəcalət ölüməndən bəter,
Biz o mart günündən hayana qaçaq
Millət dövlətsiz də yaşaya bilər,
Kişisi cırlaşa oləcək ancaq.

Daha Allaha da inamım qalmaz,
Mənə bu qisməti fəlak qıyıbsa.
Bu dərdi heç nəylə ovutmaq olmaz
İntiqam məlhəmi tapılmayıbsa.

Yazıq camı yoxkən hələ sağ olan,
Beş ildi vuruşu ağlamaq olan,
Əli qılıncına yetə bilməyən,

Bu ölə bilməyən, itə bilməyən,
Kürsü qəhrəmanı bizlərə yazıq,
Yazıq "namus" deyən o gəlinlərə,
Yazıq nifrət saçan gözlərə yazıq!

Xocalıdan sonra
qısılib səsim...
Səsim o dağlara ilişib qalır.
Xocalı ləkəsi daşıyan millət,
Vuruşdan savayı nə işin qalır?!

1992

DÜŞMƏN ƏLİNDƏ

İsa bulağının suyu sırhaşır,
Kirsin çiçəkləri başımdan aşır,
Dərddən döyənəkdi dağların başı
Ağsaqqal dağlarım düşmən əlində.

Səslənir, qabarır, tökülür Turşsu,
Ah kimi sinəmə çəkilir Turşsu,
Bu yay qonaqsızdı, tək ölür Turşsu,
Yalqız bulaqlarım düşmən əlində.

Gəlib gül çağları, lala çağları,
Kəkliyin, əliyin bala çağları,
Hamı yurd yerinin alaçıqları?
Küskün yaylaqlarım düşmən əlində.

O Cıdır düzünün şuxluğu, dadı
O Şuşa adlanan arzu-muradım
Bir qaya üstündə üç dostun adı –
Ən dəli çağlarım düşmən əlində.

Dağların döşündə məclis qurulmaz,
Sazın simlərinə mizrab vurulmaz,

Ağlar gözümlə kimi göylər durulmaz,
Saralan bağlarım düşmən əlində.

Murovsuz qalmışam – boyum kəsilib,
Ağgöllər bulanıb, suyum kəsilib,
İşıqlı dağında toyum kəsilib
Gəlin otaqlarım düşmən əlində.

Bir gün Pənah xanın qanı dinəcək,
Bir gün Xətəinin ruhu dönəcək,
Budanmış gövdəmiz pöhrələyəcək,
Sınsa budaqlarım düşmən əlində.

HEYİF

Bu ulu millətin qanı müqəddəs,
Qılını müqəddəs, qanı müqəddəs
Bəs niyə dəyişdi, hansı müqəddəs?!
Heyif, Məmməd Araz, çağlarımıza!

Alagöllər boyu şığıyan kimdi,
Çəmənin hanasını toxuyan kimdi,
Yazılı daşları oxuyan kimdi,
Daşdan qaynar-qaynar çağlayan kimdi,
Pəri Çinqilində ağlayan kimdi,
Bir simdə min sirri saxlayan kimdi? –
Heyif, Məmməd Aslan, dağlarımıza!

Qoşa körpülərin daşındı, daşı,
Ziyarət dağının əyildi başı,
Silah tuta bilmir heykəl qardaşın,
Heyif, Sabir Əhməd, sağlarımıza!

Şuşanı itirib susuz qalıbsan,
Dəstgahın qırılıb, ruhsuz qalıbsan,
Kişi dövrənindən qalma qalıbsan,
Heyif, Firudin bəy, ahlaraımıza!

Kimse bilməyəni şikəstə bilir,
Allaha yol çəkir Qədirin zili,
Yandı Xudu yurdu, susdu Mərzili,
Heyif Həsənoğlu Şahlarımıza!

Hamı Kürdoğlunun Işıqlı dağı,
Ağa Laçınılının ata ocağı,
Sultan bəy yurdunda Akop ulağı
Heyif Eldar Baxış, "Qalx!"larımıza!

Qoşa minarələr – daş şamlarımız
Səslərkən, yatdımı adamlarımız,
Qara günə qaldı Ağ damlarımız
Heyif, Aqil Abbas, bağlarımıza!

Bayram müəllimin Cıdır düzü yox,
Familin, Şahmarın sakit sözü yox,
Zeynal müəllimin dost məclisi yox,
Heyif qızıl güllü tağlarımıza!

Xalqım! – deyə-deyə divanə gözdin,
Xalqın qulağına haqq deyən səsdin,
Sən haqqı bu qədər dönük bilməzdin,
Heyif, Rüstəmxanlı, haqlarımıza!

BİR ÇİBİN VIZILTISI

Gör kimdi dinqıldadan
bağladığım bu tarı,
Gör kimdi yağmalayan
mənim yığdığım varı.
Adları bu şərime
layiq olmayanların.
Başları piy bağlamış,
fikri-mayası qısır.
Bu hədyan çocuqları –
bir çibin viziltisi!..

Millətin dar günündə
meyxanada yatanlar,
Bir kürsü vədəsinə
dədəsini satanlar,
Ələ qələm tutmayan
bu məddah şarlatanlar
Millətə üz qarası,
vaxtın tökülən pası,
Sözümüzün çirkabı –
bir çibin viziltisi!

El deyib "ver" düşünür,
nəfəsi də yalandı,
hərraxana bayquşu
sanır Vətən talandı,
Gövşəyib udduqları
süfrəmizdən qalandı,
Günəş varlığını bizdən
ürəyinə nəm sızır,
Böyüyə tutduğu züý –
bir çibin viziltisi!

Şah adına sığınan
gədələr meydan açır.
Sırınan sığırlılar,
fitələr meydan açır,
Baş çoxdan çürüyübdü,
mədələr meydan açır,
Nəmərd gözü deşikdə,
ağzında sözü busur –
Karvanımın dalınca –
bir çibin viziltisi!

Düzlük gözlərinə mil,
bu da bir kar aşığıdı,
Mən həyat ağacıyam
gövdəmə sarmaşıqdı,

Millətik, ancaq, heyif
qanımız qarışıqdı,
Tülkülərin yanında
quyruq qısan bu tazi
Qurdam deyib ulasa –
bir çibin vızıltısı.

Yurdun qəm dəftərinə
bir verəq də yazıldı,
Qardaş dediklərimə
bir məzar da qazıldı,
Biri mikrofonundan,
biri sözdən asıldı,
Bu şeytan tayfasına
indi kim qulaq asır?
Onlardan artıq olar
bir çibin vızıltısı!..

İyun, 1994

QAYIT

Qul olmağa yarandinsa
Qul ol... sənə sözüm yoxdur.
Daha mənim “Qəhrəmanıq!”
Harayına üzüm yoxdur.

Abşeronun duz gölüsən,
Zaman səni qurutmada.
Sən özünə düşmən olub
Düşməninini yarıtma.

Tikan olub öz düzünə,
Öz sözünə əkilirsən.
Yox geriye yolun daha,
Daha hara çəkilirsən?

Okeandın, dəniz oldun,
Dəniz döndü gölməçəyə.
Döndün dənizsiz donu öyən
Dərdə bələk gülməçəyə.

Sağın kəsik, solun kəsik,
Qıçın kəsik, qolun kəsik,
Öz-özünə tanımırısan,
Tanınmağa yaddaşın yox.
Ya “Barat”san, ya “bərader”
Qardaş! Niyə öz başın yox?!

Quş yuvası, arı kanı,
Məzarın da sərhəddi var.
Hara qədər enəcəyik,
Pisliyin də bir həddi var!

Halal idik – güclü idik,
Haram nəfsin xəstələnmiş.
Zalım qardaş, zalım bacı
Qarın bizi üstələmiş.

Qayıt, mənim dəli ruhum,
Yer titrədən nərəm, qayıt!
Əslə eşqin bizi yıxdı,
Kəs bu eşqi Kərəm, qayıt!

Yağmaladı mərə kafir,
Düşmən əli qıran, qayıt!
Bakıda Çaldıran qurma!
Şuşanı qaldıran, qayıt!

Biz namusla uca idik,
Namus üstə ölən, qayıt!
Ay Ağdamın bazarında
Erməniyə gülən, qayıt!

Qayıt, qayıt bazarlardan,
Məzarlardan, yanıb, qayıt
Qəbirstanın şumlanıbdı,
Öz ananı anıb qayıt!

Axçilərin tumanından,
Bu sərsəmlik dumanından,
Bu "düzələr" gumanından
Çıxmalısən, çıxıb, qayıt!
Yorğunluğu, durğunluğu,
Qorxaqlığı yixıb, qayıt!

Qayıt, mənim gur nəfəsim,
Kür nəfəsim, sel nəfəsim.
Qayıt, yurdu xilas elə,
Üstünə düşməni gəlməsin!

Çəkəmməzsən bu ləkəni,
Ölüm, olum savaşıdı,
Qayıt düşməni qabağında
Təklənən öz qardaşındı!

Qayıt, ana südü içən,
Dünya bizə güler, qayıt!
Ruhumuzu diriltməsək,
Azərbaycan ölər, qayıt!

NƏBİ XƏZRİYƏ

Həyətdə sızlayır Eldar şamları,
Dinləyəni kimdi, anlayanı kim...
O ana, o bacı, ömrün baharı
Əlçatmaz olubdur, Nəbi müəllim!

Quruyur həyətdə ağaclar tək-tək,
Qəlbimi göynədən vida səsidir.
Ata yurdlarını kimsəsiz görmək
Dünyanın ən qəmli mənzərəsidir.

Əlində əsirik xatirələrin,
Qar yağır, ağardır ömrümüzü qış.
Keçmişlə arada uçurum dərin,
Geriyə dönməyə körpü qalmamış.

Bu ağac dirildi, bu ot dirildi,
Ancaq hamısının üzündə kədər.
Evlər sahibinin kölgələridir,
Sahibi getdisə yetimdi evlər!

Çiçəklər bacıtək ürəyi çəkir,
Ürəyi günəşlər yer əsiridir.
Bu evlər adicə ocaq deyil ki,
Ana nəfəsinin heykəlləridir.

Yaş artır – hey dolur boşalır gözlər
Çığırırlar yol olub qayıdır yurda
Döyür pəncərəni illər-Sahillər
Vətən də burdadı, Qürbət də burda

Bir az unutqandı millet neynəyək,
Bu gün aldığı sabah unudur
Şeir də bağçada əkilən çiçək
Qoxlayıb atmaq da yer qanunudur.

Şairələr – dünyanın ilk səyyahları,
Bu yer nemətləri ona oyunaq
Şairələr, dünyanın söz allahları
Ana həvəsinin quludur ancaq!

Xırdalan, 30.1.1992

AYDIN MƏMMƏDOVUN DƏFN GÜNÜNDƏ

Yarıldı yerin köksü – əbədiyyət qapısı,
Qəbirstanlıq yolları dolub-daşdı adamlarla.
Ağ kəfəne çiləndi ağ buludun göz yaşı
Baharın ilk yağışı...

cəmi beş-altı damla!

Söndü Allah ocağı – bir ürək yarı yolda,
Daha ona nə fərqi – ya alovlan, ya yanma?
Göz yaşları sel olsun bu zaman ümmanında –
Udulub gedəcəkdir...

cəmi beş-altı damla!

Budaqdan çırtıq-çırtıq qalxır kövrək yarpaqlar,
Ağır buludlara bax – üzüb gedir nizamla,
Köhnə qəbiristanlıqda mamırlanmış baş daşı
Min ilin yadigarı, –

cəmi beş-altı damla.

Deyilməmiş sözlümüz, yazılmamış yazımız,
Allahın sir-boğçası – daşa dönen ilhamla.
Zamana qarışacaq!

Qazancımız nə imiş? –
Vaxt tapıb dediyimiz...

Cəmi beş-altı damla.

Meydanlar, çayxanalar – sözün bülöv daşları,
Dostların işığına uçduğumuz axşamlar...
Hərə vəhşi dərđini salıb ürək qəfəsə,
Sevinci dil ucunda –

cəmi beş-altı damla.

Yaşıla çalan gözlər, gizli qəm burulğanı,
Ölümün o üzündən yenə bizi salamlar!
Deyər ki, millətimiz göyərəcək içindən
Suyunu Tanrı versə --

cəmi beş-altı damla!..

XƏLİL RZAYA MƏRSİYƏ

Qırx il öz kəfənini boğazında daşıdın,
Sinəni səngər etdin, səngərlərdə yaşadın.
Sən mənə dost deyildin, qanıbir qardaş idin!
Masası ocaq daşı, yol daşı, Xəlil Rza,
Nəsiminin, Cavidin yoldaşı Xəlil Rza!

Düşməni gözümü oyur Kəlbəcərdə, Laçında,
Vətən alov içində, Vətən yol ayrıcında,
Millətin kişi sözü qələminin ucunda
Sözü də eli kimi köksü qan, Xəlil Rza,
Sağ ikən şəhid olan, qəhrəman, Xəlil Rza!

Ürəkdə çarpaz dağlar – yurdu bölən şırımlar,
Gözündə qəm bulağı, gözündə ildırımlar
Tabutda da üreyin Təbriz deyib hayqıran
Qələmiylə buz kıran, dağ yaran, Xəlil Rza,
Təbrizdən, Qarabağdan nigaran, Xəlil Rza!

Uşaq kimi sadədil, dahi kimi duyulmaz,
Dost əliylə döyülər, külüng ilə oyulmaz,
Dərisindən soyular, inamından soyulmaz,
Karvan çəkməyən dərđi tək çəkən, Xəlil Rza,
Bu dözümdə, bu ruhda təkçəsən, Xəlil Rza!

Daha sənə fərqi yox o yaxşılıq, yamanlıq,
Sözün yolu əbədi, ömrün yolu bir anlıq.
Sənə ünvan verdisə böyüdü qəbristanlıq,
Gülünləri özünə güldürən, Xəlil Rza
Ölümüylə ölümü öldürən, Xəlil Rza!

Üreyini sıxardı bu xırdalar dünyası,
“Şəngülümün, həpendin” qafası dar dünyası,
Düşməni fürsət verən vaxtın murdar dünyası,
Dünyanı qələmində fırlayan, Xəlil Rza.
Okean tək qabaran, gurlayan Xəlil Rza!

Turan çələngi hördün Türkünün səsindən,
Altaydan Ağ denizə yürüşlər həvəsindən,
Azadlı ruhun uçdu ömrün dar qəfəsindən,
Odum, odqoruyanı, Ulutürk Xəlil Rza,
Ölümündən doğulan, ey böyük Xəlil Rza!..

YADLIQ

Nə zaman başlandı ögeylik axı,
Özganın arxına axanlar ilə.
Mənə öz asdığı çiray sayğı
Üstən aşağıya baxanlar ilə.

Bu duyğu dilimdə sözümü təklər,
Ruhumu taxtından devirmək istər.
Dünyanın üşüdən soyuq küləklər
Altımı üstümə çevirmək istər.

Elə bir şaxtalar içimdən keçən,
Damarı qurumuş budaqlarım yad.
Qorxusa ruhumu qeybdən köçən
Yad ayaq altında torpaqlarım yad.

Kiməsə taxtından düş deməmişkən,
Hətta toyuğa da kiş deməmişkən,
Qılını boynumda itiləyən yad,
Əvvəl qardaş kimi irəli verib
Sonra da quyuya itələyən yad!

Axır iç üzünü görmüşəm deyən,
Ölüme çağırır o "munis" səslər.
Gözümün yaşını silmək istəyən
Basıb gözlərini çıxarmaq istər.

Əskim tüstülüdür mənim deyəsen,
Ya da çöreyimin duzu yox imiş.
Mənə əl açanda titrəyib əsən
Şirə çevriləndə nə soyuq imiş!

Suallar, cavablar hamısı mənim
Min bahar göyərir bir budağımdan.
Dözərəm dünya da olsa düşmənim,
Qorxuram özüme yad olmağımdan!

BİR ÖMRÜ ƏRİTDİK

Bir ömrü əritdik
qürbət yollarına bənzər
kirayənişlik yollarında.
Bir ömrü də ola
sürgün yolları üçün!
Bir ömrü Şimalın
əyləncəsi aldı,
Bir ömür də gerek
Cənubun açıq qolları üçün!

Bir ömrü itirdik
mələk qızların
görüşlərində.
Dünyanı unudub
Əylənib-gülmək asan...
Bir ömür də ola
kimse görüşünə gəlməyə,
həsrətdən yazasan!

Küçəyə, bazara,
dəniz sahilinə, arx qırağına,
bir evin təsəlli kimi
sübhədək sönməyən çilçırağına,
yad elə, yad evə, özgə səslərə,
kəşfiyyat aparıcı gur həvəslərə
qarısan anlarım, itən anlarım
Mənə yananlarım, aldananlarım...
Sevgi yalvarışı...
ayrılıq yaşı.
Daşı bir ömürdə bu yükü, daşı!..

Bir ömrü xərcledik
səxavət ilə –
Cənub qurumuz "qalıq" istəməz.
Buyur, həyatımın bir ayı sənə,

Ay xanım, istəsən üreyimi kəs...
Hər külün yanında düşərgə saldıq,
Məhkumduq vaxt çəkən hər ahı sevak.
Allahın dünyasın sevdik doyunca,
Bir ömür də gərək Allahu sevak!..

1994

TƏNHAYAM, TƏKƏM

Necə ki dağların lal çığıyla
Yol aldım, qarşıda sirli gələcək,
Halını pozmadı səbrli kəndlər
Halını pozmadı o daş, o çiçək...
Bir kasıb atanın, kasıb ananın
Tənbehə bənzəyən nazını görmüş
Hər payız qoşulub durna səfinə,
Sonra da qaranquş yazını görmüş,
Eləcə qalmışam... Qırx yaşında da,
Yolların çəkilməz yükünü çəkən,
Sorağı dillərlə...

tənhayam, təkəm!

Tanınmaz yaşayan dadlı bulaqlar
Verər nəğməsini çaya beləcə,
Min-min çiçək açar, göz tamarzısı,
Ətrini dünyaya yayar beləcə,
Bir yarpaq açılar, bir yarpaq solar.
Hətta ağac duymaz, budaq titrəməz,
Qaya ovxalanar dağlar döşündə
Yalvarıb zamana asta ol! – deməz...
Bir yarpaq ömrüdü, bir daş ömrüdü,
Bir budaq ömrüdü ömrümüz bəlkə.
Zamanın ovcunda qum dənəsi tək
Nə qədər sıxılısam...

tənhayam, təkəm.

Siz də beləsiniz, elə baxmayın,
Çiynində sevgili çiynini duyan.
Körpə əllərini əlac yerinə
Hər səhər ümidlə alınma qoyan,
Bəzən bir avaza, bəzən bir sözə
Minimiz köklənib birdən qalxsaq da,
Bir canam, bir ruham, millətəm deyib
Bir haya sıçrayıb yerdən qalxsaq da,
Hərəmiz bir ayrı nar dənəsiyik
hərəmiz dərini ayrıca çəkən...
Sizdən birçə anlıq ayrılmasam da,
Sizin aranızda –
tənhayam, təkəm!

DÜNYA DİLİ

Adamlar dilimi bilməyən yerdə
Torpağa baxıram, daşa baxıram.
Ağaca baxıram, quşa baxıram,
Ulduzlar – gözümü göylərdən asan,
Sulara deyirəm sözümü asan.
Onsuz da göy dili hər yerdə birdi!
Meteor yağışı, ıldırım səsi...
Onsuz da nə vaxtsa təbiət olub
İnsanın insanla tərcüməçisi.

Milyonlar el açır bir oda doğru,
Bəlkə yerin dili çörək dilidi?
Səssiz pıçıltısı hamıya doğma
Dünya tərcüməni – çiçək dilidir!
Zirvələr arzunu yığır bir yerə,
Məzar daşları var ömrün nidası,
Ən uzun beytimi göy kitabında
Ölkədən ölkəyə durnalar yazır!
Köhnə vurğunuyam dan işığının,
Sübhün bir teli də məni yandırır.

Günəş-kainatın dil öyrədəni,
 Hər yeri eyni cür işıqlandırır.
 Deyişməz sevgimdi yaz yağışları,
 Gah isti, gah soyuq əsən küləklər.
 Hər yerdə qəfildən kəsib yolumu
 Dost kimi üstümə töküləcəklər.
 Qayanın mamırı, suyun qırçını,
 Durnanın lələyi, yolun daşıyam.
 Mən dünya dilini bildiyim üçün
 Yerin şair adlı vətəndaşıyam.

ÖLÜMÜNÜ UNUDAN KİŞİ

*1937-ci ili vicdan ləkəsi ilə
 keçənlərdən yaşayanlar var.*

Çaşıb ölümünü unudan kişi,
 Səni bu dünyada yalqız görürəm.
 Ömrünün dəyişkən havadarından
 Üzülmüş görürəm, halsız görürəm.

Çoxdan unudulub ilham köhləni,
 O sevdalı illər, o coşqun həvəs.
 Bir çiçək mehrinə silkələnəni
 İndi fırtına da tərpədə bilmez.

Gözündə keçmişi geziyəm sənin,
 Üzüme min sirtin pərdəsi baxır.
 Sən kimsən? Ruhunu itirən bədən,
 Ya incik vicdanın uzaq soradı...

Ya yollar üstündə qoruyan bulaq,
 Su kimi axmısan, izin qalmamış.
 Ən doğru sözləri demək çağında
 Bir kəlmə qeyrətli sözün qalmamış!

Fikrində qarışmış keçmiş, gələcək,
 Günəş də gözündə kölgəli kimi.

Yaddaşsız qəfəsdə bir bülbül ürək
 Ölü nəğmələrin heykəli kimi!

Çaşıb ölümünü unudan kişi,
 Xatirən boynunda kəfən görmüşəm.
 Niyə bu səfərdən qalmısan belə,
 Ölümü şairi sevən görmüşəm!

Ölüm gəncliyini sevir şairin,
 Nə dünyaya sığan, nə sözə yatan.
 Otuz çatmamış, qırxa çatmamış
 Dünyanı qazanıb köçür dünyadan.

Cavanlar ölümə tər çiçək kimi,
 Acıdı əlinə toxunan tikan.
 Hətta ölümü də duz-çörək kimi
 Üzü açıqlıqla qazanmalısan!

Sanırdın bu şöhrət yolları itməz,
 Qəbrin də qranit bitirməlidir.
 Şair ölümünün dalınca getməz,
 Ölümü dalınca gətirməlidir.

Bu qəfil çağırış əbədi arzu,
 Min dəfə sınıanıb, sınıanıb yenə.
 Ölüm də sevinir bir mərd, bir cəsur
 Kişiyə görüşün gözəlliyinə.

Nə vaxt qırılacaq bu kölgə ömrü,
 Məkanın haradı bilmirəm, atam,
 Sən də bu taleyi özün qazandın
 Nə torpaqda bitən, nə göyə çatan...

Şükür ki, enmək də deyildir asan,
 Dinlə, gör vicdanın nə deyir sənə.
 Belə bu bədəndə daha sən yoxsan,
 Ölündü yaşayan sənə yerinə...

BİR MÜƏLLİMƏ

O kasıb oğlanı qaytardın geri,
Kükreyən bir çayın yolunu kəsdin.
Kağızın üstündə əyri qolunla
Milletin uzanan qolunu kəsdin.

Cinayət elədin? Cinayət deyil, –
Yağlı bir dörd yazdın beşin yerinə.
Min illik binanı əydin elə bil
Bir kəsək yamadın daşın yerinə.

Bir maşın da qazan, bir mənzil də al,
Nəfsinlə qaralsın haqq çatan ocaq!
Sabah torpağına əl uzananda
Sözünü deyənə tapılmayacaq!

ÖZ SÖZÜN İLƏ

Biz nə arzudayıq, həyat nə işdə...
Çay gəldi, üz-üzə oturmuşduq biz.
Yox, görək hardasa bir son döyüşdə
Qoşa vurulaydı zərbələrimiz.

Vətən təəssübün hayanda itib,
Yad hissi ömrünə yad əlmi yazdı?
Bu torpaq çoxunu çörəkli edib,
Heyif ki, qədrini bilənlər azdı.

Baxıram, qan çəkir, tablamır ürək,
Gərək bütövləşib bir can olaydıq!
Bir məqsəd uğrunda iki qardaştək
Dar gündə, xoş gündə həyan olaydıq.

Ürəyin bir azca qızınan kimi
Bir günlük sevincdən, bir cıncı oddan;

Xırdaca rahatlıq qazanan kimi
Çıxarmaq istədin dünyanı yaddan.

Kəlmə də kəsmərik biz görüşəndə,
Gözündə özgecin odu yanırmış.
Torpaqda izimiz qoşa düşəndə
Ürəkdə yolumuz haçalanırmış!..

Yaxşı ki bu yollar uzanır hələ,
Yaxşı ki danışdım, ürək boşaldı.
Yıxıldın sən özün öz sözün ilə,
Sırada bir əsgər yeri boş qaldı!

SÖZ

Söz ki ucuzlaşıb dəyərdən düşür
Elə bil bir igid yəhərdən düşür.
Belində kəmər yox, başında papaq,
Qılıncı şəkildə, taxdadı ancaq.
İlgim səadəti, yuxu bəzəyi,
Bomboş səhrasına "cənnətim" deyir,
Sürtülür əllərdə dəmir pul kimi.
Baş əyir hamıya söz də qul kimi,
Əlinə su tökür hər ədəbizin,
Nifrət övəzinə mədhiyyə yazır.
Füzuli qovrulur öz məzarında
Sabir də halların söz bazarında
Qaldırıb ayaqdan iyrenci sözü
Qapılar dolaşan dilənçi sözü
Sürtük dodaqları dağlamalıyam,
Hər söz məzarına ağlamalıyam!..
Tarixin günahı, vaxtın suçu,
Sözün xəstəliyi yoluxucudu.
Yurdun azadlığı sözdən başlanır,
Ürəkdən başlanır, gözdən başlanır.

1987

30.V.1986

GİLEY

Giley xəstəliyi bürüyüb bizi,
Bu boyda məmləkət giley içində.
Umu-küsülərdən, dedi-qodudan
Asudə yer yoxdu, ölək içində.
Hamı bir-birindən gileyli gəzir,
Kişi arvadından,
 arvad ərindən,
Hərə öz kəndindən,
 öz şəhərindən,
Uşaq atasından, ata uşaqdan,
Torpaq əkənindən,
 əkən torpaqdan,
Qeybət itiləyir, qeybət üyüdür
Dünya söz böyütmür, qeybət böyüdür!
Bütün qeybətlərə – “qardaşlıq” qəbri!
Qeybət məzarlığı çiçək-çiçəkdir.
Bu şeytan toxumu düşməyən yerdən
Ruhumuz təzadən göyərəcəkdir!

1995

DÖRD DİVAR

Qaçıram dörd divardan,
İşə getdin – dörd divar,
Evə gəldin – dörd divar.
Dörd divar arasında
Bir dünyanın dördü var.

Ömür qutu içində,
Üstün beton, altın daş.
Beynim də çərçivədə
Dördkünc olubdur, qardaş!
Duyğularım qutuda,

Arzularım qutuda...
Qara qutuya doğru
Gedirəm yavaş-yavaş!

Hərətəm bu dünyanın
Payızına, yazına.
Buzdan yonulub bu ev.
Könlüm çətin qızına.
Məni səsləmə, aman,
Dörd divar arasına,
Gözlərimin yasına!
Torpaqda dörd divarlı
Mənzilimiz var ikən
Bu məzar evə necə
Qapılıb belə erkən?!

1991

ÖMRÜN SON LİMANI

Qocalmış bir evdə atamla, anam
Bir uzaq xəyallar, bir də özləri...
Sıxılıb bir ömrün son limanına
Dünyanın sonuncu müqəddəsləri!

Sanki su sağılıb lal dərələrə,
Dağlar qar altında, gecə qardan ağ.
Bu ilahi nuru enmişkən yərə
Dünya qayğısına kim darıxacaq?!

Yenə halal süfrə, balaca masa,
Təmizlik, əbədi ömür yelkəni.
Hətta fikrində də əyinti varsa
Bu evin havası boğacaq səni.

Ocağın daşı da tanıştək baxır,
Nə varsa – sevginin sönməz izidi.

Ucalır həyətdə bəyaz qovaqlar,
Hər ağac bir oğul xatirəsidi!

Bu balaca evdə sonsuz ucalıq,
Ömrün çiçəyi də, ömrün qarı da.
Burdadı dünyanın min bir sualı
Burdadı onların cavabları da!..

Bir işıq qardaşdı, bir işıq bacı,
Hərə bir nəğməni çaldıracaqdır,
Ulduzlar çağırır – qolları açıq,
İstəsən yanına qaldıracaqdır.

Dağlar üstümüzdə ucalıbdı ki,
Əl çəksə yaramız bitişə bilər.
Sakitlik elə bir yol salıbdı ki,
“Ah” desən Allaha yetişə bilər,

Ata – hikmətini fikrimə əkən,
Ana – ruhumuzda açan çiçəkmiş.
Dünyada bu yurdun öz sözü varken
Ayrı söz aramaq – can çürütməkmiş!

Bu ev qütbətlərə pərvaz uçuran,
Kəsən qılıncların – susan qınıdı.
Sonuncu limanımı söylədim bura?
Belkə gözəlliyin ilk limanıdı?!

ANAM

Dağların başında, qəm dumanında
Sırrına sığınan qalaça – anam.

Ruhum yaşadıqca, sözüm durduqca
Sözümün canı tək qalacaq anam!

Yüz nəvə dilində adı hallanan,
Yüz evə paylanan balaca anam!

Közü ürəyimdə mənimlə gəzən
Günəşin parçası – gur ocaq anam!

Zəngin sarayların böyük dərindən
Gələrəm komana əlaca, anam!

Dünyada nə qədər yüksəklik gördüm
Bütün zirvələrdən ən uca anam!

Yurdun nəğmələri ağıya dönüb...
Sevinc laylamızı çalacaq anam!

Övlad qayğısıyla payıza dönen
Nəvə gəlişinə gül açan anam!

Dünyanın məhvəri nədir sorsalar
Min dəfə deyərdəm anam, can anam!..

İyun, 1994

ANAMA ŞEİR YAZARDIM

Söz ilə heykəlini
yaratmaq olsa qəmin,
Şəklini çəkmək olsa
ən zərif düşüncəmin,
Sevgi sonsuzluğunu dilim söyləyə bilsə,
Onun kimi ağlayıb, onun tək gülə bilsəm.
Oturub anama şeir yazardım!..

Bir yurdun, bir millətin
əbədi ağrısını
Balaca sevincini,
dağlar boyda yasını –
Milyon dərdi ürəyə sığışdıran söz olsa,

Dünyanı bir baxışla
görüb duyan göz olsa –
Oturub anama şeir yazardım!..
Övladının ruhunda
gül leçəyi olanım,
Gəlin ikən bir elin
ağbirçəyi olanım.
Ürəyim hıçqıranda səsime hay versəydi,
Öz ulu dünyasından mənə də pay versəydi, –
Oturub anama şeir yazardım!..

Xəyalım dünyadan
yığışmır, neynim,
Ruhum bədənime sığışmır, neynim,
Biz dünya sirrinin
südəməriyə
Olmasa atımı meydana çəkən
Oturub anama şeir yazardım!..

Min il de, əbədi hörgü sökülmez,
Min il yaz, Tanrının hüsnü çəkilməz,
Beləcə sirrinə açar bulmadan,
Ömrün sonunadək heç yorulmadan
Oturub anama şeir yazardım!..

ÖLÜM – GÖRÜŞ

Dünyanın üstündən keçdim sel təki,
Bilmirəm irəli, bilmirəm geri.
Mən kiməm? – Zamanın çəkdiyi şəkil,
Mən kiməm? – Dünyanın düşüncələri.

Tanrıya aparan ölümə sevin,
Bir bina qurulur – haqqın sesidir.
Bağlanan gözlərim bəlkə bu evin
Başqa bir dünya pəncərəsidir!..

1991

* * *

Yoluma düzülüb, qarşıma gələn
Yüz-yüz qayğıdan qabaq,
Ürəyə xoşbəxtlik qanadı taxan
Arzudan qabaq,

Çörəkdən, sudan qabaq,
Verəcəyim salamdan qabaq
Üzündəki işığı görürəm.

Əylirəm,
qarışıram üzündəki işığa
Günün ilk şəfəqinə
baxan kimi
baxıram təbəssümünə.
Bir ümid körpüsü sahram
hər gələn günə.
Gözləməm, həsrətim,
Qayada bitən çiçək kimi
göz məhəbbətim.

1.V.1986

XOŞBƏXTLİK ADASI

Rüzgarlı bir gündə qaldıq baş-başa
Biz də bir həsrətin uzaq səsiydik.
Bir ömür yol gəlib bu günə doğru
Bir qəm dastanını bitirəsiydik.

Dünya okeantək çalxalanmada,
Bu başsız tufanda evin bir ada.
Nə yaxşı zülmətdə bir işıq yanır,
Yanır – xilaskarım olan bir adam.

Daha ayrılıqlar gülməsin əbəz,
Xoşbəxtəm öz dünyam genişsə, darsa!
Yüz-yüz tufan olsun vecimə gəlməz,
Ürəkdən tikilmiş adamsız varsa.

233

QAYTARA BİLSƏYDİ

Bu musiqi altında
Arasında qollarının
Ən böyük arzuma yetərək
Ölə bilərdim –
qoynunu əvəz edən,
məni bu qollar kimi
quca bilən
üç arşın yer olsaydı.

Dünyanın ən gözəl
dodaqlarından
Eşidərək dünyanın
ən dadlı sözlərini
bir xoşbəxtlik içində
yuma bilərdim gözlərimi –
gözlərinə bənzər bir ulduz
nə vaxtsa baxa bilsəydi
qəbrimə göylərdən...

Bu bal nəfəsinə
qatardım son nəfəsimi –
min il sonra da
keçə bilsəydi üstümdən
ona bənzər bahar nəsimi...
...Gəlsəydi ağrılarla
Bu musiqinin bir xalı,
Mələklərin sifətində
canlansaydı camalın,
Allahın cənnəti
qaytara bilsəydi
kiçik bir zərrəsini
bu məhəbbətin –
Yavrum, işığım, ruhum,
bir telinin həmirincə

xatirəni apara bilsəydim –
ömrün mənası kimi
sevinclə qarşıladım
Bu qaçılmaz qədəri.
Bir nəfəsə içərdim
ölüm adlı zəhəri.

28.11.1993

MƏĞLUBİYYƏT

zarafatla

Tufanı səngiyib dava-dalaşın,
Gün çıxıb, əriyib dedi-qodular.
Ancaq ayılmayıb hələ də başım,
Evde də bir gəmi ləngərişi var.

Çox şeyi yerindən oynadıb tufan,
Tapdanan duyğular – əzik gül-çiçək.
Görünür güzəştə qalmayıb imkan,
Atışma uzanıb son gülləyədək...

Dilimdə son sözüm – donmuş bir damla,
Ürəkdə nə sevinc, nə də təntənə.
Vuruşub, dalaşıb əziz adamlar
Qələbə çalsan da məğlubsan yenə!..

Fikri oynadarkən evin görkəmi
Ağrılar içimdən didərkən məni
Görürəm barışıq bayrağı kimi
Tullayıb getmisən ağ köynəyini.

Mən onu qaldırıb tutdum gözümə,
Sızlayan köksümə sıxdım o ki var, –
Bəlkə gülümseyər mənim üzümə,
Bəlkə möcüzəylə məni ovudar.

Min yol qucaqlayan zərif bədən
Min yol nəfəsinin ətrini udan
Sənin əvəzinə oxşayır məni
Sıxılır davakar məğrurluğundan.

Görən xoşbəxtliyi kim nəylə ölçür?
Ehey, bu savaştan ayırma məni.
Təki ağ bayraqtək araya bu cür
Tullayıb gedəsən öz köynəyini!

Tez qayıt, mən sənə “dönmə!” desəm də,
Könlüm gülləbatmaz zirehdi sənə,
Qəzəbin önündə yenilməsəm də
Sevginin önündə məğlubam yenə!..

7.VI.1994

DÜNYADAN UMDUQLARIM

Bir çiçəklik gözüm vardı çəməndə,
O bir çiçəyi dolmuş gözümə
tuta bilərdim.
O bir çiçəyin ətrində
illərin ağırlığını
unuda bilərdim.

Bir nəğməlik gözüm vardı çaylarda
Mənə yol vermədiyi günlərin
ağrısını yumaq üçün.
Bir daşın üstündə
mamır kimi, ot kimi
bitib uyumaq üçün.

Bir ulduzluq gözüm vardı göylərdə
Bəxtimizin obədi güzgüsü kimi.
Qovuşa bilmədiyim arzularımın
sonuncu təsəlli sözü kimi.
Bir pəncərəlik gözüm vardı dünyada

Bir ürəyin işığıydı
bir dünya qaranlıqla vuruşan.
Məni ayrılığa yola salandan
hər axşam yollardan məni soruşan.

Bir həyatlik gözüm vardı torpaqda
Uşaqlarımın ayağı altına sərməyə
Çiçəyini, nəğməsini,
ulduzunu, işığını qaytarıb
borcunu verməyə!..

Bir laylalıq gözüm vardı dünyada
Məni isitməyən, mənə yetməyən,
soyuq bir ocaq
Sonra kənd qırağında
gecikmiş laylasıyla
bir torpaq təpəsini yandıracaq!..

ÖLÜM DƏ BİR İŞDİ

Öləcəyəm
bu ələcsiz sevgidən –
Nə olsun,
Ölüm də bir işdi.

Ancaq məni ağrıdan,
Ömrünün bu çağında
Ruhunu qırmağımdı,
Bir telinə dəyməyən,
Bir sözünü duymayan
Qansızlar arasında
Seni tək qoymağımdı...

Yoxsa ölümə nə var?!
Ölüm haqqa dönüşdü,
Evdən evə girişdi...
Xırda kəslərdən qopub
İlahiylə görüşdü!..

1992

SEVGİLİMİN ƏLLƏRİ

Hamı on altı yaşlı
sevgilimin əlləri.
Yasəməm budağıtək
üzümü qapatmağa.
Kəpənək qanadına
toxuna bilməsəm də
Titrəyişi bəs edir
bir ürək qanatmağa.
Göyden gələn işıqtək
saçımda səssiz gözən
Əllər, həsrətim əllər,
nə yaman dəyişmişən?
Diksinib, qaçar deyə
öpməyə qıymadığım,
Bircə dəfə əlactək
Sinəmə qoymadığım
bu əllər paltar yuyan,
ət doğrayan,
yer əkən.
Ovcunda güzgü kimi
hər əzabı görükən!
Bıçaq kəsib, daş əzib...
Gündə üç yol bir acı
doyurmağa tələsib...
Damarları qabarıq,
dırnaqları sozalmış,
Bu əllərdə bir evin
qəm tarixi yazılmış.
Göylərdən gizlədilən
əllərdən gizlənməmiş.
Daş-divar əzizləyən
əllər əzizlənməmiş...
Beşik yelləyən bu əl,
uyudammaz ahını.
Yuyar ər paltarını,
yuyammaz günahını!..

* * *

Qaranlıq üstümə enir daş təki,
Ulduzdan ulduza gözüme yol çəkir,
Gecəni ümidlə yaşayıram ki
Üzüme işıqlı gələn danım var.

Əlləri arxayın dolanıb gözdüm,
Neçə budaq əydim, neçə gül üzdüm,
Şükür ki dünyada yaxşıdı, pisdi
Azərbaycan adlı bir ünvanım var...

TÜRKİYƏ DUYĞULARI

1. İBRAHİM BOZYEL VƏ
ZEYNƏLABİDİN MAKASA

Ey, qardaşlar!
Sındırıb sınırları
Göyden düşə biləydik.
Dop-dolu ürəyimizlə
Yenə görüşə biləydik.

Keçəydik zəmilərin sonsuz sarılığından
Xilas olan kimi ilan ağzından
Yüz illik ayrılığın sızlayan yarasından!

Keçəydik keçilməz sayılan izdən,
Azaydıq yollarda sevincimizdən
Baş alıb gedəydik
bir çay boyunca

Çay qanlı qandaldı qolumdan axır
Ümitsiz gözlərin bitməz yağışı
Çaylara sığmayıb yolumdan axır.
Tilsim ki qırılıb daha fərqi yox,
Yol hansı obaya çatırsa çatсын.

Təki dost əlləri yüz il sinəmə
Dolanmış məftili çəkib qopartsın.

Baxaydım bu yerin torpağı tanış
Bulaqların suyu, kəndlərin adı,
Quşların nəğməsi,
çöllərin otu,
Tənha ağacların yarpağı tanış.

Burda dilimizin sıxıntısı yox,
Ürəkli yaşayır dilimiz burda.
Ölü duamız da yasaqlanmışdı,
Arxayın uyuyur ölümüz burda!..

Qarsın yaylaqları ərş-arğacdı
Tarixin hanası toxunmadaymış.

Orda qandallanan türklük havası
Burda hər dodaqda oxunmadaymış.

Quran de, bayraq de, ay ulduz söylə,
İnam yasağı yox, din yasağı yox.
Mən belə qürbətdən qorxuram bir az,
Vətəndə gördüyüm min yasağı yox!

Ciynimdən qanadlar cücərir deyən,
Azadlıq – ucalmaq, dərgaha çatmaq!
Qardaşlar, elə bir yerə gedək ki
Çıxsın yadımızdan geri qayıtmaq!

2. İKİ ÜRƏKLƏ

Dağlardan dünyaya boylanın
minarəli köylərinlə
Dörd dənizə şəkil çəkən
mavi-açıq göylərinlə
mənə tanışsan, Türkiyə!

Bu ucundan o ucuna
evimdə gəzir kimi gəzdim.
Nə yarpağını qopardım,
nə gülünü əzdim.

Doğma üzlər gördüm
min ilin tanışsı.
Mavi gözlər gördüm
ışığından gözüm qamaşır.

“Annə”, “baba” dedim yaşlılara,
“yavrum” dedim bəbəklərə.
Sevgi nəğməsi oxudum.
Anadoludan əsən küləklərə.

Çocuqların əlimi öpüb
qoydu alınma –
Bizdə yalnız sözdə qalıb!
Bu başından o başına
sözümün şöhrəti ucalıb.
Sıxılmadım öz dilimdə danışdıgıma,
Qısılmadım özge qapısı açdıgıma.
Ürəyim əlli il öncə vurulmuş
“pan” damğalarına qapandı,

Qanıma və dilimə tapındım.
İnandım gördüyümə,
Ruhun, sözün gücünə.
Min illərin o üzündə
qoca dədələrin köçünə.
Qardaş sözünə sığmayan
divanə həsrətə,
Ağnya, acıya, möhnətə.
Mahnından tökülən göz yaşına,
İnsanın ömrü boyu
qardaşın evində də
qürbətlə savaşına.

İnandım,
Əkinçinə, biçinçinə,

Sadə kişilərin ürəyinə,
Dostlarımin halal çörəyinə.
Süfrəyə dönmüş bayraqlarına,
Qılıncdan düzəlmiş oraqlarına,
Savaştan, vuruşdan üzgünlüyünə,
Sözünün, andının düzgünlüyünə!

Bir məmləkət dolusu
Əzan səsləri çökdü ruhuma,
xırmanların sarı işığından keçdim.
İki qitəni qucaqlayan
yollarını oyatdım.
İkinci bir vətən kəşf etdim sonda,
Mən iki ürəklə yurda qayıtdım!..

3. İSTANBULUN QIZLARI

İstanbulun qızları
Saçları qıvrım-qıvrım.
Gözlərində boğuldum
Üzümə baxma, yavrum.

Dərməm, çiçək deyilsən,
Sınmam, külək deyilsən,
Sən ki şimşək deyilsən
Başında çaxma, yavrum.

Bu aman sazdan axır,
Bu duman yazdan axır.
Zaman boğazdan axır,
Su olub axma, yavrum!

Soyuq nəfəs deyiləm,
Özgə bir kəs deyiləm,

1987

Mən dilbilməz deyiləm
Səsimdən qorxma, yavrum.

Sənsiz gülə bilmərəm,
Düşüb ölə bilmərəm,
Bir də gələ bilmərəm,
Məni buraxma, yavrum!

Ataköy, 29.X.1990

KIPRISDA İLK SƏHƏR

Saralan zəmilər sahil boyunca –
Ana laylası tək doğma bir nəfəs.
Günəşə sərilən tənbel ləpələr
Bir sünbül mehrini əvəz eləməz.

Bu Qarğa qılıncı, bu Sarı çiçək,
Köhnə xatirə tək uzanan cığır,
Muğandan Xəzərə baş vurub sanki
İndi Ağ dənizdən qarşıma çıxır.

Burda da torağay başımın üstə
Səsindən asılıb – səsi tanışdı.
O yalqız evlərin ruh dastanını
Kövşənlər danışdı, yollar danışdı.

Dağlar sıralanıb Zəfər burnuna
Vadilər, yamaclar lapar-lapardı.
Çoxdan unutduğum uşaqlığı
Araya bilseydim burda tapardım.

Harda zəmi varsa – ata əlidi,
Harda ruzu varsa orda ana var!
Türkün əsgəridi hər sünbül burda
Vətən bayrağını dalğalandırır!

Aprəl, 1992

GERİYƏ BİLETİN YOX

Geriyə biletin yox,
geri dönə bilməzsən.
Bu qatarla yenidən
Mənə qonaq gəlməzsən.

Gedirik, qarlı çöllər
Ağ yaylıqtək yellənir.
Hər sözün bir damla qəm
Ürəyimdə göllənir.

Daha bir də o sevinc
Qapımı döyməz mənim.
Yağacaq gecə–gündüz
Üstümə ağ kəfənim.

Sevgi dolu günlərin
Yenə də son ucu yol,
Səni əlimdən alıb
Aparır soyğunçu yol!

Saçına sancaq elə
Boynuna boyunbağı
Apar, məni də apar,
Qala bilmirəm axı!

Hamı üzü hicrana
Qatar tələsir, aman,
geriyə bilet almaq
Çıxıbdır yadımızdan...

Peredelkina, 4.1.1989

GÖYDƏN GƏLƏN QONAQ

Tel-tel ağ buludun dalından baxan
Ay kimi bu pərdə arxasında sən
İndi göydən gələn, uzaq, əlçatmaz
Dili bilinməyən qonaq kimisən.

Özgə planetin özgə adamı,
Həyatsan, arzusan, yuxusan, nəsen?
Gecə sübhə kimi yer kürəsində
Mənə göy dilini öyrətmədesən!

Nə bizə bir azca yaxınlığın var,
Nə ruhun gözəllər ruhuna bənzər.
Sirli nəfəsindən mənim ömrümə
Uzaq dünyaların küleyi əsər.

Divarlar çəkilib, tavan yox olub,
İndi buludların bir qatındayam
Qolların günəşdən uzanan iştq –
Bu sirli işığın qanadındayam.

Bəlkə mələklərin böyük ruhusan
Qopmusan dünyanın ilkin çağından.
Mənim gözlərimi qapayan gecə
Yağır gözlərinin qaralığından.

Mənə min duyğunun əli toxunur,
Mənə milyon ilin sualı baxır.
Gecə pıçıltından yuxularıma
Bənövşə otirli laylalar yağır.

Göyün də sevgisi bitə bilərmiş,
Bu gün bir ayrılıq duydum səsində.
Görünür yaşamaq asan deyilmiş
Adi adamların əhatəsində.

Özgə planetin özgə adamı,
Burda qanad qırıq, duyğular dardı.
Kimi inandıra biləcəyəm ki
Bir vaxt göydən gələn qonağım vardı.

Peredelkino, 4.I.1989

EHRAM

Mən
bu gün
insanın
ilk həqiqətə
ən yaxın olduğu
bir yerdə dayanmışam
Yerdən aldığı güc kimi
bu qüllələr yığır fikrimi
sıxıb-sıxıb bir nöqtəyə döndərir.
Sonra da dünyanın bizə görünməyən
əbədi bir yoluyla Tanrımıza göndərir.
Ehram deyil Allah dərgahına yüksələn
müqəddəs pillekəndi. Bacaranlar çıxacaq
o zirvədən Tanrı görünməsə də tapacaq həqiqəti
Bu ehramı ucaldana Allah kimi baxacaq...

Qahirə, 19.I.1992

DÜNYANIN AÇARLARI

Dünyanın keçmişi, gələcəyi bir,
Hardasa başlanır, hardasa bitir.
Çox yollar gəlmişik, gedəcəyik də,
Birdən tapılmışıq itəcəyik də,
Ha düşün–düşünmə dəyişən deyil,

Sirrindən bizlərə pay düşən deyil.
Torpağa baxıram üzümə gülür,
Nəyi bilmirəmsə bu torpaq bilir.
Göylərə baxıram göz vurur mənə,
“İstəsəm yüz düyün açaram sənə”...
Nə sirr verəndilər, nə düyün açan
Beləcə dünyanın axınacan.
Hər gün ağıl artır, sorğu çoxalır,
Yoxumsa bir yerdə ilişib qalır.
Orda yol qırılır, perde qapanır
Tanrının qırmızı işığı yanır.
Ordan o tərəfdə qalın bir divar –
Nə xəyal işləyər, nə arzu çatar.
Ancaq ki köklərim canlıdı orda,
Yerlərim, göylərim canlıdı orda.
Kim gəlib, kim gedib nələri durur,
Üzümə ölməzlik həniri vurur.
Orda ünvan belli, açılır yazı,
Nə vaxtsa bağladığ öz qapımızı.
Adla o qapını, kökünü tanı,
Di gəl itirmişik açarlarını.
Milyon uydurma de, milyon kitab yaz,
Açarı olmasa qapı açılmaz.
Haqqın dərgahından baş alıb gələn
İzimiz qapının o üzündədi,
İndi hər dodaqdan yalan göyərüb
Düzümüz qapının o üzündədi.

Çox olub Allahdan səda eşidən,
Səs gəlib, ey insan, özünü tanı!
Kimsə kimliyini anlaya bilməz
Tanımasaq dünyanın açarlarını!

*İskəndəriyyə,
23.I.1992*

VƏTƏNİ ÜÇÜN DUA EDƏN QIZ

*Dehlida tərcümaçı işləyən gənc, gözəl bir
azəri qızı oteldə bizdən gizli namaz qılırdı,
hər dəfə də Vətəni üçün dua edirdi...*

Yerdən çiçək kimi doğulmalıykən
Anadan olmusan.
Bulaq kimi oxumalı,
Quş kimi uçmalıykən
İnsan olmusan.

Ayağın torpaqda – torpağa dəyməz,
Yarpaqtək astaca mehdən titrəyən.
Bu daş ürəklərdən qaçan gözəllik
Sənin ürəyində yurd sahib deyən.

İşıqı çiçəkdən alıbdı üzün,
Duyğu heykəlisən dünyanı gəzən.
Bir az qara kişmiş, bir az ağ üzüm,
Bir az bal şəninin nişanəsisən.

Balaca cismində Mələklər ruhu
Hamının yoluna sığa bilməzsən.
Köksündə ilahi sevgisi varkən
Xırda istəklərə baxa bilməzsən.

Beləcə bir parlaq səhərin nuru,
Bülbül zərifliyin şölalə səsi.
Beləcə yurdumun uca qüruru,
Vətəndən kənarda Vətən nəfəsi.

Hərdən gecə yarı, hərdən dan üzü,
Bacı qayğısıyla yoxlarsan bizi.
Bəlkə gözmuncuğu, Quran ayəsi...
Yad eldə toxunmaz saxlarsan bizi!..

Dehli 1994

BAKİ QƏBUL ELƏMİR

Ömrümün sonu gələ qəzada, – istəmirəm,
Bu ölüm yox, zülümdü, cəzadı, istəmirəm!
Gərək qapını döyə elçiləri son anın,
Ola öz ölmünü qarşılamaq imkanın.
Xofuyla, qorxusuyla biləsən kimdi, nədi,
Əzrayıl bizim üçün nə belə divanədi?..
Oturub yol üstündə söz deyib, kəlmə kəsək
Sonra da arxasınca haqq evinə tələsək...

Nə dənizdə, nə göydə, gəlsin torpağın üstə,
Yarpaqların səsinə eşidim son nəfəsdə.
Görüm ki, başım üstə yenə ucadı dağlar,
Bir kənd yolu xəbərsiz, xatirəmi soraqlar
O qızıl qayadandı üstümə dikilən daş,
Gizli göz yaşı axır ürəyə yavaş-yavaş...

Gələ, fürsət gəzmədən, vaxtında, kişi kimi,
Ölümə əl uzadam, növbəti işim kimi!..

Yanvar, 1992

ZAMAN MƏNDƏN KEÇİR

Zaman məndən keçir, keçir durulur,
Ürəyim əbədi sevgi süzgəci,
Sevgi ürəyimdən keçir durulur.
Günəşin işığı, ayın işığı
Qayğılı gözümdən keçib durulur.
Fikir burulğanı dağ çaylarıtək
Sıxılmış sözümdən keçib durulur.
Nəyi saxlamadım, nəyi saxladım? –
Deyir sınaqların zərbəsi mənə.
Keçirdim tarixi əsəblərimdən,
Dünənle sabahın körpüsü mənəm!

Bitmişəm yer ilə göy arasında –
 Bu süzgəc ilahi iradəsidir.
 Kimsə eşitməyən nəğmələr keçir.
 Ulduz pıçıltısı, duman səsidir.
 Keçir üreyimdən millətin ruhu.
 Bir üzü ucalıq, bir üzü qorxu.
 Min ilin qanıdır – içimdə diri,
 Dünyada kim ölür? Yaddaşı itən!
 Üreyim bir qaçqın düşərgəsidir,
 Keçir körpələrin göz yaşı məndən.
 Keçir yüz illərin məğlubiyyəti,
 Üç qitə yolunda ayağım yorğun.
 Vətən güclüdürsə, ucadı bayraq,
 Vətən çökəndə bayrağım yorğun...
 İlk nədi, son nədi – üreyim duyur.
 Keçmişə yol alan köçürmüş məndən.
 Zamana qoşulub bir ömür boyu
 Tanrının özü də keçirmiş məndən.

1995

İÇİMDƏKİ DƏRD AĞACI

Məncə, o şey ki, təbii şəkildə aradan çıxır onu zorla qoruyub saxlamaq olmaz. Keçmiş formalar nə vaxtsa öz işini görüb qurtarır; yeni silah tapılanda köhnələr qiymətini itirir. Forma da paltar kimidir, köhnələndə atılır. Ola bilsin ki, bu köhnə paltar sənə çox yaraşırdı və heç beləsinə tapmaq olmayacaq da! Amma nə etməli?

Şer öz zamanına bənzəyir. Keçmişin şəri keçmişə, indinin şəri indiye.

Əsas ifadə forması deyil, ifadə olunandır. Keçmişdə görüşə at üstündə, arabada gedirdilər, indi maşınla gedirlər, görüşə aparan duyğunun mahiyyəti isə dəyişilməyib...

TORPAQDADIR

Bir pərdəyəm tardan gizli,
 Bir istəyəm yardan gizli...
 Göydən gizli, yerdən gizli
 Sırım bu ağ varaqdadır.

Hücüm çəkir üstümə qəm,
 Düşünürəm kiməm, nəyəm?
 Ürək deyir: yaxşı nəğməm
 Qorxma, hələ qabaqdadır.

Ayrılıqdan olmaz doyan,
 Tale deyər di yan, di yan...
 Araz axır sirri bəyan,
 Nalələri dodaqdadır.

Haqq yolunda sın, armı heç,
 Dost da dostu sınarmı heç?!
 Yad önündə sınarmı heç
 Kimin əli yaraqdadır...

Düz sözündən sıxılmaram,
 Dərd oduna yuxalmaram,
 Hər tufana yıxılmaram,
 Köküm ana torpaqdadır!

1973

Kiminsə çəmənı xalılar sərməz,
Kiminsə ağacı daha bar verməz.
Bir şair qəlbində sözlər göyerməz...
Yenə də yan keçdi bu yaz yağışı.

Yarımqıq nəğmətək soğuldu bulaq,
Torpağı sormağdan yoruldu bulaq,
Göylərə baxmağdan kor oldu bulaq,
Yenə də yan keçdi bu yaz yağışı.

Ömür qövsi-quzeh arzuya bağlı,
Zirvə suya bağlı, qar suya bağlı,
O çiyni səhəngli yar suya bağlı,
Yenə də yan keçdi bu yaz yağışı.

Burulğan yolları eşələr – göynər,
Torpaqda sıxılan rışələr göynər.
Tumurcuq-tumurcuq meşələr göynər,
Yenə də yan keçdi bu yaz yağışı.

Kökümüz tarixin od çeşməsində,
Boyumuz tufanlar çəkisməsində,
Bizə də pay düşdü göyün səsindən
Yenə də yan keçdi bu yaz yağışı.

Onsuz da tarlamin suyu gələcək,
Gözündən od alıb yayım gələcək.
Bir payız dolusu toyum gələcək
Bəs niyə yan keçdi bu yaz yağışı?!

NIYƏ...

Sən ki, o yolları son dəfə keçdin
Niyə daş olmadın, ayağım, niyə?
O nur çeşməsindən doymadın, içdin
Niyə odlanmadın, dodağım, niyə?

Bir sevinc səslədim, min qəm oyatdım,
Dağdözməz dərdimi sənə boşaltdım,
Üstündə gürhagur ocaqlar çatdım.
Niyə kül olmadın, varacağım, niyə?

Hanı bol məhsulum, hanı boy ayım? –
Silinsin yolumdan bəxtin qolayı;
Namərd ortalıqda meydan sulayır,
Niyə korşalmısan, yarağım, niyə?

Hələ gözümüzdə min söz, min dilək,
Ümiddən ümidə yol salır ürək,
Qayaya cırıqlan əks-səda tək
Üstümə dönürsən, sorağım, niyə?

Gülərim, hayanda qılınc dinirə,
Ölərim, hayanda Vətən enirə.
Baharım təzəcə pöhrələnirə
Xəzan hənilisən, yarpağım, niyə?

Min arzu uyuyur hər naxışında,
Qanımdan od aldın hicran qışında,
Mənim ürəyimtək Təbriz başında
Niyə yellənmirsən, bayrağım, niyə?

1970

QAR YAĞARDI

Qar yağdı, səbhün zəif işıqtək,
Təbiətin uyğusuna qar yağdı.
Budaqlarda təzə-təzə qımıldanan
Çiçəklərin qorxusuna qar yağdı...

Əsrlərin buz nəfəsini qıranların,
Qayalarda bizə yuva quranların,

Qəbristanda daşa dönüb duranların
Əbədiyyət yuxusuna qar yağdı.

O anaydı – göydən gələn qar dənəsi!
O ataydı – ömrümüzün pərvanəsi!
Tələsirdim, ürək yollar divanəsi,
Ürəyimin ağrısına qar yağdı...

Bağ içindən budaqları əyən kəsin,
Mənim bahar həsrətimi duyan kəsin,
Əlləriylə "Get, yaxşı yol!" deyən kəsin
Gözündəki sorğusuna qar yağdı...

1978

DÜNYA QƏDİM DÜNYADI

*Heydərbaba, dünya yalan dünyadı...
Şəhriyar*

Dünya qədim dünyadı,
Karvanı yollar üstə.
Daş üstə gül bitirər
Bar yetirər qar üstə.

Həm mizrabdı, həm tardı,
Həm heçlikdi, həm vardı,
Lüt-üryan hökmüdərdi –
Bardaş qurub var üstə.

Sevinc aşır, dərd enir,
Açmır bağlı pərdəni,
Deyir təzə dərđini
Köhnə havalar üstə...

18.XI.1979

YOXUŞA DOĞRU

Bir günün altında günümüz ayrı,
Bir qəm harayında ünümüz ayrı,
Qoşa addımlarıq, yönümüz ayrı:
Sən bahara doğru, mən qışa doğru.

Ürək axtarışda, ömür-gün yarı,
Bitmədi taleyin dolanbacları,
Başına döyse də su qırmacları,
Çiçəklər əl açar yağışa doğru.

Daha mən atayam, sən ana, bilək,
Ağrılar qalbmış sona, nə bilək?!
Bu son imtahanda sənə bilək
Ağzımız dirənib yoxuşa doğru...

27.VII.1979

GEDİR – GETSİN, QALIR – QALSIN

Uçub gedək, bu yuvada
Kimlər məskən salır – salsın.
Hicran sönmüş duyğularda
Qəm havası çalır – çalsın.

Ürəkdən ki şaxta keçdi,
Çiçəklənmək çətin işdi,
Tale mənə nə vermişdi, –
Verdiyini alır – alsın.

Soldu çəmənlər, ötüşdü yaz,
Susdu nəğmə, qırıldı saz,
Gedənə "qal" demək olmaz,
Gedir – getsin, qalır – qalsın!..

1979

PAYIZLA BİRGƏ

Durnalar könlümdən uçan həvədi,
Yenə bu gethaget səbrimi kəsdi,
Sən Allah, bu axşam ağlama, bədi,
Üz qoyub uyuyum o üzle birgə...

Qoymadım hasarı yad aş, qaldım,
Çevrildim yarpağa, ya daşa, qaldım,
Daha ümidimiz yaddaşa qaldı,
Otları itərəm o izlə birgə...

Göz yaşın – bir yaşıl tumurcuq, yandı,
Çalış pöhrələnsin tumurcuq andın,
Baharda baharla tumurcuqlandım,
Yanıb tökülürəm payızla birgə...

14.X.1979

ÜZÜNƏ VURMAZ

Günəş işığını əndərer yərə,
Cücəren otların üzünə vurmaz.
Göllər güzgülünü tutar göylərə
Qızıl buludların üzünə vurmaz.

Ağrılar yığılar sinəyə səssiz,
Zəhər damcılayar badəyə səssiz,
Dağlar qucaq açar bu qəmə səssiz,
Başındakı qarın üzünə vurmaz.

Ömrüm çox udsa da göz acısını,
Minnətsiz çəkibdi tale nazını.
Torpaq – ağrısını, güllər – yasını
Gecikən baharın üzünə vurmaz.

Hicran – yoxluq anım, görüş – sağ anım,
Qoy yenə qoynuna qaçıb sığınım,
Bizim aramızdan çıxmadığını
Əlim, qoşa narın üzünə vurmaz.

Çox iti yanırmış sevgi ocağı,
Gəl bundan incimə, nə olar axı?
Sənintək gözəllər belə günahı
Mən tək günahkarın üzünə vurmaz!

10.III.1980

ÖZÜN BİLİRSƏN

Özün bilirsən ki, mənim kimimsən,
Uzaq mənzillərə üzən gəimimsən.
Gəlib-gedənmisən, yol ötənmisən
Hər yoldan ötənə yuva nə gerek?

Deyirsən: bəxtimsən, əlimdən uçan,
Deyirsən: ovumsan, bərəmdən qaçan.
Belə ki, qorxursan ayrılığımdan,
Günəş də doğmağa yubana gerek.

Ömür səfər üstə – yol dəstələnmiş,
Deyilmiş son kəlmə – göz hələlənmiş,
Bunca ki sinəyə yaşlar ələnmiş,
Quru kötüyüm də pöhrələnəcək!..

18.IX.1980

SƏNƏ YOVUŞMARAM

Görüşə bilirmiş əvvəl axırla,
Uçmusan gümanlı soragın üstə.
Qayıdıb gəlmişən köhnə cığırla
Bir külü sovrulmuş ocağın üstə.

“Tanıdın?”, “Tanıdım!” – tanımarammı?!
“Sən məni qınama!” – qınamarammı?!
Qaçan peşimandı, sona varanmı,
Qanadı yananmı çırağın üstə?!

Bilirəm: heyətdə gözəyir maşın,
Bilirəm: dövlətin başından aşır,
Arılar çöllərdə gülə daraşır,
Sən işə qonmusan yarpağın üstə!..

Günün xoş, qəlbin boş! – necə sınandın?
Gəldin ki, içəsən, içə son andı,
Qızıl boyunbağın – qızıl qanıdı,
Soyuq göz yaşındı qolbağın üstə.

Gülüşün turşumuş, sözlərin əzik!
Bu halda sən kimsən, ay bəxti kəsik?
Bilsəm ki, dünyada qalan tək bizik,
Sənə yovuşmaram torpağın üstə!..

16.X.1980

TALEYİMLƏ BARIŞMAĞIM

Ha gedirəm yol çətindir,
Mən inadçı, yol mətindir,
Bəlkə tale qismətimdir
Tufanlarla yarışmağım.

Bu ağrıdan qaçan varmı,
Ağrı məqsəd, ağrı barmı,
Bir kimsəni ağrıdarmı
Torpaqlara qarışmağım?

Geci-tezi solan cansa
Dediym söz qılinc olsun.
Bir nəsilə qaxınc olsun
Yalanlarla barışmağım...

GÜLLƏRİ DƏ GÖZLƏRİMLƏ ÖPÜRƏM

O ümidlə soyuyubdu haçandı,
Zirvəmizi asta-asta qar alar.
Keçib gəldi şirinin də, acın da,
Mənə qaldı könlumdəki yaralar.

Çox gözlədim bu sübhümüz, bu da dan,
Qımıldanıb çıxammadım butadan.
Vaxtında ki qurtarmadın xatadan
Neyləyəcək gecdən gələn çaralar.

O mən idim – addımına gül əkən,
O mən idim – hər arzuna pilləkən,
Nə qalıbdı güvəndiyin ürəkdən
Yurd yerinin ocağıdır, qaralar!

Ayrılıqda illərə tay bil günü
Sınayacaq boyumuzda ülgünü,
Bu tale də öyrənmədi bölgünü!
Hara xəzan, hara çiçək, hara bar?

Soyum belli! Səbirli yox, Sabirəm!
Dərd biçəndə yenə sevinc səpirəm,
Gülləri də gözlərimlə öpürəm,
Qorxuram ki, əlim dəycək saralar...

1982

YAPIŞMAZ

Külüng çaldın, könlüm qaldı virana,
Sınan sındı o bir daha yapışmaz,
Saç ağardam, gözlərimə tor enə
O keçmişim bu sabaha yapışmaz.

İmdad çəkə aramızda söz belə,
Ha qol atıb öz səhvindən üz belə,
Səllər axıb elçi düşə yüz belə
Dağ arana, aran dağa yapışmaz.

Mənim könlüm bu işığa pərvanə,
Gündüzümün dövrəsində fırlanar
Kənar düşsəm gözümlə sönüb qorlanar,
Kənar gəlsə bu ocağa yapışmaz.

Ömür keçid dərd qolunu bükməklə,
Könlüm sındı ümidə yol çəkməklə,
Aramıza Araz yaşı tökməklə
Sağım sola, solum sağa yapışmaz.

Şimşək olub buludunu didməsəm,
Ağac olub yaddaşında bitməsəm,
Ürəyinin harayına yetməsəm
Odlu ruhum buz torpağa yapışmaz!..

VƏTƏN MƏNƏ ƏL ELƏDİ

Dünya gəzdim, yüz-yüz şəhər dolandım,
Bir tütümlü rıxağından doymadım.
Qütbət yolu ayağımda gül açdı
Boz çölümün ocağından doymadım.

Sözbaz qaya cavabımı verəndi,
Güzgü bulaq hər sirrimi görəndi,
Yaxın eşqim uzaq bəxtə dirəndi,
Yaxınından, uzağından doymadım.

Səhərini arzularla oyatdım,
Çayırıyla, tikarıyla boy atdım,
Vətən mənə əl elədi qayıtdım,
Nə vaxt geldim qucağından doymadım.

Söz qaladım yangısından köz düşdü,
Əl uzatdım, köməyimdən iz düşdü,
Hansı eldə soyumuzdan söz düşdü --
Dost dilində soracağından doymadım.

Tarix məni yollar boyu seyr etdi,
Gah artırıb sıramı, gah seyrəltdi,
Dilimizi-nəğmələrə öyrətdi
Əlimizin yarağından doymadım.

4.X.1985

DAĞLAR

Zirvədən yol salıb ordan aşmadım,
Qorxdum əhdimizi pozarsan, dağlar.
Mən sizə yaraşan şeir qoşmadım,
O şeri Sən özün yazarsan, dağlar.

Nəğmə oxumağa ta səsim gəlməz,
Yolları yormağa nəfəsim gəlməz,
Daşa qayıtmağa həvəsim gəlməz,
Qəbrimi zirvədə qazarsan, dağlar!

Ağ duman – barışıq bayrağım kimi,
Şalalə – çağlayan sorağım kimi,
Ayı soluxmayan çırağım kimi
Gecələr üstümdən asarsan, dağlar!..

YAYLAQ YOLUNA

Gözlərimlə yoxuşları biçərdim,
Diş töksə də çurçurundan içərdim.
Yaylaq yolu, bir də səni keçərdim,
O zirvədən bir ümidim doğsaydı...

Yaşasaydı o həsrətim, gözləməmə,
Gah açılan, gah buludda gizlənən,
Uzaq illər arxasından səslənən
Bir də dönüb o sevincə baxsaydı.

O axşamlar gözlümüzə əriyib,
O istəklər könlümüzə yerişib,
O yağışlar bir örtüyə bürüyüb,
Gecə-gündüz başımızdan yağsaydı.

Gül səpsəydim o sızlayan izəcən,
Dinləsəydim axırncı sözəcən,
Dağ çayında çirmələnib dizəcən
Yaylıq kimi məni yuyub sıxsaydı.

Nida, 22.IV.1984

* * *

Öz içimdən gecə-gündüz talandım,
Kösöy olub ocaqlara qalandım,
Zərrə-zərrə ömürlərə calandım
Bir yaddaşda izim varsa, bəsimdir!

Dünya böyük, yollarımız gen idi,
Zirvələrə layla deyən gün idi.
O dağlara dağlar boyda ümidim –
Ürəyimdə ucalırsa, bəsimdir!

Ağ dumanlar – üstümdə ağ bayrağım,
Sal qayalar – son limanım, dayağım.
Yad torpaqda fəryad çəkən ayağım
Dağ yolunda yoxuş yorsa – bəsimdir!..

1984

YOLLARIM

Bir ucu dənizdə, bir ucu göydə
Torpaqdan Allaha çatan yollarım.
Yamac öyrisində ilana dönüb
Düzün düzlüyündə yatan yollarım.

Dərədə qaranlıq, zirvələrdə dan,
Keçər iqlimlərin hər havasından.
Quzey payızından, güney yazından
Yükünü doyunca tutan yollarım.

Ünvanı şərkdir çiçəklə daşın,
Keçir arasından göz ilə qaşın,
Dönüb körpüsünə yay ilə qışın
Payızı bahara qatan yollarım.

Min ocaq səsləyir, min ev çağırır,
Ən uzaq mənzilə yetir axırı,
Cığal ədasını milyon cığırın
Ağsaqqal səbrində udan yollarım.

Asılıb dumanın bəyaz saçından,
Köz alıb şimşəyin od ağacından,
Məni biganəlik dolanbacından
Ana qucağına atan yollarım.

14.VIII.1984

ƏLƏSGƏR OCAĞINDA

Aşılıb getdik Kəlbəcərdən Göyçəyə,
Atımızı dağa-daşa sürmədik.
Bu ulusdan o ulusa adladıq
Özgəsinin qapısını döymədik.

Eyni dağlar, eyni çəmən, eyni gül,
Eyni torpaq, eyni oba, eyni dil,
Sularının nəğməsi də eynidir,
Çaylar dağın gözlərinə sürmədir.

Haqverдини saz üstündə haqladıq,
İsmixanı söz üstündə yoxladıq,
Ələsgərə diz üstündə ağladıq,
Ancaq ondan dirisini görmədik...

Göyçə, 20.IX.1984

BİR İCLASIN OVQATI

Musa Yaquba

Tale sənin dönərgəni döndərir,
İki günlük biz tərəfə göndərir.
Sənin dağsız, dağın sensiz günləri
Sən yazıqsan, dağ yazıqdı, bilmədim.

Qımıldanan tumurcuqlar haçalı,
Əlin yetmə çəmən teldən aç, alı.
Ağ döşlərdən qara şırım açılır –
Qara yazıq, az yazıqdı, bilmədim.

Bahar gəlib, qansızlar da qanlanır,
Sənsə burda... üzün heçdən danlanır.
Ağacların xəstəsi də canlanır,
Ölü yazıq, sağ yazıqdı, bilmədim.

Qaranquşlar eyvanlarda xamırçı,
Bostanların arzusuna tum uçuş,
Musa deyib, sızıldayır tumurcuq –
Musa yazıq, bağ yazıqdı, bilmədim.

Ocağımız küllənibdi daha, bax,
İmkan yoxdur sola boylan, sağa bax.
Piyadaya təslim olan şah bax,
Gədə yazıq, şah yazıqdı, bilmədem...

1984

QAYIDAN DEYİLƏM

Baxmadın üreyimin
Qanadlı arzusuna.
Sındırdın, ayaqladın,
Getdim, gözlərimdə qəm.
Bütün gedənlər gələr,
Qayıdar yuvasına.
Təkcə mənə gözləmə
Mən qayıdan deyiləm.

Dünyadan nə elə bir
Möcüzə ummağım var.
Nə sevinmə əl açıb
Sözə umsunmağım var.
Məgər mən çöl otuyam
Hər küləyə əyiləm...
Getdimse, son gedişdi
Mən qayıdan deyiləm.

Seven ölüm istəyer
Biganəlik istəməz.
Qurutduğu bir koldan
Yaşıl yarpaq gözləməz.
Üreyə yatmıramsa
Dilə yatan deyiləm...
Geriye yol bağlıdı
Mən qayıdan deyiləm.

Ürəkdən qurban olmaz
Ürək sevgidən baha...
Hansı təzə söz qonar,
Bu qaralmış varağa,
Ömrümü girov qoyub
Duyğu satan deyiləm,
Darıxan özü gedər,
Mən qayıdan deyiləm.

10.XI.1985

ADINA BƏNZƏYƏ BİLƏRSƏNSƏ

Adın ürəyimi bəzəyən arzu,
Adına bənzəyə bilərsənsə, gəl.
Baharı vədəsiz ötən ömrümə
Təzə bahar kimi gələrsənsə, gəl!

Ürək haray çəkir – zamandan yorğun,
Gərəksiz gileydən, gümandan yorğun,
Ömrün də payızı dumandan yorğun –
Gözündən dumanı silərsənsə, gəl!

Bilirəm, bu yolda əsəcək dizin,
Bilirəm ağrıdan keçəcək izin...
Şərki çox olub sevincimizin
Dərdimi dərdintək bölərsənsə, gəl!

Hicran yoldaş olub ömrə uzandı,
Mən bəxtədən küsmədim, bəxtim usandı.
Tale güldürəndə gülmək asandı,
O ağla deyəndə gülərsənsə, gəl!

Ölüm həsrət-həsrət əlimdən tuta,
Mindirə fəlekler ürkdən ata,
Üstümdə ruhumtək göyərən ota
İsti göz yaşları çilərsənsə, gəl!

7.X.1985

BAKIYA ZƏNG VURDUM

Küskün danışsın mənə yenə,
Sevgim xırdalanıb küsüyə gəlməz.
Əyri görünmüşəm sənə güzgünə,
Güzgünün öz üzünə güzgüyə gəlməz.

Mən yerdən sovrulan qum dənəsiyəm,
Özüm öz dərdimin pərvanəsiyəm,
Susmalı çağında nə dənəsiyəm?
Düzlüyüm əlavə düzгүйə gəlməz.

Yalanı yük edib çəkən deyiləm,
Böhtanı ürəyə ekən deyiləm,
Mən dəmir barmağa tikan deyiləm,
Tikan ələ gələr, üsküyə gəlməz.

Yay kimi, qış kimi yanaşı varsan
Gah ruhu oyadan, gah üzünə qarsan,
Dodaqdan quş kimi pərvazlanarsan
Söz ürəyə qonar, səs-küyə gəlməz.

Taletək qoşulub mənə gedirsən
Hara addım atsam, orda bitirsən,
Soyuq gileyinlə mənə yetirsən,
İsti xeyir-duan bəs niyə gəlməz?

6.X.1985

SƏNİN GÖRÜŞÜNƏ GƏLMİŞƏM

Gör harda açıldı sözün dünyünü,
Gör harda alışdı çatdığım ocaq,
Bu çətin yollarla, ay ömrüm-günüm,
Sənin görüşünə gəlmişəm ancaq...

Bəxtimək açıldı isti qolların,
Ən xoş etirafın–dilindəki ah,
Adlayıb illəri, yorub yolları
Sənin görüşünə gəlmişəm ancaq!

Mənə “varım” dedin, “varlığım” dedin,
Bu sözlər zirvəmə sancılan bayraq.
Xoşbəxt baxışmla sən də söylədin:
“Sənin görüşünə gəlmişəm ancaq”.

Qoy sonu olmasın bu günümüzün,
Sevinc qapısını taybatay açaq,
Qopmasın ürəyin, dolmasın gözün,
Sənin görüşünə gəlmişəm ancaq!..

Getsən də arxanca uçan qanadam,
Gəzəcək dalınca bu susmaz soraq,
Mənə elə gəlir bu həyata da
Sənin görüşünə gəlmişəm ancaq!

DÖZƏ BİLMİRƏM

Mən bir zərif dağ otuyam
Arana dözə bilmirəm.
Vüqarımı acı sözlə
Qırana dözə bilmirəm.

Kəsirlər yalan əliylə,
Əsirlər talan yeliylə,
Halımı ilan diliylə
Sorana dözə bilmirəm.

Yolumuzu bura-bura,
Köksümüzü yara-yara
Sümüyümdən qızıl saray
Qurana dözə bilmirəm!

Sən ha çalış, sən ha qazan,
Özgə qanla yaşamazsan,
Ay bəxtimi qara yazan,
Qarana dözə bilmirəm!

Arzularım təzə, dən-dən,
Od göyərir təzə dənnən...
Dünya uçub təzədənən
Yarana! Dözə bilmirəm!

3.VIII.1985

SƏHƏR YELİNƏ

Səhər yeli, astaca əs,
Mən də sübhün sirdaşıyam.
Sən bu yurdun nəğməsisən,
Mən də onun göz yaşıyam.

Ey ildırım, çax yolumda,
Ey ürəksiz, çıx yolumdan,
Mən hazıram haqq yolunda
Kirpiylə qor daşıyam.

Varlığında minbir iz var,
Dodağında təmiz söz var
Hansı eldə kimsəsiz var
Onun qanbir qardaşıyam!

3.VIII.1985

NƏ SÖYLƏYİM

Övladımı yad dil ilə
Dindirənə nə söyləyim?
Şöhrətimi göyden yerə
Endirənə nə söyləyim?

Gördüm dünya təzadı
Çürük canda təzə donu,
Öz əliylə öz odunu
Söndürənə nə söyləyim?

Varlığımı sata-sata,
Yüz günaha bata-bata
Namərdi qanadlı ata
Mindirən nə söyləyim?

Dözdüm tale qanazına,
Qondum haqqın yaxasına,
Dostu düşmən qapısına,
Göndərənə nə söyləyim?

Ovxarı yatırıb qına,
Əlimi susadıb qana
Suyumuzu yad arxına
Döndərənə nə söyləyim?

3.VIII.1985

SONU BAŞDAN YAŞAYANAM

Namərd qardaş, məndən ona,
Ondan mənə nə deyirsən?
Özün üryan ola-ola
Dondan mənə nə deyirsən?

Ürəyində qara zindan,
Qan süzülür yarasından,
Qansızların arasında
Qandan mənə nə deyirsən?

İstəyimiz qar kimisə,
Sarvanımız kor kimisə,

Can sözümləz çor kimisə,
Candan mənə nə deyirsən?

Payızına solmadımsa,
Yasımıza dolmadımsa,
Özüm çarə bulmadımsa
Yandan mənə nə deyirsən?

Yollara gül döşəyənəm,
Dünyaya od daşıyanam,
Sonu başdan yaşayanam
Sondan mənə nə deyirsən?

3.VIII.1985

SEVƏN DEYİL

Taledən daranıb gəlir,
Bəxtim daraq sevən deyil,
Gözüm göyün çırağından
Özgə çıraq sevən deyil!

Ucalmadım bəhsəbəhsə,
Daş atmadım doğru kəsə,
Düşmən özü öcəşməsə
Əlim yaraq sevən deyil.

Mənim yurdum birçə rəngdi,
Göz aparın bir çələngdi,
Elə bütöv bir ürəkdi –
Özgə yamaq sevən deyil!

Yağı gəlsə, qara qışam,
Bahar gəlsə, qaranquşam,
Haqqa peyvənd yaranmışam,
Ruhum calaq sevən deyil!

1985

MƏN SARVANAM

Mən sarvanam – yol gedirəm,
Karvanıma hürenə bax!
Yaxşılığım haqqa bəlli,
Pisliyimi görənə bax!

Əyri baxıb öz varına,
Haram qatıb bazarına,
Yurdun tarix hasarına
Çürük daşı hörənə bax!

Vətən bağı çiçək açır,
Çiçəkləri işıq saçır...
Əkmədiyi bir ağacın
Meyvəsini dərənə bax!..

3.VIII.1985

AĞLA

Ağla, üroyim, ağla,
Ağrın qaldı özünə.
Göz yaşınla su verdin
Dilbilməzin sözünə.

Yolları dəstələdin,
İlləri üstələdin,
Kimi gülə bələdin
Tikan əkdə izinə.

Neçə qışı yayladın,
Neçə daş qolayladın,
Ocaqları payladın
Möhtacsən bir közünə.

1986

* * *

Axır ki, həsrətin soyuyub odu,
Ayrılmaq istəyi görüşməkdən çox.
Bəlkə də ürəyin düz sözü budu:
İstəsən istərəm, istəməsən yox.

Gəlişin ömrümə nə gətirib? Qəm!
Soyuq baxışların – zəhərlənmiş ox.
Daha öz-özünə yanan deyiləm,
Gözləsən gözlərim, gözləməsən yox.

Nə yaxşı qürurum qayıdıb geri,
Gəziyəm dünyada gözü-könlü tox.
Bir gün kirpiyinlə açıb səhəri
Səsləsən səslərim, səsləməsən yox.

QƏDƏRİM

Aramızda Araz oldun,
İçəcəyəm, bəxtim, səni.
Bu saralan zəmi kimi
Biçəcəyəm, bəxtim, səni.

Bu zamanın axışında,
Bu zalımlar naxışında.
Bu qardaşlar baxışında
Seçəcəyəm, bəxtim, səni.

Bir sahilsiz nəhir olsan,
Bir günəşsiz səhər olsan,
Dünya dolu zəhər olsan,
İçəcəyəm, bəxtim, səni!

Qars-Gümrü yolu, 1987

QORUSUN

Yol tapmayıb üz tuturam Tanrıya
İşimizi sözü müzdən qorusun.
Bu bir dərd dir, kim duymasa o duyar,
Əl çalanı kürsü müzdən qorusun.

Təpə mizə dağ lar şahı deyirik,
Koma hörüb saray qə dər öyürük,
Əyri göz lə dost yükünü əyirik
Göz dəyə ni göz ü müzdən qorusun.

Haqq ax taran yar as ma düz ək di,
Nəfs in boğan bir ma ha la bə zək di,
İlk nü ba rı, pak ocağı, düz əh di
Qapı gü dən izi miz dən qorusun.

Min ev yan ar bir ocağ ın qor una,
Yüz mər d düşər bir na mər din to ru na,
Or du gərək satq ın ın dan qor una
Çox u mu zu az ı mız dan qorusun.

Əsir et di ömrü bəhsə-bəhsimiz,
Qeybət qır dıq kəsilincə səs imiz,
Belim izə çox yük vurub nəfs imiz
Qar m ı m ı zı ağı z ı m ı z dan qorusun!

Tərs ba xış dan zəhər da mır çö rəy ə,
Soyuq söz dən şey tan gir ir ü rəy ə,
Tək zir və ni du man da tez bürüyər,
Sev gi mi zi na z ı m ı z dan qorusun.

Ev tik ən ə m, qonşu m quyu qaz and ı,
Sağ ın yaz ır, sol əlim sə poz and ı,
Baş qa sı na cavab vermək as and ı
Al lah bi zi öz ü mü zdən qorusun.

27.X.1992

AYIR BİZİ

Yur du n sərvə ti ni ta layan al ça q!
On suz da er mə ni ta lay ır bi zi.
Ni yə od vur u rsan ü rəy im izə
Dərd öz ocağı na qalay ır bi zi!

Bu nə vur ha vur du, bu nə qaz an cı dı?
Mil lətin di dər gin, mil lətin ac dı,
Pul han sı hik mət i üzün ə aç dı,
Na dan lı q qur d olub da la y ır bi zi.

Gövdəm bal ta lan ır, qo lum dol lan ır,
Dəllal lar di lin də adı m ha lan ır,
Xalq ın çö rəy inə itlər ya lan ır,
Son ra dil çıx ar ıb ya la y ır bi zi.

Rüşvət mə zənnə ni qov za ma be lə,
Ha ram ı fik ri mə qaz ı ma be lə,
Qar daş ın qan ı na su sa ma be lə
Ya çıx qar daş lı q dan, al, ay ır bi zi.

Poz du n da mar ın dan ax an bu qanı,
Bil mə din za ma n ın ha qu yo lu ha nı?
Hərra ca çıx ar t d ın in san lı g ı nı
Al lah da hey va na ca la y ır bi zi!

İyun, 1994

SÖZÜNMÜ QALMIŞ

Mənimlə ortada söz güləş dir mə,
Haq dan da nış mağ a söz ün mü qal mış?
Sat d ın bu mil lətin pa m bı g ın, neft in,
Ba za ra sür məy ə be zin mi qal mış?

Özgə oyuncağı, özgə səsisən,
Əsillər dinəndə sən kəsəsisən!
Əllərdə sürtülmüş pul kisəsisən,
Rənginmi seçilir, üzünmü qalmış?

Milləti ayırdın qohuma, yada,
Sən də zamanənin yapıdığı xəta...
Ağıl meydanında pul keçmir, atam,
Yoxuş dirənməyə dizinmi qalmış?

Səni qısıqırıblar bu dönüş mənə,
Yada gül uzatdın, atdın daş mənə,
Millətin odunu satdın düşməyə,
İndi qızınmağa közünmü qalmış.

Yüz dikte qarışıb cümlə yazına,
Dönmüsən yüz əldə əl kağızına,
Vicdan kəlməsini alma ağzına,
Başdan əyrisənsə düzünmü qalmış?

Siz sevinc küləyi, mən qəm daşıyam
Hər sınıq ürəyin ilk sirdaşıyam,
Mən qaya yazısı, Qan Yaddaşıyam –
Siyasət qumunda izinmi qalmış!..

MƏNƏ QALAN

Kimi yerdən qaldırdımsa
Durub məni yerə vurdu.
Kimdən ötrü kül oldumsa
Külümü göyə sovurdu.
Bu da tale qarğısıdı,
Mənə qalan göz yaşıdı!

Bu bədbəxtlik divanəsi,
Son tikələr qamarlayan,
Bu yetimlər qismətindən

Ciblərini tumarlayan
Adam deyil – çay daşıdı,
Mənə qalan göz yaşıdı!

Ocaq adlı ilk cənnətim,
Şeytanın gözündən gizli...
Damarımda axan qanım –
O ülvilik, müqəddəslik
Ömrün uzaq yaddaşıdı,
Mənə qalan göz yaşıdı!

SINMA

Qəm ürəyi üşüdür,
Qəmi göylər eşidir,
Bu da Allah işidir
Danma, qardaşım, danma!

Uduzuruq haçağdı,
Namərd niyə qoçağdı,
Öz çatdığım ocaqdı,
Yanma, qardaşım, yanma!

Öz yolumuz beləymiş,
Öz ruhumuz köləymiş,
Öz əlimiz tələymiş,
Qonma, qardaşım, qonma!

Daha göz yaşını sil,
Daha haqu yolunu bil,
Daha qarışqanı fil
Sanma, qardaşım, sanma!

Tülkü qəsdinə gəlir,
Qarğa tüstünə gəlir,
Dünya üstünə gəlir.
Sınma, qardaşım, sınma!

BAXA BİLMİRİK

Görən bizi kim qarğıyıb,
Tilsimdən çıxa bilmirik.
Şeytan yol tapıb ürəyə
Ürəyi yıxa bilmirik...

Dünya qucan qol verilib,
Nemətimiz bol verilib,
Başdan min cür yol verilib,
Birinə sığa bilmirik.

Gözüm sevmir qaş deyəni,
Xoşlamırıq xoş deyəni,
Əl verib qardaş deyənin
Əlini sıxa bilmirik.

Tarix duymur səsimizi,
Yer unudur izimizi,
Şər qaraldıb üzümüzü
Allaha baxa bilmirik.

AYRILIQ

Ayrılığa nə var ki,
Bir acı söz, ayrılıq.
Əl at, bir yuva dağıt,
Bir çiçək üz, ayrılıq...

Gün keçir yana-yana,
Sonsuz da varır sona
Biri-birinə ana
Gecə-gündüz ayrılıq.

1994

Əl yetirər, göz doyar,
Ayaq gedər, iz doyar
Dağ pay verər, düz doyar
Dağ ilə düz ayrılıq.

Dili bir, imanı bir,
Yaxşısı, yamanı bir,
Damarında qanı bir
Bakı-Təbriz ayrılıq.

Gözümə torpaq düşdü,
Üstümə yarpaq düşdü,
Sısqa bulaq – görüşdü...
Sonsuz dəniz – ayrılıq!

Ayaq yorğun, qol bağlı,
Günüm milyon soraqlı,
Yol – xoşbəxtlik, yol – haqlı,
Menzilimiz – ayrılıq.

May, 1994

DAŞ

Bir gün uçub töküləcək
Başımıza göyün daşı.
Nəfsi dağdan ağırlara
Deyəcəklər yeyin daşı!

Daş qədəhlər içilirsə,
Çörək daşla ölçülürsə,
Məzar daşdan biçilirsə
Diriykən də geyin daşı.

Yaşadıqca daş hasarlar
Ümidim daşa sarılar,

Ay köksündən daş asanlar,
Yumşaqdısı döyün daşı.

Sapand daşı mənə yetər,
Bu nöqtəylə nağıl bitər,
Qardaş var ki daşdan betər,
Öyün, qardaş, öyün daşı!

Üstələsə qara ağı,
Qaralsa haqqın ocağı,
Qorxutmaz gədənin dağı
Çox ağırdu bəyin daşı.

Xəzinə ver, quruş almaz,
Bu daş baltası korlaşmaz,
Əcəl yığar yer boşalmaz,
Nə çox imiş çayın daşı?!

22.XII.1994

YUMRUQLAR ÇİÇƏK AÇIB

Gözəl dünya, təbili çal,
İtib getdi qara xəyal,
Qolumdakı qanlı qandal
Daha paslanıb, paslanıb.

Yatar çaylar kükrəyəndə,
Köhnələrım yol yeyəndə,
Yurdum qırmızı geyəndə,
Düşməni yaslanıb, yaslanıb.

Yelkənimi külək açıb,
Tarix mənə ürək açıb,
Bax yumruqlar çiçək açıb
Meydan yazlanıb, yazlanıb!..

1988

VUR GÜLLƏNİ

İnanmıram mərd oğul
Dava günü darıxsın.
Meydanda qan coşanda
Dayanıb yandan baxsın.

Azadlığa yol açıq,
Bu yolda ağrı-acı,
Şəhidlik ömrün tacı...
Bu qisməti buraxsın!

Daha bezdim bu qəmdən,
Bu itkidən, ələmdən,
Vur gülləni sinəmdən,
Ürəkdən ağrı çıxsın!

1990

ÖLÜMƏ DOĞRU

Mən ölümə getməsəm,
Ölüm mənə gələcək!
Tanıyacaq qapımı,
Ünvanımı biləcək.

Kimlər olub həyanım,
Necəymiş güzəranım,
Nəyim var, nəyə yanıam...
Asta-asta güləcək...

Oyanacaq mən yatsam,
Qaçacaq əl uzatsam,
İlk addımı mən atsam
Ölüm özü öləcək!

1988

VAXTI DEYİL

Qılinc səslənirsə dinən olmasın,
Döyüş köhlənindən enən olmasın,
Geri çağırırsalar döən olmasın,
Meydan ki qızıxdı "dur!" vaxtı deyil!

Qaranquş yuvamda çöp də yanırsa,
Yüz il uyduğumuz gop dağılırsa,
Yurdum yad ayaqda tapdalanırsa,
Məndən kimliyimi sor vaxtı deyil!

Ekranda əyləncə, musiqi, şer,
Qonşu qonşusuna iftira deyir,
Kişisən düşmənin cavabını ver,
Yoxsa özünkünə zor vaxtı deyil!

Hayana baxırsan ələm, göz yaşı,
Qırğınlar, matəmlər... dörd başdan aşır,
Ölənlə bərabər ölmə, qardaşım
Tarix sınağıdır, gor vaxtı deyil!

1992

TAPŞIR MƏNİ

Ruhumda bir sızıltı var,
Yağı soyar, zaman talar,
Bəlkə əlin məlhəm olar
Əllərinə tapşır məni.

Mən nəslimin savaşıyam,
Qılinciyam, göz yaşıyam
Köçdən qalan Qu quşuyam...
Göllərinə tapşır məni!

Dünya huşsuz, məzar dərin,
Sevən gözlər kölgələnir.
"Ata!" deyən körpələrin,
Dillərinə tapşır məni!

DAĞDAN DANIŞA BİLMİRƏM

Harda qaldı buz bulaqlar,
Çağlayıb daşa bilmirəm,
Yurd yerləri mənsiz ağlar,
Səsimi qoşa bilmirəm.

Ayağımda dəmir kündə,
Silahım korlaşıb qında,
Zirvələrim qan içində,
Zirvəni aş bilmirəm.

Bostanları uralanıb,
Köçü-karvanı talanıb,
Bu el dağdan aralanıb,
Dağdan danışa bilmirəm...

1989

ÜZÜMƏ DURUR

Vaxt ötür, qol yorulur,
Silah üzümə durur.
Kimdən pənah umurdum –
Pənah üzümə durur,

İllər ruhumu soyur,
Son köynəyim toxuyur,
Dərd "Bəri bax!" oxuyur
Hər ah üzümə durur...

Bu oyunda tale – zər...
Hökmünü sonra kəsər,
Qorxmaz keçir gülümsər,
Qorxaq üzümə durur.

Əbəs imiş yandığım,
Nə olub qazandığım?
Unudulmuş sandığım
Günah üzümə durur.

Kilidləmir qapını,
Bağlamır kitabını,
Üzmür haqq-hesabını
Allah üzümə durur.

1990

MİKAYIL AZAFLIYA

Qapını açmışıq, Mikayıl əmi,
Ustad ayağına gülənlərdənlik.
Deyirlər qurumur gözünün nəmi,
Biz qardaş gözünü silənlərdənlik.

Sazın min dərdimin birçə əlacı,
Sözün arzumuz qapılar açır,
Başına taleyin qoyduğu tacı
Millətin şöhrəti bilənlərdənlik!

Üstündən fələyin tufanı əsər,
Mərdliyin İranı, Turanı gəzər,
Kişinin çöreyi özünə bənzər,
Tikəni halalca bölənlərdənlik.

Ədalət çağırıdın soraq gəlmədi,
Bu zindan dünyada üzün gülmodi,
Qəminə sevinən qafil bilmədi
Bizlər də axırda gülənlərdənlik!

Gümüş saçlarını sərib səhərə,
Yüz ilin dizini vurarsan yerə,
Haqqa tapınanlar daş qoyan yerə
Biz də baş qoyaraq ölənlərdənlik.

Tovuz, 1988

YARDIMLIYA DÖNƏRKƏN

Payız gəldi, yenə gəldim dağlara,
Bostanların uralanan çağıydı.
Bu dünyanın nə ki rəngi, naxşı var
Bir yamacda sıralanan çağıydı.

Qızıl meşə ağ dumanı darayır,
Köçdən qalan yol yoldaşı arayır,
Durna səsi, uşaqların harayı...
Ürəyimin yaralanan çağıydı.

Meşə yolu xəzan altı itəcək,
Dostlar gedib, səsim kimə yetəcək,
Nə yazmışam, nə yazmıram bitəcək,
Yazdığının qaralanan çağıydı.

21.X.1990

DAĞLARA QOVUŞURAM

Sanki yol da doğmalaşır
Boz gədiyi aşan kimi.
Qayalardan soraq gəlir
Bir kəlmə danışan kimi.

Əlçim bulud yol ötürən,
Tənha cığır sırı götürən,

Addımbaşı bir xatirə –
Gəncliyimdən nişan kimi.

Yenə zirvə göyü yarır,
Yenə sellər yer qoparır,
Sinəmdən duyğu qabarır
Yaz tufanı coşan kimi.

Tanış sözlər, tanış üzlər,
Ya qınayar, ya əzizlər,
Bulaq üstə dolu gözlər –
Çiçəkden şəh daşan kimi.

Yoxuşlarla savaşıram,
Uçurumlar sovuşuram,
Mən dağlara qovuşuras
Tanrıya qovuşan kimi.

25.X.1990

SON

Bəlkə son bahardı, bəlkə son qışdı,
Diz çöküb torpağa enməyim də son.
Bu kənd cığıryla payı-piyada
Ata ocağına dönməyim də son.

Yazıb yol lentinə addım səsini,
Çəkib hər bulağa təzə rəsmiini,
Qırıb yoxuşların iradəsini,
Zirvə inadını yenməyim də son!

Yenə cavan ümid – ömrün yazından,
Yenə ölümsüzlük – elin ağzından,
Məst olub dəyişməz yurd havasından
Qədim bir avazla dinməyim də son.

Gedikdə o tənha palıd ağacı,
Çəmən süfrələri yenə də açıq,
Xatirə köhləni üstüə qaçır,
Onu cilovlayıb minməyim də son!

Ruhları oyandıq kənd axşamında,
Dünyanın sirləri an yaşamında,
Sonuncu çiçəyin titrək şamında
Yanıb pervanətək sönməyim də son!

25.X.1990

VIDA QABAĞI

Gəl bir daha səni öpüm,
Dodaqların qırışmamış.
Saçlarımız ağ bayraqlı
Qocalıqla bərişmamış.

Nəğməmizin zili, bəmi,
Altun yüklü ürək gəmim,
Dünya boyda bir aləmin
Torpaqlara qarışmamış.

Sonsuzluq – illər əvəzi,
Daş qefəs – yollar əvəzi
Boynuma qollar əvəzi
Buz ilanlar sarışmamış!

28.XI.1991

GETMƏ

Al məni qollarına,
Sal məni yollarına,
Qat məni illərinə
Getmə, ömrümdən, getmə!

Getdi dostlar, tanışlar
Üstümü aldı qışlar,
Ölüm təkləri xoşlar
Getmə, ömrümdən, getmə!

Mehi sən, küləyi sən,
Qəmi sən, gülməyi sən,
Bu ömrün hər şeyi sən,
Getmə, ömrümdən, getmə!

Dağlarım əriyəcək,
Çaylarım kiryəcək,
Üreyim çürüyəcək,
Getmə, ömrümdən, getmə!

Ağacamsa çiçəksən,
Süfrəyəmsə çörəksən,
Sən yaşamaq deməksən,
Getmə, ömrümdən, getmə!

22.I.1993

* * *

Sındır qanadımı, qırıq simlərdə
Bir də eşq havası çalmaq olarsa.
Qopar yarpağımı ver küləklərə
Bir də quru çöpü yolmaq olarsa.

Ərit bu şaxtanı o yaza çıxar,
Yu bütün qaranı bəyaza çıxar.
Vur məni dərinədən dayaza çıxar,
Bir də bu sevdaya dalmaq olarsa!

Sındır vüqarını uca dağların,
Susdur nəğməsini gur bulaqların,
Ver məni əlinə ayrılıqların
Bir daha geriye almaq olarsa!..

1993

MƏNİ NİYƏ BURAXDIN

Hardan gəlib yetişdi?
Söydüm bu namərd vaxtı.
Dartdım onu azadam –
Əziyyətim nahaqdı!

Od tutdu sabahacan
Arada bir kəlmə: "can".
Sabahı diri açan
Gözlerimiz çıraqdı!

Uluyuq, pir deyilik,
Allaha sırr deyilik,
Bir ikən bir deyilik,
Kor olsun belə baxtı!

Yaradıb düzə boşlar,
Başına tökər daşlar.
Yaxşını pisə tuşlar,
Dünya belə alçaqdı!..

Niyə əlimi sıxdın,
Niyə yoluma çıxdın,
Bilirdin ayrılıqdı
Məni niyə buraxdın?!

1993

GÖZÜNÜ YUMDUNMU

Gözünü yumdunmu keçdi bu gecə,
Mən də bu gecənin bir uyğusuydum.
Bir az dağ xislətli, bir az çay təbli,
Başı buludlarda, ayağı suydum.

Yarpaqla saralan, toxumla bitən,
Beşiklə tapılan, məzarla itən,

Kimse soruşmadı, kimsən, ay gedən!
Payızın köçəri bir duyğusuydum.

Allahdı, şeytandı? – ayır bu səsi,
İşığın yanında kölgə də gəzir,
Bir oğru sövdənin Keçəl Həmzəsi
Bir doğru sevdanın Koroğlusuydum.

Gülmək istəmirdim gülüm çağırıdı,
Gülüş arxasınca zülm çağırıdı,
Ölmək istəmirdim, ölüm çağırıdı
Elə bil borcluydum, gor oğrusuydum.

Onsuz da bağlanmaz qəm dəfterimiz,
Onsuz da soyumaz alın tərimiz,
Axirət sınağı – görüş yerimiz –
Binədən Allahın maraqlısıydım!

24.VIII.1994

BAXMA MƏNƏ

Səni candan sevirəmsə,
Kölən kimi baxma mənə!
Üroyimdə nə çəkirəm?
Bilən kimi baxma mənə!

Nə keçirsə gündən keçir,
Ümidimiz gəndən keçir,
Bu dərdlər ki məndən keçir
Gülən kimi baxma mənə!

Sızlasam da rışə-rışə,
Ürəyinə dəyməmişəm,
Ölüb dirilməkdə peşəm,
Ölən kimi baxma mənə!

24.V.1994

BU GECƏ

Bu od qismətini daşımaq çətin,
Bu ruh həsrətini yaşamaq çətin,
Bu sel qabağında daş olmaq çətin
Canı bədən ilə bağlar bu gecə!

Sən dilsiz duyğunun ballanan dili,
Sən sonsuz həsrətin yaxın sahili,
Dünya bilməyəni gözlərin bilir,
Gözün bildiyini ağlar bu gecə...

Bir anın ovcunda insan bəxtiyar,
Bir ahın odunda ömürlər yanar,
Dünyanın nə qədər dağ çayları var.
Bizim içimizdə çağlar bu gecə.

Bu qılınc, bu da ki əbədi qını,
Bu döyüş – beşərin qansız qırğını,
Bu yara öldürməz saxla sarğını,
Yaramı çiçək tək qoxlar bu gecə.

Min ömür gələcək yaşımız üstə,
Min bahar açacaq qışımız üstə,
Bir Ay – çırağını başımız üstə
Tutub keşik çəkər dağlar bu gecə.

Köhnəlməz paltardı, ərər geyərsə,
Qırılmaz səfərdi – mərdlər yüyürsə,
Ölsəm, qəbrim üstə otlar göyörsə
Şəklimi gözündə saxlar bu gecə!..

* * *

Xəbər gəlməz şəhərimdən,
Yük tutmuşam kədərimdən,
Bu qanadsız qədərimdən
Qanad alıb uça biləm.

Dörd yanımda yüz qan-qada,
Dünyam özü dönüb yada,
Yerdən bir gül əl uzada
Onu məndən uca biləm.

Hansı zülmət yapısıdı,
Hansı yolun tapısıdı,
Hansı sirin qapısıdı,
Son günümə açə biləm.

Yolsuz zirvə, yolsuz dərə,
Ümid olub yol bizlərə,
Allah mənə yol göstərə,
Bu dərdlərdən qaça biləm...

1994

TANRI İŞİĞİ

Çörək bahalaşanda söz ucuzlaşır. Savaş meydanında uduzan bir xalqın şairləri söz meydanında urvatsız görünür. Torpaqla birlikdə ruhumuz da itir. Vətən bütövləşmədikcə sözümüz də bütövləşməyəcək. Bəlkə buna görə bütün nəğmələrimi yarımçıq sayıram. Ömrümün ən gözəl illərini Azərbaycanın müstəqilliyi, bütövlüyü uğrunda mübarizəyə verdim. Zaman mənə irəli apdıqca duyğularım geriyə çəkir. Atalarımızı, Mirzə Fətəlini, Sabiri, Mirzə Cəlili indi daha yaxşı başa düşürəm. Bununla belə içim işıq və ümidlə doludur. Elə bilirəm əsl şeirlərim bundan sonra, bu işıqdan doğulacaq...

ŞAİRLİK DƏBDƏN DÜŞÜB

Şairlik dəbdən düşüb...

Bir yere sığışmaz,
qaragüruh,
ruh...

Bir yere sığışmaz
ürəklə kötək,
daş ilə silahdaş
duyğuyla uyğu!..

Bu torpaq adalar insanla dolu,
Bir ana döşündə beş milyard zəli.
Torpaqdan sorulan torpağa dönür
Şairlər torpağa dönmür deməli!..

Duyğudur, arzudur, ruhdur qidası,
Doğuşu, ölümü dilindən gəlir.
İnsanlar torpağın yetirməsisə
Şairlər Allahın belindən gəlir.

Allah balasını Şeytan istəməz,
Yalnız duyanadır şairin ürki
Zülmədən, zülmətdən qorxmayan ilham
Şeytan ocağından düşər didərgin.

Dilimdə dolaşsa həqiqət ölür,
Ölüm də şairin bir sualıdır

Harda ki, əyriilər doğruya gülür,
Ora cəhənnəmin filialıdır!

Hətta cəlladdan da mərhəmət gözlər,
Könlünü qızdırmaz parçadan çiçək.
Dünyanı yerindən oynadan sözlər,
Soyuq ürəklərə çiləklənəcək!

Çəkib silahını getdi ordular,
Ancaq pozulmazdı şər in söz səfi!
Dünya yaranandan iki hədəf var:
Güllənin hədəfi, sözün hədəfi!..

Şeirsiz, işıqsız
darıxır ürək!
Şeirdən könlümə gur işıq düşür...
Şairin haqq yolu unudulantək
Dünyanın işləri dolaşır düşür.

SAVAŞ ŞERİ

Ürəyim bərkiyibdi, nə eşq bilir, nə həsrət,
Nə ayrılıq, nə görüş, nə gərəksiz mərhəmət,
Yüz-yüz cəlvə içində qayıtsa ilk məhəbbət,
Savaş meydanındayam, şərim də savaş şəri...

Bu qeyrət qalasını hər bəndə ala bilməz,
Bu şahirli qılını hər igid çala bilməz
Sözüm namərd zamana məhriban ola bilməz,
Başqaları yazacaq arxayın, yavaş şəri.

Kəsib atdım dilimdən taledən gileyimi,
Mən – sözün intiqamı, mən – tarixin deyimi,
Qan ilə yuyulubsa Vətənimin geyimi,
Kim vecinə alacaq zərbafta, qumaş şəri?!

ÖLÜM MƏDHIYYƏÇİLƏRİ

Yurdu yağmalanan
yığılan, duran.
Vuruşa-vuruşa
ev-eşik quran.
Xalqın şairləri dünyadan küskün.
Sızıltı içində, giley içində,
Tale başımıza ildırım tökür,
Yanır harayımız bir ney içində.

Sözün başı ölüm, ayağı ölüm,
Dilimiz ucunda bayağı ölüm...

Hər şeyin halalı, haramı olur
Dərd də öz qədrini biləni sevir.
Yataqda öləne – məzar narahat
Torpaq da döyüşdə öləni sevir.

Yer də yaşamaqdan yorulub daha,
Nə aldın, nə verdin sən əvəzinə?
Onsuz da hər yerdən ölüm göyərir
Məzar səpilsə dən əvəzinə.

Düşməni ölüm biçir,
düşməni şər ekir,
Başdan töküləndən hədiyyə olmaz.
Bu xalqa yaşamaq öyrətməmişdən
Ölümə bu qədər mədhiyyə olmaz.

Yaşamaq!
Həyatı qoruya bilmək!
Torpaq doğma dildə dinəcək onda.
Tanrıya qovuşan ruhlar yaşasa
Ölüm də qiymətə minəcək onda.

Bizim də mayamız belə tutulub
Dünyanı söz ilə dəyişməliyik.
Ölüm – hamımızın son səngərimiz
Sonuncu sözədek döyüşməliyik.

TANRIYA QOVUŞMAQ

Bakının siyasət burulğanından
Qopub üreyimlə qaldım baş-başa.
Yovşanlı çöllərin iltıq havası,
Rənglər şalələsi – boz dağlar,
Yol üstə

yalqız ağac,
Sonra meşə adlı
yaşıl tamaşa!..

Hayana baxıram Tanrının hökmü,
Allahın şəkli, üzümə gülür,
Tək mənim içimdə bəndə havası,
Tək mənim gözümdən ağrı tökülür.

Könlümü açaydım bu şaləyə,
Bu sellər içimdən axıb keçəydi.
Bu güllər əksidir min-min duyğumun,
Rəngini sözüme yaxıb keçəydi.

Saçımın ağını aparar leysan,
Bəlkə göz qəminə çəməndi dərman!!
Bəlkə yol götürdü diz ağrısını
Atdım bu daşları qanadlarımdan!

Torpaqda o qədər bərəkət var ki,
Özün öz ovcunda bitə bilərsən.
Qapını Əzrayıl döyməzdən qabaq
Tanrıya qovuşub itə bilərsən!..

ŞƏHRİYARIN XATİRƏSİNƏ

Başqa bir yolum qalmır-varıb, çıxıb getməkdən,
Düşmənlərin yerinə dostları göynətməkdən.

Doğma qaratıkanda nəğməsiz də yaşaram
Bezdim qızıl qəfəsdə bülbül kimi ötməkdən.

Dünyaya can borcum var, verəcəyəm vaxtında
Əli aşağı olar borcumu gizlətməkdən.

Biz Allah işığıyıq, Günəşdən könlüməcn
Yazılır şah əsərim öz-özümə yetməkdən.

Torpağa enən bitir, ucalıqda bəhrə yox,
Qısırdı yüzüncü qat rüşələyib bitməkdən.

Yeri çəkim üzümə ipək bir yorğan kimi
Orda qapılar açıq – qorxumuz yox itməkdən.

Alışmağa qəm yetər, qurumuş odun kimi,
Yorulmur cəhənnəmçi qazanı isitməkdən.

Bir az da ruh dilində, Tanrıdan gileylənir,
Əlim qabardı daha yaxasını didməkdən!

SOYUYUR

Dostlar süfrəsində soyuyur sözlər,
Qaynar qazanlarda xörək soyuyur.
Lap elə təndirlərdən qızarmış gələ
Halal kəsilməyən çörək soyuyur.

Gedib üreyini günəşə yapa,
Gedib taleyini işıqdan qapa,
Qızmar səhraları dördnala çapa
Tənha zirvələrdə külək soyuyur.

Verilib insana ürək də, baş da,
Özünü qorusun ürəksiz başdan,
O qədər yorulub qanlı savaştan,
Bəşər qızıışanda mələk soyuyur.

Hər çiçək gözündə bir insan qanı
Hər insan gözündə bir gül dastanı,
Gülzarda Tanrıdan od alıb yandır,
Məzarlar üstündə çiçək soyuyur.

Özü həm əkinçi, həm də torpaqdı,
Ümiddən su içib yaşayacaqdı,
Vətən yüyürəndə ürək bayraqdı,
Vətən əriyəndə ürək soyuyur.

ÇIXIR

Xırda gölməçəni xırda burulğan
Qaldırır, astarı üzünə çıxır.
Dərddən də yol bulur öz yolu olan
Yolsuzun palçığı dizinə çıxır.

Olsa da hər gözdə şeytan marağı,
Dəyişməz sərhəddi qarayla ağın.
Nə qədər düz getsə əyri ayağın
Yenə ayrılığı izinə çıxır.

Doymaz, meyvəsini yetirəndə də,
Susmaz, nəğməsini bitirəndə də,
Bahar sevdasını itirəndə də
Ağacın həsrəti közünə çıxır.

Gileyi, güzarı, dordi, ahı yox,
Məskəni, meqamı, dövrü, çağı yox,
Tanrının insandan umacağı yox,
İnsan Tanrını da özünə çıxır.

Mənzilə bir gedir yüyürən, yatan,
Yuvalar dağıdan, ocaqlar çatan,
Sənə bu dünyanı havayı satan
Borcunu üç arşın bezinə çıxır.

İndi ki, hər şeyin ilki, sonu var,
İlkdən sona kimi bu dünya ağlar,
Dağların göz yaşı – sısqı bulaqlar
İnsanın çeşməsi gözünə çıxır.

Mən uda bilmirəm, dünya udsa da,
Unuda bilmirəm el unutsa da.
Milletin çəkdiyi dərdlər batsa da
Yenə Rüstəmxanlı sözünə çıxır.

BU MİLLƏT ÖLMƏYİ BACARIR HƏLƏ

Şərə meydan açan bir söz üstündə,
Könlü şüşələnmiş bir qız üstündə,
Heysiyyət üstündə, namus üstündə
Bu millət ölməyi bacarır hələ!

Nə olsun arada nadanı artıb,
Kişi geyimində qadını artıb,
Südünün mayası çürüyüb bir az,
Düşməni torpağına yeriyib bir az,
Özgə zurnasını çalanı çoxdur,
Sözünün yaltağı, yalanı çoxdur,
Nəfəsini çaşdırıb əyri tərəzi,
Ruhunu kiçildib tayfa mərezi...
Nə olsun zəmi də əlaqsiz olmur!
Çinar da yarasız, calaqsız olmur!
Alıb kölgəsinə tikanlıqları
Vüqar heykəli tək ucalır hələ,
Elə daşa dönüb öz kökü üstə
Bu millət ölməyi bacarır hələ!

Min il öz nəfəsində boğulan odur.
Min əllə min qaba sağılan odur.
Boyunu kəsdiilər – göyə dirəndi,
Suyunu kəsdiilər, ildırım əmdi!
Haqqı səslədikcə dili gül açdı,
Yolu bağlandıqca dünya dolaşdı!
Onun ocağına qızındı dünya,
Qızınıb adına qısqandı dünya.
Qitələr bürüyən kökü danıldı.

O göydən gələndi, göyü danıldı.
İnsana ölməzlik öyrədənlərin
Üzünə qəbirlər açılır hələ.
Hətta məzarı da göz çıxarırsa,
Bu millət ölməyi bacarır hələ!

Əli qılınclıydı – qandalı olub,
Köhnə çəmənزاری qanqallıq olub.
Düşməni güldürür ölümə gülən,
Yataqda keçinir at üstə ölən...
Torpağın üstündə qoşa nöqtə tək
Şəhid məzarıyla qaçqın məzarı.
Tel-tel doğulmuşduq, el-el ölürük –
Kəlbəcər məzarı, Laçın məzarı!
Ölümə məhkumsa insanlığımız,
Açın, Vətən boyda açın məzarı!
Sonda nəfər-nəfər bölünürükse,
Gedib qardaş deyim, qucum məzarı!
Mənim tariximin yelkəni açıq,
Orda zəfər çavlır, bac alır hələ.
Özü qurduğunu özü uçuran
Bu millət ölməyi bacarır hələ!

Ölməyi bacaran ölü deyildir,
Bu yol əbədiyyət yolu deyildir.
Bu millət qulların qulu deyildir,
Öləcək, öləcək, öləcək millət,
Sonra ölümünə güləcək millət,
Sonra öz gücünü biləcək millət!

İLLƏR AYRICINDA

İllər ayrıcında, vaxt ayrıcında,
Tale ayrıcında, baxt ayrıcında
Zirvədən boylanan yolçular kimi,
Baxıram bir ömrün yoxuşlarına,

Susuz çöllərinə, vədələrinə,
Baxıram sabahın ümid közərdən,
İlgıma bürünən vadilərinə.
Nə daş-tərəzi var, nə ölçü-mizan,
Nə tənbeh eləyən, nə günah yazan...

Yüz il də ötüşdü, min il də belə!
Mən də yollardayam min ildi belə!

Min ildir dünyayla yumruq-yumruğa
Savaş içindəyəm baharla, qışla.
Tarixin yolları – ömür yoldaşım,
Çadırım göylərdi – ulduz naxışla!
Min nəğmə qoşmuşam, sədası haqdan
Saldığım bağçalar çiçək-çiçəkdir.
Kimə əl uzatdım yüzbudaq oldu
Ancaq öz ürəyim yenə də təkdir!

Onsuz da bilinməz dəyəri ömrün,
Nə fərqi il gedir yaşımın üstən
Baş altda bu yurdun dedi-qodusu,
Bir də haqqı gören başımın üstə!

Ayrı bir dünyaya səsleyir yollar,
Qoyduğum nə oldu, apardığım nə...
Məni öz hökmünə bağlayam da
Tapşırdım Tanrının mərhəmətinə!

O TORPAQ BİZLƏRİ GÖTÜRMƏYƏCƏK!

Üzümə dağların nəfəsi dəyir,
Alışır, danışır, yanır, inləyir.
Torpağa qayıtmaq asan iş deyil
Bu zülmü bir qərar bitirməyək,
O torpaq bizləri götürməyəcək!

Vətən dağlarında daş olanındı,
Yerdə su, göyündə quş olanındı,

Sinəsin açmağa xış olanındı
 Ağac ək, toxum səp, yetirməyəcək,
 O torpaq bizləri götürməyəcək!

Nə vaxt söz səpmişəm söz göyərdibdi.
 Çasıb köz səpmişəm köz göyərdibdi,
 Əyri əkdiyimi düz göyərdibdi
 Get, dərdiyi ovut, başına ol çək,
 O torpaq bizləri götürməyəcək!

Hər daş qulağında dilini atdın,
 Hər ev divarında əlini atdın,
 Özün ölməkdənsə ölünü atdın
 Nə qədər istəsən ağla, haray çək,
 O torpaq bizləri götürməyəcək!

Bircə yol qorxudan sıyrılmadınsa,
 Hər daşa, ağaca sarılmadınsa,
 Vətəni qaldırıb qırılmadınsa
 Ruhun da o yurda dönməsin görək,
 O torpaq bizləri götürməyəcək!

Fikrin aşinsa da dağlar aşınmaz,
 Közü daşinsa da ocaq daşınmaz,
 Sūdün çürüdümü ömür yaşanmaz
 Bir kök qırıldımı, susdu min ürək,
 O torpaq bizləri götürməyəcək!

Bəlkə qulu olaq, nökəri olaq,
 Bəlkə Tərtər olaq, Həkəri olaq,
 Namusun haqq-hesab çəkəni olaq
 Yoxsa hər dönüşlə soyumaz ürək,
 O torpaq bizləri götürməyəcək!

Bu Vətən dərsləri üsullanmadan,
 Gözündə hər daşı qızılانmadan,
 Hərə öz içində qüsullanmadan
 Üz tutub, yalvarıb tövbə etməsək,
 Bu torpaq bizləri götürməyəcək!

14.II. 1997

MƏRHƏMƏT

Mərhəmət umuruq özgələrindən,
 Ələ baxan olub bu boyda Vətən!
 Çörəyi kənardan, suyu kənardan,
 Məsləki kənardan, boyu kənardan.
 Bu çay damarına qan vuran görək,
 Bu qala-evimi qaldıran görək!

Nə oldu, qollarım boşaldı birdən
 Qasığı ağzıma aparammıram,
 Alaq çoxalıbsa – məşvərət görək,
 Onu da müstəqil qoparammıram!

Gəlir pulla birgə, pulla alınan,
 Xaric istehsalı – çalan, çalınan.
 Elə bil kişilər taqətdən düşüb,
 Elə bil qadınlar qısırlaşdı.
 Çirkə, zibilliyə itən yerimiz
 Özgə əllərində qızıllaşıbdır!

Gözümün nuruna alır reklamlar,
 Əcnəbi məxrəcli bu adlar şirin.
 Lap elə yüzünün altından çıxsın
 Xarici markalı arvadlar şirin...

Silah məktəbimiz olmayıb, belli,
 Bəs sevgi məktəbi, bəs söz, bəs ürək?
 Min ildi bu torpaq bizi yemləyir,
 Onun dilini də yad öyrədəcək?!

Əxlaq da xarici, söz də xarici,
 Ekranla ölçülər keflərimizi.
 Bənnam, daşyonanım
 iş marağında
 Tikən əcnəbidir evlərimizi!..

“Sən Allah, gəl mənim neftimi apar,
 Beş qəpik borc versən mənə dərmandır,

Gözü dağdan doymur, arandan doymur,
Meşədən, qamışdan, şorandan doymur.
Önünə nə keçir salır çəpərə,
Heyvan xislətini, qul qayəsini,
Özünün olmayan sərmayəsini
Olmayan abırını salır çəpərə.

Yazıq dənizimiz tor-tor bölünüb,
Axır mənzilimiz gor-gor bölünüb.

Tarıdan bir elə pay kimi gələn,
Gur bulaq birinin evinə axır.
Yollarda görmürsən yol kəsənləri
Çaylar da birinin nəfinə axır.

Səgkən anasına baş sokməyənlər
Qalaça tikdirir el möhnətindən.
Mərmər də qaralır haramlığına,
Heykəl də qızdırır xəcalətindən.

Göylər də bölünüb, şırım-şırımdı
Hər qarış yer üstə bir təzə ocaq
İnsanın iştahı itilənəndə,
Tanrının özünə yer qalmayacaq.

Fevral, 2004

BAKİ

Məmməd Araz

Gözü oyun gəzir, eyş-işrət gəzir,
Qanımız batdıqca qan udur Bakı.
Bazar havasında, pul işığında
Şuşanı, Laçını unudur Bakı.

Düşmən əlindəyərkən yüz-yüz istəhkam,
Xalqa lay-lay deyir bu qoca əhkam!

Gapçı, gopçusu başına bəla.
Vətən nə vecinə kürsüsü varsa.
Hər gün qanımıza zəhər yeridən
Hər zəsi, mirzəsi, gürzəsi varsa!

Cənabı züü tutan, bəyi züü tutan,
Məclisi millətə azar-dərd Bakı.
Erməni şırmanır cıdır düzündə
Sən necə yatırsan, ay namərd Bakı!

Acların ovcunda ağzının dadı,
Evsizin könlündə sınaq vüqarın.
Çöldə qum yeyirsə xalqın övladı
Necə ucaldırsan bu sarayları.

Rus verib yerini ingilis alan,
Bir pisin yerinə başqa pis alan.
Qucaqsız yaşaya bilməyən Bakı,
Qarabağ öləndə ölməyən Bakı!

Bu dəli sevdəyə ruhumuz əsir,
Nə dedi öyrəşdim, tozundan başqa,
Bu necə şəhərdir, hamını sevir,
Hamını bəyənir özündən başqa.

Toyxana, meyxana, benzin-iç, bezən,
Milyonçu millətə qul payı vermir.
Alıb ömrümüzü dəyər-dəyməzə
Bir qəbir yerini havayı vermir.
Bir ocaq yerini, ilham yerini,
Bir dua yerini, bir şam yerini,
Bir ölüm yerini havayı vermir.

Burda ürəyimi sıxdım hər daşa,
Daşlar duyğuluydu qardaşımızdan.
Bakı nə bilsin ki, Xəzərlə qoşa
Ayrı bir göl də var göz yaşımızdan.

Kim gəldi keçirdi yuxarı başa,
Özünü qürbətdə, çörək peşində.
Düşməni unudub mənən savaşı
Niyə qopa bilmir bu vərdişindən.

Ağ evin gözləri qara bazarda
Qara bazarların başı Ağ evdi.
Neçə birincini girinc elədi
Yenə dəyişməyən naşı, Ağ evdi.

Bakı-Ceyranbatan şəkilli kitab,
Bir yola sığışan yurdlarım hanı?
Bir milyon qaçqının ürəyi kabab
Neynirsən bu qədər kababxanamı?

Qədəhlər toqquşur silah yerinə,
Dünyaya od verib quruyan Bakı!
İtən torpaqlara məhmlər qoşub
Təkcə öz-özünü qoruyan Bakı!

TƏBRİZDƏ BAYRAM AXŞAMI

Təbriz göz dənizidi,
Qara ümmandı Təbriz.
Görər-görməz mənə də
Dalgası sandı Təbriz!

Al yanaq, qara çadra
Gül əllər ağdı qardan,
Qaldırıb mənə yerdən
Ərşə dayandı Təbriz!

Niyə dedim soyuqdu,
Hər halımdan duyuydu
Mən canamsa, o ruhdı,
Ruhamsa, candı Təbriz!

Baxdı illər əvəzi,
Sordu dillər əvəzi,
Qucdu əllər əvəzi
Mənə dolandı Təbriz!

Çıxıb tarix pasından
Toy bulubdu yasından,
Dənə göz sevdasından
Belə cavandı Təbriz!

Üzünə çadra atsa,
Başını dərde qatsa,
Təkcə gözü azadsa
Yenə üsyandı Təbriz!

Nə çıxıb gedəcəyəm,
Nə burda bitəcəyəm,
Gözlərdə itəcəyəm,
Qoyma amandı, Təbriz!

GÜLƏN XANIMIN ÇİÇƏKLƏRİ

*Türk Dünyası Araşdırmaları vaqfinin başqanı
Turan Yazqana və həyat yoldaşı Gülən xanıma*

Tanrının insana baxan gözləri,
Şeirli ayna,
Torpağın ruhu.
Əllərin dilsiz cavabı,
Ürəyin mərhəmət savabı.
Bir evin susmaz nəğməsi,
Möcüzə sərgisi.
Min il sonra da
Rəssamların bula bilməyəcəyi rəng.
Ruhla canın birliyi,
Sevgi deyilən bir ahəng!..

Çiçək sanıb aldandım...
 Allahın bu evə lütfünü
 Çiçək sandım!
 Sən çiçək becərmirsən, bacım,
 Torpaqda göz bitməz!
 Torpaq
 İnsan təbəssümü göyərtməz.
 Üfləsən nəfəsindən uçar göylərə,
 Ah çəksən,
 Bir anda solar!
 Su gərəkmez bu zərifliyə,
 Baxışınla sulanar.
 Bir damla göz yaşı qatsan
 Qayıdar sevinc yağışı kimi,
 Qayıdar nəvələrin baxışı kimi.
 Barmaqların göyərüb
 Güldanlardan,
 Gözlərindi baxır
 Nigaran, nigaran.
 Özün çağırmaqdan yorulanda
 Güllər çağırır: "Turan!", "Turan!"

DANIŞ, BƏLƏDÇİ, DANIŞ

Yol sənin, yolaq sənin.
 İt sənin, yalaq sənin.
 Türkün dədə yurdunda
 Yellənən bayraq sənin.

Zora tapınır dünya,
 Səsini kim kəsəcək?
 Allahın küleyi də
 Sən tərəfə əsəcək!

Qurd ölüb, qoyun sağdır.
 Necə istəyirsən yaz,
 Necə istəyirsən poz...

Qan çıxır boğazına
 Necə istəyirsən yoz!

Nə əlini tutan var,
 Nə də ağzından vuran.
 Sənin cildinə girib
 Rahat yaşayır şeytan.

Dünya qopur yerindən
 Kəç – qitələr boyunca.
 Neçə xalqın yurdunda
 Dövrən sürdün doyunca!

Təkcə ölkəyə deyil,
 Ruha, yaddaşa hücum...
 Yer altıdakı məzara,
 Qalada daşa hücum!..

Anlat bələdçi, anlat
 Ancaq külü gördünsə!
 Çalış odunu da de.
 Bu dağın, bu çəmənin
 Otun adını da de!

De, dilin dolaşmasın,
 Ayağından yer qaçır
 Burda hər daş, hər ocaq
 Mənə könlünü açır.
 Sənin bələdçiliyin
 Bir maşın, iki maşın
 Sənə susan zirvələr
 Mənimlə salamlaşır.

Yazıq, özün bilmirsən
 Yad qapı açdığını...
 Gəl sənə izah edim
 Nədən danışdığını!..

Tiberda, 22.1.1998

QARAÇAY ANALARI

Dünyanı tapşırın Qaraçay analarına
Naxış-naxış, ilmə-ilmə
Bəzəsin onu.
Tanrıya yardımçı olsun
Qaysaq bağlamış dodaqlarıyla
Laylasını oxusun.
...Gecə-gündüz çalışan barmaqlarıyla
Corabını gözəsin.
Ətəyini, köynəyini toxusun.
Keçə salsın
başına çəkib
yandırmağa ocağını.
Araqçını tiksin
zərle bəzəsin qotazını, saçağını
Beşik bağı hörsün
bələkləri bağlamağa,
Yaylıq toxusun
Gözünə basıb ağlamağa.
Aşılanmış dəridən ekvator boyda kəməri,
Qoyun dərisindən
ağappaq papağı buzlaq qədər
Hansı duyğuları desən
köçürsünilməyə,
İstəyəne sevinc, istəyəne kədər!..
Keçirsin barmağından
ərlərin qışlığını
qızların başlığını,
yaşmaq ehtiyacı,
ya könül xoşluğunu.
Təbiətin min rengi
bu əlçəyə hopubsa...
Fərman yazan əllərin qəzəbi söküləcək
Barmaqlar
açılmaqdan suala dönmüş
tətikdən çəkilecek...

DƏRD DİLİ

Bu dilde anlaşırlar
uzaq-uzaq ulduzlar,
Pıçıldaşan çiçəklər
danışır dərd dilində.
Kim kəsib, harda kəsib
ağacın qollarını
Kəsik qollar baş-baş
altışır dərd dilində.
Bu dilin ilk kəlməsi
günəşdi – oddan gəlir,
Birinci qəm havası –
Tanrıdan ayrı düşmək!
Buna görə yolların
kələfi bir əldədir,
Yalnız yolun haqqıdır
Tanrı ilə görüşmək!
İnsanın kainata
səsini duyurmağa
Göndərilən qızıl val –
musiqidi – dərd dolu.
Harda yaşayış varsa
onu anlaya bilər,
Canlı varsa, dərd də var,
Həyat yolu – dərd yolu!..
Aşar milyon illəri –
yer sönər, səsi sönməz,
Bu dildi aləmlərin
tərcüməsiz, tək dili.
Torpağa endirəndə
dönər çörək dilinə,
Göylərə qaldıranda
ruh dili, ürək dili...
Nə vaxtdı yol gəlirəm
tale tacı başımda,
Doğuşdan ölüməcən
vuruş, qırğın, qazanc, iş...

Hara getdim içimdə
yeni bir dil həsrəti,
Həsətsiz öyrəndiyim
yalnız dərdin diliymiş!
Dərd dünyanı kiçildir,
hamı onun acizi,
İnsan dil qohumudu,
ağıyla, qarasıyla.
Sevinci ocaq kimi
qabağına eşənlər
Ocaqda birləşmədi,
birləşəcək yasıyla.

UNUTMA

Bu dünyada hər kəsin öz kökü var,
Kökdən qopan, Allahı da danacaq.
Tək başına qızıl olsun daş-divar
Özgə ocaq özgəsinə yanacaq
Ömür borcdu bu yükünü unutma,
Min budaq ol, öz kökünü unutma!

Öz nəfsimiz özümüzə zindansa,
Günahını nəfsində gör, yurdda yox!
Kor iştahla sürülərin talansa
Təqşirini çobanda gör, qurdda yox!
Öz sürünü, öz qurdunu unutma,
Türkə kömək Boz qurdunu unutma!

Ata yurdu – dağ başında qalaça,
Hər bulaqda bir məclisi qurulan.
Səndən sonra dağlar kimə qalacaq?
Kim olacaq o çaylarda durulan?
O çayları, o dağları unutma,
O laylalı dodaqları unutma!

Parçalandı neçə yerə bir ürək
Şımır deyil Şeytan kəsdi aranı,
Dərdimizə dərman tapa bilməsək
Kim sağaldar köksümüzə yaranı?
Hökmümüzü kimlər yazdı, unutma!
Bu namusdu, bu qisasdı, unutma.

Yüz tərəfdən qıcansa da diş mənə
Yenə yazdı, gül-çiçəkdi torpağım,
Bir əlimi qalxan etdim düşməne,
Bir əlimdə ay-ulduzlu bayrağım,
Qovuşacaq ruh ilə can, unutma!
Birləşəcək Azərbaycan, unutma!
Yüksələcək qoca Turan unutma!

SİZ ALLAH AMANATI

Torpaq insanı udur,
Canlım, canı udur.
Əlyetişməz görünəni,
Bərbəzekli taxtları,
Tüstülü obaları,
Milyonluq paytaxtları,
Hətta minillikləri,
Hətta zamanı udur.
Təkcə sözü udammır –
Söz Allah amanatı.

Nə qədər bəzənsə də
Düzlər dağa boylanır,
Allahı gəzə-gəzə
Göz uzağa boylanır
Ruh ayaqlar altında,
Baş yerinə qarındı,
Dünya Allahın deyil
Onu dananlarındı.

Halallığı pas tutub,
Düzlük köhnə bayatı
Dağlar dumanda gizli,
Düz Allah amanatı.

Sevgi, vuruş, əyləncə,
Yenə də tələsir gün
Astaca düşür gecə,
Sonuncu yuxu üçün
Olsun! Bu da bir işdi
Haqqımı geri sayın...
Nə qələbə sevinci,
Nə sabahdan arxayın
Dostlar – üzəngi tutan,
Minməliyəm bu atı,
Sevinin, mən də getdim
Siz Allah amanatı!..

YATMIŞ VİCDANLAR

Hardan gəlir bu zəhər,
 bu nifrət hardan yağır,
Torpaq necə bəsləyir
 bu ilan-çayanları,
Gülüstan vətənim cəhənnəmə döndərən,
Didərgin ruhumuzu hər gün talayanları...
Allah, dözə bilmirəm, al məni, apar məni,
Yaşat şərə sevinib,
 zülmə ulayanları
Uca başlar kəsilir, düz əllərlə bərabər,
Sevirlər boyun əyib, kandar yalayanları...
Vecsiz vücudlarını saraylarda bəsləyib,
Yetimlərin mülkündən ocaq qalayanları.
Cənab Əzrayılın da dəyişilib iştahı,
Çirkli qanları qoyub sorur təmiz qanları.
Hansı haray, qışqırıq, göz yaşsı edər kömək,
Hansı söz silkələyər bu yatmış vicdanları!..

QOPSUN MİLLƏTDƏN

Bu bizim Naxçıvan, bu bizim Muğan,
Bu bizim Qarabağ, bu bizim Şirvan,
Hamımız bir ürək, hamımız bir can,
Kim deyir ayıraq sümüyü ətdən,
Ayırmaq istəyən qopsun millətdən!

Sevinc də bizimdi, dərd də bizimdi,
Daşıyan çiynimdi, dözən dizimdi,
Mənim öz Bakımdı, öz Təbrizimdi,
Hər ev öz evimdi bu məmləkətdə
Ayırmaq istəyən qopsun millətdən!

Hamıya süd verdi qayğıkeş ana,
Min il min çay axır bir okeana,
Didmə bu alovu, əllərin yanar,
Hamıya pay düşüb son bərəkətdən,
Ayırmaq istəyən qopsun millətdən!

Hamının üzünə açıldı bir dan,
Eyni çeşmədəndi damarlarda qan,
Hamını eyni cür döydü bu zindan,
Yoğrulub çıxmışdıq bu hərarətdən,
Ayırmaq istəyən qopsun millətdən!

Buludu yağışdan, çayları seldən,
Ağlı kəsərindən, qılıncı əldən,
Tanrını ilhamdan, nəğməni dildən,
Gözü işığından, ağılı zəhmətdən,
Ayırmaq istəyən qopsun millətdən!

Karvanı geriye dönen deyildir,
Güneşi göylərdən enən deyildir,
Yüz çayı bağlaşan sənən deyildir,
O şam ki, alışıb yanır qüdrətdən,
Söndürmək istəyən qopsun millətdən!

MƏMMƏD ASLANA

Hər gülün önündə ay diz çökənim,
O güldən, çiçəkdən nə istəyirsən?
Onlar da dağların xiffət çəkəni,
O qəlbi kövrəkdən nə istəyirsən?

O duman zirvəyə yüklənən şələ,
O atlı Kərəmi arayan Lələ,
O qala sirrini açmayıb hələ,
O bağlı ürəkdən nə istəyirsən?

Daş çəkdin, dörd yanım daşlara taykən,
Çay çəkdin, ömrümüz axarı çaykən,
Özümüz bir rüzgar qanadındaykən
O ötən küləkdən nə istəyirsən?

Çəkdin tərəziyə əyriynən düzü,
Mövlə da özünsən, dərviş də özün,
Cənnət qapısını döyürsə sözün,
Huridən, mələkdən nə istəyirsən?

Köçdümü saçına dağımdakı qar,
O qarda ömrünün hesabın apar.
Susur sualına canlı adamlar,
O cansız kəsəkdən nə istəyirsən?

İlham da dünyanın qaynar qazanı,
Birin oduna mini qızınır,
Kompüter yazmamış lələk yazanı,
O susqun lələkdən nə istəyirsən?

Ay qoca dünyanın Dədə Məmmədi,
Dördlər üreyimdə pəmbə-pəmbədi,
Fatehlər dünyanı düzəldəmmədi,
O yazıq fələkdən nə istəyirsən?

DÖZÜM

Allah, dərgahından mənə səbr ver,
Qatillər yemləyən hər günə dözümlər.
Özüm öz evimdə həbs olunmama,
Özüm öz yurdumda sürgünə dözümlər!

İşğala, zülmətə, ölümə bilməmə,
Xəyanətə bilməmə, zülümə bilməmə,
Qandalda əlimə, dilimə bilməmə
Əynimdə cəhənnəm kürkünə dözümlər!

Tabutum başında gül deyir mənə,
Gülməsəm yüz murdar əl dəyir mənə,
Kişilər üyüdə bu dəyirmanı,
Nökərin padşah bərkünə dözümlər!

Göyden təsəllimiz gəlir söz ilə,
Sözlə də işimiz çətin düzələ,
Ömür qismətini minnətsiz elə
Qoyma təlxəklərin ərkünə dözümlər!

Qurd-quş suvaşa elin canına,
Qardaşı susatma qardaş qanına,
Ya mənə bir yolluq apar yanına,
Ya qoyma bu axsaq tərkünə dözümlər!

TƏKLİK

Çiçəklərin gözündə quruyur son damla yaş,
Buludlar göy üzünü qaraldır yavaş-yavaş,
Günün şüalarını qayçılayır bir ucdan
Tamamlanmış xalının ərşini kəsəntək,
Duman daşan süd kimi doldurur dərələri
Gözlərimi pambıqla örtməyə tələsəntək.

Min ilin xatirəsi daşa hopur an kimi,
Yalqızlıq örtür mənə qranit yorğan kimi.

Nə ocaq, nə işartı, nə bir insan həniri,
 Zaman oğru siçantok ürəyimi gəmirir
 Demək bu yaşamaqdı, – üzgün, ayrı, kimsəsiz,
 Sənən bir boşalan yurd, qurumuş, ölü dəniz,
 Saçından asılantək qırx qapı arxasında,
 Ərisin cavanlığın zəncirlərin pasında,
 Mən qaya arasında mamırlanmış daş kimi,
 İnsan ikən torpağa, ağaca yoldaş kimi.
 Nə gecələr sübhədək məni əzən günahım,
 Nə Allah ümidinə, birtəhər yaşamağım,
 Nə döyüşkən cəsarət, nə unutqan sərxoşluq,
 Nə sevinc, nə təəssüf... Fəqət acı bir boşluq...
 Kaş düşməni kəsiləydim, qovrulaydım nifrətdən,
 Bir əsər qalmaqaydı içimdə mərhəmətdən!
 Nə nifrət var, nə sevgi,
 Nə görüş, nə ayrılıq,
 Bir ovuc su içində barmaq boyda bir balıq!

İlahi, mən hardayam, hayana atdın məni,
 Niyə yerin üstündə, yersiz yaratdın məni,
 Marsın quru səhrası, ya Ay daşı olardım,
 Bəlkə özgə planet burdan yaxşı olardı!
 Canamsa ruhumu ver, quşamsa qanadımı,
 Yoxsa kiməm, nəçiyəm, handan bulum adımı?
 Nə keçmiş, nə gələcək, ömür keçdi an kimi,
 Səssizlik örtür məni, qranit yorğan kimi!

9.IX.1999

BAŞ DAŞI

Yaxınlar yaxından yanıb yaxılır,
 Fikrimi dünyanın o başı çəkir.
 Açıq pəncərədən çağırır güllər
 Mənə sığalsız çay daşı çəkir.

Bir üzü canavar, bir üzü qoyun
 Ayıra bilmədim yasıynan toyun
 Vətəni ayağa saldı bu oyun
 Ruhumu bir meydan savaşı çəkir.

Fikrimi çayır tək bürüyən nə çox,
 Kəlgetək arxımcə yürüyən nə çox
 Sevinci süd kimi çürüyən nə çox
 Məni yetimlərin göz yaşı çəkir.

O qədər qansızın qanadı var ki,
 O qədər könlümü qanadılar ki,
 O qədər başıma daş atdılar ki,
 İndi də başımı baş daşı çəkir.

NİYƏ QORXUR

Başlayandan doğru deyib, doğru yazıbsa
 Bu söz, yazı sınağından dil niyə qorxur?
 Tamahkarlar vızıldaşib uçub gedəcək,
 Gözəlliyi göz çıxaran gül niyə qorxur?

Dünya onun atasından qızınıbdısa,
 Gəlib-gəlib bir ocağa qısılibdısa,
 Varlığını savaşıldan qazanıbdısa,
 İlk döyüşdü, son döyüşdü?.. El niyə qorxur?

Ya ölündü, ya qalındı. Yollar dirənib,
 Oxu, ruhum, Cəngi adlı bu zümzüməni,
 Sağ olsunlar düşmənlərim oyadır məni
 Qarışqanın kölgəsindən fil niyə qorxur?

ƏBƏDİ SEVDA

Bunlar...

Bir heyətlik dincliyi uca tutarlar

Tanrı cənnətindən,

Xəbərsizlər iştahının qurbanı

Mənim ruhumu bilməz!

yaşılken kötüklenen,

yüz yana yaxılmaqdan içləri çiliklənən,

haram pul, haram tikə,

haram nüftədən gələn,

çörəkden suyunacan hər şey

müftədən gələn,

nə qədər yetişsə – kal...

düşüncəsi, inamı, dili, fikri də idxal,

qorxan – şimşək çaxanda,

leysan yağanda qorxan,

qaranlıq yuvalardan üzə çıxanda qorxan,

torpağın sevincinə arxları bağlanmayan,

bir çiçəyin mehrinə sıxılıb ağlamayan

Məni anlamaz əsla!

Bunlar...

Əlimiz üstə düşməni əli qoyanlar

laylası, duasını minnətlə oxuyanlar,

unudanlar, minillik yolun-izin dilini,

dünyaya sığışmayan dərdimizin dilini –

nə bilsin hardan gəlir gözümüzə çökən qəm

bu göylərə bağlılıq, bu sərhədsiz düşüncəm,

Çindən Qobustanacan

yazılı daşlarımın toz basan güzgüsünü

silib baxa bilməyən

gündoğan sevgisindən hər gün

doğa bilməyən

hardan duysun içimdə yaşayan

böyük ruhu,

hardan duysun nə demək
bu didərgin, bu ulu, bu yorulmaz türk ruhu?!

Onlara deyən varımı

Altaydan Balkanlara

Tanıdan Savalana,

qopuz simləri kimi uzanan tarix yolu

hələ kökdən düşməyib

biz göylərdən gəlsək də,

yolu mən ağartmışam,

yollar göydən düşməyib.

Param-parça bölünmüş,

yürüşdən yorğun, əzik,

ancaq haqqa hamilə,

yenə tarix yolunun

bələdçisi... Bu bizim!

Bu bizim, mənəm, sənən...

bu gün yorğun, cüssəsiz,

sabah fırtına kimi,

dünya boyu əsənsən!..

Bunlar...

bu etnomüştəbehlər

bu retrokommunistlər,

demokrat, islahatçı,

qlobalçı faşistlər,

və onların qulları,

Azərbaycan soyadlı

hədiyyə çocuqları

Məni duyarmızsınız əsla!

Duymaz damarlarımda

dolaşan qaynar qanı,

Tanıyacaq yol çəkən

bu əbədi sevdanı!

BU SƏNSƏN, İNAN

Sıxıcı günlərin soyuğu bitdi,
Ruhuma əl çəkdi ilıq bir səhər,
Ağır havanı qovan
taybatay pəncərələr,
dənizin duru havası,
ilk cümləsini yazacağım yazı
dünya doğrulacaq zərrə duyğudan...
Bu sən sən, inan...

Yolçu, bu komanın yanında ötmə,
Alması göylərdə nağıldı, dinlə!
Qoy şəhli çəməne düşsün çəhlimin,
Divarlar isinsin hərərinlə.
Bircə baxışından yanacaq ocaq,
Hər şey qayıdacaq ilkin rənginə,
Güllər açılacaq gül dodağından
Bu sən sən, inan...

Bir az mürgülüydüm, bir azca yorğun
Yüküm bir karvanın yüküydü amma.
Hər gün dörd yanımda evlər ucalır,
Mənimki quruca hörgüydü amma.
O da ki, bir azca yerdən aşağı,
Kərəmit gərəkmez, damı torpaqdan...
Kimdi "təzə" evə köçməyə qoymur?
Bu sən sən, inan...

Mən ki, istəyimin yazındaymışam,
Nəymiş dünyamızı qəfil saraldan.
Ürək soyuyanda nə fərqi varmış
O mərmər sarayın torpaq saraydan.
Bağla qapıları, kəs bu yolları,
Həbs elə, buraxma məni yanından.
Sırrını gəzirdim ölümsüzlüyün.
Bu sən sən, inan!

YAŞINI DEMƏ

Tənziləyə

Ad günün mübarək sevincim, dərdim
Bu günə ön gözəl duyğumu verdim
Sözüm gül-çiçəkdi, yoluma sərdim,
Çiçək yaşındasan, yaşını demə!

Bəlkə bahar gəldin, bəlkə qış gəldin,
Bəlkə məzarıma soyuq daş gəldin,
Nə zaman gəldinsə mənə xoş gəldin
İstek yaşındasan, yaşını demə!

Hərətətim sel idi – axını sənə,
Nə qədər noğməm var, oxunur sənə,
Gülün ləçəyi də toxunur sənə,
Kövrək yaşındasan, yaşını demə!

Günəş şofəqindən endirib bəlkə,
Məni bəxt atına mindirib bəlkə,
Allah cənnətindən göndərib bəlkə,
Mələk yaşındasan, yaşını demə!

Qanıma qaynadır ətirli yataq,
Ruhumu dincəldir bu ev, bu otaq,
Sırrımı oxuyan, dərdimə ortağ,
Kömək yaşındasan, yaşını demə!

Sevgi yaşayarsa, ilin fərqi yox,
Könlüm sənindirə, dilin fərqi yox,
Sənəmdə, sənəndə, gələn, fərqi yox,
Ürək yaşındasan, yaşını demə!

28.XI.1996

HƏYAT SƏS İMİŞ

Dut... dut... dut...
Telefonun o başında
Naməlum bir boşluq
Əlacsız sükut...

Sanki o doğma evdə
Nə hay verən olubmuş,
Nə danışan, nə gülən,
Sanki son anlarımdı
Telefonun səsiylə
Yoxluğuna tökülən.

Ürəyim atlanır lal qaranlığa
İlk dəfə duyuram
 Həyat – səs imiş.
İlahi, bir anda itdi hər şeyim
Səhər də,
axşam da
lap əbəs imiş!
Haraymış,
fəryadmış
bu dünya özü,
Mən səsin içində
yaşayırmışam.
İlk dəfə üzümdə ölüm həniri,
 ruhsuz qalan
 gözəri daşam!
Üstümə yırtıcı dalğalar gəlir,
Sonsuz qaranlıqda
 azdı gəmim də
Ən şirin sözlərim sənə yetmədi
Çatdıra bilmədim gileyimi də...
Yalvarıb deyərdim:
 qaytar o səsi

Barı yaşamağa həvəsim olsun.
Mənim gileyim də sevgiylə dolsun
“İnsafsız” deməyə bir kəsım olsun...

Dut... dut... dut..
Ölümdən bətər bir sükut...

BƏDAHƏTƏN

*Naxçıvandan Hüseyn Cavidin məq-
bərəsinin açılışından qayıdarkən
təyyarədə bu münasibətlə hərə bir
bənd deməliyidi. Mən də dedim:*

Ulu Turan – ulu niyyət
Haqqa vara bəşəriyyət,
Uçuş yerin əbədiyyət –
Mərmərləşən qanadsanmı?

Sarı şeytan öldü, dedə,
Zaman mənə “gül” demədə,
Türkün atı kişnəmədə,
At üstündə muradsanmı?

Bir ulusun toyu, yaşı –
Tanrıdan alınmda yazı.
Mələklə şeytan arası –
Hər sözü kainatsanmı?

NƏ VAR

Şaxta gəzir şahlıq quşu
Bu soyuq qanlarda nə var?
Biz Allahın vurulmuşu,
Bəslənmiş canlarda nə var?

Mindik xəyalın atına,
Qonduq nağıl qanadına.
Baş vurduq yerin altına
Əski zamanlarda nə var?

Köhnəlməyən çuxasında
Daş asılıb yaxasından,
Qara torpaq – qara zindan
Göydə, dumanlarda nə var?

Ömür var ölümdən betər,
Uzandıqca duzu itər,
Bu yarlardan doyduq, yetər,
Görək o yarlarda nə var?

İSA HƏBİBƏYLYƏ

Bu çalışan əlimiz, bu danışan dilimiz
Bu dağılan yuvamız, bu dözümlü elimiz,
Hər şeyi hökmü ilə bölübdü adilimiz –
Uca sandığın alçaq, müdrik dediyin naşı.

Qızılın üstündəse inanma qızıl qana
Ormanlar bağışlasan çöpünə qızırğanar
Qısır bərəkətini veribdir qısırlara
Bizə səhra ilğımı, lal çöllərin boz daşı.

Ya dəniz ləngərdə ol, gözlərimdə dan yeri
Ya sinən hədəf olsun, ömrün düşmən çəpəri
Yenə də başın üstə ixtiyarlı sərsəri
Dayandırır bizi də nadanlarla yanaşı.

Bu ocağa çox uyma, yaxınlaşsan yanarsan,
Öz ruhuna güvən ki, orda şərdən kənarsan.
Məndən sonra qürurla, göz yaşıyla anarsan
Doğmalar içində də duyulmayan qardaşı...

KÖÇMƏRƏM

Mən bu yurdun boz sərcəsi olmuşam,
Lap cənnətdən vedə gələ, köçmərim!
Bəxtimizə ya dünyanın ağası.
Ya ağilsız gədə gələ, köçmərim!

Palçığıynan, çamırıynan yaşaram,
Bir kündəlik xamırıynan yaşaram,
Ağacdakı mamırıynan yaşaram,
Ölüm mənə hədə gələ, köçmərim!

Nə olsun ki, hər yer burdan abadan,
Hamı qaçır savaş adlı vəbadan,
Başımıza turp ekən bu Babadan
Sonra da bir dədə gəlsə, köçmərim!

Biz beləyik... dərdimiz min, çəkən bir,
Oğru saysız yeyən yüzdür, ekən bir...
Bir başım var, bu mədəni çəkəmmir,
Baş yerinə mədə gəlsə, köçmərim!

Diri ruhum didərginlər yanında.
İlham pərim çöllərdə, çit donunda,
Bu çilçıraq şəhərlərin sonunda
Zülmətxana Bərdə gəlsə, köçmərim!

Gedib gördük Nyu-Yorku, Parisi,
Qucaq açdı qürbətə yüz pərisi,
Çox da şair gözəlliyin hərisi,
Yaşananlar bir də gəlsə, köçmərim!

Bahar gülsün tikan tutmuş gülümlə,
Bəxtəvərim gözü yaşlı elimlə,
Gecə-gündüz döyülsəm öz əlimlə,
Gözlərimə pərdə gəlsə, köçmərim!

MİLLƏTƏM

Çəkil torpağımdan, ey yağı düşmən,
Mən şeytan ümidin üzən millətəm.
Dünyanı üstümə qaldırdın, yeter,
Dünyanın dördinə dözən millətəm!

Qədimlik uydurdun, hamısı yalan,
Ruhuma əl atdın, öz ruhun talan,
Qoynumda qıvrılan ay şahmar ilan,
Mən ilan başını əzən millətəm.

Tarix yaradanam, yalan yazansan,
Açıq okeanam, bağlı qazansan,
Torpaq becərənəm, qəbir qazansan,
Qəbri ayaq tutub gəzən millətəm...

Düzmə qabağıma çöpür daşları,
Səsləşəm dikələr dağ qardaşlarım,
İstəsən tarixi bir də başlaram,
Mən durğun həyatdan bezən millətəm!

Bu şeytan çömçəsin durmadan fırla,
Özünü hesaba vur da sıfırla,
Mənim barmağımda dünya fırfıra,
Gün boyu, Ay boyu əsən millətəm.

O yunan qardaşın, o rus qardaşın
Verdi qoltuğuna qarpızı, daşı,
Bircə sənətin var, o da baş daşı,
Mən daşı məhraba düzən millətəm!

Ruhum göyden gəlir, o da ki haqqı
Haqqı gücsüz bilib gülmək günahdı
Gələcək cəzanı çəkməyin vaxtı
Hesabı axırda kəsən millətəm.

HALIMI SORMA

Eldar Mansurov başlayıb

Nəyi itirmişdim, nəyi qazandım,
Harda şaxta vurdu, harda qızındım?
Bahardı, payızdı? –

Halımı sorma!

Taleyim nə yazdı? –

Halımı sorma!

Vətənim yaralı, elim yaralı,
Çiçəyim yaralı, gülüm yaralı
Qaçqınam, köçkünəm –

Halımı sorma!

Sıx məni köksünə –

Halımı sorma!

Yarımçıq ürəklə – sevgimiz haram,
Mən belə səadət arzulamaram
Şəhidəm, itkinəm –

Halımı sorma!

Qisas gününəcən –

Halımı sorma!

MƏNDƏN SALAM SÖYLƏ

Məndən salam söylə! Kimə? Heç kimə!
Daha o yerlərdə kimsəm qalmadı.
Daha güneylərdə saralan zəmin,
Xırmanda yarımçıq kisəm qalmadı.

Ala yaylaqlara qanadlanmağım
Qırovlı qışlağa tədarüküm yox.
Arxı bağlanmayıb bostanlarımın
Təzə yurd yerində təzə hörgüm yox!

Alması düşmədi nağıllarımın,
Üçə də şerikdi, beşə də şerik.
Dünyanın günəşi, gündüzü təkrar,
Təkrar olunmayan təkcə bizlərik.

Məndən salam söylə, mənim olsa da,
Əslində mənimki olmayanlara
Çoxdan torpaqlara qarışb gedən
Ancaq xatirəsi solmayanlara!

Fəsillər qayğıma, duyğuma ortaq
Bahar tərəvəti, qış dözümlü var
Yaxşı ki, dünyada insana əvəz
Ağac etibarı, daş dözümlü var.

Çiçəkdən naxışlı qəbir daşları
Nə yola boylanar, nə sənə baxar,
Salam de, üzünə baxmaz bu dünya,
Ancaq təmizdirsə səsine baxar...

Məndən salam söylə, beşiyim üstə
Çayları saz kimi çaldıranlara,
Dağlarda nəslimin nişanəsitək
Namus qalaları qaldıranlara.

Məndən salam söylə, yurd yerlərində
Hələ oxunmayan lal yazılara,
Tüstüsü ruh kimi uçan evlərə,
Çoxdan açılmayan darvazalara.

O qoca palıdın kölgəsi mənim
Çox da ki, gedikdə yalqızdı, təkdi.
Sübhün yellərinə məndən salam de,
Bütün ünvanlara yetirəcəkdir.

Məndən salam söylə, o qoca dağlar
Sənə də qoynunda öz balam deyər.
Şükür ki zirvələr öz yerindədir –
Bir salam deyənə yüz salam deyər!

TANRI İŞİĞİ

Bir kökümüz doğudadı,
Bir kökümüz günbatanda
Biz tarixin yoldaşırıq
Dünya boyda bir vətənda
Min savaşı ağrısı var
Damarlarda coşan qanda
Zəhər oldu qədrimiz
İçdik Tanrı işığıtək
Ölüm kəsdi yolumuzu
Keçdik Tanrı işığıtək!

Yakutlardan üzü bəri
Bir qardaşı yaxın-uzaq,
Türk, azəri, türkmən, tatar,
Özbək, başqırd, qırğız, qazax...
Kim aranı kəsəcəksə
Bu savaşı uduzacağıq
Yenmək üçün doğulmuşuq,
Sərtik Tanrı işığıtək!
Bir babanın övladıyıq,
Türkün Tanrı işığıtək!

Qoy yan-yana dalğalansın
Bir millətin bayraqları
Günəş bizə beşik olub
Xatırlayaq o çağları
Alağ düşmən caynağından
Əsir düşən torpaqları
Şəhidlərə salam verək
Soraq Tanrı işığıtək,
O yurdlar ki, bizi bəklər
Varağ Tanrı işığıtək!

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	4
--------------	---

Tanımaq istəsən

Vətən	11
Kəndimizin qızlarına	12
Yardımlı yollarında	13
Zirvənin dərdi	14
Tanımaq istəsən	15

Sevgim, sevincim

Yollarımız	17
Müqəddəs adətlər	18
Bir mahnı oxuyur kənd gözəlləri	20
Xatirə qatırı	21
Rəqqasə	22
Səndən küsmüşəm	23
Təzə pərdə	24
Məni sevirənsə	25
Yoxlama	26

Xəbər gözləyirəm

Xəbər gözləyirəm	27
Geri dönməliyik	28
Bir qarış Vətən torpağı	30
Qan yaddaşı	33
Yardımlının dağları	35
Anaya məktub	35
Xoşbəxt olmaq	37
"Yanar için-icin bir eşqin qəmi..."	38

Gəncə qapısı

Şairlik nəyimə gerəkdir mənim?	39
Ələk	41
Səttar Bəhlulzadə küçəsi haqqında şəhər sovetinə açıq məktub	43
Şəhər kənarında	45

Bu cavan yaşımda	47
Salam, Gəncə qapısı	48
Nəyə görə belə qardaş	50
İçindəki dərd ağacı	53
Sənə ucqar söylədilər	55
Görək biz bacaraq	56
Başını aşağı sal, işini gör	57
M.Ə.Sabirin məzarı üstündə	59
Bərişiq	60
Evə qayıdaram	63
Boş qalmış yuvalara dəyməyin	64
Məktəb zəngi	66
Məktəb yolları	68
At haqqında iki əfsanə	69
1. Kəhər at və səadət	69
2. Tale qisməti	71
Qocalar payızda taxıl ökərdi	73
Biçin nəğməsi	74
Atamın əlləri	76
Birinci-sonuncu	77
Analar ağlamasın	78
Üç addım yer ayır	79
Bir şam yandırarsan	80
Dalınca ağlama	81
Gəlsəydi	81
Kırım məhmlərindən	82
I. Yetim adlar	82
II. Mənə toxunma	84

Sağ ol, ana dilim

Sağ ol, ana dilim	85
Ruhumuz sərhədsiz olduğu üçün	87
Yurdumun ən gözəl nəğməsi	88
Açılan yolların mahnımı	90
Doğmalığ	91
Tarixi yaradanlar	92
Qopuz səsi, Şaman duası	93
Tərcüməçimə	94
Yandırır məni	95

Qara durna	96
Ürəyin möcüzəsi	97
Şair heykəlləri	99
Bir səsin gücü	100
Yığıblar üzümüzü	102
Özünü öymür	103
Yurdumun qisməti	104
Bir bəstəkara	105
Çəşnilər	106
Anamın duası	110
Qaragilə	111
Anamın məktubu	113
Vəsiyyə	113
Yolun yarısından	114
Unut məni	115
Qayıtma	115
Gərək deyilsən	116
Bağışla	117
Bu yurd mənə tanış gəlir	118
Fransa yollarına deyilmiş şeirlərdən	119
Sen-Deni küçəsində gecə gəzintisi	119
Gözəllik ilahəsi ilə görüş	122

Qan yaddaşı

Ölümsüz zəhmət	124
Günəşin köməkçisi	125
Bir abidə üstündə	126
Vaxtı yetişər	127
Kişi ömrü	129
İlhamlı çağında	129
Yaşamaq inadı	131
Yarpaq yağışı	132
“Bir gün dodağımda...”	133
Kəndə qayıdaram	134
Yay həsrəti	136
İstisuyun səhəri	137
Dağlardan dağlara danışın	139
Nazim hikmət yolu	139
Gündüzüm gözləyir	141

Günəbaxan zəmisində	141
Əlac nədir	142
Polşadan bir yarpaq	144
Amerika müğənnisi Yelena Xeymura	144
Aynılığın dilini öyrənirəm	146
Qovuşa bilim	146
Birimiz sağ gözük, birimiz sol göz	147
Gizli səs	148
“Bu çəməndə bir çiçək var”	149
“Yuyursan saçından öpüşlərimi”	150
Barışa bilmirəm	150
Xəbərsiz getmə	151
Mın illərin həsrəti	152
Üzü sənə yaşayıram	153
Seni gözləyirəm	155
“Yenə də tək qoyub gedirəm səni”	156
“Xoşbəxt ol” söylədin	156
Belə yaşayıram	157
Kəpənək	158
Dünya gözümdən düşüb	159
Cavad xan (poema)	160

Öləndə bayrağa büküləcəyəm

Bu qılınc da sənin, bu daş da sənin	178
Nəğmə	180
Öləndə bayrağa bükülmürəm	182
Şairlərə borcumuz	183
Yurdun bayrağı	185
Yazılmamış şeirlərim	186
Bəxtiyar, Əli	187
Ölən qorxumuz	188
Tonqal iyi	190
Acı xatirə	191
“Azərbaycan” qəzetinə gözdəndirliyi	192
Ölümün görüşünə gedən qız	194
20 Yanvar xatirəsi	196
Qorxum qalmadı	197
Zirəh	198
Mən demədim	199

Siz nə umursunuz bu gedişatdan	201
Təbrizlə görüş	202
Şerden küsmüşəm	203
Bir gün mən də gedəcəyəm	204
Allah bu millətdən nə esirgeyib	206
Bu, adi millət deyil	207
Xocalıdan sonra	208
Düşmənlə əlində	210
Heyif	211
Bir çibin vızıltısı	212
Qayıt	214
Nəbi Xəzriyə	216
Aydın Məmmədovun dəfn günündə	217
Xəlil Rzaya mərsiyə	218
Yadlıq	220
Bir ömrü əritdik	221
Tənhayam, təkəm	222
Dünya dili	223
Ölümünü unudan kişi	224
Bir müəllimə	226
Öz sözün ilə	226
Söz	227
Giley	228
Dörd divar	228
Ömrün son limanı	229
Anam	230
Anama şeir yazdım	231
Ölüm – görüş	232
“Yoluma düzülüb, qarşıma gələn”	233
Qayıtara bilsəydi	234
Məğlubiyyət	235
Dünyadan umduqlarım	236
Ölüm də bir işdi	237
Sevgilimin elləri	238
“Qaranlıq üstümə enir daş tək”	239
Türkiyə duyğuları	239
1. İbrahim Bozyel və Zeynelabdin Makasa	239
2. İki ürəklə	240
3. İstanbulun qızları	242
Kıprıda ilk şəhər	243

Geriyə biletin yox	244
Göyden gələn qonaq	245
Ehram	246
Dünyanın açarları	246
Vətəni üçün dua edən qız	248
Bakı qəbul eləmir	249
Zaman məndən keçir	249

İçimdəki dörd ağacı

Torpaqdadır	251
Mən hara qaçım	252
Bulaq	252
Gözümde qaldım	253
Bu yaz yağışı	253
Niyə	254
Qar yağardı	255
Dünya qədim dünyadı	256
Yoxuşa doğru	257
Gedir – getsin, qalır – qalsın	257
Payızla birgə	258
Üzüne vurmaz	258
Özün bilirsen	259
Sənə yovuşmaram	259
Taleyimlə barışmağım	260
Gülləri də gözlerimlə öpürəm	261
Yapışmaz	261
Vətən mənə əl elədi	262
Dağlar	263
Yaylaq yoluna	263
“Öz içimdən gecə-gündüz talandım”	264
Yollarım	265
Ələsgər ocağında	265
Bir iclasın ovqatı	266
Qayıdan deyiləm	267
Adına bənzəyə bilərsən	268
Bakıya zəng vurdum	269
Sənin görüşünə gəlmişəm	269
Dözü bilmirəm	270
Şəhər yelinə	271

Nə söyləyim	271
Sonu başdan yaşayanam	272
Sevən deyil	273
Mən sarvanam	274
Ağla	274
“Axır ki, həsrətin soyuyub odu”	275
Qədərım	275
Qorusun	276
Ayır bizi	277
Sözünmü qalmış	277
Mənə qalan	278
Sınma	279
Baxa bilmirik	280
Ayrılıq	280
Daş	281
Yumruqlar çiçək açıb	282
Vur gülləni	283
Ölümə doğru	283
Vaxtı deyil	284
Tapşır məni	284
Dağdan danışa bilmirəm	285
Üzümə durur	285
Mikayıl Azafı	286
Yardımlıya dönerkən	287
Dağlara qovuşuram	287
Sən	288
Vida qabağı	289
Getmə	289
“Sındır qanadımı”	290
Məni niyə buraxdın	291
Gözünü yumdunmu	291
Baxma mənə	292
Bu gecə	293
“Xəbər gəlməz şəhərimdən...”	293

Tanrı işığı

Şairlik dəbdən düşüb	295
Savaş şəri	296
Ölüm mədhiyyəçiləri	297

Tanıya qovuşmaq	298
Şəhriyarın xatirəsinə	298
Soyuyur	299
Çıxır	300
Bu millət ölməyi bacarır hələ	301
İllər ayrıcında	302
O torpaq bizləri götürməyəcək	303
Mərhəmət	305
Dünya gözəldi, ancaq	306
Çəpər	307
Bakı	308
Təbrizdə bayram axşamı	310
Gülən xanımın çiçəkləri	311
Danış, bələdçi, danış	312
Qaraçay anaları	314
Dərd dili	314
Unutma	316
Siz Allah amanatı	317
Yatmış vicdanlar	318
Qopsun millətdən	319
Məmməd Aslana	320
Dözümlü	321
Təklük	321
Baş daşı	322
Niyə qorxur	323
Əbədi sevdə	324
Bu sənəsen, inan	326
Yaşını demə	327
Həyat səs imiş	328
Bədəhətən	329
Nə var	329
İsa Həbibbəyliyə	330
Köçməyəm	331
“Millətim”	332
Halımı sorma	333
Məndən salam söylə	333
Tanrı işığı	335

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Texniki redaktor:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Rəvan Mürsəlov</i>
Korrektor:	<i>Zümrüd Kərimqızı</i>

Yığılmağa verilmişdir 01.08.2004. Çapa imzalanmışdır 13.12.2004.
 Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 21,5. Ofset çap üsulu.
 Tirajı 25000. Sifariş 241.

Kitab "PROMAT" mətbəəsində çap olunmuşdur.